

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANKARA ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TEMEL İSLAM BİLİMLERİ (ARAP DİLİ VE BELAGATİ)

ANABİLİM DALI

SAHABE ŞAİR EL-HANSÂ VE DİVANI

Yüksek Lisans Tezi

Nilüfer TOPAL

ANKARA 2021

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANKARA ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TEMEL İSLAM BİLİMLERİ (ARAP DİLİ VE BELAGATİ)

ANABİLİM DALI

SAHABE ŞAİR EL-HANSÂ VE DİVANI

Yüksek Lisans Tezi

Nilüfer TOPAL

Tez Danışmanı

Doç. Dr. Ömer ACAR

ANKARA 2021

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLAM BİLİMLERİ (ARAP DİLİ VE BELAGATİ)
ANABİLİM DALI

SAHABE ŞAİR EL-HANSÂ VE DİVANI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Ömer ACAR

TEZ JÜRİSİ ÜYELERİ

Adı ve Soyadı

İmzası

1- Doç. Dr. Ömer ACAR

2- Doç. Dr. Yaşar DAŞKIRAN

3- Dr. Öğr. Üyesi İbrahim FİDAN

Tez Savunması Tarihi

18.01.2021

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANKARA ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE

Doç Dr. Ömer ACAR danışmanlığında hazırladığım “Sahabe Şair el-Hansâ ve Divanı (Ankara 2021)” adlı yüksek lisans tezimideki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik davranış ilkelerine uygun olarak toplanıp sunulduğunu, başka kaynaklardan aldığım bilgileri metinde ve kaynakçada eksiksiz olarak gösterdiğimi, çalışma sürecinde bilimsel araştırma ve etik kurallarına uygun olarak davrandığımı ve aksinin ortaya çıkması durumunda her türlü yasal sonucu kabul edeceğimi beyan ederim.

04.01.2021

Nilüfer TOPAL

İÇİNDEKİLER

TÜRKİYE CUMHURİYETİ.....	i
TÜRKİYE CUMHURİYETİ.....	i
ÖN SÖZ	viii
GİRİŞ.....	1
1. Tezin Kuramsal Çerçevesi	1
2. Tezin Kapsam ve Sınırlılıkları	1
3. Tezin Amacı, Yöntemi ve Kaynakları.....	3

BİRİNCİ BÖLÜM HAYATI VE ŞAHSİYETİ

1. KABİLESİ VE NESEBİ	7
2. AİLESİ	10
2.1. ‘Amr b. el-Hâris b. eş-Şerîd.....	10
2.2. Kardeşleri	11
2.2.1. Mu’âviye b. ‘Amr.....	11
2.2.2. Sahr b. ‘Amr.....	17
3. ŞAHSİ.....	25
3.1. Hayatı.....	26
3.1.1. Düreyd B. Sımme	29
3.1.2. Evlilikleri ve Çocukları	33

İKİNCİ BÖLÜM ŞAİRLİK YÖNÜ, ŞİİRLERİNİN ÖZELLİKLERİ VE DİVANI

1. ŞAİRLİK YÖNÜ	38
2. ŞİİRLERİNİN ÖZELLİKLERİ.....	43

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM DİVANI VE ÇEVİRİSİ

1. BE (ب) KÂFIYELİ ŞİİRLERİ	57
1.1. Ey Kahraman Kesilen/ يا فارسَ الخَيْلِ	57

1.2.	Zafer İçin/ لِيَكْسِبَ مَجْدًا	57
1.3.	Kamil Genç/ هُوَ الْفَتَى الْكَامِلُ	58
1.4.	Onu Aslan Sanırsın/ تَخَالُهُ أَسَدًا	59
1.5.	Uyku Tutmadı Beni/ أَرَقْتُ وَنَامَ صِحَابِي	59
1.6.	Zifiri Karanlıkken Hatırladım Onu/ نَدَّكَرْتُهُ وَاللَّيْلُ مُعْتَكِرٌ	60
1.7.	Zayıflattın Kalbimi/ لَقَدْ أَوْهَيْتَ قَلْبِي	60
2.	TE (ت) KÂFİYELİ ŞİİRLERİ	61
2.1.	Yağdırırdı Üzerimize Cömertliğini/ شَادَ لَنَا الْمَكَارِمَ	61
2.2.	Huydur Sana Sabır/ وَالصَّبْرُ مِنْكَ سَجِيَّةٌ	62
2.3.	İlk Yaralayandı/ كَانَ أَوَّلُ طَاعِنٍ	63
3.	HÂ (ح) KÂFİYELİ ŞİİRLERİ	64
3.1.	Şavaştta Azimlidir/ أَخُو الْحَزْمِ فِي الْهَيْجَاءِ	64
3.2.	Cömert Ol Akan Gözyaşlarıyla/ جُودِي بِالْدُمُوعِ السَّوِّافِحِ	64
3.3.	Bırak Hatalı Sözleri/ ذَرِي عَنْكَ أَقْوَالَ الضَّلَالِ	66
3.4.	Kanatlarımı Parçaladı/ هَاضَ مَيِّ جَنَاحِي	67
4.	DÂL (د) KÂFİYELİ ŞİİRLERİ	68
4.1.	Karanlıkta Bir Aydınlıktır Nurun/ نُورُكَ فِي الظُّلْمَاءِ وَاقِدٍ	68
4.2.	En Hayırlı Kazanç Övülmektir/ أَفْضَلُ الْكَسْبِ أَنْ يُحْمَدَا	69
4.3.	Keskin Kılıçsın/ أَنْتَ الْمُهْتَدُّ	70
4.4.	Dolunaydın/ كُنْتَ بَدْرًا	70
4.5.	Vay Başıma Gelenler/ يَا لِهَيْفَ نَفْسِي	71
4.6.	Ormanın Aslanı Gibi/ مِثْلُ لَيْثِ الْغَابَةِ	72
4.7.	Baki Kalmaz Melikimizden Başka/ لَا يَبْقَى غَيْرُ...مَلِكِنَا	72
4.8.	Sığnağımızdı/ كَانَ ثِمَالِ قَوْمِي	73
4.9.	Nice Süvariler/ كَمَ مِنْ فَارِسٍ	74
4.10.	Ey Hind Bu Musibettir/ فَذَلِكَ يَا هِنْدُ الرَّزِيَّةُ	75

5. RÂ (ر) KÂFİYELİ ŞİİRLERİ	76
5.1. Ağlar Sahr İçin/ تَبْكِي لِصَخْرٍ.....	76
5.2. Hangi Genç Sahr Gibidir/ وَأَيُّ فَتَى كَصَخْرٍ.....	78
5.3. Yücedir Elleri/ كان جليل الأيادي	79
5.4. Hatırladım Kardeşimi/ ذكرتُ أخي	80
5.5. Söyledim Nice Dosta/ وصاحبٍ قلتُ له... ..	81
5.6. Ateşin Efendisi/ رَبِّ النَّارِ.....	82
5.7. Sahr'ı Hatırlarlar/ وتذكروا صخرًا.....	83
5.8. İki Aydırlar Ailede/ فَمَرَانِ فِي النَّادِي	83
5.9. Yetiştirdi Babasına/ جَارِي أَبَاهُ	84
5.10. Karanlığı Aydınlatan Ay/ فَمَرَّ يَجْلُو الدُّجَى	84
5.11. Beni Düreyd'e Mi Zorluyorsun?/ أَتُكْرِهُنِي هُبْلَتَ عَلَى دُرَيْدٍ	85
5.12. Atı Ağlasın Ona/ لِتَبْكِيَهُ الْخَيْلُ.....	85
5.13. Güler Yüzlüydü/ كَانَ بَسَامًا.....	87
5.14. Ne Güzel Gençtin Sen/ نِعَمَ الْفَتَى كُنْتُ	87
5.15. Musibetlerle Baş Eden/ مَن لِحَوَادِثِ الدَّهْرِ	88
5.16. Ölümünden Tutuldu Güneş/ وَالشَّمْسُ كَأَسْفَةٍ لِمَهْلِكِهِ	88
5.17. Ağhyorum Kabilenin Gencine/ ابكي فتى الحَيِّ	89
5.18. Onundur Zafer/ لَهُ الظَّفَرُ	90
5.19. Aslan Gibidir/ كَمِثْلِ اللَّيْثِ	91
5.20. Var Şerefte İki Yeteneği/ لَهُ بَسَطَتَا مَجْدٍ	91
5.21. Cimrilik Etmeden Verir/ جَوَادٌ غَيْرُ مِقْتَارٍ	92
5.22. Doyurur Kavmi/ يُشْبِعُ الْقَوْمَ	92
5.23. Kim Kovalar Atı/ مَن لِطَرَادِ الْخَيْلِ	93
5.24. Zamanın Musibeti/ رَبُّ الزَّمَانِ	94
5.25. Cevap Vermez Tozlanmış Yanaklarla/ لَا يُجِيبُ مُعَفَّرًا	94

6. ZE (ز) KÂFİYELİ ŞİİRLERİ.....	95
6.1. Giyeriz Demirden Zırhlar/ نَلْبَسُ... نَسَجَ الْحَدِيدِ.....	95
7. SÎN (س) KÂFİYELİ ŞİİRLERİ	96
7.1. Hatırlarım Onu Her Güneş Batışı/ وَأَذْكُرُهُ لِكُلِّ غُرُوبِ شَمْسٍ.....	96
7.2. Ağlamaz mısınız süvarinize?/ أَلَا تَبْكُونَ فَارِسَكُمْ.....	97
7.3. İnsanlar Düşer Dalalete/ لَكِنَّ يَفْسُدُ النَّاسُ.....	97
7.4. Ne Güzel Gençti Savaşta/ نِعَمَ الْفَتَى عِنْدَ الْوَعَى.....	98
8. DÂT (ض) KAFİYELİ ŞİİRLERİ.....	99
8.1. Musibetler Oklarını Attı Üstüne/ رَمَتْهُ الْحَادِثَاتُ.....	99
9. ‘AYN (ع) KÂFİYELİ ŞİİRLERİ.....	100
9.1. Her Gencin Ölümü/ لِكُلِّ فَتَى مَصْرَعُ.....	100
9.2. Yetişiyordum Ona Neredeyse/ كَادَتْ نَفْسِي تَتَّبِعُ.....	100
9.3. Usanma Ağlamaktan/ لَا تَسْأَمِي نَوْحاً.....	101
9.4. Süleym Feda Etti Seni/ فَدَتَكَ سُلَيْمٌ.....	102
9.5. Kalbim Acı Çekiyor/ قَلْبِي مُوجَعٌ.....	102
9.6. Zayıflattı Beni Menfur Haber/ عَالَنِي الْخَبْرُ الْأَشْنَعُ.....	102
10. FE (ف) KÂFİYELİ ŞİİRLERİ	103
10.1. Kimse Yetemez Ona Hakkıyla/ فَلَنْ يَكْفِيكَه كَافٍ.....	103
10.2. Yaşadı Gayret Göstererek İyi İşlerde/ عَاشَ يَبْدُلُ الْمَعْرُوفَ.....	103
10.3. Onun Hatırasıyla Yanar Canım/ بِذِكْرَاهُ نَفْسِي كَلْفَةَ.....	104
10.4. Ağla Kardeşine/ اِبْكِي أَخَاكَ.....	105
11. KÂF (ق) KÂFİYELİ ŞİİRLERİ.....	106
11.1. Eğer Feda Olsaydı/ لَوْ كَانَ يُفْدِي.....	106
11.2. Yas Tutup Ağlayacağım/ سَابِكِي نَادِبَةً.....	106
11.3. Asla Yetmez Gücün/ وَلَنْ تُطِيقِي.....	107
12. LÂM (ل) KÂFİYELİ ŞİİRLERİ.....	108

12.1.	Sulasın Allah Mezarını/ سَقَى الْإِلَهَ ضَرِيحاً	108
12.2.	Komşuların Güven İçinde/ وَجَارِكَ مَحْفُوظٌ	109
12.3.	Dayanağımı/ كَانَ رُكْنِي	109
12.4.	Miras Bıraktı Bana Hüznü/ أَوْرَثَنِي حُزْنَاً	110
12.5.	Hükümdür Fikri/ رَأْيُهُ حُكْمٌ	111
12.6.	Devrilmiş Bir Taht/ عَرْشٌ هَوَى	112
12.7.	Yetimlerin Babası/ عَلَى صَخْرٍ الْأَعْرَابِي الْيَتَامَى	112
12.8.	Kim Destek Olur Atlılara/ مَنْ لِلْخَيْلِ	113
12.9.	Seninle Defettim Musibetleri/ دَفَعْتُ بِكَ الْجَلِيلِ	114
12.10.	Uzun Boylu/ طَوِيلِ النِّجَادِ	114
12.11.	Üstün Kıldı Mirdas'ı/ وَقَفَّضَ مِرْدَاساً	115
12.12.	Sensin Ona Layık/ أَنْتَ شَاغِلُهُ	116
12.13.	Yıldızlar Kayboldu/ وَزَالَ الْكَوَاكِبُ	116
13.	MÎM (م) KÂFİYELİ ŞİİRLERİ	118
13.1.	Baki Kalmaz Allah'tan Başkası/ لَا يَبْقَى إِلَّا الْإِلَهَ	118
13.2.	Kerim Bir Genç/ فَتَى كَرِيمٍ	119
13.3.	Ne Kıymetli Genç/ نِعَمَ الْفَتَى	119
13.4.	Saldırdık Üzerlerine Sabah Vakti/ صَبَّحْنَاهُمْ غَارَةً	120
13.5.	Allah Sulasın Kabrini/ أَسَقَى الْإِلَهَ ضَرِيحَهُ	120
13.6.	Onun Gibisini Görmedi İnsanlar/ لَمْ يَرَ النَّاسُ مِثْلَهُ	121
13.7.	En Yükseğe Kalkışır/ وَنَهَضَ لِلْعُلْيَا	122
14.	NÛN (ن) KÂFİYELİ ŞİİRLERİ	123
14.1.	Sürükledi Beni Sevdiğimin Zikri/ هَيَّجَنِي ذِكْرُ الْحَبِيبِ	123
14.2.	Dulların Yetimlerin Sığınağı/ مَأْوَى الْأَرَامِلِ وَالْأَيْتَامِ	123
15.	HE (ه) KÂFİYELİ ŞİİRLERİ	124
15.1.	Hükmettiler Riyakârlık Etmeden/ سَادَا بِغَيْرِ تَكْلُفٍ	124

15.2.	Yiğitler Yiğidi/ فَتَى الْفِتْيَانِ.....	125
16.	YE (ي) KÂFIYELİ ŞİİRLERİ.....	126
16.1.	Musibete Uğrattı Beni Bir Genç/ زُرْتُ بِفِتْيَةٍ.....	126
16.2.	Zaman Tüketti Ailemi/ الدَّهْرَ أَفْنَى مَعَشَرِي.....	127
16.3.	Görmedim Mu'âviye Gibisini/ لَا أَرَى مِثْلَ مُعَاوِيَةَ.....	127
16.4.	Nasıl Bulalım Onun Gibisini/ أَنَّى لَنَا مِثْلُهُ.....	128
SONUÇ.....		130
KAYNAKÇA.....		132
ÖZET.....		140
ABSTRACT.....		141

ÖN SÖZ

Şiir kendine özgü ahengi, ritmi ve söyleyişi ile birçok duyguyu içinde barındırabilen edebi metin türüdür. Birçok duyguyu bünyesinde bulundurabilmesi sebebiyle tarih boyunca en etkili iletişim araçlarından biri olmuştur.

Faili insan olan her eser gibi şiir de söylendiği dönemden, coğrafyadan ve o toplumda yaşayan insanlardan beslenir. Şiir kendini meydana getiren şairle birlikte meydana getirildiği dönemi simgeler. O toplumun ve dönemin sosyo-kültürel durumuna ışık tutarak sahip oldukları edebi tarz ve ahlak anlayışını da bize yansıtır.

İslâm öncesi Arap toplumunda da şiirin yadsınamaz bir önemi vardı. Sahip olduğu bu öneme paralel bir şekilde de şiir o toplumda yaygındı. Belagat ve fesahatte zirvede bulunuyorlardı. Mahir oldukları bu konuda kimsenin kendileriyle boy ölçüşemeyeceğini düşünüyorlardı. Şiir ve şair onlar için her şeydi çünkü o, atalarının toplum hayatını, adet ve inançlarını aksettiren bir ayna idi. Bu sebeple şiir, Arap toplumunun yaşam şeklini anlatan en önemli kaynaktır. Yaptıkları savaşları, düşkünlüklerini, sevgilerini ve başlarına gelen sair olayları şiir ile aktarmışlar; iç dünyalarını şiir ile dışa vurmuşlardır.

Toplumda şairler, büyük değere sahiptiler ve büyük saygı görürlerdi. Öyle ki kabilelerinden bir şairin çıkmasını güçlü bir karamana tercih ederlerdi. Şairler yegâne gayeleri olan şöhreti en güzel şekilde yakalayabilirdi. Şairler, Araplarca birer kahraman kabul ediliyordu. Öyle ki, bir şairin, bir tek sözü üzerine kabileler birbirleriyle kıyasıya savaşa tutuşuyorlardı. Yine bir şairin bir tek sözü ile de yıllardan beri birbirleriyle kanlı bıçaklı olanlar bir anda barışabiliyordu. Bu devirde, şiiri teşvik eden birçok unsur mevcuttu. Güçlü bir şair hem kendisi hem de kabilesi için itibar sağlıyordu. Yine muayyen zamanlarda kurulan panayırlar şiirin gelişmesinde büyük rol oynuyordu. Panayırlarda, jüri huzurunda şiir ve hitabet yarışmaları düzenlenirdi. Çeşitli yerlerden

gelen şairler burada şiirler okur, birbirlerine üstün gelmek için çaba sarf ederlerdi. Sonunda, jüri tarafından birinci seçilen şiir, keten bez üzerine altın yaldızla yazılarak Kâbe duvarına asılırdı.

Yukarıda bahsedilen bağlamda bir toplumun dili ve mihenk taşı eserleri o toplumu anlamanın en iyi yoludur. Dolayısıyla şiir hem toplumu en iyi şekilde anlamanın yolu hem de dilin tüm inceliklerine hâkim olabilmek adına kanaatimizce incelenmesi gereken en temel alanların başında gelmektedir. Bu amaçla bu çalışma “Bir şiiri anlamak bir dili ve dolayısıyla o dili konuşan toplumun kültürünü, inançlarını ve geleneklerini anlamaktır.” mottosuyla icra edilmiştir.

Hansâ'nın şiirlerini ele almadan önce birinci bölümde kendisini tanımayı, hayat serüvenine tanıklık ederek iç dünyasına hâkimiyet kurmak hedeflenmiştir. İkinci bölümde, şairlik yönü ve şiirlerinin özellikleri üzerinde durularak bir altyapı hazırlanmaya çalışılmıştır. Üçüncü bölümde Hansâ'nın şiirleri Türkçe tercümeleriyle birlikte ele alınmıştır. Sonuç bölümünde ise Hansâ ve onun genel şiir tarzıyla alakalı genel bir değerlendirme yapılmıştır.

Bu çalışmamın başından beri benden hiçbir şekilde desteğini esirgemeyen tez danışmanım ve kıymetli hocam Doç. Dr. Ömer ACAR'a ve katkıda bulunan değerli arkadaşlarıma teşekkür ederim.

Nilüfer TOPAL

GİRİŞ

1. Tezin Kuramsal Çerçevesi

Cahiliye devrinde şiirin toplumsal hayatta büyük ve önemli bir etkisi vardır. Şiir bu dönemdeki toplum hayatının en belirgin tezahürlerinden biridir. Eski Arap toplumunun kültürel değerleri, yaşadıkları çevre ve sosyal şartları şiirin gelişmesinde önemli olmuştur. Bunun sonucunda şiir eski Arap toplumunu temsil eden en önemli unsur haline gelmiştir diyebiliriz. Bu vesileyle Arap toplumunda önemli, büyük, sanatsal anlamda öne çıkan şairler yetişmiştir. Bu toplumda kadın şairlerin de ayrı bir yeri ve görevi vardı. Kadınlar savaşlarda ölenlerin ardından ağlar, mersiyelerle anılarını canlı tutar, yakınlarını intikam almaya teşvik ederlerdi. Bu yüzden kadın şairlerden çoğunlukla kısa parçalar halinde şiirler kaldığını hesaba katarsak Hansâ'nın divanı hicri üçüncü yüzyılda toplanıp günümüze kadar gelmiş, hem İslâm öncesi hem de İslâmî döneme hâkim olmuş -muhadram bir kadın şair olarak önem arz eder.¹

2. Tezin Kapsam ve Sınırlılıkları

İslâm'la birlikte, şiir farklı bir boyut kazanmış ancak müşrik devrin şiiri men edilmiştir.² Bu durumu dikkate alarak Hansâ'nın şiirlerini incelediğimizde –İslâm'ı seçmesine rağmen şiir çizgisinde bir değişiklik olmamıştır. Kardeşlerine ağıtları, intikam ateşi, savaş tabirleri, cesaret ve cömertlik gibi konular ve kavramlar divanının geneline hâkim olmuştur. Onun şiirleri hem metin sağlamlığı hem de etki gücü yönüyle bedevi Arap kadını hakkında önümüze gerçek bir tablo çıkarmıştır.³

¹ Nihad M. Çetin, Eski Arap Şiiri, İstanbul, Kapı Yayınları, 2011, s. 13

² Kur'an, Şu'ara Suresi, 24-27. ayetler: "Şairler ise o şeytanların sapıklarına tâbii olur. Görmez misin? Gerçekten onlar her vadide şaşın şaşkın dolaşırlar. Ve onlar yapmadıklarını söylerler. Ancak iman edip salih amel işleyenler, Allah'ı çokça ananlar müstesna. Hangi inkılâp ile döndürüleceklerini zulmedenler ilerde bilecekler."

³ Tâhâ Hüseyin, Câhiliye Şiiri Üzerine, çev. Şaban Karataş, Ankara, Ankara Okulu Yayınları, 2019, s.159

Hansâ hayatını yaşadığı minvalde şiirlerini inşâd etmiş, sadece genel bir bedevi Arap kadını portresi çizmek dışında kendi iç dünyasını ve hayat serüvenini de aktarmıştır. Can kayıplarının onda yarattığı derin acıya, dinmeyen gözyaşlarına, ömrü boyunca bitmeyen özlemine, kalbinden çıkıp dilinden dökülen şiirlerinde şahit oluruz. İslam'ca yasak olmasına rağmen acısını artırmak amacıyla kıldan yelek (sıdâr) giymesi ve başını tıraş etmesi, içinde hissettiği derin acıyı dışa vurmanın bir yöntemiydi. Acısının kelimelere yansıyan yönü ise üzüntüden parçalanan yüreği, kırılacak gibi olan kemikleri ve oluk gibi akmasını istediği gözyaşlarıdır. Dinmeyen acısı ve bu acıya sebep olanlara karşı tutuşan intikam ateşi onun neredeyse hayatının tamamına ve şiirlerinin ekserisine hâkimdir. Hansâ'nın içinde bulunduğu duygusal durum aşırıya kaçsa da bunu “şair” olarak isimlendirilmesindeki temel etken olarak görebiliriz. Dil bilginlerinin şairi “kimsenin hissetmediğini hisseden yani bilen veya kavrayan” olarak tanımlaması⁴ da Hansâ'nın duygularındaki aşırılığı normal karşılamaımıza yardım etmiştir. Hansâ'yı, onun hayatını okuyacağımız bir “divan”dan ibaret saymak kanaatimizce yanlış olmaz.

Bu çalışma, temel olarak Cahiliye ve İslam döneminde yaşamış olan şairin hayatını, şiirlerini ve manzum çevirilerini kapsamaktadır. Nitekim onu şiir söylemeye iten sebepler hayatının dönüm noktası olmuştur. Şairler arasındaki konumuna ve otorite sayılan âlimlerin Hansâ'ya dair değerlendirmelerini içermektedir. Şiirlerinin özelliklerinin ele alındığı kısımda somut ifadeler olması açısından şiirlerinden de örnekler gösterilmiştir.

Hansâ'nın divanının birçok şerhinin bulunması bir avantaj olsa da çoğu şerhinin sadece kelime anlamlarıyla yetinmesi bir dezavantajdır. Şerhlerde bazı beyitlerin farklı rivayetlerinin bulunması farklı anlam seçenekleri sunmuş olsa da hangi anlamın tercih

---

⁴ Cevad Ali, Cahiliye Şiiri (el-Mufasssal fî Tarihi'l-Arab kable'l-İslam), çev. Mehmet Akbaş, Mardin, Mardin Artuklu Üniversitesi Yayınları, 2018, s. 19

edileceği hususunda ikilem oluşturmuştur. Ayrıca bazı beyitlerin tüm şerhlerde rivayet edilmemiş olması beyiti doğru anlama noktasında olumsuz etkilemiştir. Şiirlerinde kullanılan eski kelimeler; özellikle savaş terimleri ve hayvanlar için kullanılan özel terimler Türkçe olarak ifade edilirken zorluk oluşturmuştur.

3. Tezin Amacı, Yöntemi ve Kaynakları

Hansâ, melankolik yaşamı olan bir şairdir. Divanında yer alan şiirleri de ya bu özelliği yansıtan mersiyeleri ya mersiyelerini söyleme sebebi olanlara övgüleri ya da intikam arzusunu içermektedir.

Genel olarak Hansâ'yı konu alan Türkçe çalışmalar bir elin parmaklarını geçmez: Mehmet Akif Ersoy (7 Eylül 1911/ 157. sayı) "*Hansâ*" adı ile kaleme aldığı ve Sırat-ı Müstakim Dergisi'nde yayımlanan yazısında genel olarak onun hayatı ve şiire olan mahareti üzerinde durmuştur. Ali Şakir Ergin, "*Hansâ*" (1997) adlı makalesinin çerçevesini nesebi, genel hayat hikâyesi, edebi kişiliği ve divanı üzerine yapılan çalışmalar üzerine çizmiştir. Taceddin Uzun "*Ağlama ve Ağıt Yakma Şairi olan Hanım Sahabi*" (2001) adıyla kaleme aldığı makalesinde Hansa'nın hayatı, şairlik değeri ve klasik dönem âlimlerinin Hansâ'ya dair değerlendirmelerine yer vermiştir. Edibe Şulul "*Arap Edebiyatı Kadın Şairlerinden el-Hansâ'nın Edebi kişiliği ve Şiirlerinin Tahlili*" (2005) adlı yüksek lisans tezinde; hayatı, edebi değerini incelemiş ve konuyla ilişkili olarak şiirlerinden bazı bölümlerin çevirisine yer vermiştir. Esat Ayyıldız "*el-Hansâ' Bint 'Amr: Eski Arap Şiirinde Öncü Bir Mersiye Şairi Hanım*" (2020) adlı makalesinde; hayatı ve edebi kişiliğini ele almış ve ölen iki kardeşine söylediği mersiyelerden birkaçının çevirisini sunmuştur. Yapılan çalışmaları incelediğimizde içeriklerin genel olarak hayatı ve edebi kişiliği üzerine olduğunu; divanındaki şiirlerin genelde geri planda kalmış olduğunu görürüz. Bu sebeple, temelde şiirlerinin manzum çevirisinin yapılacağı bu çalışmada, öncelikle şiirlerini daha iyi içselleştirebilmenin ön koşulu

olarak şairin hayatı ele alınıp yaşadığı sosyal çevre ve onu şiir söylemeye iten sebepler aktarılacaktır. Sonrasında Hansâ'nın şairlik yönüne dair yapılan değerlendirmeler sunulacaktır. Şiirlerinin genel özellikleri divanından örnekler vererek açıklanacaktır. Şairler arasında önemli bir yere sahip olan Hansâ'nın şiirlerini Türkçeye kazandırmak amacıyla kast edilen anlamın dışına çıkmadan şiirlerinin manzum tercümesi yapılacaktır.

Hansâ'nın şiirleri Abbasiler zamanında İbn Sikkât (802-858) tarafından bir divanda toplanmıştır.⁵ Divanı, ilk defa Luis Şeyho tarafından neşredilmiş, *Enîsu'l-Cülesâ fî Şerhi Dîvânî'l-Hansâ* adıyla 1896 yılında Beyrut'ta yayımlanmış, daha sonra da birçok baskısı yapılmıştır. Aynı eserin muhtasarı, kendisinden önce *Enîsu'l-Cülesâ fî Mulahas Şerhi Dîvânî'l-Hansâ* adıyla 1895'te yayımlanmıştır. Oryantalist de Coppier, Hansâ'nın biyografisini 1889'da Fransızcaya çevirmiştir. Gabrielli de İtalyanca bir çalışmada Hansâ'nın şiirleriyle beraber hayatını ele almıştır. Rodokanakis, Almanca olarak Hansâ ve mersiyeleri üzerine bir çalışma yapmıştır.⁶ Arthur Wormhoudt da Hansâ'nın divanının Kerim Bustani tarafından yapılan şerhini İngilizceye çevirmiştir. Hansâ'nın divanı zamanla birçok kişi tarafından şerh edilmiştir. Haseneyn Muhammed ez-Zeydânî ve İbrâhim Avazeyn tarafından yapılan neşirleri de mevcuttur. Ayrıca Hansâ'nın hayatı, edebî kişiliği ve şiirleri üzerine Fuâd el-Bustânî'nin *el-Hansâ*, Muhammed Câbir Abdülâl el-Hînî'nin *el-Hansâ Şâ'iratu Benî Süleym*, Âişe Abdurrahman'ın *el-Hansâ*, İsmâil el-Kâdî'nin *el-Hansâ' fî Mir'âti 'Asrihâ*, Fethî el-Kevâmile'nin *fî Rihâbi'l-Hansâ* ve Abbas İbrâhim'in *Şerhi Dîvânî'l-Hansâ* adıyla yapılmış çalışmaları mevcuttur.

⁵ Susan Lynn Douglass, "al-Khansâ", *World Eras Rise and Spread of Islam 622-1500*, USA, Thomson Gale, 2002, cilt:2, s. 133

⁶ Cehîde Şarkî-Hâtîm Ka'b, *Dirâse Uslûbiyye fî Risâiyâtî'l-Hansâ*, Câmi'atu Ummu'l-Buvâki, Külliyyeti'l-Âdâb ve'l-Luġât ve'l-'Ulûmi'l-İctimâ'iyye ve'l-İnsâniyye- Kısmi'l-Luġati'l-'Arabiyye ve Âdâbihâ, Cezayir, 2011, s. 63

Bu çalışmamızda hem hayat hikâyesi hem de şiirlerini daha rahat anlamak ve ifade edebilmek adına, Hansâ'nın divanının birkaç şerhinden yararlanılmıştır. Tertip ve düzen olarak Ömer Faruk et-Tabbâ' tarafından şerhiyle ve kafiyelerine göre alfabetik sırayla neşredilen, 2000 yılında Beyrut'ta Dâru'l-Erkâm tarafından yayımlanan eser dikkate alınmıştır. Şiirlerin açıklamalarında Luis Şeyho'nun, muhtasarıyla beraber *Enîsu'l-Cülesâ*'sından, Fâyiz Muhammed ve ayrıca Enver Ebû Süveylim tahkikiyle Ebû'l-'Abbâs Sa'leb'in şerhinden yararlanılmıştır. Fâyiz Muhammed ve Enver Ebû Süveylim şerhinde şiirlerin açıklamaları, şiirlerin analizi için faydalıdır ancak şiirlerin tamamını içermemesi ve alfabetik düzene göre verilmemesi tarafımızdan bir dezavantaj olarak değerlendirilmiştir. Yararlandığımız 'Abdu's-Selâm el-Hûfî şerhinde şiirlerin açıklamaları yetersiz görülse de düzen olarak karmaşadan uzaktır ayrıca şairin biyografisi özenli bir şekilde aktarılmıştır. Yararlandığımız bir diğer kaynak olan Heysem Cum'a Hilâl şerhi, diğer neşirlerde bulunan birkaç şiiri içermemekle birlikte, nahvî tahlilleriyle şiirlerin daha rahat anlaşılmasını sağlamıştır. Hamdû Tammâs şerhinde de şiirlerin tamamen açıklanmasından ziyade kelime anlamları verilerek manaya ışık tutulmuştur ancak şiirlerin bahirleri diğer şerhlerle tutarlı değildir. İslam İbrahim şerhinde şairin tercümesi dikkatli bir şekilde verilmiş olup şiirlerin açıklamaları sadece kelime anlamı düzeyindedir. İbrâhîm 'Avzeyn şerhinde şairin tercümesi ayrıntılı bir şekilde aktarılmıştır. Şiirler kafiyelerine göre verilmemiştir ancak açıklamaları çok fayda sağlayıcıdır. Kerim Bustânî şerhinde şiirler, kafiyeleri dikkate alınarak alfabetik sıraya göre, kelime açıklamalarıyla birlikte verilmiş; onun düzeniyle mutabık olan Arthur Wormhoudt tercümesinde de açıklamalar kitap sonunda verilmiş ve genel olarak kişi, mekân ve olay isimlerinin açıklamalarıyla yetinilmiştir. Tarafımızca tercümesi yapılan şiirlerde geçen kişi, yer isimleri ve tarihi olaylar yararlandığımız şerhlerde geçen bilgiler doğrultusunda dipnotlarda verilmiş ancak ayrıca kaynak gösterilmemiştir; tezde başvurulan bütün kaynaklar kaynakça kısmına eklenmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

EL-HANSÂ: HAYATI VE ŞAHSİYETİ

Türü ne olursa olsun bir metnin doğru anlaşılabilmesi için onu ortaya koyan kişinin hangi dönemde yaşadığı, nasıl bir toplum içinde yetiştiği bilgisi önemlidir. Zira kişiyi metni yazmaya sevk eden olaylar, düşünce yapısını etkileyen durumlar, duygularını galeyana getiren hadiselerle vâkıf olmak bir metni anlayabilmenin önkoşuludur. Bu açıdan, içinde yaşanılan toplum, mensup olunan kabile ya da aile ve maruz kalınan her türlü olay, yazarı ya da şairi düşünsel ve duygusal açıdan etkiler. Bir insanın kişiliği, içinde yaşadığı çevrenin ve toplumun etkisiyle oluşur. Özellikle tarihe mal olmuş kişilerin fikri yapısını anlamak açısından içinde yaşadıkları toplum ve dönemin özellikleri bizim için bir ayna mertebesinde. Bu sebeple, okuduğumuz herhangi bir metinde sadece o metni meydana getireni değil; aynı zamanda o kişinin içinde yaşadığı toplumun ve dönemin özelliklerinin yansımalarını görürüz.

Yukarıda bahsettiğimiz bağlamda, bu bölümde şairimiz Hansâ'nın edebi tavrını ve düşünce yapısını etkileyen içinde yetiştiği kabilesi, ailesi, ilintili olduğu diğer kişileri ve olayları inceleyeceğiz. Onu şiir söylemeye iten, fikri altyapısını oluşturan faktörleri sunacağız. Aynı zamanda şairimizin hayatını da bu bölümde ele alacağız.

1. KABİLESİ VE NESEBİ

Hansâ Benî Süleym kabilesine mensuptur. Asıl adı Tumâdır olmak üzere *el-Eğâni*'de Hansâ'nın şeceresi; el-Hansâ binti 'Amr b. el-Hâris b. eş-Şerîd b. Riyâh b. Yakaza b. 'Usayye b. Hufâf b. İmrui'l-Kays b. Buhse b. Süleym b. Mansur b. 'İkrime b. Hafesa b. Kays b. 'Aylân b. Mudar şeklinde verilmiştir.⁷ Hz. Peygamber: "Her kabilenin bir sığınağı vardır ve Arapların sığınağı da Kays (İbn 'Aylân)'dır."⁸ Aynı şekilde; "Ben Kureyşten Fatimelerin⁹; Süleym'den 'Atîkelerin oğluyum, onlar çok

⁷ Ebu'l-Ferec el-İsfehânî, *el-Eğâni*, tahkik: İhsân 'Abbâs, İbrâhîm es-Se'âfin, Bekr 'Abbâs, Beyrut, Dâr Sâder, 2008, cilt:15, s. 54

⁸ el-Eb Luis Şeyho el-Yesû'î, *Enîsu'l-Cülesâ fi Şerhi Dîvânî'l-Hansâ*, Beyrut, el-Matba'atu'l Kâsûlikiyye, 1896, s. 7

⁹ İslâm İbrâhîm, *Dîvânu'l-Hansâ* (düzenleme), Kahire, Farûs yay., 2014, s.6

şerefli ve hayır sahibidirler, kırmızı sancakları vardır” diyerek onlarla övünmüştür.¹⁰ Luis Şeyho İbn Haldun’un “eş-Şerîd, cahiliyede Süleym’in koludur.”¹¹ dediğini nakletmiştir. Ayrıca diğer kardeşleri öldürülüp kendisi tek kaldığı için eş-Şerîd olarak isimlendirilmiştir. Benî Şerîd bu sırada Afrika’daki Benî Süleym üzerinde güç ve kuvvet sahibiydi.¹²

Kabilenin atası Süleym’in soyu¹³ da Mansur b. ‘İkrime b. Hafesa (Ka'b) b. Kays b. ‘Aylân b. Mudar b. Nizar b. Mead’la Adnan'a ulaşır. Becile, Ri'l, Zekvan, Usayye, Buhse, Kunfüz, Semmâl, Matrüd, Zübâb, Cürre, Şerîd, Sa'lebe ve Zafer, Benî Süleym'in meşhur kollarındandır. Mekke ile Medine arası olmak üzere Hicaz'ın önemli bir kısmıyla Necid'in yukarı kısmındaki Vadilkura ve Teyma', Benî Süleym'in yaygın olarak bulunduğu yerlerdi. Süleym kabilesi süvarileriyle korku salan savaşçı insanlardı. Gatafân, Hevâzin ve Hilâl kabileleriyle ilişkileri çok yakındı. Basra körfezi yoluna ve bununla beraber geniş bir bölgeye hâkim oldukları için ticaretle uğraşan Mekkeliler ve Medine Yahudileriyle de ilişkileri iyiydi. ‘Ukâz panayırına da sürekli olarak katılırlardı. İslamiyet öncesi kabile savaşlarında Hevâzinlilerle beraber önemli rol oynamışlardı. Bu dönemde Benî Süleym, *Yevmü'l-Cürîf* adı verilen savaşta Hüzeyl'e ait Beni Mu'âviye'ye baskında bulunmuştu. Benî Süleym ile Benî Kilâb arasında vuku bulan savaşlarda Benî Kilâb kabilesine mensup Zatülhimme'nin yaptıklarını anlatan *Siretü'l-Emire Zati'l-himme* ilk dönem Arap edebiyatında destan sayılabilecek örneklerden biri olmuştur.¹⁴

¹⁰ el-Eb Luis Şeyho el-Yesû'î, a.g.e., s.7

¹¹ el-Eb Luis Şeyho el-Yesû'î, a.g.e., s.7

¹² el-Eb Luis Şeyho el-Yesû'î, a.g.e., s.7

¹³ el-İmâm Ahmed b. Yahyâ b. Câbir el-Belâzûrî, *Ensâbu'l-Eşrâf*, tahkik: Süheyl Zekkâr- Riyâd Zerkelî, Beyrut, Dâru'l-Fikr, 1997, cilt:13, s.301

¹⁴ Mehmet Azimli, “Süleym (Benî Süleym)”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, 2010, İstanbul, cilt. 38, s. 55-56

Benî Süleym kabilesi Habîb putuna tapıyordu¹⁵ ve bu putun yer aldığı mabedin bakımını üstlenen kabilelerdendi. Hire’de yaşayan Benî Süleymliler Hıristiyan olmuştu¹⁶. İslamiyet’ten sonra Benî Süleym Kureyşlilerin yanında yer almıştır. Süleym’in Müslümanlara karşı düşmanca tavırları zaman zaman ortalığı karıştırıyordu. Yine de aralarında az da olsa erken dönemde Müslüman olanlar olmuştur.

Mekke’nin fethi için hazırlık yapılırken sefer düzenlenecek muhtemel düşmanlar arasında Benî Süleym de sayılmıştır.¹⁷ Bu da onların bir tehdit unsuru olduğunu göstermekteydi. O sıralarda Benî Süleym’den altı kişilik bir grup da Medine’ye gelip İslam’ı kabul etmiştir. Bu grupta bulunanların gayretiyle İslam’ı kabul eden Benî Süleym’den yaklaşık 900 kişi Mekke’nin fethine katılmıştır.¹⁸

Benî Süleym'den birçok şair, âlim ve edip yetişmiştir. Kahramanlık şiirleriyle tanınan sahabe Abbas b. Mirdâs ve bu çalışmada ele alacağımız, Arapların en meşhur kadın şairi olan sahabe Hansâ, Süleym kabilesinin şairlerindedir. Bazı kaynaklarda cahiliye döneminin meşhur şairlerinden Züheyr b. Ebî Sülmâ’nın da Süleym kabilesinden olduğu¹⁹ hatta Hansâ ile²⁰ kardeş ya da Hansâ’nın babası²¹ olduğu bilgisi de mevcuttur. Ancak Züheyr b. Ebî Sülmâ’nın Hansâ adında şair bir kız kardeşi olduğu bilgisi doğru olsa da Züheyr’in babası Müzeyne kabilesine, annesi de Gatafân’ın kollarından olan Benî Mürre’ye mensuptur.²² Hansâ’nın babası da Süleym kabilesine mensuptur. Bu durum, burada sadece bir isim benzerliğinden ötürü bir karışıklığının olduğunu gösterir.

¹⁵ ‘Abdullah b. ‘Uveykal-Rıdvân Muneysî ‘Abdullah-Faysal Seyyid Tâhâ, *Kabâilu’l-‘Arab beyne’l-Luğa ve’l-Târîh*, Kahire, Dâru’n-Neşr li’l-Câmi’a, 2011, s. 116

¹⁶ Cevâd ‘Alî, *el-Mufasssal, fî Târîhi’l-‘Arab Kable’l-İslâm*, Câmia’tu Bağdât, 1993, cilt: 4, s. 227

¹⁷ Mehmet Azimli, a.g.e., s. 55-56

¹⁸ Mehmet Azimli, a.g.e., s. 55-56

¹⁹ *Dâiratu’l-Ma’ârifî’l-İslâmiyye*, Merkezi’ş-Şârîka li’l-İbda’i’l-Fikrî, 1. Baskı, 1980, 15. Cilt, s. 4752

²⁰ Arthur Wormhoudt, *Diwan al-Khansâ*, William Penn College, 1973, foreword

²¹ Daniela Gioseffi (editor), *Women on War: An International Anthology of Women’s Writings from Antiquity to the Present*, New York, The Feminist Press at the City, University of New York, 2003, s. 104

²² Muhammed Yusuf Ferrân, *Züheyr b. Ebî Sülmâ, Hayâtuhû ve Şi’ruhû*, Beyrut, Dâru’l-Kutubi’l-‘İlmiyye, 1990, s. 31

2. AİLESİ

2.1. ‘Amr b. el-Hâris b. eş-Şerîd

Hansâ'nın annesinin kim olduğuna dair kaynaklarda herhangi bir bilgiye rastlayamadığımız gibi babası hakkındaki bilgimiz de sınırlıdır. ‘Amr b. eş-Şerîd, Hansâ ve diğer iki kardeşi Sahr ve Mu'âviye'nin babasıdır. Hakkında çok fazla bilgi bulunmamakla beraber saygın bir kişilik ve servet sahibiydi.²³ Oğullarıyla da gurur duyardı. Raviler eş-Şerîd ailesinin, Süleym kabilesinin en şerefli ve en azizleri olduğunu söylemişlerdir. Öyle ki Hansâ'nın babası bir panayır zamanında –rivayete göre Kisrâ'ya gelen elçiler arasındaydı²⁴ - iki oğlu Mu'âviye ve Sahr'ın elini tutup: “Ben Mudar'ın iki hayırlısının babasıyım.”²⁵ demiştir. Devamında da: “Kim bu (söylediğimi) inkâr ediyorsa, değiştirsin.” Söylediğini kimse inkâr etmemişti ve o da ekledi: “Kim benden önce bunlar gibi iki kardeşe sahipse artık hüküm onun olur.” demiş ve Araplar da onu onaylamışlardır.²⁶

‘Amr b. eş-Şerîd, kızı Hansâ'ya ve onun düşüncelerine de değer verirdi.²⁷ Daha sonra da ayrıntılı değineceğimiz Düreyd b. Simme, Hansâ ile evlenmek istediğini söylediği zaman kendisi karar vermek yerine kızının fikrine öncelik vermiş, onu istemediği bir işe zorlamamıştır.²⁸

²³ Muhammed Câbir Abdülâl el-Hîni, *el-Hansa Şâ'iratu Benî Süleym*, Kahire, Matba'atu Mısır, t.y., s. 14

²⁴ İslâm İbrahim, *Dîvânu'l-Hansâ* (düzenleme), Kahire, Farûs yay., 2014, s.6

²⁵ Ebû Muhammed Abdullah b. Muslim ed-Dîneverî İbn Kuteybe, *eş-Şi'r ve 'ş-Şu'ara*, tahkik: Mufîd Kumeyha- Muhammed Dinnâvî, Beyrut, Dâru'l-Kutubu'l-İlmiyye, 2009, s. 202

²⁶ Âişe Bintu's- Şâtî, *el-Hansâ*, Kahire, Dâru'l-Ma'ârif, 1963, s. 30

²⁷ Lubnâ 'Abdu'r-Rahmân Ebû 'Aşîbe, Doktora tezi: *el-Binâu'l-Luğavi fî Şi'ri'l-Hansâ ve Fadvâ Tûkân Dirâse Muvâzene*, İslam Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Arap Dili Bölümü, Gazze, 2013-2014, s.3

²⁸ 'Abdu's-Selâm el-Hûfî, *Dîvânu'l-Hansâ*, Beyrut, Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 2006, s. 5

2.2. Kardeşleri

2.2.1. Mu'âviye b. 'Amr

Hansâ ömrünü talihsizliklerle geçirmiştir. İlk evliliği onun için hiç yolunda gitmemiş, ikinci eşini de ölüm ondan ayırmıştır. Belki de bu yüzden kardeşleri Mu'âviye ve özellikle Sahr'da teselli bulmuştu. Mu'âviye Hansâ'nın öz kardeşi, Sahr ise üvey kardeşidir. Ancak iki kardeşinin de talihsiz bir şekilde öldürülmesi onu fazlasıyla üzmüş ama şairliğinin de zirveye ulaşmasına vesile olmuştur. Öyle ki ağlamak ve feryat etmekten başka bir şey bilmez olmuştur. Kardeşlerinin başına gelen musibete çok üzülen Hansâ, mersiyeler söylemeye başlamış ve bu durum onun mersiyelerle ünlenmesine vesile olmuştur. İki kardeşinin ölümünün de etkili bir hikâyesi vardır. Olay Mu'âviye'nin "Ukâz panayırlarından birine gelmesiyle başlamıştır. Kahramanlığı ve yakışıklılığından dolayı kibirle yürürken 'Esmâ el-Murriyye' adında bir kadın ile karşılaşmıştı. Güzelliğinden etkilenip onu zorla kendine istemiş, Esmâ el-Murriyye "Ben, Arapların efendisi Hâşim b. Harmele el-Gatafâni'nin yanındayım." diye cevap vermiştir. Mu'âviye onun bu tavrından etkilenmiş; "Senin için onunla savaşırım." demiştir. Kadın da omzunu silkip kışkırtıcı bir tavırla: "Seninle onun arasında." deyip yanından ayrılmıştır.²⁹

Esmâ el-Murriyye Hâşim'in yanına gelip olanları anlatınca Hâşim sinirlenmiş ve Mu'âviye geldiğinde ona bu durumun doğruluğunu sormuş, Hâşim'le Mu'âviye arasında hakaret boyutuna varan bir tartışma gerçekleşmiştir. Mu'âviye: "Vallahi, kadınları sana ağıt yakıyorken işittim ve çok hoşuma gitti." demiştir. Hâşim de Mu'âviye'nin başını işaret ederek "Senin yağ damlayan başını budamak da benim çok hoşuma gitti." diye cevap vermiştir.

---

²⁹ 'Aîşe Bintu's- Şâtî, a.g.e., s. 40

Panayır biter bitmez Mu'âviye, Hâşim b. Harmele'nin kavmi Benî Murre'ye saldırı düzenlemek için hazırlık yapmıştı. Kardeşi Sahr ona engel olmak istemişti ama Mu'âviye kendi istediğini yapmakta kararlıydı. Benî Süleym'den süvarilerle yola çıkmıştı. *Hûra*³⁰ (الحورة) denilen yere vardıklarında üzerinde bir kuş dolaşmış ve bir ceylan onlara soldan sağa doğru yaklaşmıştı. Mu'âviye'nin arkadaşları bunda bir uğursuzluk olduğuna inanmışlar ve geri dönmüşlerdi. Bu durumu Hâşim b. Harmele duyunca “Onun cesaretine engel olan sadece korkaklıktır.” demişti. Bu söz Mu'âviye'yi kızdırmıştı ve bir sonraki yıl (m. 612), saldırıda ısrarlı bir şekilde tekrar yola çıktıklarında arkadaşları hala o ceylanın uğursuzluk getireceğine inanıyorlardı. Bu yüzden aralarında geri dönenler olmuş, Mu'âviye ile sadece 19 süvari kalmıştı. Mu'âviye ve arkadaşları bir suyun yanına vardılar. Bu sırada Benî Murre'den bir kadın - bir rivayete göre Cüheyne³¹ kabilesinden bir kadın-³² onları görüp tanımış ve Hâşim'e gelip haber vermişti.³³ Kadın Hâşim'e Mu'âviye'nin 19 arkadaşı ile yakın bir yerde olduklarını söylemişti. Hâşim şüpheli bir tavırla “Muaviye bu kadar az kişiyle Benî Murre'ye mi yaklaştı? Ya uydurdun ya da boş konuştun.” demiştir.

Kadın: Eğer istersen hepsini tek tek sana tarif ederim. (Mu'âviye ve arkadaşlarını Hâşim'e tarif etti): Alnı beyaz olan bir atın üzerinde göbeği büyük, güzel yüzlü, alnı miğferinin altından çıkmış, saçları uzun bir genç gördüm.

Hâşim: Evet, bunlar onun özellikleri, yani Mu'âviye ve onun asil atının.

Kadın: Onlara şiir söylen bir adam gördüm.

Hâşim: Bu Hufâf b. 'Amir'dir.

---

³⁰ Bu kelime bazı kaynaklarda *Hûra* (الحورة), bazılarında ise *Havze* (الحوزة) olarak geçmektedir: Bkz. Ömer Faruk et-Tabbâ', *Dîvânu'l-Hansâ*, Beyrut, Dâru'l-Erkâm, 2000, s. 9

³¹ Kudâa'ya mensup bir Arap kabilesi. Bkz. Ebu'l-Fevz Muhammed Emîn el-Bağdâdî es-Süveydî, *Sebâiku'z-Zeheb fî Ma'rifeti Kabâili'l-'Arab*, Beyrut, Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 2016, s. 83

³² 'Âişe Bintu's-Şâtî, a.g.e., s. 41

³³ Ömer Faruk et-Tabbâ', a.g.e., s. 9

Kadın: Ortalarından ayrılmayan bir adam gördüm. Ona seslendiklerinde seslerini yükselttiler.

Hâşim: O 'Abbâs el-Esamm'dır.

Kadın: Ebû Habîb künyesiyle seslendikleri, uzun bir adam gördüm. Ona hürmet ettiklerini gördüm.

Hâşim: O Hübeyşe b. Habîb'dir.

Kadın: Zengin, güzel bir genç gördüm.

Hâşim: O da el-'Abbâs b. Mirdâs es-Sülemî'dir.

Kadın: İki tane örgüsü olan bir yaşlı gördüm. Mu'âviye'ye 'Babam sana feda olsun, geç kaldın!' dediğini duydum.

Hâşim b. Harmele: O da Mu'âviye'nin kardeşi Hansâ'nın eşi 'Abdu'l-'Uzzâ.³⁴

Hâşim, kadının anlattıkları üzerine, kardeşi Düreyd b. Harmele ve kavminden bir grupla yola çıkmıştı. Bir adam da onları Mu'âviye'nin adamlarıyla teker teker savaşmamaları konusunda uyarılmıştı. Çünkü Mu'âviye'nin ordusu bu konuda Benî Murre'den daha ustaydı. İki taraf Benî Mürre'ye ait Hûra denilen yerde karşı karşıya gelmiş ve savaş başlamıştı. Bir saat savaştıktan sonra Hâşim ve Düreyd, Mu'âviye'yi yakalamak için ayrılmışlardı. Mu'âviye Hâşim'i görmeden önce Hâşim onu görmüştü ancak Mu'âviye'yi tek başına yakalamaya çalışmak konusunda tereddüt etmişti çünkü hastalığından yeni iyileşmekteydi. Bu yüzden kardeşi Düreyd'e, Mu'âviye ikisinin arasında kalana kadar üzerine yürümesini söylemişti. Mu'âviye'ye peş peşe saldırmışlar ve iki yerinden yaralamışlardı. Mu'âviye Hâşim'i atı eş-Şemmâ'dan indirip yere

---

³⁴ Ebu'l-Ferec el-İsfahânî, a.g.e., cilt:15, s.63

sermişti. Hâşim de Mu'âviye'yi mızrağıyla karnından yaralamıştı, sonra kardeşi Düreyd de Mu'âviye'nin Hâşim'i öldürdüğünü zannedip aynı darbeyle Mu'âviye'yi öldürmüştü.

Mu'âviye, Hûra'nın yakınında bir yere defnedilmiştir. Mu'âviye öldürüldüğünde Hansâ'nın amcasının oğlu olan³⁵ Hufâf b. Nudbe: “Onun intikamını alana kadar yerimden ayrılırsam Allah canımı alsın.” demiştir. Hufâf, Benî Fezare'nin³⁶ efendisi Mâlik b. el-Hars'a saldırıp onu öldürmüştü. Bu olay yaklaşık m. 612 yılında gerçekleşmiş ve “*Birinci Hûra Günü*” olarak isimlendirilmiştir. Hufâf b. Nudbe bu durumla ilgili şu beyitleri söylemiştir:

Bahir: Tavîl

Derim ona, mızrak eğilip bükülürken sertliğinden Hatırla Hufâf'ı işte oyum ben	أَقُولُ لَهُ وَالرُّمْحُ يَأْطُرُ مَتْنَهُ تَأْمَلْ خَفَافًا أَنِّي أَنَا ذَلِكَا
'Alvâ'yla ³⁷ durdum önünde fakat dostluğumu terk etti Almak için Mu'âviye'nin öcünü, kazanmak için şerefi	وَقَفْتُ لَهُ عَلْوَى وَ قَدْ خَامَ صَحْبَتِي لِأَبْنِي مَجْدًا أَوْ لِأَثَارِ هَالِكَا
Ölüm uğramasaydı ordumun en şereflişine ³⁸ Bile isteye yönelirdim o zaman Mâlik'e	فَإِنْ تَكُ خَيْلِي قَدْ أُصِيبَ صَمِيمَهَا فَعَمَدًا عَلَى عَيْنِي تَيَمَّمْتُ مَالِكَا
Tanıyana kadar azmettim reisine kavmin, Dokunmadan yanından geçtim yağmacı erlerin	تَيَمَّمْتُ كِبِشَ الْقَوْمِ حَتَّى عَرَفْتَهُ وَجَانِبْتُ شَبَانَ الرَّجَالِ الصَّعَالِكَا
Onu sağ elim cömertçe yaraladı, Simsiyah giyinip tamamı bulandı kan karası	فَجَادَتْ لَهُ يَمَنِي يَدِي بِطَعْنَةٍ كَسَتْ مَتْنَهُ مِنْ أَسْوَدِ اللَّوْنِ حَالِكَا
Sağ kurtulsa da bu yaralardan Hâşim, İçinden boşalan kanla giydirdi onu sağ salim	فَإِنْ يَنْجُ مِنْهَا هَاشِمٌ فَبِطَعْنَةٍ كَسَتْهُ نَجِيعًا مِنْ دَمِ الْجَوْفِ صَائِكَا
Ben koruyan süvariylim hakikatleri Eskiden yiğitlerin idrak ettiği	أَنَا الْفَارِسُ الْحَامِي الْحَقِيقَةُ وَ الَّذِي بِهِ ادْرَكَ الْأَبْطَالُ قَدَمًا كَذَلِكَ ³⁹

³⁵ Nurettin Ceviz, “Cahiliye Döneminde Süvari Şairler”, *EKEV Akademi Dergisi*, 2002, sayı: 6, s. 198

³⁶ Vadi'l-Kurra ve Necd'de yaygın olarak bulunan 'Adnanilere dayanan bir Arap kabilesi. bkz.: Ebu'l-Fevz Muhammed Emîn el-Bağdâdî es-Süveydî, a.g.e., s. 215

³⁷ 'Alva, Hufâf'ın atının ismidir. Bu beyitte geçen “ölü” anlamına gelen “هالك” kelimesiyle Mu'âviye'yi kast etmiştir. bkz: Nuri Hammûdî el-Kaysî, *Şi'ru Dîvâni Hufâf b. Nudbe es-Sülemî*, (Derleme ve Tahkik), Bağdat, Matba'atu'l-Ma'ârif, 1967, s. 65

³⁸ Burada “en şereflişine” kastı Mu'âviye'dir. İkinci şatırda Malik diyerek Mâlik eş-Şemhî adında birini kast etmiştir. Bkz. Nuri Hammûdî el-Kaysî, a.g.e., s. 66

³⁹ “الحامي الحقيقة” ifadesi Araplarda kullanılagelen bir ifadedir. Nuri Hammûdî el-Kaysî, a.g.e., s. 67

Hâşim b. Harmele'nin atı Şemmâ⁴⁰, dönüp Süleym'in ordusunun içine girmişti. O atı Hufâf'ın öldürdüğü el-Fezâre'nin atı sanıp beraberlerinde götürmüşlerdi. Ordu geri dönüp Mu'âviye'nin kardeşi Sahr'a yaklaşarak selamlaştılar. Sahr onlara Mu'âviyenin ne yaptığını sormuş, onlar da öldürüldüğü haberini vermişlerdi. Yanlarında getirdikleri atı sorunca da sahibini öldürdüklerini söylemişlerdi. Sahr da "O zaman intikamınızı aldınız çünkü bu Hâşim b. Harmele'nin atıdır." diye cevap vermişti. Sahr, Mu'âviye'ye ağıt yakarken ona Benî Murre'yi hicvetmesini söylemişlerdi. Sahr, "Onlarla benim aramda yergiden daha kötü bir şey olmaz ama onları hicvetmekten kaçınısam da nefsimi kötü sözlerden korumak için yaparım." demiş ve şu beyitleri inşâd etmişti.⁴¹

Bahir: Tavîl

Esti beni suçlayan gecede nice azarlayan Sakin kınamayın yeter bu ayıp başımda olan	وعاذلة هبت بليل تلومني ألا لا تلوميني كفى اللوم ما بيا
Diyorlar hicvetmez misin Hâşim'in süvarilerini, Hicvetsem ne olacak, o zaman bana ne ki	تقول ألا تهجو فارس هاشم وما لي إن اهجوهم ثم ما ليا
Reddedirim hakareti asaletime değen Fena sözler sarf etmek değildir şemailimden	أبي الشتم إني قد اصابوا كريمي وإن ليس إهداء الخنا من شماليها
Hatırlatılınca ihvanım depreşti gözyaşlarım Liyye civarındaki bir mezarı selamladım	إذا ذكر الاخوان قرقرت عبرة وحيتت رمسا عند ليئة ⁴² ثاويا
Biri selam gönderdiğinde ölüye İnsanların Rabbi benden uzun etsin ömrünü Muaviye	إذا ما امرؤ أهدى لميت تحية فحيك رب الناس عني معاويا
Küçümsedi ona cömertçe sunduğum sevgimi, Yalan söyledin diye ona asla demedim	وهون وجدني اني لم أقل له كذبت ولم أبخل عليه بماليا
Ne hayırlı genç, sürünün evladı getirdi bezini Çıplakken hörgücü devenin sırtındaki	فنعيم الفتى أدى ابن صرمة بره إذا الفحل أضعى أحدب الظهر عاريا

⁴⁰ Bazı kaynaklarda bu atın ismi Şeymâ' olarak geçmekte olup Mu'âviyenin atı olduğu bilgisi de mevcuttur. Mu'âviye'nin Şemmâ adında bir atı olduğundan bahsetmiştik. bkz. Muhammed b. 'Alî b. Kâmil es-Sâhibî et-Tâcî, *el-Halbe fi Esmâi'l-Hayl Meşhûra fi'l-Câhiliye ve'l-İslam*, tahkik: Hâtim Sâlih Zâmin, Şam, Dâru'l-Beşâir, 2009, s. 50

⁴¹ Ebu'l-'Abbâs Muhammed b. Yezîd el-Müberred, *el-Kâmil fi'l-Luğa ve'l-Edeb*, Kahire, Dâru'l-Fikri'l-'Arabî, 1997, cilt:1, s. 154

⁴² Bu kelime ilk harfi esre ve ikinci harfi şeddeli fetha şeklinde harekelendiğinde Taif'in civarında bulunan, Hz. Peygamberin de uğradığı bir yeri ifade etmektedir. bkz.: Şihâbuddîn Ebî 'Abdillah Yâkût b. 'Abdillah el-Hamevî, *Mu'cemu'l-Buldân*, tahkik: Ferîd 'Abdul'azîz el-Cundî, Beyrut, Dâru'l-Kutubi'l-'İlmiyye, 2011, cilt:5, s. 35

Nice kardeşlerin kopardım iplerini
Tek başıma kardeşsiz bıraktıkları gibi beni

وذي أخوةٍ قطعَتْ اقران⁴³ بينهم
كما تركوني واحداً لا أخاً ليا

Sahr daha sonra Mu'âviye için bu beyitleri de inşâd etmiştir:

Bahir: Tavîl

Görmüyorum razı geleni zamandan Ya da sinirlense yok rızasını alan	ألا لا أرى مستعيب الدهر معتبا ولا أخذاً منهث الرضى متعتبا
Nice kardeşlerin kestim aralarındaki ipleri Hasret çekmekten yorulunca niceleri	وذي إخوةٍ قطعَتْ افراق بينهم إذا ما النفوسُ صرنَ حسرى وُلغبا
Derim Bîşe kumları arasındaki bir mezara Sulasın seni bol sabah yağmuru dolu bulutlarla	أقولُ لرمسٍ بين أجراء بيشةٍ سفاك الغوادي الوابل المتحلبا
Ne hayırlı genç, sürünün evladı getirdi bezini Çıplakken hörgücü devenin sırtındaki	لنعم الفتى ابن صرمة بزةٍ إذا الفحل أسمى عاري الظهر أحدبا

Mu'âviye ile yakın arkadaş olan Düreyd b. Simme, Mu'âviye ile kim önce ölürse hayatta kalan diğerine mersiye söyleyecek eğer öldürülmüşse intikamını alacak diye anlaşma yapmışlardı. Düreyd de Mu'âviye'nin ardından bu beyitleri söylemiştir:⁴⁴

Bahir: Vâfir

Gerçekten acele etti hesapsızca azarlamada Hücum ettin üzerime tutuşup benle münazaaya	ألا بكرتُ تلوم بغير قدرٍ فقد أخفيتني ودخلت سترى
Bırakmazsan beni azarlamayı sefahetle Kendini ayıplarsın bana karşı uzun süre	فإن لم تتركي عدلي سفاها تلُمك عليّ نفسك ايّ عصرٍ
Zamanın akıp gitmesi süratle, sevindirir mi seni Benim üzerimde bütün şerriyle gündüz ve geceleri	اسرُّك ان يكون الدهر هدأ عليّ بشرِّه يغدو ويسري
Sevindirir mi seni musibet gelmemesi bir cana ve mala Yokluğu sana zarar veren ömrüm boyunca	والأ ترزني نفساً ومالاً يضربك هلكه في طول عمري
Durup çağırdığım gün felaket o ki Mu'âviye b. 'Amr (beni) işitmedi	فإن الرّزء وقفْتُ ادعو فلم اسمع معاوية بن عمرو
Gördüm yerini, ona gitmek istedim her şeyden önce	رأيت مكانه فعرضت بدءاً

⁴³ Bu kelime ip anlamına gelip ölümden kinayedir. Son beyit bu şiiire Sahr tarafından daha sonra ilave edilmiştir. bkz.: Ebu'l-Ferec el-İsfehânî, a.g.e., cilt:15, s. 70

⁴⁴ Abdu's-Selâm el-Hûfî, a.g.e., s. 14

Ey İbn Bekr ⁴⁵ , hangi felaket yerine	وأي مقيل رزء يا ابن بكر
Taşlığa mı, susuz yere ya da mezara Ya da akasyanın esmer dallarına	إلى إرمٍ وأحجارٍ وصيرٍ وأغصانٍ من السلمات سُمرٍ
Nice kabir taşları üzerine dizildi Aylar yıllar boyunca (kalacak) ebedi	وبنيان القبور أتى عليها طوال الدهر من سنة وشهر
Aceleyle gelirdi işittirseydin ona Hızlıca koşarak varırdı yanına	ولو أسمعته لسرى حثيثاً سريع السعي أو لأتاك يجري
Sapasağlam durur silahlarla Giyinince zırhını benzer (vahşi) bir leopara	بشكة حازمٍ لا عيب فيه إذا لبس الكمامة جلود نميرٍ
Akşamlayıp kalırsan bir mezarda Issız çölde (esen) rüzgârlarla	فإيماً تمسبى في جدبٍ مقبماً بمسهكةٍ من الأرواح قفرٍ
Ey İbn ‘Amr ne ağır geldi gidişin bana Ne gelir elden senin için sabretmekten başka	فعرّ عليّ هلك يا ابن عمرو ومالي عنك من عزمٍ وصبرٍ ⁴⁶

2.2.2. Sahr b. ‘Amr

Sahr, Hansâ'nın -baba bir- üvey kardeşidir. Cömert, eli açık, kahraman, cesur ve atılgan yapısıyla bilinir. Hansâ, Sahr için söylediği şiirlerinde bolca bu özelliklerine vurgu yapmıştır. Özellikle Sahr cömertliği ile Hansâ'nın hayatında yadsınamaz derecede önemli bir yere sahip olmuştur. Hansâ, -daha sonra ayrıntılı bir şekilde değineceğimiz- ilk evliliğinde eşinin savurganlığı ve kumar bağımlılığı yüzünden bütün malını kaybetmişti. Sahr, eşi Selmâ'nın azarlarına rağmen defalarca Hansâ'ya malının yarısını vermiştir ve bunu da hep isteyerek yapmıştır. Sahr bunu yaparken aslında başına bir musibet gelse Hansâ'nın ona ağlayıp, feryat edeceğini biliyordu. Bir defa Sahr'ın eşi Selmâ Sahr'a: “Onun eşi zaten kumarbaz bu yüzden hiçbir şeyi elinde tutamıyor. Onunla (Hansâ) bağın olsa bile elbette malının en adisini ver. Çünkü kocası zaten savurgan biri. Bu yüzden elindeki malın en iyisi de en kötüsü de aynı.” demiş,

⁴⁵ Burada Düreyd kendisine hitap etmiştir. Bekr dedesinin ismidir.

⁴⁶ Ömer ‘Abdu’r-Resül, *Divânu Düreyd b. Simme (tahkik)*, Kahire, Dâru'l-Ma'arif, 2008, s. 109

Sahr da malının en iyisini kardeşine verdiği için onu kötüleyen eşine bir şiirle hitap etmiştir.⁴⁷

Bahir: Recez

Vermem ona en kötüsünü yemin olsun Allah'a İffetli bir kadındır, hayâsı yeter bana	والله لا أَمْنَحُهَا شَرَّهَا وهي حِصَانٌ قَدْ كَفَمْتَنِي عَارَهَا
Örtüsünü parçalar ölmüş olsaydım eğer Kıldan (yapılmış) yeleşini de giyer	ولو هَلَكْتُ خَرَقْتُ خِمَارَهَا واتخذتُ من شِعْرِ صِدَارَهَا

Hansâ, kardeşi Sahr'ın şiirinde kendisi hakkındaki bu düşüncesine ve temennisine muhalefet etmemiştir. Sahr öldükten sonra “sıdâr” denilen kıldan yeleşini giyerek dolaşmıştır.

Sahr, kardeşi Mu'âviye öldürüldüğünde intikamını almak için yemin etmiştir. Recep ayı girdiğinde asil atına binip yola çıkmış, sabahtan Benî Murre'ye varmıştı. Bindiği at Hâşim b. Harmele'nin birinci Hûra gününde onlarda kalan atıydı. Söylenene göre at aslında alnında beyazlıkları olan bir at olmasına rağmen Sahr, tanımamaları için atı tamamen siyaha boyamıştır.⁴⁸ Sahr, Benî Murre'ye vardığında onu görmüşlerdi. Mu'âviye'den aldığı yara yüzünden hasta olan Hâşim b. Harmele de Benî Murre'ye Sahr'ı sağ bırakmalarını ve ona iyilikle konuşmalarını söylemişti. Sahr, kardeşini kimin öldürdüğünü sormuş ve onlar da susmuşlardı. Üzerine oturduğum bu at kimin diye sormuş ve yine susmuşlardı. Hâşim: “(atı) Seninle konuşana getir.” diye cevap vermişti. Sahr, tekrar kardeşini kimin öldürdüğünü sormuş, Hâşim de “Bana ya da Düreyd'e de vursan intikamını almış olursun.” diye cevap vermişti. “Onu kefenlediniz mi?” diye sormuş, Hâşim de “Evet, iki kefene sardık.” demişti. Kardeşinin mezarını göstermelerini istemiş, mezarını ona gösterdiklerinde mezarının yanında çok hüzünlü ve: “Siz sanki kederime inanmadınız. Vallahi ben bu iş başıma

⁴⁷ el-Eb Luis Şeyho el-Yesû'î, *Enîsu 'l-Cülesâ fi Mulahas Şerhi Dîvâni 'l-Hansâ*, Beyrut, el-Matba'atu'l-Kâsûlikiyye, 1895, s. 8

⁴⁸ Ömer Faruk et-Tabbâ', a.g.e., s. 9

geldiğinden beri intikam almayı istemediğim bir gece bile olmadı. Hatta Mu'âviye öldürüldüğünden beri uykumdan tat almadım.” demiştir.⁴⁹

Ebû 'Ubeyde'den gelen rivayete göre, Sahr bir sonraki yıl aynı ata binip Benî Murre'ye sefer düzenlemişti. Atı ve kendisini tanımlarından korktuğu için hazırlık yapmışlar; atı tamamen siyaha boyamışlardı. Ancak Benî Murre'ye yaklaştıklarında Hâşim'in kızı onu görmüştü. Amcası Düreyd b. Harmele'ye eş-Şemmâ'nın nerede olduğunu sormuş o da Benî Süleym'de olduğunu söylemişti. O ata çok benzediğini söylemişti. Amcası da bu at kapkara, eş-Şemmâ başında ve bacaklarında beyazlıklar olan bir attı demiş ve geri dönüp uzanmıştı. Atın ayak seslerini hissetmemişti. Sahr o gün Düreyd'i öldürmüş ve Benî Murre'nin üzerine çökmüştü. Sahr, bu hadiseyi şu beyitlerle ifade etmiştir:⁵⁰

Bir darbe vurdum ki Düreyd'e Basılmış gibi boğazına koca gözleri bakar nefretle	لَقَدْ دَفَعْتُ إِلَى دُرَيْدٍ طَعْنَةً نَجْلَاءَ تَوَعَّرُ مِثْلَ غِطِّ الْمَنْحَرِ
Birer ikişer öldürdüm sizi Dün yok olmuş gibi bıraktım Benî Murre'yi	وَلَقَدْ قَتَلْتُكُمْ ثَنَاءً وَمَوْجِدًا وَوَتَرَكْتُ مَرَّةً مِثْلَ أَمْسِ الْمُدْبِرِ

Sahr, ayrıca Benî Murre'den öldürdükleri kişiler için de şöyle demiştir:⁵¹

Öldürdüm ölümsüzleri ve Bişr'i Hûra gününde 'Amr ve İbn Bişr'i	قَتَلْتُ الْخَالِدِينَ بِهِ وَبِشْرًا وَعَمْرًا يَوْمَ حُورَةَ وَابْنَ بَيْشَرَ
Öldürdüm doğru adamları kibirden Adağımı da yerine getirdim Bedr'den	وَمِنْ شَمَخٍ قَتَلْتُ رِجَالَ صِدْقِ وَمِنْ بَدْرِ فَقَدْ أَوْفَيْتُ نَدْرِي
Murre'ye ölüm sunduk sabah zamanı Övünmeksizin suya kandırdık mızrakları	وَمُرَّةً قَدْ صَبَّحْنَاهَا الْمَنَاءِ فَرَوَيْنَا الْأَسِنَّةَ غَيْرَ فَخْرٍ
Sa'lebe b. Sa'd'in kabilesinden Öldürdüm, intikam aldım kendilerinden	وَمِنْ أَقْنَاءِ نَعْلَبَةَ بْنِ سَعْدٍ قَتَلْتُ وَمَا أَبِيهِمْ بِوَتْرِ
İstiyorsak bir kavmin helakini ancak Öldürür, üzerimize çekeriz en alçak	وَلَكِنَّا نُرِيدُ هَلَكَ قَوْمٍ فَتَقْتُلُهُمْ وَنَشْرِبُهُمْ بِكَسْرِ

⁴⁹ 'Abdu's-Selâm el-Hûfî, a.g.e., s. 16

⁵⁰ 'Abdu's-Selâm el-Hûfî, a.g.e., s. 16

⁵¹ 'Abdu's-Selâm el-Hûfî, a.g.e., s. 16

Sahr, o gün kurtulmuş ve kavmine sapasağlam geri dönmüştü. Kız kardeşi Hansâ'nın oğlu Ebû Şecere b. 'Abdu'l-'Uzzâ da atı ondan almış ve onu durdurmuştu.

Hâşim b. Harmele ise bir gün otlak aramak için çıkmış ve 'Amr b. Kays el-Cuşemi ile karşılaşmıştı. 'Amr onun Mua'viye'nin katili olduğunu bildiği için Hâşim'i takip etmişti. Hâşim'e tuzak kurmuş, ağaçların arasında saklanmıştı. Kendisine doğru yaklaştığında keskin kılıcıyla kafasını yarmış, Hâşim'i öldürmüştü. 'Amr b. Kays bunu şu beyitlerle dile getirmişti:⁵²

Gerçekten öldürdüm Hâşim b. Harmele'yi Hâşim b. Harmele babasını ihya etti	إِنِّي قَتَلْتُ هَاشِمَ بْنَ حَرْمَلَةَ أَحْيَا أَبَاهُ هَاشِمُ بْنُ حَرْمَلَةَ
Hükümdarlar etrafında gözleyenler olunca Suçluları da katleder suçuzları da	إِذَا الْمَلُوكُ حَوْلَهُ مُعْرِبِلَةٌ يَقْتُلُ ذَا الذَّنْبِ وَمَنْ لَا ذَنْبَ لَهُ

Hansâ ise kardeşinin katilini öldüren 'Amr b. Kays'ı övmek için şu beyitleri söylemişti:⁵³

Cuşemî süvariye olsun canım feda En yakınlarımı da feda ederdim ona	فَدًّا لِلْفَارِسِ الْجَشَعِيِّ نَفْسِي وَافِدِيهِ يَمَنِّي مِنْ حَمِيمٍ
Benî Süleym'i feda ederim yoluna, Ölüp gidenleri ve yaşayanlarıyla	أَفْدِيهِ بِكُلِّ بَنِي سُلَيْمٍ بِطَاعَتِهِمْ وَبِالْأَنْسِ الْمُقِيمِ
Bu şiiri adadım hürler kardeşi Kays'a Öyle kerim bir genç ki, yetişti asil aile ocağında	خَصَّصْتُ بِهَا أَخَا الْأَحْرَارِ قَيْسًا فَتَى فِي بَيْتِ مَكْرُمَةٍ كَرِيمٍ ⁵⁴

Zâtu'l-Esl'den daha önce Yevmu 'Adniyye diğeri bir adıyla Yevmu Milhân⁵⁵ denilen günde Sahr kabilesiyle birlikte sefere çıkmış ve yaşadıkları yeri boş bırakmıştı.

⁵² 'Abdu's-Selâm el-Hûfî, a.g.e., s. 17

⁵³ Ömer Faruk et-Tabbâ, a.g.e., s. 104

⁵⁴ Bu şiirin son beyiti farklı bir rivayetle de gelmiştir: “كما من هاشم اقررت عيني \ او كانت لا تنام لدي المنيم” [Gözlerim karar verdi Hâşim'den itibaren/ Uyumuyordu uyutanlara (rağmen)]. Bkz.: Ebu'l-Fadl Ahmed b. Ebû Tâhir İbn Tayfûr, Kitâbu *Belâğati'n-Nisâ*, Kahire, Matba'atu Medreseti Vâlîde 'Abbâs el-Evvel, 1908, s. 167

Gatafân kabilesi de üzerlerine saldırmıştı. O gün Gatafân'dan bir grup öldürülmüş geriye kalanlar da hezimete uğratılmıştı. Sahr o gün için bu beyitleri söylemişti:⁵⁶

Allah hayır versin kavmimize, hani çğürmüştü onları 'Adniye'ye, peşi sıra gelen kabile sabah zamanı	جزى الله خيراً قومنا اذ دعاهم بعذنية الحي الخلوف المصبح
Gençlerimiz gizlenmiş siyahlardı Övmek, mükâfat vermek üzerimize haktır	وغلماننا كانوا أسود خفية وحق علينا ان يُثابوا ويُمدحوا
Dış bileyip korku saldılar emsallerine Uzaklaşana kadar savundular orduyu nice bedelle	هم نقرؤا أقرانهم بمضرس وسعر وذاودا الجيش حتى تزحزحوا
Sanki avlanıyorlar akşam vakitlerinde Hayat veren nimetler Milhân tepelerinde	كأنهم اذ يطردون عشية بقنّة ملحان نعام مرّوح

Ancak Sahr “*Yevmu'l-Külab*” da denilen “*Zâtu'l- Esl Günü*”⁵⁷ (m.615) Beni ‘Avf ve Benî Hufâf ile beraber Benî Esed b. Huzeyme’ye karşı bir savaş yapmıştır. Bu iki grup birbirinin destekçisiydi. Benî Hufâf’ın başında Sahr b. ‘Amr eş-Şerîd; Benî ‘Avf’ın başında ise Enes b. ‘Abbâs er-Ra’li vardı. O gün Benî Esed’den ganimet ve bir esir ele geçirmişler; Sahr Budeyle adında bir kadını esir etmiştir. Bu olay Zâtu’l- Esl⁵⁸ ya da ‘Zi’l-Esl’ de denilen yerde gerçekleşmiştir. Sahr o savaşta, Ebû Sevr künyesiyle de bilinen Rebî’a b. Sevr el-Esedî tarafından vücudunun yan tarafından yaralanmıştır. Bu yaradan dolayı hastalanmış, hastalığı yaklaşık bir yıl sürmüştür. Rivayete göre Sahr bu hastalığı ile uğraşırken bir hekim yanına uğramış ve Sahr’ı o halde görünce “O yarayı dağladığımda hemen kalkacaksın.” demiştir. Bir bıçak almış, ısıtmış ve yarayı dağlamış, Sahr hemen o anda vefat etmiştir.⁵⁹ Vefat ettiğinde yaklaşık elli yaşındaydı.⁶⁰

⁵⁵ Milhân, Benî Süleym’in Hicaz’daki topraklarında bir dağdır. Bkz.. İbn ‘Abdi Rabbi, *el- İdku'l- Ferîd*, tahkik: ‘Abdu’l-Mecid er-Ruheyni, Beyrut, Dâru’l-Kutubi’l-İlmiyye, 1983, cilt:6, s. 32,

⁵⁶ Abdu’s-Selâm el-Hûfî, a.g.e., s. 17

⁵⁷ Eyyâmu’l-Arab’dan biri: bkz.: ‘Âişe Bintu’s- Şâtî, a.g.e., s. 42

⁵⁸ Zâtu’l- Esl Benî Esed ve Benî Süleym toprakları arasında bir yerdir. bkz.. el-Eb Luis Şeyho el-Yesû’î, *Enîsu’l-Cülesâ fi Şerhi Dîvâni’l- Hansâ*, Beyrut, el-Matba’atu’l-Kâsûlikiyye, 1896, s. 17

⁵⁹ ‘Abdu’s-Selâm el-Hûfî, a.g.e., s. 18

⁶⁰ Ömer Faruk et-Tabbâ’, a.g.e., s. 10

Ebû'l- Ferec el-İsfehânî *el-Eğâni*'sinde Sahr'ın bu olaydan iki yıl sonra öldüğünü söylemiştir.⁶¹

Sahr'ın ölümüne dair el-Eğani'de Ebû 'Ubeyde'den gelen başka bir rivayet de bulunmaktadır. Sahr ve Bel'a' b. Kays el-Kenanî Arapların en yakışıklı adamlarıydılar. Özellikle Sahr, kendi aşiretinde de Araplar arasında da yakışıklılığıyla bilinirdi.⁶² Medine'de Yahudi bir içki tüccarının yanında oturmuş içki içmiştiler. Tüccar o ikisinin yakışıklılığından dolayı onları kıskanmıştı. "Bu ikisi gibi adamların Araplardan olmasını kıskanıyorum." demiş ve hasedinden dolayı onlara, hasta edecek bir içecek vermişti. Sahr, bu içecekten dolayı hastalanmış, hastalığı çok uzun sürmüş ve bu sebeple ölmüştür.⁶³

Ebû 'Ubeyde'nin Ebû Bilal b. Sehm'den aktardığı başka bir rivayet ise şöyledir: Sahr, Benî Esed'in mallarını ve kadınlarını zorla ele geçirmiştir. Kadınların çığlığını duyan Benî Esed onları takip etmiş ve Zâtu'l- Esl'de karşılaşmışlardır. Orada meydana gelen şiddetli bir savaşta Rebî'a b. el-Esedî Sahr'ı yaralamıştır. Bu yaradan dolayı hastalanmış, hastalığı yaklaşık bir yıl sürmüştür hatta öyle ki ailesi ona bakmaktan bıkmıştır. Sahr bu hastalığı sebebi ile ölmüştür.⁶⁴

Rivayet edilir ki eşi Selmâ, Sahr'ın uzun süren hastalığından dolayı ona bakmaktan bıkmıştı. Sahr'ı ziyarete gelen biri Sahr'ın durumunu ona sorduğunda: "Bu kötü haliyle yaşamıyor ki umut edelim, ölü değil ki unutalım, biz onda en acı şeylerle karşılaştık."⁶⁵ demiştir. Bir iddiaya göre bu sözü Sahr'ın Benî Esed'den esir olarak aldığı Büdeyle el-Esedî söylemiştir. Sahr da onun için şu beyiti söylemiştir:⁶⁶

⁶¹ Ebu'l-Ferec el-İsfehânî, a.g.e., cilt:15, s.55

⁶² Ali Kenciyan Henârî, Mesâdiru Ebi'l- 'Alâ el-Ma'arrî, Kahire, ed-Dâru's-Sekâfiyye li'n-Neşr, 2001, s. 86

⁶³ Ebu'l-Ferec el-İsfehânî, a.g.e., cilt:15, s.55

⁶⁴ Ebu'l-Ferec el-İsfehânî, a.g.e., cilt:15, s.55

⁶⁵ Ömer Fârûk et-Tabbâ, a.g.e., s. 10

⁶⁶ Ebu'l-Ferec el-İsfehânî, a.g.e., cilt:15, s.56

Size gösteriyorum eşimi ayrılığımın farkına varan
Bıkmış yerimin, yatağımın (varlığından)

أَلَا تَلَكُمُ عَرَسِي أَوْجَسَتْ
فِرَاقِي وَمَلَّتْ مُضْجَعِي وَمَكَانِي

Ebû Bilal b. Sehm'e göre bu sözü Sahr'ın eşi Selmâ söylemiştir. Başka bir gün bir ziyaretçi annesine Sahr'ın durumu hakkında sorduğunda ise: “Bugünden daha iyi olmasını umuyorum gölgesini gördükçe iyi oluyoruz.”⁶⁷ demiştir. Sahr, hem eşi Selmâ'nın hem de annesinin sözleri üzerine, bu durumu ifade ettiği, duygu durumunu yansıttığı bir şiir söylemiştir:

Bahir: Tavîl

Görüyorum da Sahr'ın annesi bıkmaz bakımından Ancak Süleyma usanmış yerimden yatağımdan	أَرَى أُمَّ صَخْرٍ لَا تَمَلُّ عِبَادَتِي وَمَلَّتْ سُلَيْمَى مُضْجَعِي وَمَكَانِي
Korkuyor değildim bir cenaze olmaya Sana ve musibetlerle gururlanana	وَمَا كُنْتُ أَخْشَى أَنْ أَكُونَ جَنَازَةً عَلَيْكَ وَ مِنْ يَغْتَرِّ بِالْحَدَثَانِ
Azmettim öldürmeye yapabilirsem eğer ki Eşeğin de sıçramaya yok ki kudreti	أَهْمُّ بِأَمْرِ الْحَزْمِ لَوْ اسْتَطَيْعُهُ وَقَدْ حَبِلَ بَيْنَ الْعَبْرِ وَالْتَّرْوَانِ
Ömrüme yemin olsun uyardın uyuyanı Ve işittirdin iki kulağı olanı	لَعَمْرِي لَقَدْ نَهَيْتَ مَنْ كَانَ نَائِمًا وَأَسْمَعَتْ مَنْ كَانَ لَهُ أُذُنَانِ
Gerçekten ölüm daha hayırlıdır hayattan sanki Mızrağın ucunda olduğu zaman bir reisin kavmi	وَلَلْمَوْتُ خَيْرٌ مِنْ حَيَاةٍ كَأَنَّهَا مَحَلَّةٌ يَعْسُوبُ بِرَأْسِ سِنَانِ
Her kim ki eşit tutar annesi ve eşini Yaşamak yoktur ona zorluk ve ayıp harici	وَأَيُّ امْرَأٍ سَاوَى بِأُمَّ حَلِيلَةٍ فَلَا عَاشَ إِلَّا فِي شَقًّا وَهَوَانِ ⁶⁸

Sahr'ın vücudundaki yarada bir şişlik oluşmuştu. Bazıları ona, eğer orayı dağlarsa daha çabuk iyileşeceğini söylemişlerdi. Kimisi Sahr'a çok acır olmuştu. Sahr onlara üzülmei yasaklamış ve “İçinde bulunduğum durumda ölüm benim için daha

⁶⁷ ‘Abdu’s-Selâm el-Hûfî, a.g.e., s. 19

⁶⁸ <https://www.diwanalArab.com/%D8%B5%D8%AE%D8%B1-%D8%A8%D9%8A%D9%86-%D8%A7%D9%85%D8%B1%D8%A3%D8%AA%D9%87-%D9%88%D8%A3%D9%85%D9%87,19.06.2020>

kolay!” demiştir. Hemen onun için bir bıçak ısıtıp yaranın şişlik yapan kısmını dağlamış ancak kendinden de ümidi kesilmişti.⁶⁹

Sahr, kız kardeşi Hansâ'nın kendisi için ‘Sabrı nasıldı?’ diye sorduğunu duymuş ve ona cevaben şu beyitleri söylemiştir:⁷⁰

Ey komşumuz! Devriye gezer musibetler Hata edenlere isabet eder	أَجَارَتْنَا إِنَّ الْخَطُوبَ تُنُوبُ عَلَى النَّاسِ، كُلِّ الْمَخْطِئِينَ تُصِيبُ
Sabrettin mi diye eğer sorarsan bana Sabır taşı gibiyim ben belalara	فَإِنْ تَسْأَلِينِي هَلْ صَبِرْتَ فَإِنِّي صَبُورٌ عَلَى زَيْبِ الزَّمَانِ صَلِيبُ
Yaklaşmış da bana keskin bıçaklar Bir bineğim sanki sabırdan iki yanımdan kan damlar	كَأَنِّي وَقَدْ أَدْنُوا إِلَيَّ شِفَارَهُمْ مِنَ الصَّبْرِ دَامِي الصَّفْحَتَيْنِ رَكُوبُ
Kurtardın bizi değilim yarın geçici Ancak olurum ‘Asîb’in sakini	أَجَارَتْنَا لَسْتُ الْغَدَاةَ بَطَاعِنِ وَلَكِنْ مَقِيمٌ مَا أَقَامَ عَسِيبُ ⁷¹

Kaydedildiğine göre; Sahr öldükten sonra Benî Süleym topraklarına yakın bir yerde bulunan ‘Asîb dağının yakınlarına defnedilmiştir ve kabri oradadır.⁷²

Hansâ'nın kardeşlerinin bu şekilde ölmeleri Hansâ'daki hüznün ve ıstırap duygularını tutuşturmak için yeterli bir sebep olmuştur. Bu musibetler onu çok üzmüş ve –mersiyelerinde de göreceğimiz gibi- kardeşlerinin parlak gençliklerine, onların yiğit ve mert oluşlarına çokça ağlamıştır. Fakat Hansâ'nın hüznünün en şiddetli yansımasının Sahr için olduğunu şiirlerini ele aldığımız bölümde göreceğiz. Kardeşinin kabri başında uzun süre ağlayıp yas tutmuştur.⁷³ Hatta Hansâ'nın üzüntüsü Arap dilinde bir mesel olarak yer bulmuştur. Kişi herhangi bir şeye çok üzülünce Hansâ'nın üzüntüsü bu duruma örnek olarak verilmiştir. “أشد حزنًا من الخنساء علي صخر” “Üzüntüsü Hansâ'nın

⁶⁹ Ebu'l-Ferec el-İsfehânî, a.g.e., cilt:15, s.56

⁷⁰ ‘Abdu’s-Selâm el-Hûfî, a.g.e., s. 16

⁷¹ Ebu'l-Ferec el-İsfehânî, a.g.e., cilt:15, s.57

⁷² İbn ‘Abbâs Şemseddîn Ahmed b. Muhammed b. Ebî Bekr b. Hallikân, *Vefeyâtu'l-A'yân ve Enbâu Ebnâi'z-Zamân*, tahkik: İbn Abbâs, Beyrut, Dâr Sâder, 1977, cilt:6, s. 34

⁷³ ‘Abdu’s-Selâm el-Hûfî, a.g.e., s. 7

Sahr'a olan üzüntüsünü geçti.” denmiştir.⁷⁴ Sahr için bu kadar fazla üzülmesinin arkasındaki sebep Sahr'ın, Hansâ için ilk evliliğinde yaşadığı zorluk ve sıkıntılarda ve ikinci eşini kaybettikten sonra adeta bir sığınak olmasıdır.⁷⁵

3. ŞAHSI

Şairimizin asıl adı, daha önce de ifade ettiğimiz gibi Tumâdır binti 'Amr bin el-Hars b. eş-Şerîd'dir. el-Hansâ kendisine lakap olarak verilmiş ve bu lakapla meşhur olmuştur. Kelime anlamı olarak “basık burunlu”, “burnunun ucu kalkık” anlamlarına gelir. “الخنس” burnun yüzden biraz geride ve ucunun biraz kalkık olması anlamındadır. “الخنساء”, “الخنس” kelimesinin müennesidir. Daha çok ceylan ve yaban sığırı için kullanılan bir sıfattır.⁷⁶ “الخنساء” Aynı zamanda ‘yaban sığırı’ anlamına da gelmektedir.⁷⁷ Muhtemelen bu lakap ona burnunun ve kendisinin güzelliğinden dolayı verilmiştir. Çünkü Araplarda ‘yaban sığırı’ genelde kadınların güzelliğine vurgu yapmak için kullanılmıştır.

Hansâ, ayrıca Ümmü 'Amr künyesiyle de bilinir. Bu konuda Luis Şeyho, kardeşi Sahr'ın ona söylediği “*Bakıyorum da Ümmü 'Amr bıkış bana bakmaktan*” anlamındaki beyiti delil olarak göstermiştir.⁷⁸ Ancak, Luis Şeyho'nun delil olarak gösterdiği bu beyiti -bir önceki kısımda bahsettiğimiz üzere- Sahr, annesi için söylemiştir. Bu, zayıf bir delil olsa bile Hansâ, şiirlerinde “Ümmü 'Amr” künyesini kullanmıştır:

Kaç süvari senin için Ümmü 'Amr
Mızrağı(yla) uzak topluluğu kuşatır

فَكَمِّ مِنْ فَارِسٍ لَكَ أُمُّ عَمْرٍو
يَحُوطُ سِنَانَهُ الْأَنْسَ الْخَرِيدَا⁷⁹

⁷⁴ Abdullah İmamoğlu, “İslamda Mutluluk”, *Köklü Değişim Dergisi*, 135. sayı, Kasım, 2015, s. 36

⁷⁵ Heysem Cum'a Hilâl, *Dîvânü'l-Hansâ*, (Şerh), Beyrut, Dâr Mektebeti'l-Ma'ârif, 2016, s. 12

⁷⁶ Muhammed el-Mehdî, “Tercemetü'l-Hansâ” *Mecelletü'l-Menâr*, Mısır, 23 Kasım, 1908, s. 787

⁷⁷ Ebu't-Tâhir, *Mecduddîn Bin Ya' kub Bin Muhammed el-Fîrûzabâdî*, el-Kâmûsu'l-Muhît, خنس maddesi, 2. baskı, Beyrut, Dâru İhyâi't-Turâsi'l-'Arabî, 2003, s.502

⁷⁸ el-Eb Luis Şeyho el-Yesû'î, a.g.e., s.7

⁷⁹ Ömer Faruk et-Tabbâ', a.g.e., s. 39

3.1. Hayatı

el-Hansâ cahiliye döneminden şimdiye kadar Arapların en tanınmış şairlerinden biridir. Araştırmacılar Hansâ'nın doğum tarihi hakkında ihtilafa düşmüşlerdir. Çağdaş araştırmacıların çoğu Hansâ'nın doğum tarihini belirlemeye çalışmıştır. Oryantalist Gabrieli, Hansâ'nın doğum tarihini miladi 575 yılı olarak belirlemiştir. Onun bu görüşünü benimseyip kabul eden başka araştırmacılar da olmuştur. Luis Şeyho, İfram el-Bustani de Hansâ'nın doğum tarihini 575 olarak kabul etmişlerdir. Oryantalist Grunbaum ise Hansâ'nın yaşadığı dönemi miladi 7. yüzyılın ilk yarısı olarak belirlemiştir. Klasik dönem âlimleri, Hansâ için kesin bir doğum tarihi belirlememişlerdir.⁸⁰ Bintu'ş- Şati de Hansâ'nın doğum tarihi konusunda eski âlimlerin çizgisini takip etmiş, doğum tarihi hakkında araştırma yapmaya kendini zorlamamıştır.⁸¹

Hansâ'nın doğumundan gençlik çağına kadar, güzellikle nitelendirilmekten, ailesine ve kardeşlerine duyduğu sevgi ve şefkatten başka dikkat çeken ya da göze çarpan bir şeyi yoktu. Öyle ki bu duygular onda kendine güven, kibir ve gurura sebep olmuştu. Böyle bir durumda olan biri için bu duygular garip değildi. Varlıklı ve nüfuzlu bir aile,⁸² saygın ve şerefli bir baba, babalarının ve Arapların övündüğü iki yiğit kardeş... Kimse onlar için söylenen bu sözlerden daha azını söylemeye cesaret edemezdi. Bir genç kız için de güzelliği ve ailesi dışında övünecek başka bir şey yoktu. Bir kimsede bu özellikler varsa değerli ve şerefli sayılabileceği bütün özelliklere sahip olmuş demektir. Hansâ da kendiyle övünebileceği bütün şartlara sahipti. Hansâ'nın hayatında ve kişiliğinin şekillenmesinde de bu şartlar etkili olmuştu.

Bu özelliklerinden dolayı Düreyd b. Sımme'nin ona evlilik teklifi ile geldiğini ileride göreceğiz. Araplar Benî Cüşem kabilesinin reisi olan Düreyd'i süvariliği ile

⁸⁰ İbrâhîm 'Avzeyn, *Dîvânu'l-Hansâ*, Kahire, Matba'atu's-Sa'âde, 1985, s. 12

⁸¹ Hamdû Tammâs, a.g.e., s.5

⁸² Taceddin Uzun, "Ağlama ve Ağıt Yakma Şairi Olan Hanım Sahabi", *Mehir Aile Dergisi*, Konya, 2001, sayı:1, s.13

bilirdi. Ama Düreyd ile evlenmek isteyen birçok genç kız varken o Hansâ için böyle bir teklifte bulunmuş ama Hansâ onun teklifini reddetmişti. Ailesi Hansâ'nın zeki ve ölçülü olduğunu bilirdi. Kendisi onaylamadığı sürece evlilik tekliflerini geri çevirilerdi. Ama bu durum o dönemdeki her kız için aynı değildi; sadece Hansâ ve onun gibi olan kişilere bahşedilmiş bir özellikti.

Hansâ akıllı sağduyulu ve bu özellikleriyle meşhur olmuş bir kadındı ve bu tür kadınlardan, kadınlara aşk şiirleri yazarlar çekinirlerdi. Hiç kimse onun hakkında konuşmaya ya da ona karşı kötü sözler sarf etmeye cüret edemezdi. Daha sonra ayrıntılı bir şekilde bahsedeceğimiz Düreyd b. Sımme ile olan durumu bu bağlamda bir istisna olmuştu.

Hansâ evlilikleri konusunda hayal kırıklığına uğramış bir kadındı. İlk evliliğindeki hayal kırıklığından sonra, amcaoğlu dışında gelen teklifleri reddetmişti. Hansâ'nın babasının, her durumda da ona karşı koruyucu bir tavrı vardı. Hansâ'nın tekrar bir sıkıntı yaşamaması için onu hiçbir şekilde zorlamadı. Babasının bu tutumu Hansâ'nın ölen annesinin ruhu için de bir teselliydi.

Bazı kaynaklarda Hansâ'nın er-Revâha es-Sülemî, 'Abdu'l-'Uzzâ ve Mirdâs ie olmak üzere üç evlilik yaptığına dair rivayetler vardır:. Aynı ihtilaflar evliliklerinin sırası konusunda da mevcuttur. Bintu'ş-Şâtî'nin naklettiği bilgilere göre, zikredilen bu farklı isimler er-Revâha es-Sülemî 'Abdu'l-'Uzzâ b. 'Abdullah b. Revâha şeklinde bir kişiye aittir;⁸³

Hansâ, öz kardeşi Mu'âviye onu en yakın arkadaşı Düreyd ile evlenmeye zorladığında ona yardımcı olması için üvey kardeşi Sahr'a sığınmıştı. Evliliğinde düştüğü maddi sıkıntıda da Sahr'dan başka sığınacak kimse bulamamıştı. Öz kardeşi Mu'âviye öldüğünde de Sahr'dan başka sığınacak, dayanacak kimsesi yoktu. Sahr

---

⁸³ Hamdû Tammâs, a.g.e., s.9

öldükten sora ise artık tamamen yalnız kalmış, kendine hâkim olamamıştı. Koruyucusu, sığınağı, yoldaşı Sahr ölmüştü. Ona karşı çok büyük sevgi duyuyordu. O öldüğünde kabrinin başından uzun süre ayrılmamış; ona ağlamış, feryat etmiş ve ağıtlar yakmıştı.⁸⁴ Sahr onun hayatında şikâyetlerini gideren ve dertlerini dindiren bir sığınaktı. Aynı şekilde Sahr, öldükten sonra bile Hansâ için bir sığınaktı. Onu ağlatan üzüntülerini, uyutmayan sıkıntılarını hafifletirdi. Sahr öldükten sonra ise durmaksızın ağlamıştı. Ebu'l-'Alâ el-Ma'arrî de Hansâ ve kardeşi Sahr'ı bir şiirine konu etmişti:

Bahir: Basit

Kim ki Sahr b. 'Amr'ın bedeni kaya gibi Ya da Hansâ'sı ceylan sürüsündeki	ومن لصخر بن عمرو إن جثته صخر وخنساءه في السرب خنساء ⁸⁵
Sanki Hansâ şiir söylediği zaman Bir ceylan yavrusudur yağmur isteyen susuzluktan	وإن خنساء إذ تزجي قصائدها نظير خنساء يدعو ظمأها الكرع ⁸⁶

Hansâ Müslüman olduktan sonra cahiliyeden kalan çoğu âdeti unutmuş; ama kardeşlerine olan sevgisinden ve onlara ağlamaktan vazgeçmemişti. Cahiliye geleneklerinden biri olan çıplak vücuda kıldan yapılmış “sıdâr”⁸⁷ denen yeleği giyerek kardeşlerine ağlamayı hiç bırakmamıştı. Bir gün üzerinde yine sıdâr olduğu halde Hz. 'Aişe'nin yanına gelmişti. Hz. Aişe ona bu geleneğin İslam'da yasaklandığını söylemiş ama Hansâ kardeşi Sahr'ın sözüne muhalefet etmemek için bundan vazgeçmediğini söylemişti. Hz. Aişe: “Vallahi Allah Resulü vefat ettiğinde bile üzerime sıdâr giyemedim.” demişti.⁸⁸ Aynı şekilde Hz. Ömer onu ağlamaktan yüzünde çizgiler oluşmuş bir halde ve üzerinde sıdâr varken görmüştü. Hansâ'ya “Göz pınarlarındaki bu

⁸⁴ 'Îsâ İbrâhîm es-Sa'dî, *el-Hansâ Binti 'Amr er-Râsiyetu'l-Bâkiye*, Ürdün, Dâru'l-Mu'tezz, 2012, s. 83

⁸⁵ Ebu'l-'Alâ el-Ma'arrî, *el-Luzûmiyyât*, tahkik: Emîn 'Abdul'azîz el-Hâncî, Kahire, Mektebetu'l-Hâncî, cilt: 1, t.y., s. 39

⁸⁶ Ebu'l-'Alâ el-Ma'arrî, a.g.e., cilt:2, s. 87

⁸⁷ “Sıdâr”: “Baş kısmı örtü gibi ve aşağısı göğsü ve omuzları örten, kadınların giydiği bir kıyafettir. el-Ezherî: Bir kadın çocuğunu ya da sevdiği birini kaybettiğinde üzerine matem elbisesi olarak yünden yapılmış bu kıyafeti giyer.” şeklinde tanımlanmıştır. Bkz.: Ebu'l-Fadl Cemâlüddîn Muhammed b. Mükerrrem b. Manzûr el-İfrîkî el-Mısrî, *Lisânu'l-'Arab*, Beyrut, Dâr Sâder, cilt: 4, s. 447

⁸⁸ 'Abdulkâdir b. Ömer el-Bağdâdî, *Hizânetu'l-Edeb ve Lubbu Lubâbi Lisâni'l-'Arab*, tahkik: 'Abdu's-Selâm Muhammed Hârûn, Kahire, Mektebetu'l-Hâncî, 1996, cilt:1, s.435

yaralar neden?” diye sormuş; Hansâ da: “Mudar’ın efendilerine ağlamaktadır.” diye cevap vermişti. Hz. Ömer de “Ey Hansâ onlar artık cehennemde.” demişti; Hansâ “İşte bu benim acımı artırdı. Önceden intikamlarını almak için ağlıyordum bugün ise cehennemde oldukları için ağlıyorum.” diye cevap vermişti.⁸⁹ Hansâ’nın cahiliyedeki hüznü ve İslam’dan sonraki hüznü aynı değildir; artık hüznün duygusu daha da genişlemiş, başına gelen musibet daha da büyümüştü. Çünkü artık kardeşinin büyük bir azabın içinde olduğunu farkına varmıştır. Ne kadar zaman geçerse geçsin, şartlar ne olursa olsun, Hansâ bir defa bile kardeşlerini düşünmekten vazgeçmemiştir. Bazı araştırmacılarca, Hansâ’nın başına gelenler m.ö. 442 yılında ölen Yunan yazar Sophokles’in *Antigone* adlı ünlü tragedyasındaki iki kardeşi öldürülen Antigone’un yaşadıklarına benzetilmiştir.⁹⁰

Hansâ h. 24/m. 645 yılında Hz. Osman’ın halifeliğinin ilk yıllarında çölde vefat etmiştir.⁹¹ Ancak Hansâ’nın doğum tarihinde ihtilaflar bulunduğu gibi ölüm tarihi konusunda da ihtilaf mevcuttur. Bazı kaynaklarda vefat tarihinin m. 645, bazılarında da m. 646⁹² yılı olduğu kaydedilmiştir. Luis Şeyho ise Hansâ’nın ölüm tarihinin h. 50/m. 670 yılı olduğunu kaydetmiş, ona göre Hansâ, Mu’âviye zamanında çölde vefat etmiştir.⁹³

3.1.1. Düreyd B. Sımme

Hansâ’nın en belirgin özelliği –aşireti ile gurur duyması, seçkin bir soyu olmasına güvenmesi, cesareti ve güçlü kişiliğidir. Bu durum, Hansâ’yı babasından istemek için geldiğinde Düreyd’e karşı olan tutumunda açık bir şekilde görülmüştür.

⁸⁹ Ömer Rıza Kehhâle, *A’lâmu’n-Nisâ fi ‘Âlemeyi’l-‘Arab ve’l-İslâm*, Beyrut, Müessesetu’r-Risâle, 1977, cilt:1, s. 368

⁹⁰ Ferîd Cebir el-Li’âzârî, *el-Hansâ ve Antîgûne*, Mecelletu’s-Sekâfe, Mısır, 4 Şubat, 1952, s.21

⁹¹ Ömer Rıza Kehhâle, a.g.e., cilt:1, s. 369

⁹² Clarissa C. Burt, “al-Khansâ”, *The Oxford Encyclopedia of Women in World History*, ed. by: Bonnine G. Smith, New York, Oxford University Press, 2008, cilt: 1, s. 18

⁹³ el-Eb Luis Şeyho el-Yesû’î, a.g.e., s.23

Düreyd (دريد) “أردد” kelimesinin ism-i tasğiri olup “dişleri aşınmış” anlamına gelmektedir.⁹⁴ Düreyd, cahiliyenin uzun ömürlü kahramanlarından. Hevâzin kabilesinin süvarisi, komutanı ve kabilenin kollarından biri olan Benî Cûşem’in reisiydi. Yaklaşık yüz savaşa katılmış ve bir tanesinde bile mağlup olmamıştı. İslami döneme yetişmiş ancak Müslüman olmadan ölmüştü.⁹⁵ Hevâzin kabilesi, Müslümanlar ile yapılan Huneyn⁹⁶ savaşına yüz yaşının üzerinde olmasına rağmen tecrübelerinden faydalanmak için onu da götürmüşlerdi. Düreyd bu savaşta h.8/m. 630 yılında Süleym kabilesinden sahabe Rebî’a b. Rûfey’ tarafından öldürülmüştür.⁹⁷ Düreyd, aynı zamanda bir şairdi. Şiddet, zorluk ve sıkıntılara karşı şiirler söylemiştir ayrıca kardeşleri için söylediği mersiyeler de Arap edebiyatında önemli bir yere sahiptir.

Benî Cûşem, Mekke’ye doğru yolculuk yaparken dinlenmek için Benî Süleym’e yakın bir yerde -Hicaz’da badiyede- konaklamışlardı. Düreyd atıyla kısa bir yürüyüşe çıktığı sırada, bir genç kızı deveye katran sürerken görmüş ve çok beğenmişti. Düreyd onun Hansâ olduğunu bilmiyordu. Daha sonra genç kızın, yakın arkadaşı Mu’âviye b. ‘Amr’ın öz kardeşi olduğunu öğrenmişti.⁹⁸ Hansâ’nın güçlü bir kişiliği, saygın görüşleri ve kavmine duyduğu güçlü bir sevgisi ve bağlılığı vardı. Düreyd kendi şöhretine rağmen Hansâ’yı kendisini sevmeye zorlamamış ve ona olan duygularını doğru bir şekilde ona ifade etmişti:

Bahir: Kâmil

Selam verin Tumâdır’a ve dostlarım koşun dört nala Ve durun, duruşunuz yeter bana	حَيُّوا تُمَاذِيرَ وَارْبِعُوا صَحْبِي وَقِفُوا فَإِنَّ وَقُوفَكُمْ حَسْبِي
Ey Hunâs bu yürek âşık oldu size	أَخْنَأْسُ قَدْ هَامَ الْفُؤَادُ بِكُمْ

⁹⁴ Ebû Bekr b. Muhammed b. el-Hasen b. Düreyd, *el-İştikâk*, şerh-tahkik: ‘Abdu’s-Selâm Muhammed Hârûn, Beyrut, Dâru’l-Ceyl, 1991, cilt:2, s. 292

⁹⁵ Ebû Muhammed Abdullah Bin Muslim ed-Dîneverî İbn Kuteybe, a.g.e. s. 200

⁹⁶ Muhammed b. Sa’d b. Menî’ ez-Zührî, *Kitâbu Tabakâti’l-Kübrâ*, tahkik: Dr. ‘Alî Muhammed Ömer, Kahire, Mektebetu’l-Hancî, 2001, cilt:2 [fî Meğâzî Resûlillah (sav)], s. 138

⁹⁷ Bedru’d-Dîn Ebî Muhammed Mahmûd b. Ahmed el-‘Aynî, *Umdetu’l-Kârî fî Şerhi Sahîhi’l-Buhârî*, tashih: ‘Abdullah Mahmûd Muhammed Ömer, Beyrut, Dâru’l-Kutubi’l-‘İlmiyye, 2001, cilt: 17, s.402

⁹⁸ Hamdû Tammâs, a.g.e., s.9

Aşk hastalığı isabet etti kendisine	وَأَصَابَهُ تَبَلٌُّ مِنَ الْحُبِّ
Ne gördüm onu, duydum ne de Bugünkü gibi boya süren uyuz bir deveye	مَا إِنْ رَأَيْتُ وَلَا سَمِعْتُ بِهِ كَالْيَوْمِ طَالِي أَيْنُقِ جُرْبِ
Güzelliği görülür çaba harcamadan Kılıç yaralarına sürüyor katran	مُتَبَدِّلًا تَبَدُّو مَحَاسِنُهُ يَضَعُ الْهِنَاءَ مَوَاضِعَ النُّقْبِ
Hayıflanarak savurdu katranı ona Hoş kokular serpti tüylerle sonra.	مُتَحَسِّرًا نَضَحَ الْهِنَاءَ بِهِ نَضَحَ الْعَبِيرِ بِرَيْطَةِ الْعَصَبِ
Hunâs teselli verdi bana Tüm aksilikler geldiğinde başıma	فَسَلِّمُ عَنِّي حُنَّاسُ إِذَا عَضَّ الْجَمِيعَ الْخَطْبُ مَا خَطْبُ ⁹⁹

Düreyd, Hansâ'nın babasına kızıyla evlenmek istediğini söylemiş, babası da ona: "Ey Ebâ Kurre¹⁰⁰, sen ihtiyacı geri çevrilmeyen, aleyhinde konuşulmayan saygın bir efendisin ancak bu kız hakkında karar verip uygulayacak olan yine kendisidir." diye cevap vermişti. Sonra kızının yanına gidip Hevâzin kabilesinin süvarisi ve Benî Cûsem'in reisi Düreyd b. Sımme'nin onunla evlenmek istediğini söyleyince Hansâ şu cevabı vermişti: "Babacığım benim mızrak gibi uzun amcamın oğlunu terk edip Benî Cûsem'in ihtiyarıyla evleneceğimi mi düşünüyorsun?" Babası Düreyd'in yanına gelip Hansâ'nın istemediğini söyleyince Düreyd de konuşmalarını duyduğunu söylemişti. Bir rivayete göre Düreyd, Hansâ ile evlenme isteğini ona iletmesi için bir hizmetçi göndermiş ancak Hansâ Düreyd'i yaşlı bulduğu için reddetmiştir¹⁰¹. Hansâ, kardeşi Mu'âviye'nin zorlamasına rağmen Düreyd ile evlenmeyi kabul etmemişti. Zira Düreyd, Hansâ'nın ilk reddettiği kişi değildi. Ondan önce de Âli Bedr'in reisinin teklifini reddetmişti. Hansâ içinde bulunduğu bu durumu bir şiirle yâd etmiş ve Düreyd'i hicvetmiştir:¹⁰²

⁹⁹ Ömer 'Abdu'r-Resûl, *Dîvânu Düreyd b. Sımme*, Kahire, Dâru'l-Ma'ârif, 2009, s. 43

¹⁰⁰ Düreyd b. Sımme'nin lakabı Ebû Kurre'dir. Bkz. el-İmam Ebî Ca'fer Muhammed b. Habîb el-Bağdâdî, *Kuna 'ş-Şu'arâ ve Men Galebet Künyetuhu ilâ İsmihî*, tahkik: Seyyid Kesrevî Hasen, Beyrut, Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 2001, s. 81

¹⁰¹ Salâhuddîn Halîl b. Aybek es-Safedî, *el-Vâfi bi'l-Vefâyât*, tahkik: Ahmed el-Arnâvûd- Türkî Mustafâ, Beyrut, Dâr İhyâi't-Turâsi'l-'Arabî, 2000, cilt: 10, s. 241

¹⁰² Fuâd Efrâm el-Bustânî, *el-Mecâniye'l-Hadîse*, Beyrut, el-Matba'atu'l-Kâsûlîkiyye, 1960 (?), cilt:1, s.320

Beni Düreyd'e mi zorluyorsun annesi evlatsız kalasıca? Ben haram etmişken kendimi Bedr kabilesi başkanına	أَتَكْرِهْنِي هُبَيْلَتِ عَلَي دُرَيْدٍ وَقَدْ أَحْرَمْتُ سَيِّدَ آلِ بَدْرِ
Allah korusun o kötünün benimle evlenmesinden O ayakları kısa olanın Cûşem b. Bekr kabilesinden	مَعَاذَ اللَّهِ يَنْكَحُنِي حَبْرَكِي قَصْبِرُ الشَّيْرِ مِنْ جُشَمِ بْنِ بَكْرِ
Şerefi asaleti görür kendinde Gelen arkadaşına kuru hurma yedirdiğinde	يَرَى مَجْدًا وَمَكْرَمَةً أَتَاهَا تَمْرٍ إِذَا عَثَى الصَّدِيقَ جَرِيمٍ
Eğer gelin olsaydım ben Cûşem'de O zaman kalırdım yoksulluk, pislik içinde	وَلَوْ أَصْبَحْتُ فِي جُشَمٍ هَدِيًّا إِذَا أَصْبَحْتُ فِي دَنَسٍ وَفَقْرٍ ¹⁰³

Düreyd Hansâ'nın ondan bu denli bahsetmesine kızmış ve onu bir şiirle

hicvetmişti:

Bahir: Vâfir

Kimin enkazı Zâtu'l-Hams'teki el-'Akîk ve Zars arasında silinip gitti ¹⁰⁴	لَمِنْ طَلَلٍ بَدَاتِ الْخَمْسِ أُمْسِي عَفَا بَيْنَ الْعَقِيقِ فَبَطْنِ ضَرْسِ
Benzetiyorum onu güneşin ışığına Ya da bulutlu bir gündeki şimşek çakan buluta	أَشْبَهَهَا عِمَامَةَ يَوْمِ دَجْنٍ تَلَالِإِ بَرْقِهَا أَوْ ضَوْءِ شَمْسِ
Yemin ederim duymadım 'Amr'ın sevgisi gibi Ne cin ne insanlardan Zâtu'l-Hâl'deki	فَأَقْسِمُ مَا سَمِعْتُ كَوَجْدِ عَمْرٍو بِدَاتِ الْخَالِ مِنْ جِنِّ وَانْسِ
Ey 'Amr'ın kızı Allah mahrum etsin seni Benden ve gençlerden benim gibi	وَقَالَكَ اللَّهُ يَا ابْنَةَ آلِ عَمْرٍو مِنْ الْفَتَيَانِ أَمْثَالِي وَنَفْسِي
Sakın doğurma ya da nikâhlanmasın seni benim gibisi Geldiği zaman bir gece musibetli	فَلَا تَلِدِي وَلَا يَنْكَحْكِ مِثْلِي إِذَا مَا لَيْلَةٌ طَرَقَتْ بِنَحْسِ
İddia ediyor ki ben çok yaşlı biriyim, Dünkü çocuğum diye ona ben mi söyledim?	وَتَزْعُمُ أَنَّي شَيْخٌ كَبِيرٌ وَهَلْ أَخْبَرْتَهَا أَنِّي ابْنُ أُمْسِ
İstiyor ki büyük olsun ayakları elleri (öyleleri temizler) ahırdaki bütün gübreleri	تُرِيدُ شَرَبَتْ الْقَدَمَيْنِ شَتْنًا يُبَادِرُ بِالْجِدَارِ كُلِّ كِرْسِ
Elim aciz değildir işin büyüklüğünden Niyetlendiğimde bir işe okum şaşmaz hedefinden	وَمَا قَصُرَتْ يَدِي عَنْ عَظِيمِ أَمْرٍ أَهْمُ بِهِ وَمَا سَهِي بِنَكْسِ
Namert de değilim yücelince Önem arz eden işler kötülüklerle	وَمَا أَنَا بِالْمُرْجَى حِينَ يَسْمُو عَظِيمٌ فِي الْأُمُورِ وَلَا بُوْهَسِ
Geceleyin aşarım ıssız yerleri	وَقَدْ أَجْتَارُ عَرْضَ الْخَرَقِ لَيْلًا

¹⁰³ Ömer Faruk et-Tabbâ', a.g.e., s.53

¹⁰⁴ Zâtu'l-Hams Arap yarımadasının sıfatlarındandır. el-'Akîk, Benî Kilâb'ın vadisi, Zars ise Benî 'Abs topraklarında bir dağdır.

(kullanarak) iri, bayramlık develeri	بَاعَيْسَ مِنْ جِمَالِ الْعِيدِ جَلْسِي
Uzaklığına rağmen sanki Güneş aydınlatır pamuk elbiseleri	كَأَنَّ عَلَى تَنَايِفِهِ إِذَا مَا أَضَاءَتْ شَمْسُهُ أَنْوَابَ بَرَسِي
Tencerelerde kalanlar su olunca sadece Sığınırlar kadınlar benim zevceme	إِذَا عُقِبَ الْقُدُورِ تَكَنَّ مَالاً تُحِبُّ حَلَالِلاً الْأَبْرَامِ عَرَسِي
Bilir süt emenler kıtlık vaktinde Dişleriyle koparır eti aceleyle	لَقَدْ عَلِمَ الْمَرَاضِعُ فِي جُمَادِي إِذَا اسْتَعْجَلْنَ عَنْ حَزْرٍ بِهَيْسِي
Geçirmem geceyi et olmadan Dullara ikramla başlarım akşam girdiği zaman	بِأَنِّي لَا أَبَيْتُ بَغَيْرِ لَحْمٍ وَأَبْدَأُ بِالْأَرَامِلِ حِينَ أُمْسِي
Erişemez mahalle benim misafirime Hiçbir komşum gecelemez kötü bir halde	وَأَنِّي لَا يَهْرُ الضَّيْفَ كَلْبِي وَلَا جَارِي يَبِيْتُ حَيْثُ نَفْسِي
Yüksek hörgüçlü deve (bol) verirse kıtlıkta Ben de alçaklık etmem bolluk olduğunda	وَإِنْ أَكْدَى فَتَامِكَةً تُؤَدِّي وَإِنْ أَرَبِي فَإِنِّي غَيْرُ نِكْسِي ¹⁰⁵

Hansâ, Düreyd'i hicvetmekten geri durmuştu. Hansâ'ya, Düreyd'e cevap verip vermeyeceği sorulduğunda: “Ben ona cevap vermek ve onu yermek konusunda onunla aynı fikirde değilim.” demiştir. Her ne kadar eleştirmeyeceğini söylese de kardeşi Mu'âviye'nin Düreyd'le evlenmesi konusundaki ısrarı üzerine ona cevaben söylediği şiirde Düreyd'e ve kabilesine karşı inşâd ettiği eleştirel beyitleri yukarıda görmüştük. Hansâ, Düreyd'in teklifini geri çevirdikten sonra Süleym kabilesi dışından kimsenin ona böyle bir teklifte bulunmaması doğaldı.

3.1.2. Evlilikleri ve Çocukları

Hansâ iki defa evlenmiştir; dört evlilik yaptığı da söylenir ama bu uzak bir ihtimaldir. Hansâ, Düreyd'in evlilik teklifini reddettikten sonra Revâha b. 'Abdul'aziz es-Sülemî ona evlilik teklifinde bulunmuştu ama sonrasında Revâha ölünce, el-Hansâ da 'Abdullah b. 'Abdu'l-Uzzâ ile evlenmiştir,¹⁰⁶ başka bir rivayete göre de 'Abdu'l-Uzzâ'nın babasıyla evlenmiştir.¹⁰⁷ Ebû Şecere künyesi ile de bilinen 'Abdullah

¹⁰⁵ Ömer 'Abdu'r-Resûl, a.g.e., s. 155

¹⁰⁶ Ömer Faruk et-Tabbâ', a.g.e., s. 7

¹⁰⁷ Ali Şakir Ergin, “Hansâ”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, İstanbul, 1997, cilt: 16, s. 46

adındaki oğlu ‘Abdu’l-’Uzzâ ile olan evliliğindedir. Ebû Şecere Ridde olaylarında çok fazla öne çıkmış bir isim olmuştur. İslam’dan döndüğünde şiirler söylemiştir.¹⁰⁸ ‘Abdu’l-’Uzzâ’nın kumar bağımlılığı vardı. Eşi defalarca bütün malını kumarda kaybetmişti. Daha önce de değindiğimiz gibi Hansâ’nın kardeşi Sahr, her zor durumda kaldığında ona yardımda bulunmuştur ancak Hansâ’nın eşi müsriflikten vazgeçmemiş, tüm malını kumarda telef etmişti.¹⁰⁹

Revâha b. ‘Abdu’l-’Uzzâ erken vefat etmiş ya da Hansâ ile boşanmışlardı¹¹⁰ ve bu evliliğinden sonra Hansâ, kendi kabilesinden Mirdâs b. Ebî ‘Âmir es-Sülemî ile evlenmiştir¹¹¹. Ancak Hansâ’nın evliliğindeki gizem çocuklarının isimleri ve sayısı konusunda da mevcuttur. Mirdâs’la olan evliliğinden Yezîd,¹¹² Mu’âviye, ‘Amr ve Seraka adında dört erkek çocuğu ve ‘Amra adında bir kız çocuğu olmuştur. ‘Amra da annesi Hansâ gibi şairdir. Bir rivayete göre ‘Amra’nın Yezîd ve ‘Abbâs adında iki kardeşi vardır. Yezîd, Kays b. el-Eslet adında birinin intikamı peşinde koşarken ölmüş, ‘Abbâs da h. 16 yılında Şam’da ölmüştür. ‘Amra bu iki kardeşine mersiye söylemiştir. Bu sebeple o da annesine benzetilmiştir.¹¹³ Hazen adında beşinci bir çocuğu da olmuştur ya da Hazen ve Mu’âviye aynı kişidir: Luis Şeyho, çocuklarının isimlerini el-’Abbâs, Yezîd, Hazen (ya da Mu’âviye), ‘Amr, Sürâka ve kızının adını yine ‘Amra olarak zikretmiş, çocuklarının hepsinin şair olduğunu ve bu bağlamda en meşhurlarının el-’Abbâs olduğunu söylemiştir. Burada adı geçen el-’Abbâs b. Mirdâs, Süleym kabilesinin ünlü şairlerindedir. Hansâ’nın çocukları arasında adı zikredilse de Hansâ,

¹⁰⁸ Ebî Ca’fer b. Muhammed b. Cerîr et-Taberî, *Târîhu’r-Rusul ve’l-Mulûk*, tahkik: Muhammed Ebu’l-Fadl İbrahim, Kahire, Dâru’l-Ma’ârif, 1969, cilt:3, s. 266

¹⁰⁹ Muhammed Câbir Abdülâl el-Hînî, *el-Hansâ Şâ’iratu Benî Süleym*, Kahire, Matba’atu Mısır, t.y., s. 68

¹¹⁰ Raymond Farrin, *Abundance from the Desert Classical Arabic Poetry*, New York, Syracuse University Press, 2011, s. 73

¹¹¹ ‘Abd Mehennâ, *Mu’cemu’s-Şu’arâ fi’l-Câhiliyye ve’l-İslâm*, Beyrut, Dâru’l-Kutubi’l-’İlmiyye, 1995, s.75

¹¹² İbn Kuteybe’nin eş-Şi’r ve’s-Şu’ara’sında Yezid, Zeyd olarak geçmiştir: ‘Abdu’l-’Uzza’dan Abdullah; Mirdas’tan Zeyd, Mu’âviye ve ‘Amr adında dört çocuğu olduğunu aktarmıştır. bkz.: Ebû Muhammed Abdullah Bin Muslim ed-Dîneverî İbn Kuteybe, a.g.e., s. 200

¹¹³ Hayreddîn b. Mahmûd b. Muhammed b. ‘Alî b. Fâris ez-Ziriklî ed-Dimeşkî, *el-’Alâm*, Beyrut, Dâru’l-’İlm li’l-Melâyîn, 2002, cilt: 5, s. 72

Mirdâs ile daha sonra evlenmiştir.¹¹⁴ Luis Şeyho'dan gelen bir rivayete göre, el-'Abbâs öldüğünde kardeşi Sürâka ona bir mersiye söylemiştir:¹¹⁵

Ey gözüm Ebû'l-Heysen'e ağla Boşalt gözyaşlarını, sakın usanma	أَعَيْنِ إِلَّا أَبِي أبا الهَيْثَمِ وَأَذْرِي الدَّمْعَ وَلَا تَسْأَمِي
Methet onu şükran ile Acı çeken kederli birinin sözleri ile	وَأَثَى عَلَيْهِ بِالْأَنَّهُ بِقَوْلِ امْرِئٍ مُّوجِعٍ مُّؤَلِّمٍ

Farklı bir rivayete göre Hansâ'nın dört oğlu da Mirdâs'tandır. Hansâ onlarla beraber Hz. Ömer zamanında Kadisiye savaşına katılmış ve çocuklarına, İslam uğrunda ölünceye kadar savaşmalarını tavsiye etmiştir. Çocuklarının her biri şehit edilmeden önce birer recez¹¹⁶ söylemişlerdir:¹¹⁷

1. Ey kardeşlerim bu nasihat veren acuze Dün nasihat verip dua etti bize	يَا إِخْوَتِي إِنَّ الْعَجُوزَ النَّاصِحَةَ قَدْ نَصَحْتَنَا إِذْ دَعَتْنَا الْبَارِحَةَ
(nasihat verdi bize) açık seçik sözlerle Doğrusu ağıtçı kadın ile gelirsiniz yüz yüze Sasani ailesinden uluyan köpeklerle	بِمَقَالَةٍ ذَاتِ بَيَانٍ وَاضِحَةٍ وَأِنَّمَا تَلْقَوْنَ عِنْدَ الصَّائِحَةِ مِنْ آلِ سَاسَانَ كِلَابًا نَابِحَةَ
2. Azimli ve sabırlı yaşlı Emretti bize doğru yol ve sebatı	إِنَّ الْعَجُوزَ ذَاتَ حَزْمٍ وَجَلْدٍ قَدْ أَمَرْتَنَا بِالسَّدَادِ وَالرَّشْدِ
İyilik nasihattir ondan çocuklara Erken davranın savaşa kalabalıklıkla	نَصِيحَةٌ مِنْهَا وَبَرًّا بِالْوَلَدِ فَبَاكِرُوا الْحَرْبَ حُمَاةً فِي الْعَدَدِ
3. İsyan etmem vallahi bu yaşlının bir harfine Lütuf, sadakat, iyilik ve nasihate	وَاللَّهِ لَا نَعْصِي الْعَجُوزَ حَرْفًا نُصْحًا وَبَرًّا صَادِقًا وَلُطْفًا
Sürünerek girişin o çetin savaşa Kisrâ'nın ailesini ortadan kaldırıncaya kadar hatta	فَبَادِرُوا الْحَرْبَ الضَّرُوسَ رَحْفًا حَتَّى تَلْفُؤُوا آلَ كِسْرَى لَقَا
4. Değilim ne Hansâ ne de Ahrâm için	لَسْتُ لِخَنَسَاءٍ وَلَا لِلْأَحْرَمِ

¹¹⁴ Ebî Muhammed b. Ahmed b. Sa'îd b. Hazm el-Endelûsî, *Cemheretu Ensâbi'l-'Arab*, tahkik: 'Abdu's-Selâm Muhammed Hârûn, Kahire, Dâru'l-Ma'ârif, s. 263

¹¹⁵ el-Eb Luis Şeyho el-Yesû'î, a.g.e., s. 10

¹¹⁶ Recez (رجز) aruz ilminde en çok kullanılan şiir bahirlerinden biridir. Kelime anlamı olarak develerde beliren bir hastalık adıdır. İllet ve zihaf kurallarına çokça maruz kaldığından, Halil b. Ahmed bu adı vermiştir. bkz.: Gâzî Yemût, *Buhûru's-Şi'ri'l-'Arabî 'Arûzu'l-Halîl*, Beyrut, Dâru'l-Fikri'l-Lübânî, 1996, s. 120

¹¹⁷ Ahmed b. Alî b. Hacer el-Askalânî, *el-İsâbe fî Temyîzi's-Sahâbe*, tahkik: eş-Şeyh 'Âdil Ahmet 'Abdu'l-Mevcûd- eş-Şeyh 'Alî Muhammed Mu'avvad, Beyrut, Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 1995, cilt:8, s. 111

Yemin olsun ömrüme ne de en eski yüceler için	وَلَا لِعَمْرِي ذِي السَّنَاءِ الْأَقْدَمِ
Olmasaydım orduda eğer, acem ordusu Korkuyla geçerci suyu bol okyanusu	إِنْ لَمْ أَرِدْ فِي الْجَيْشِ جَيْشِ الْأَعْجَمِ مَا ضِ عَلَى الْهَوْلِ خِصْمِ خَضْرَمِي

Hansâ dört çocuğunu da bu savaşta kaybetmiştir. Öyle ki çocuklarının şehit olduğu haberi ona ulaşınca: ‘Onların şahadetiyle beni şerefliendiren Allah’a hamdolsun. Yüce rabbim, beni de onlarla rahmetinin gölgesinde birleştiresin!’ diye dua etmiştir. Hz. Ömer, şehit olan dört oğlunun her biri için Hansâ’ya yüz dirhem vermiş¹¹⁸, vefat edinceye kadar da vermeye devam etmiştir.¹¹⁹

¹¹⁸ Rıza Şavaş, *İslam’ın İlk Asrında Kadın*, İstanbul, Siyer yay., 2017, s. 243

¹¹⁹ Corcî Zeydân, *Târihu Luğati’l-‘Arabiyye*, Kahire, Dâru’l-Hilâl, t.y., cilt:1, s. 146

İKİNCİ BÖLÜM
ŞAIRLİK YÖNÜ, ŞİİRLERİNİN ÖZELLİKLERİ VE DİVANI

1. ŞAİRLİK YÖNÜ

Arap Edebiyatı mirasına baktığımız zaman, iz bırakmış olanların ezici bir çoğunluğunun erkekler olduğunu görürüz ama bu tamamen kadınların eksik olduğu anlamına gelmez.¹²⁰ İşte Hansâ da bu mirasın içine dâhil olan ve Arapların en bilinen kadın şairlerinin başında gelir,¹²¹ öyle ki o dönemde başka kadın şairler olsa da Hansâ dışında divanı ulaşan yoktur. Abbasiler zamanında birkaç antoloji düzenlenmiş ancak ilerleyen dönemlerde sadece bir ya da iki tanesi bozuk formlarda yayımlanmıştır.¹²² Eski dönem şairleri ve şiir ravileri de ne Hansâ'dan önce ne de sonra daha iyi bir kadın şair olmadığı konusunda görüş birliğine varmışlar¹²³ ve Hansâ'yı ikinci tabaka şairlerden saymışlar¹²⁴ kendisine “kraliçe” ünvanı vermişlerdir.¹²⁵ Muhammed b. Sellâm el-Cumahî Hansâ'yı mersiye şairleri arasında Mütemmim b. Nüveyre'den sonra ikinci olarak göstermiştir.¹²⁶ Hem cahiliye devrinde yaşamış hem de Hz. Peygamber ve ilk iki halife dönemini idrak etmiş¹²⁷ muhadram şairlerden olan Hansâ'yı Hz Aişe de över, kardeşlerine söylediği mersiyeleri kendisinden dinlerdi.¹²⁸

Nâbiğa ez-Zübyânî 'Ukâz panayırında hakemlik görevini yaparken yeni şiir okuyan şairleri değerlendirmesi için şiirlerini ona sunuyorlardı. Hansâ da Nâbiğa'nın hakemlik yaptığı dönemde bu panayıra katılmıştı. Rivayete göre Nâbiğa, Hansâ'nın

¹²⁰ Roger Allen, *An Introduction to Arabic Literature*, Cambridge, Cambridge University Press, 2003, s. 70

¹²¹ Terri De Young, “Love, Death and the Ghost of al-Khansâ: The Modern Female Poetic Voice in Fadwa Tuqan's Elegies for Her Brother Ibrahim”, *Tradition, Modernity and Postmodernity in Arabic Literature* ed by: Kamal Abdel-Malek and Wael Hallaq, Hollanda, 2000, s. 47

¹²² Abdullah al-Udhari, *Classical Poems by Arab Women: A Bilingual Anthology*, London, Saqi Books, 2017, s.y.

¹²³ Ebû Yûsuf b. 'Abdullah b. Muhammed b. 'Abdubberr el-Kurtubî, *el-İstî'âb fî Ma'rifeti'l-Ashâb*, tahkik: eş-Şeyh Ali Mu'avvad-eş-Şeyh 'Âdil 'Abdumühîd, Beyrut, Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 1971, cilt:4, s. 387

¹²⁴ Kerîm el-Bustânî, *Şi'ru'l-Hansâ Tahkîk ve Şerh*, Beyrut, Mektebetu Sâder, 1951, s. 6

¹²⁵ Ömer Acar, “el-Hansâ”, *Tarihte Müslümanlar I* (edt. Mehmet Özdemir), Ankara, Otto Yayınları, 2020, s. 152

¹²⁶ Muammed b. Sallâm el-Cumahî, *Tabakâtu Fuhûli's-Şu'arâ* şerhu Mahmûd Muhammed Şâkir, Cidde, Dâru'l-Medenî, cilt:1, s.203

¹²⁷ Ahmed. E. Souaiaia, *Women Leaders in Islam; Leading Women in Islamic Civilization: al-Khansâ'*, Karen O'Connor: *Gender and Women Leadership: A Reference Handbook*, California, Sage Publications, 2010, cilt:1, s. 505

¹²⁸ Mehmed Âkif Ersoy, “Hansâ”, *Sırat-ı Müstakim*, 7 Eylül 1911, cilt:7, sayı: 157, s.5

Sahr için söylediği *Râiyye* isimli kasidesini okuduğunda, çok beğenmiş ve hayranlık duymuştu.¹²⁹

Yukarıda bahsi geçen olay her ne kadar Hansâ'nın üstün şiir yeteneğine delalet etse de tarihleri dikkate aldığımızda pek de tutarlı değildir. Nâbiğa'nın Sahr'dan on yıl kadar önce öldüğünü dikkate alırsak, 'Ukâz panayırında geçtiği rivayet edilen bu olayın gerçeklik payı düşük görünmektedir. Genel kabule göre Nâbiğa ez-Zübyâni'nin ölüm tarihi miladi 604 yılıdır. Hansâ'nın, kardeşi Sahr ise önceki bölümde de ifade edildiği gibi yaklaşık miladi 615 yılında ölmüştür. Hansâ'nın kardeşi Sahr ve Muâviye'nin ölümünden önce bir iki beyitten fazla şiir söylemediği bilgisi de kaynaklarda mevcuttur.¹³⁰ İnşat ettiği şiirlerin çoğunluğunu iki kardeşine yazdığı mersiyeleler oluşturmaktadır.¹³¹ Hatta Hansâ'yı Hansâ yapan bu mersiyeleler olmuştur.

Fakat Hansâ, başka bir vakitte Nâbiğa ez-Zübyâni'nin başkanlığını yaptığı heyet tarafından Ukâz'da düzenlenen şiir yarışmasına katılmıştır. Yarışmaya katılanlara arasında Hassân b. Sâbit ve el-Âşa da vardı. Sırayla el-Âşa, Hassân b. Sâbit ve Hansâ şiirlerini söylemişlerdi¹³². Nâbiğa, Hansâ'nın şiirine olan hayranlığını: "Senden önce el-A'mâ yani el-A'sâ şiir söylememiş olsaydı seni bu dönemin en üstün şairi kabul ederdim çünkü sen tüm insanların ve cinlerin en iyi şairisin." diyerek ifade etmişti. O panayırda Nâbiğa ez-Zübyâni'ye şiir okuyan şairlerden birisi de Hassân b. Sâbit'ti. Nâbiğa'nın karşılaştırmalı değerlendirmesine göre Hassân b. Sâbit, el-Âşa ve Hansâ'dan sonra üçüncü derecede bir şairdi.¹³³ Ancak Hansâ için söylenenler onu kızdırmıştı. Bunun üzerine Nâbiğa'ya "Ben senden de, babandan da, dedenden de daha

¹²⁹ Cevâdî Amulî, *Celal ve Cemal Aynasında Kadın*, çev. Ejder Okumuş, İstanbul, İnsan yay., 2015, s. 274

¹³⁰ el-Eb Luis Şeyho el-Yesû'î, *Enîsu'l-Cülesâ fî Mulahas Şerhi Dîvânî'l- Hansâ*, Beyrut, el-Matba'atu'l-Kâsûlikiyye, 1895, s. 5

¹³¹ G. H. J. Van Gelder, "al-Khansâ", *Encyclopedia of Arabic Literature*, New York, Routledge, 1999, 2. cilt, s. 435

¹³² Ebû Zeyd Muhammed b. Ebi'l-Hattâb el-Kureşî, *Cemheretu Eş'âri'l-'Arab fî'l-İslâm ve'l-Câhiliyye*, tahkik: Ali Muhammed el-Bicâvî, Mısır, Nehda, s.79

¹³³ M, Akif Özdoğan, "Klasik Arap Edebiyatında Edebi Tenkidin Ortaya Çıkışı", *Şarkiyat Araştırmaları Dergisi*, 2002, sayı:7, s.143

iyi şairim.” demişti.¹³⁴ Bir diğer rivayete göre ise: “Ben senden de ondan (Hansâ’dan) da daha iyi şairim.”¹³⁵ demişti. İbn Kuteybe’de gelen bir rivayete göre, Nâbiğa da elini elinin üzerine koyarak: “Ey kardeşimin oğlu, sen benim sözüm gibi söz söylemekte iyi değilsin.” diyerek ona bu beyiti okumuştur:

Bahir: Tavîl

Benziyorsun beni kuşatıveren geceye
Senden uzaklaştığımda rahatlasam bile

فَأِنَّكَ كَاللَّيْلِ الَّذِي هُوَ مُدْرِكِي
وَإِنْ خَلْتُ أَنْ الْمُنْتَأَى عَنْكَ وَاسِع

Sonra, Hansâ’ya dönüp ona şiir söylemesini istemiş, o şiirini inşâd edince de: “Vallahi senden daha iyi şiir söyleyen bir kadın görmedim.” demişti. Hansâ da cevaben: “Vallahi ben de hiçbir erkek görmedim.” demişti.¹³⁶

Bu konuda önemli olan bir diğer mevzu ise Hansâ’nın Hassân b. Sâbit’in şiirindeki hataları bulması olmuştur. Hansâ, Hassân b. Sâbit’e okuduğu kasidenin en güzel beyitinin hangisi olduğunu sormuş, Hassân b. Sâbit de aşağıdaki beyiti okumuştur.

Kuşluk vakti parlayan beyaz kazanlarımız var
Yardım için kılıçlarımızdan kan damlar

لَنَا الْجَفَنَاتُ الْغُرُّ يَلْمَعْنَ بِالضُّحَى
وَأَسْيَافُنَا يَقْطُرْنَ مِنْ نَجْدَةِ دَمًا

Hassân b. Sâbit’in okuduğu bu beyitten sonra Hansâ: “Kendini zayıf düşürdün.” diyerek Hassân b. Sâbit’i beytinde bulduğu hatalar konusunda uyarılmıştı: “*Cefenât* dedin ancak *cefenât*, *cifân*’dan daha azdır. Bu yüzden *cifân* kelimesini kullanman daha doğru olurdu. *Ğurr* kelimesini kullandın; *ğurr*, *eğarr*’ın çoğuludur ve alındaki beyazlık anlamına gelir. Eğer *bîd* kelimesini kullansaydın, mutlak beyazlık anlamına gelir ve daha geniş bir anlam kazanırdı. Beyitte *yelma* ’ne filini kullandın, onun yerine *yuşrikne*

¹³⁴ ‘Abdu’s-Selam el-Hûfî, a.g.e., s.8

¹³⁵ Ebû Muhammed Abdullah Bin Muslim ed-Dîneverî İbn Kuteybe, a.g.e., s. 200

¹³⁶ Ebû Muhammed Abdullah Bin Muslim ed-Dîneverî İbn Kuteybe, a.g.e., s. 200

fiilini kullansaydın daha iyi olurdu çünkü *işrâk*, *lemeân* fiilinden daha güçlüdür. *Lemeân* an be an gelir, *işrâk* ise daimî bir parlaklığa sahiptir. *Duhâ* yerine *ducâ* deseydin daha iyi olurdu. Çünkü sabah vakti anlamına gelen *duhâ* öğleye yakın bir zamandır, bu vakitteki kılıç parlaklığı önemli değildir. Kılıç *ducâ*'nın karanlığında parlarsa sanattır, aydınlıkta parlamak sanat değildir. *Esyâf* yerine *suyûf* kelimesini kullansaydın daha iyi olurdu. Çünkü *esyâf* azlık ifade eder. *Yakturne* fiili yerine *yes'ilne* fiilini kullansaydın daha iyi olurdu. Çünkü kılıçlar sel gibi kan akıtırlar. Bu damla damla kan akıtırlar sözünden daha kuvvetli bir anlamı ifade eder. *Dem*' yerine *dimâ* deseydin daha doğru olurdu. Çünkü *dimâ*, *dem*'den daha çoktur.” diyerek hatalarını vurgulamıştı. Bu uyarılardan sonra Hassân b. Sâbit susmuş, hiçbir cevap verememişti.¹³⁷ Bu olay aslında Hansâ'nın aynı zamanda titiz bir şiir tenkitçisi olduğunu da gösterir ve Arap edebiyatında da önemli bir yere sahiptir.¹³⁸

İslam'ın zuhurundan sonra hicretin sekizinci yılında, Hansâ kavmiyle beraber peygamberimize gelerek İslam'ı kabul etmiştir. Bu esnada peygamberimiz ondan şiir söylemesini istemiş; o da söylemiş ve peygamberimiz Hansâ'nın şiirini beğenmiştir. Peygamberimiz Hansâ'nın şiirlerini beğenir, şiir okumasını istediğinde de “هيه يا حناس!” (Haydi ey Hunâs!) der ve eliyle işaret ederek ona şiir okumasını söylerdi.¹³⁹ Hansâ da Hz. Peygamberin ona hitap ederken kullandığı, isminin farklı bir telaffuzu olan “Hunâs”ı şiirinde kullanmıştır:

Hunâs! Dök gözyaşlarını asil bir bey için
Kaybettiğin cömert bir kahraman için

عَلَى فَرْعٍ زُرْنَتْ بِهِ حُنَّاسٌ
طَوِيلِ الْبَاعِ قَبِيَّاصٍ حَمِيدٍ¹⁴⁰

¹³⁷ ‘Abdu’s-Selam el-Hûfî, a.g.e., s. 8

¹³⁸ Başka bir rivayete göre bu panayırda Hassân b. Sâbit'in hatalarını düzelten Nâbiğa ez-Zübyani'dir. bkz.: Şevkî Dayf, *Târîhu'l-Edebi'l-'Arabî el-'Asru'l-Câhilî*, Kahire, Dâru'l-Ma'ârif, 2000, s. 275

¹³⁹ 'İzzu'd-Din İbnu'l-Esir Ebi'l-Hasan 'Ali b. Muhammed el-Cezerî, *Usdu'l-Gabe fi Ma'rifeti's-Sahâbe*, tahkik ve ta'lik: Âlî Muhammed Mu'avvad-'Âdil Ahmed 'Abdulmevcûd, Beyrut, Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 1994, cilt: 7, s. 90

¹⁴⁰ Ömer Faruk et-Tabbâ', a.g.e., s. 37

Rivayete göre ‘Adiyy, bir gün peygamberimiz Hz. Muhammed’in (sav) yanına gelmiş ve “İnsanların en iyi şairi, en cömerdi ve en iyi süvarisi bizdedir.” demiştir. Peygamberimiz kim olduklarını söylemesini istediğinde de: “En iyi şair İmruu’l-Kays b. Hucr; en cömert Hâtim b. ‘Adiyy; en iyi süvari de ‘Amr b. M’adikerîb’dir.” demiştir. Peygamberimiz de “Söylediğin gibi değil ‘Adiyy, en iyi şair el-Hansâ binti ‘Amr; en cömert Muhammed -yani kendisi- (sav); en iyi süvari de ‘Ali b. Ebî Tâib’dir.” demiştir.¹⁴¹

Bintuş’Şatî’de gelen bir rivayete göre; Cerîr’e "En iyi şair kimdir" diye sorulduğunda: “Eğer el-Hansâ olmasaydı benim derdim.” diye cevap vermiştir. Neye dayanarak el-Hansâ’yı kendisinden üstün gördüğü sorulduğunda ise aşağıdaki beyitleri bu kanaatine delil olarak göstermiştir:¹⁴²

Bitmez zamanın bizi şaşırtması Yok etti asil olanı bıraktı hayırsızı	إِنَّ الزَّمَانَ وَمَا يَفْنَى لَهُ عَجَبٌ أَبَقَى لَنَا ذَنْبًا وَأَسْتَوْصِلَ الرَّاسُ
Bıraktı bize tüm bilinmezleri, yaktı canımızı, acı çektirdi Onlar da artık toprak ve ölü bedenlerdi	أَبَقَى لَنَا كُلَّ مَجْهُولٍ وَفَجَعْنَا بِالْحَالِمِينَ فَهَمُّ هَامٌ وَأَرْمَاسُ
Takip eder birbirini gündüz ve gece Onlar değil ama insanlar düşer dalalete	إِنَّ الْجَدِيدَيْنِ فِي طَوْلِ إِخْتِلَافِيهِمَا لَا يَفْسُدَانِ وَلَكِنْ يَفْسُدُ النَّاسُ ¹⁴³

Beşşar şöyle demiştir: “Bu kadının dışında şimdiye kadar hiçbir kadın edebi bakımdan güzel şiir söylememiştir.” Bir gün Beşşar’a, “Madem hiçbir kadın güzel şiir söyleme makamına erişemez, öyleyse Hansâ hakkında ne düşünüyorsun?” dediklerinde “O, erkek şairlerden de üstündür.” demiştir.¹⁴⁴

¹⁴¹ Nedâ er-Rufâ’î, Seyyidetu’l-Beyân el-Hansâ, *Mecelletu’l-Beyân*, 1 Aralık, 2015, s.95

¹⁴² ‘Âişe Bintuş-Şatî, a.g.e, s. 67

¹⁴³ Ömer Faruk et-Tabbâ’, a.g.e., s. 71

¹⁴⁴ Cevâdî Amulî, a.g.e., s. 274

Asmaî, Leylâ el-Ahyeliye'yi Hansâ'ya tercih ederek "Leylâ ondan daha iyi şairdir" demekle birlikte¹⁴⁵ Hansâ'dan da azametle bahsetmiştir; ayrıca Hansâ ve Leylâ'nın çoğu şairden daha üstün olduğunu söylemiştir. el-Müberred de Hansâ ve Leylâ'nın çoğu şiir ustasının önde gelen iki ismi olduğunu söylemiştir.¹⁴⁶ Ebû Zeyd de Leylâ'nın Hansâ'dan daha çok bahir, daha güçlü lafızlar kullandığını ve çok yönlü olduğunu; Hansâ'nın ise sadece mersiye türünde kasideler söylediğini ifade etmiştir.¹⁴⁷ Eleştirmenler Hansâ ile Leylâ el-Ahyiliyye arasındaki üstünlük konusuna odaklanmışlar; ifade gücü ve söz güzelliği açısından da Leylâ'yı ince ve samimi duygular açısından el-Hansâ'yı öne çıkarmışlardır.¹⁴⁸

2. ŞİİRLERİNİN ÖZELLİKLERİ

Hansâ'yı şiir söylemeye iten en güçlü sebep kardeşlerinin vefatıyla birlikte yüreğinde hissettiği derin acı olmuştur. Onların vefatından sonra hayattan hiç zevk alamayan Hansâ, hayatını hüznün ve gözyaşları içerisinde geçirmiştir. Bu nedendir ki onun divanı neredeyse tamamen mersiyelerden oluşur. Söylediği mersiye; savaşlarda adeta keskin bir kılıç, meclislerde söz sahibi bir efendi ve misafire karşı cömertliğiyle bilinen, kaybettiği kardeşleri içindir. Divanı incelendiğinde sanki bir cenaze törenindeki kadınların ağıtlarına, feryatlarına ve dövünmelerine şahitlik edildiği hissedilir. Çünkü o hayatındaki ezayı, hüznü şiirlerindeki ifadelerle ve tasvirlerle de yansıtmıştır. Şiirlerinde yaşam tarzını ifade eden bu çerçeve dışına çıkmamış; öldürülen kardeşi şiirlerinin ana temasını oluşturmuştur. Dolayısıyla Hansâ'nın şiirleri hayatta sahip olduğu en değerli şeyini, hayattaki dayanağını kaybeden bir kadının samimiyetini gözler önüne sermiştir. Hansâ, hüznün ve sadakat içerikli şiirler konusunda iyi bir örnek olmuştur. Yaşamı

¹⁴⁵ Dana Sajdi, Revisiting Layla al-Akhyaliya's Trespass, Transforming Loss into Beauty, *Essays on Arabic Literature and Culture in Honor of Magda al-Nowaihi*, The American University in Cairo Press, New York, 2008, s. 206

¹⁴⁶ Ebû İshâk İbrâhîm b. 'Alî el-Husarî el-Kayravânî, *Zehru'l-Âdâb ve Semeru'l-Elbâb*, şerh-takdim: Dr. Yûsuf 'Alî Tavîl, Beyrut, Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 2010, cilt:2, s. 305

¹⁴⁷ 'Abdu's-Selam el-Hûfî, a.g.e., s. 7

¹⁴⁸ Carl Brockelmann, "Emeviler Döneminde Şam ve Irak'ta Arap Edebiyatı", çev: Selmân Yeşil, *Bingöl Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2014, sayı:3, s. 254

sürekli bir ağlayış ve hüzün içinde geçmiştir. Kardeşlerinin vefatından sonra hayattan hiç zevk almamıştır. Gerçek manada onu şiir söylemeye iten sebep bu olmuştur. Kendi şiirinde de ifade ettiği gibi şiir onun kendini rahatlatma aracı olmuştur:

Kaybettikten sonra Süleym'in gencini,
Şiirle ferahlatır oldum yüreğimin derdini.

فَقَدَّ أَصْبَحْتُ بَعْدَ فَتَى سُلَيْمٍ
أَفْرَجُ هَمَّ صَدْرِي بِالْقَرِيضِ¹⁴⁹

Klasik mersiye baktığımızda üç ana bölüm karşımıza çıkar. Bunlar ölen kişinin kaybindan dolayı hissedilen üzüntü ve acının ifade edildiği ağlama, diğer bir adıyla *nedb/ nevh* bölümü, kaybedilen kişinin erdemlerinin, üstün özelliklerinin anlatıldığı *övgü (te'bîn)* bölümü ve acıya sabretmenin, katlanmanın tavsiye edildiği *sabır ('azâ)* bölümüdür.¹⁵⁰ Ölen kişinin tüm ayırt edici özelliklerinin sıralanması yanında dünya hayatının geçici olduğu anlatılarak ölenin ardında kalanlar bu bölümde sabra davet edilir. Mersiye hususunda Arap şairlerin en çok öne çıkan ismi olan Hansâ'nın çoğu mersiyesinde de özellikle *nedb* ve *te'bîn* bölümü iç içe geçmiştir. Onun mersiyelerinde bu iki kısmın birini diğerinden ayırmak mümkün değildir. Mersiyelerine genel olarak ağlama, tahassür ve elemi ifade ederek başlayıp birdenbire (kardeşinin) güzel özelliklerini, övülmeye değer hasletlerini sıralayarak devam etmiş; bu özellikleri sayarken de ağlamasını sürdürmüştür.¹⁵¹ Mersiyelerinde hayat yolculuğu, insanlığın kaderi, belalar karşısında insanın aciziyeti ve musibetlerden bahsettiği *'azâ* bölümü de mevcuttur. Hansâ mersiyelerini söylerken bu çerçeveye dışına çıkmamıştır.¹⁵² Onun mersiyeleri zengin Arap Edebiyatı mirasının önemli bir parçası olmuştur.¹⁵³

¹⁴⁹ Ömer Faruk et-Tabbâ', a.g.e., s.73

¹⁵⁰ Şevkî Dayf, a.g.e., s. 207

¹⁵¹ Yahyâ el-Cubûrî, *eş-Şi'ru'l-Câhilî Hasâsuhû ve Funûnuhû*, Beyrut, Müessesetu'r-Risâle, 1986, s. 314

¹⁵² Cabbâr 'Abbâs el-Lâmî, *Kırâa Cedîde fî Merâsi'l-Hansâ*, Journal of College of Education, Wasit University, Irak, 2010, sayı:8, s.25

¹⁵³ John L. Esposito (editor), *The Islamic World: Past and Present*, Oxford University Press, New York, 2004, cilt: 1, s. 33

Hansâ, mersiyelerinde kardeşini canlandırıp ona hitap etmiş, onu samimi bir kardeş sevgisiyle tasvir etmiştir. Uzun uzun onun vasıflarından bahsetmiş ve bunu yaparken de tekrarlardan kaçınmamıştır. O gözlerinde, ruhunda, kalbinde tamamen yer etmiştir. Hayatında olup biten her şey ona kardeşlerini hatırlatmış ve onu sürekli bir hüznün içinde bırakmıştır. Gözlerine seslenmekten bıkmamış; gözleri de ona kesintisiz gözyaşlarıyla cevap vermiştir. Bu bağlamda Hansâ'nın mersiyelerinin ilk kısmında yer alan ağlama ve gözyaşı betimlemeleri *nedb* bölümünün en başarılı örneği sayılır:

Ey gözüm cömertçe dökülsün gözyaşı senden Delinmiş inciler gibi ipe dizilen	يَا عَيْنِ جُودِي بِدَمْعٍ مِنْكَ مَسْكُوبٍ كَلْوَلُؤٍ جَالٍ فِي الْأَسْمَاطِ مَثْقُوبٍ ¹⁵⁴
Ey gözüm boşalt gözyaşlarımı Azdır benim gibi art arda musibete uğrayanı	أَلَا يَا عَيْنِ فَأَيْتَمِرِي وَقَلَّتْ لِمَرْزِيَّةٍ أُصِيبَتْ بِهَا تَوَلَّتْ ¹⁵⁵

Yukarıda farklı iki şiirden alınan beyitler, Hansâ'nın şiirlerinde sıkça kullandığı tekrarlarına örnektir. Gözlerine sürekli ağlamaları için yalvardığını hemen hemen bütün mersiyelerinde bize göstermiştir. Müslüman olduktan sonra da şiirlerinde bu tarz tekrarlardan kaçınmamış, kullana geldiği üslup üzere şiir söylemeye devam etmiştir.¹⁵⁶ Ancak Hansâ'nın şiirlerindeki sessel ve anlamsal tekrarlar çokluğunun meydana getirdiği harmonik ve ritimsel yoğunluk onun şiirlerine güzellik katan bir unsurdur.¹⁵⁷ Hansâ'nın şiirlerinde gözümüze çarpan tekrarlardan biri de kardeşlerinin cömertliğine, misafirperverliğine, cesaretlerine ve onların ölümünden sonraki intikam arzusuna dair yaptığı vurgulardır:

Ey süvari, eyerleri bağlandığı zaman Ey açları doyuran acıktıkları zaman	يَا فَارِسَ الْخَيْلِ إِذْ شُدَّتْ رَحَائِلُهَا وَمُطْعِمِ الْجُوعِ الْهَلْكَى إِذَا سَغَبُوا
---	--

¹⁵⁴ Ömer Faruk et-Tabbâ', a.g.e., s.19

¹⁵⁵ Ömer Faruk et-Tabbâ', a.g.e. s.21

¹⁵⁶ 'Abdul'azîz Nebevî, *Dirâsât fi 'l-Edebi 'l-Câhili*, Kahire, Müessesetu'l-Muhtâr, 2006, s.151

¹⁵⁷ Melike Bûrâvî, "Belâğatu't-Tekrâr fi Merâsi'l-Hansâ", *Mecelletu 'l-'Ulûmi 'l-İnsâniyye*, Kısmi'l-Luğati'l-'Arabiyye ve Âdâbihâ, Câmi'atu Bâci Muhtâr, Annabe/Cezayir, Mart 2006, s.7

Nice fakirlerin ve nice dulların Kayboldu sayende sıkıntısı onların	كَمْ مِنْ ضِرَائِكَ هَالِكٍ وَأَرْمَلَةٍ 158 حَلَّوْا لَدَيْكَ فَزَالَتْ عَنْهُمْ الْكُرْبُ
Cömerttin, yapardın bolca ihsanı Yetimlerin sığınağıydın, muhtaçların son durağı	ضَخَمَ الدَّسِيعَةَ بِالْنَدَى مُتَدَقِّقًا 159 مَاوَى الْيَتِيمِ وَغَايَةَ الْمُنْتَابِ
Sanki kartal gibi uçan sarp kayalıklara, Sahr'dır tırmanmaya tek mâlik çetin yokuşlara	مِنَ الْهَضْبَةِ الْعُلْيَا الَّتِي لَيْسَ كَالصِّفَا 160 صَفَاهَا وَمَا إِنْ كَالصُّخُورِ صُخُورُهَا
Uyku yok size intikam alana kadar Atlarınız yorulsun acıyla yavrusunu atana kadar	لَا نَوْمَ حَتَّى تَقُودُوا الْخَيْلَ عَابِسَةً 161 يَنْبُذْنَ طَرْحًا بِمُهْرَاتٍ وَأَمْهَارٍ

Üzüntüsü zirveye ulaştığında bile onu ölümden alıkoyan, çevresinde ağlayanların çokluğu olmuştur:

Olmasaydı etrafımda kardeşine birçok gözyaşı dökten Dayanmaz öldürürdüm kendimi (hüzününden)	وَلَوْ لَا كَثْرَةَ الْبَاكِينَ حَوْلِي 162 عَلَى إِخْوَانِهِمْ، لَقَتَلْتُ نَفْسِي
---	--

Hansâ'nın mersiyelerine baktığımızda, kendimizi çarpışmanın, savaşın ortasında buluruz; adeta kadınlığını yiğitliğe ve kahramanlığa dönüştürmüştür. Neredeyse atların kişnemesini, kılıçların çarpışmasını duyduğumuz, süvarilerin çarpıştığı destansı bir savaş tasvirine bizi tanık etmiştir.¹⁶³ Kardeşlerinin kahramanlıklarını tasvirinin ardından bize, onlar öldükten sonra kendi durumunun nasıl olduğunu resmetmiştir. Hayatının her noktasına hâkim olan o yoğun duygusallığı bize hissettirmiştir. Hansâ, İslam'ı seçtikten sonra birçok cahiliye âdetinden vazgeçmiş olsa bile, İslam onun şiirlerini, şiir içeriğini etkilememiştir. İslam'dan sonra da şiirlerinde bedevi hayatı anlatan temaları kullanmaya devam etmiştir. Ayrıca muhadram¹⁶⁴ şairlerden olsa da şiirlerinde İslami öğelere yer verdiğini pek söyleyemeyiz. Ahiret hayatını anlatan ifadeler kullanmamış; cahiliye

¹⁵⁸ Ömer Faruk et-Tabbâ', a.g.e., s. 15

¹⁵⁹ Ömer Faruk et-Tabbâ', a.g.e., s. 17

¹⁶⁰ Ömer Faruk et-Tabbâ', a.g.e., s. 62

¹⁶¹ Ömer Faruk et-Tabbâ', a.g.e., s. 59

¹⁶² Ömer Faruk et-Tabbâ', a.g.e., s. 70

¹⁶³ Fâyiz Muhammed, *Şerhu Dîvâni'l-Hansâ*, Ebu'l-'Abbas Sa'leb, Beyrut, Dâru'l-Kitâbi'l-Arabî, 2005, s. 12

¹⁶⁴ Muhadram (مخضرم) hem cahiliye hem de İslami dönemde yaşamış kişiler için kullanılan tabirdir. Bkz. İbrâhîm Muhammed Mahmûd el-Hamedânî, *el-Mustalahu'n-Nakdî fî Kitâbi'l-'Umde li İbn Reşîk el-Kayravânî*, Beyrut, Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 2014, s. 223

dönemini yansıtan, ölen kişinin yerini hiçbir şeyin dolduramayacağından, onun intikamını alma isteğinden bahsetmiştir.¹⁶⁵ Ancak şiirlerinin içeriğinde, yukarıda bahsettiğimiz gibi savaşın, cihadın ön plana çıktığı bir gerçektir.¹⁶⁶

Hansâ'nın mersiyeleri böyle bir şiddetin, yumuşaklığın, ağlamanın, iniltinin, şikâyetin ve özlemin karışımıdır ama bu şiirleriyle şöhretin zirvesine ulaşmıştır:¹⁶⁷

Gölgelendi atlılar ölüm bulutlarıyla Her zerresi bulutların dolu şer ve belayla	بِبَارِقَةٍ لِلْمَوْتِ فِيهَا عَجَاجَةٌ مَنَاكِبُهَا مَسْمُومَةٌ وَنُحُورُهَا
Bulutlardan kanlar yağar yağmur gibi Şiddetli gök gürültüsü gibi atlıların iniltileri	أَهْلَ بِهَا وَكَفُّ الدِّمَاءِ وَرَعْدُهَا هَمَاهِمٌ أَبْطَالٍ قَلِيلٌ فَتُورُهَا ¹⁶⁸

Hüznü ve bitmeyen acısı, onun kendi iç dünyasının derinlerine dalmasını sağlamış; kaderin acımasızlığı ve korkutucu ölüm karşısında insani zayıflığıyla onu bir süre pasif bırakmıştır. Çoğu zaman, yardımı ve kuvveti öven, hayatta ani ölüm, helak ve yıkımdan başka bir şeyle karşılaşmayı istemez hale gelmiştir. Üzüntüsünü dindirmek yerine daha da artması için adeta çabalamıştır:

Yemin ettim gözyaşım ve alamam dinmesin diye Devam ettim hüznle Allah'a dua etmeye	فَأَقْسَمْتُ لَا يَنْفَكُ دَمْعِي وَعَوْلَتِي عَلَيْكَ بِحُزْنٍ مَا دَعَا اللَّهَ دَاعِيَهُ ¹⁶⁹
---	---

Bu şekilde, Hansâ dünyasını feryat, figan ve gözyaşıyla doldurmuştur. Şiirleri tüm insanların kalbine hüzn ekmiştir. Ölümün acısını, kardeşlerini ve ailesini kaybetmenin acılığını ince bir şekilde ifade etmiş, acılı bir insanın tecrübesini titizlikle tasvir etmiştir.

¹⁶⁵ Fritz Krenkow, "al-Khansâ", *E. J Brill's First Encyclopaedia of Islam*, Leiden/New York/ Köln, 1993, cilt:4, s. 902

¹⁶⁶ İsmail Güleç, *Şiir Şair ve Peygambere Dair, İstanbul, Ötüken, 2018, s. 69*

¹⁶⁷ Enver Ebû Süveylim, *Dîvânu 'l-Hansâ Şerhu Ebu'l-'Abbâs Sa'leb*, Ürdün, Dâru'l-'İmâd, 1988, s. 5

¹⁶⁸ Ömer Faruk et-Tabbâ', a.g.e., s. 61

¹⁶⁹ Ömer Faruk et-Tabbâ', a.g.e., s.119

Hansâ'nın mersiyelerinde sürekli bir acı, ağlama ve keder bulunmaktadır. Kardeşleri öldüğü için huzur bulamamış, bulmak da istememiştir. Gözyaşlarının sürekli ve bolca akmasını istemiştir:

Ey gözüm boşaltmaz mısın gözyaşını dereler gibi
Azar azar değil de akmaz mısın oluk gibi?

أَلَا يَا عَيْنَ فَاتَمَّرِي بِعُدْرٍ
وَفِيضِي فَيِضَةً مِنْ غَيْرِ نَزْرِ

Osmanlı dönemi Arap şairlerinden olan İbnu'n-Nakîb el-Huseynî de bir şiirinde Hansâ ve kardeşini konu ederek bir güvercinin acıklı ötüşünü Hansâ'nın Sahr'a yaktığı ağıtlara benzetmiştir.¹⁷¹

Bahir: Tavîl

Bir güvercin var vadinin güneyinde korulukta
Ayrılıktan yakınan, yeşil yapraklı dallar arasında

وَفِي جَانِبِ الْوَادِي حَمَامَةٌ أَيْكَةٌ
مِنَ الْوُزْقِ تَشْكُو الْبَيْنَ فِي الْوَرَقِ الْخَضِرِ

Bir güvercin sesi için aşkından ağıt yaktıkta
Hansâ'nın bir zamanlar ağıt yaktığı gibi Sahr'a

تَنْوُحُ عَلَى إِثْرِ الْهَيْدِيلِ صَبَابَةً
كَمَا نَاحَتِ الْخَنَسَاءُ يَوْمًا عَلَى صَخْرٍ

Mersiye, ölüyü övme yollarından biridir.¹⁷² Bu bağlamda Hansâ'nın mersiyelerinde gözyaşları kadar saygınlık, izzet ve şeref de ön plandadır. Bu bağlamda da kardeşleri övgülerinin merkezinde yer almıştır. Onları överken bazı belli başlı kinayelere yer vermiştir.¹⁷³ Kahramanlıklarını, üstün özelliklerini, cesaret ve cömertlik gibi iyi hasletlerini bu ifadelerle beyan etmiştir.¹⁷⁴

Ey gözüm ağla bir süvariye
At üzerinde en güzel mücadele verene

يَا عَيْنَ إِبْكِي فَارِسًا
حَسَنَ الطِّعَانِ عَلَى الْقَرَسِ

Güçlü, kuvvetli, heybetli süvariye
Ümit verdiğimizde ona ölüm aldı onu kendine

ذَا مِرَّةٍ وَمَهَابَةٍ
بَيْنَا نُؤْمِلُهُ اخْتِلِسَ

¹⁷⁰ Ömer Faruk et-Tabbâ', a.g.e., s.44

¹⁷¹ İbrahim Fidan, *Osmanlı Dönemi Arap Şairlerinden İbnu'n-Nakîb el-Huseynî'ni ve Şiirleri*, Ankara, Gece Kitaplığı, 2016, s. 255

¹⁷² <https://www.oudnad.net/spip.php?article2926>, 21.06.2020

¹⁷³ Abdülmünim Hafâcî ve Abdülaziz Şeref, *el-Belâğatu 'l-'Arabiyye*, Beyrut 1992, s. 155.

¹⁷⁴ Ali el-Cârim – Mustafa Emîn, *el-Belâğatu 'l-Vâdiha*, Kahire, Dâru'l-Maârif, t.y., s. 123

Gördüğümüzde onu aşikâre Savunuyor birliğini yığitçe	بَيْنَا نَرَاهُ بَادِيًا يَحْيِي كَتَيْبَتَهُ شَرِس
Acele etti varmak için inine aslan gibi Koruyor avını dik başlı ve de aksi	كَالَلَيْثِ خَفَّ لِغِيْلِهِ يَحْيِي فَرِيْسَتَهُ شَكِس
Yere fırlatıp attı süvariye Yüzüstü atılmış yere tozlanmış burun delikleri	يَذُرُ الْكَيْيَّ مُجْدَلًا تَرِبَ الْمَنَاخِرِ مُنْقَعِس ¹⁷⁵

Hansâ'nın en hüznü anında ve musibet zamanında yardıma çağırıldığı gözleri olmuştur. Mersiyelerine gözlerine hitap ederek başlamıştır.¹⁷⁶ Birçok mersiyesinde onlara ihtiyaç duyduğunu dile getirmiştir. Gözlerini sürekli ağlamaya teşvik etmiştir. Çünkü musibet anında gözlerinin onu yalnız bırakması söz konusu değildir. Gözlerinin ağlamadığını fark ettiğinde onları azarlayıp ağlamaya davet etmiştir. Mu'âviye için yazdığı bir mersiyesinde ve ekseri şiirlerinde bunu görürüz:

Ey gözüm cömertçe ağla Sicim gibi boşalan yaşlarla	يَا عَيْنِ جُودِي بِالْدُمُوعِ الْمُسْتَهْلَاتِ السَّوَاغِمِ
Boşalt yaşlarını dökülen inciler gibi Kesilmiş sanki onu derleyen ipi	فَيْضًا كَمَا أَنْخَرَقَ الْجُمَانُ وَجَالَ فِي سِلْكِ النَّوَظِمِ
Ağla o gencecik Mu'âviye'ye, Şerefliğin oğlu hayırlı efendiye	وَأَبِي مُعَاوِيَةَ الْفَتَى وَأَبْنَ الْخَضَارِمَةِ الْقُمَاقِمِ ¹⁷⁷

Hansâ, mersiyelerinde hüznünü samimi, çok derin ve etkileyici bir şekilde dile getirmiştir. Onun mersiyeleri duyulduğunda yaşadığı üzüntünün ve acının şiddetine de vâkıf olunur. Mersiyelerinde kardeşlerinden cömertlik abideleri olarak bahsetmiş, onları yetimlerin babası ve sığınağı olarak anlatmıştır:

Ey gözüm bol gözyaşlarıyla Şrefi en güzel koruyana ağla	يَا عَيْنِ جُودِي بِالْدُمُوعِ الْغِزَارِ وَأَبِي عَلِيٍّ أَرْوَعَ حَامِي الدِّمَارِ
Kavmin cömert liderine	فَرَعَ مِنَ الْقَوْمِ كَرِيمِ الْجَدَا

¹⁷⁵ Ömer Faruk et-Tabbâ', a.g.e., s.71

¹⁷⁶ Butrus el-Bustânî, *Udebâu'l-'Arab fi'l-Câhiliyye ve Sadri'l-İslâm*, Kahire, Hindâvî, 2014, s. 280

¹⁷⁷ Ömer Faruk et-Tabbâ', a.g.e., s.106

Ki asil soyu yüceltir onu kavmi üzerine	178 أَنَّمَاهُ مِنْهُمْ كُلُّ مَحْضِ النِّجَارِ
Ey gözüm az değil cömertçe ağla Yanaklarına inci gibi dökülen gözyaşlarıyla	يا عَيْنِ جُودِي بِدَمْعٍ غَيْرِ مَازُورٍ 179 مِثْلِ الْجُمَانِ عَلَى الْخَدَّيْنِ مَحْدُورٍ

Hansâ, mersiyelerinde hüznünü dile getirirken, kendi üzüntüsüne insanlığı ve kâinatı da ortak etmiştir. Kardeşinin ölümüyle dağların yıkıldığını, yerin sarsıldığını güneşin söndüğünü söylemiştir:

Ölümünden güneş tutuldu Ve ayın söndü nuru	وَالشَّمْسُ كاسِفَةٌ لِمَلِكِهِ وَمَا انْتَسَقَ الْقَمَرُ
İnsanlık ağlar acılar içinde Cinler yardım eder uyku tutmayanlara gece	وَالْإِنْسُ تَبْكِي وُلَّيْهَا وَالجِنُّ تُسْعِدُ مَنْ سَمَرَ
Ağlar üzüntüyle yabancılar Gelince ondan haber	وَالْوَحْشُ تَبْكِي شَجْوَهَا 180 لَمَّا أَتَى عَنْهُ الْخَبَرُ

Hansâ, şiirlerinde hüznünü ve bütün hissiyatını mübalağalı bir biçimde dile getirmiştir. Fakat onun şiirlerindeki mübalağa sadece anlamda değil seçtiği lafızlarda da mevcuttur. Şiirlerinde hem mana hem de lafız itibarıyla vurgulu bir üslup kullanmıştır:

Dar geldi bana yeryüzü, çöküp yıkıldı Dağlar ve çöller yere kapandı	ضَاقَتْ بِي الْأَرْضُ وَانْقَضَتْ مَخَارِجُهَا حَتَّى تَخَاشَعَتِ الْأَعْلَامُ وَالْبَيْدُ
Diyorlar sabret onu hatırlama Sabır mı! Engel olmaz Allah'ın fermanına	وَقَائِلِينَ تَعَزِّي عَنْ تَدْكُرِهِ 181 فَالصَّبْرُ! لَيْسَ لِأَمْرِ اللَّهِ مَرْدُودٌ
Öldürmüş olsa da onu Benî Mürre Onların kayıpları daha fazlaydı harpte	فَإِنْ تَكُ مَرَّةً أَوَدْتَ بِهِ فَقَدْ كَانَ يُكْثِرُ تَقْتَالَهَا
Dağlar enkaza döndü onun ölümüyle Ve sallandı yeryüzü bir zelzeleyle	فَخَرَّ الشَّوَامِخُ مِنْ قَتْلِهِ وَزُلْزِلَتْ الْأَرْضُ زَلْزَالَهَا
Yıldızlar kayboldu onun gidişiyle Güneş şavkımaz oldu bürünüp örtüye	وَزَالَ الْكَوَاكِبُ مِنْ فَقْدِهِ 182 وَجَلَلَتْ الشَّمْسُ أَجْلَالَهَا

¹⁷⁸ Ömer Faruk et-Tabbâ', a.g.e., s.54

¹⁷⁹ Ömer Faruk et-Tabbâ', a.g.e., s.56

¹⁸⁰ Ömer Faruk et-Tabbâ', a.g.e., s.57

¹⁸¹ Ömer Faruk et-Tabbâ', a.g.e., s.34

¹⁸² Ömer Faruk et-Tabbâ', a.g.e., s.100

Hansâ'nın divanında ağırlıklı olarak yer tutan mersiyelerin yanı sıra fahr türünde şiirler de vardır. Bu tür şiirlerde şairler genellikle şahsı, kabilesi ve atlarıyla övünürken, kişinin övülmesine vesile olan cesaret, kahramanlık, cömertlik, korumacı olmak, yardımseverlik, sebat ve hilm sahibi olmak gibi vasıflar şiire konu edilir. Hansâ da mersiyelerinden sonra divanında önemli bir yer tutan fahr türünde şiirler söylemiştir. Babasının kavminin lideri ve kardeşlerinin Mudar kabilesinin en iyileri olduğunu bu tür şiirlerinde konu etmiştir. Aşağıda örnek olarak vereceğimiz şiir Hansâ'nın kardeşi Sahr öldükten sonra ona söylediği mersiyesinden bir kesittir. Hansâ mersiyelerini her ne kadar gözyaşıyla doldursa da övgülere de yer vermiştir. Bu da aynı zamanda mersiyelerindeki te'bîn bölümünü ifade eden bir örnektir.

Doğrusu Sahr velimiz, efendimizdir Sahr şiddetli kış aylarında kurban kesendir	وَإِنَّ صَخْرًا لَّوَالَيْنَا وَسَيِّدُنَا وَإِنَّ صَخْرًا إِذَا نَشْتُو لَنَحَارُ
Doğrusu Sahr cesurdur bindiklerinde ata Doğrusu Sahr kurban da kesendir acıktıklarında	وَإِنَّ صَخْرًا لَّمَقْدَامٍ إِذَا رَكِبُوا وَإِنَّ صَخْرًا إِذَا جَاعُوا لَعَقَاؤُ
Doğrusu Sahr yol gösterendir bütün rehberlere Sanki bir dağ gibidir ateş yanar zirvesinde	وَإِنَّ صَخْرًا لَّنَاتَمَّ الْهُدَاةُ بِهِ كَأَنَّهُ عَلَمٌ فِي رَأْسِهِ نَارُ
Sabırlı, yüzü güzel, kâmil, uzak günahattan Korkulu gün seherde savaş ateşini tutuşturan	جَلْدٌ جَمِيلٌ الْمُحْيَا كَامِلٌ وَرَعٌ وَلِلْحُرُوبِ غَدَاةُ الرُّوعِ مِسْعَارُ ¹⁸³

Hansâ, bize kesintisiz gözyaşının ve üzüntünün yanında faniliğe ve ölümün kesinliğine olan inancını da yansıtmıştır. Ölümden kurtuluşun ve kaçışın olmadığını, ölümün hayatın doğal bir sonucu olduğunu şiirlerinde ifade etmiştir. Bu da mersiyelerindeki azâ' kısmına örnektir:

O gitti biz de gideriz peşinden Böyle her genç alır nasibini ölümden	مَضَى وَسَمَّضِي عَلَى إِثْرِهِ كَذَلِكَ لِكُلِّ فِتَى مَصْرَعٍ ¹⁸⁴
Kalır keskin kılıç gibi nice şiirler Ama göçüp gider onları söyleyenler	وَقَافِيَةٍ مِثْلِ حَدِّ السِّنَانِ تَبْقَى وَيَذْهَبُ مَنْ قَالَهَا ¹⁸⁵

¹⁸³ Ömer Faruk et-Tabbâ', a.g.e., s.42

¹⁸⁴ Ömer Faruk et-Tabbâ', a.g.e., s.75

¹⁸⁵ Ömer Faruk et-Tabbâ', a.g.e., s.100

Hansâ'nın şiirlerinde maddi şeylerle yaptığı vurgular da mevcuttur. Kardeşinin ölümünden bahsederken onun kaybının meydana getirdiği hasarlardan da bahsetmiştir. Hem kendisinin hem de kabilesinin uğradığı maddi hasarlardan söz etmiştir. Hansâ, kardeşini kaybetmekle aynı zamanda süvari birliklerinin cömert ve cesur komutanını, kabilesinin koruyucusunu, yetimlerin ve dulların sığınağını da kaybetmiştir:

Ey Sahr ne gizler bu kabir kereminden Temiz tabiatından ve iffetinden?	يا صَخْرُ ماذا يُؤاري القَبْرُ من كَرَمٍ وَمِنْ خَلَائِقِ عَقَاتِ مَطَاهِيرِ ¹⁸⁶
Sahr'a üzüldüyorum ona bağlılığımdan Geçip gitti ne varsa onun tüm hayırlarından	لَهْفِي عَلَى صَخْرٍ فَإِنِّي أَرعى لَهُ نَوَافِلَ مِنْ مَعْرُوفِهِ قَدْ تَوَلَّيْتُ
Üzülüyorum Sahr'a, o bir sığınaktı Ayağı kayıp zorda kalsa arkadaşı	وَلَهْفِي عَلَى صَخْرٍ لَقَدْ كَانَ عِصْمَةً لِمَوْلَاهُ إِنْ نَعَلُ بِمَوْلَاهُ زَلَّتْ
Merhametle ziyaret eder arkadaşını Vazgeçse de kardeşinden bütün dostları	يَعُودُ عَلَى مَوْلَاهُ مِنْهُ بِرَأْفَةٍ إِذَا مَا الْمَوَالِي مِنْ أَخْمَا تَخَلَّتْ ¹⁸⁷

Hansâ'nın divanında hicvi de bulunmaktadır. Hicivde kişi bir başka kişiye ya da bir kabileye kusurlarını kötü sıfatlarla sayarak hakaret etme amacı güder. Hiciv, şairlerin genellikle düşmanlarını alçaltıcı bir şekilde vasıflandırmak için kullandığı bir araç olmuştur. Hansâ da kendi hicvinde, kendisine evlilik teklifinde bulunan Benî Cûşem kabilesinin reisi Dureyd b. Sımme'yi ve kabilesini yergilerine maruz bırakmıştır:

Beni, Düreyd'e mi zorluyorsun annesi evlatsız kalasıca? Ben haram etmişken kendimi Bedr kabilesi başkanına	أَتُكْرِهْنِي هُبَيْلَتِ عَلَى دُرَيْدِ وَقَدْ أُحْرِمْتُ سَيِّدَ آلِ بَدْرِ
Allah korusun o kötünün benimle evlenmesinden O ayakları kısa olanın Cûşem b. Bekr kabilesinden	مَعَاذَ اللَّهِ يَنْكُحُنِي حَبْرِكِي قَصْبِرُ الشَّيْرِ مِنْ جُشَمِ بْنِ بَكْرِ
Şerefi asaleti görür kendinde Gelen arkadaşına kuru hurma yedirdiğinde	يَرى مَجْدًا وَ مَكْرَمَةً أَتَاهَا إِذَا عَشَى الصَّدِيقَ جَرِيمَ تَمْرِ

¹⁸⁶ Ömer Faruk et-Tabbâ', a.g.e., s.64

¹⁸⁷ Ömer Faruk et-Tabbâ', a.g.e., s.23

Eğer gelin olsaydım ben Cûşem’de
O zaman kalırdım yoksulluk, pislik içinde

وَلَوْ أَصْبَحْتُ فِي جُشَمٍ هَدِيًّا
إِذَا أَصْبَحْتُ فِي دَنَسٍ وَفَقْرٍ¹⁸⁸

Savaşlardan nasibini almış bir kadın olarak Hansâ’nın şiirlerindeki savaş tasvirleri de oldukça etkileyicidir. Nitekim cahiliye toplumunda savaşlar alışık olunan bir manzara olmuştur. Yaşadığı dönemde kabileler arası savaşlar çokça mevcuttu. Hansâ, çok sevdiği iki kardeşini de böyle savaşlarda kaybetmiştir. Şiirlerinde bizi kardeşlerinin cesaretlerini överken savaş meydanlarındaki manzaralara da tanık etmiştir:

Haber verin Süleym’e ve yardımcısına Üstün geldik yiğitlerin başıyla	أَلَا أبلغُ سُلَيْمًا وَأَشْيَاعَهَا بِأَنَا فَضَلْنَا بِرَأْسِ الْهُمَامِ
Saldırdık üzerlerine sabah vaktinde Zehir göletlerinden içirdik kendilerine	وَأَنَا صَبَّحْنَاهُمْ غَارَةً فَأَرَوْهُمْ مِنْ نَقِيعِ السِّمَامِ
Sabahladık Benî Abs’in dağlarında Dolu bir kadehle şarap değil ama	وَعَبَسًا صَبَّحْنَا بِئِهْلَانِهِمْ بِكَأْسٍ وَلَيْسَ بِكَأْسِ الْمُدَامِ ¹⁸⁹

Hansâ, cahiliye döneminde yetişmiş olmasına rağmen şiirlerinde akıcı, sade ve basit bir üslup kullanmıştır.

Ağla, gözyaşı dök Ebû Hassân’a Yakışıklı, misafirperver, hayra sahip olana	إِبْكِي أبا حَسَّانَ وَاسْتَعِيرِي عَلَى الْجَمِيلِ الْمُسْتَضَافِ الْمَخِيلِ
Ne güzel yardımcıdır kış günlerinde, sığınır ona Dullar, soğuk rüzgarların estiği sabahta	نِعْمَ أَخُو الشَّتْوَةِ حَلَّتْ بِهِ أَرَامِلُ الْحَيِّ غَدَاةَ الْبَلِيلِ
Gelip fakirler ona sığınır Yalvararak ondan medet umarlar	يَأْتِينَهُ مُسْتَعَصِمَاتٍ بِهِ يُعَلِنَنَّ فِي الدَّارِ بَدْعَوِي الْأَلِيلِ ¹⁹⁰

Hansâ’nın divanında, kardeşlerini babasıyla karşılaştırdığı bir şiir¹⁹¹ ve ona evlilik teklifinde bulunan Dureyd b. Simme’yi eleştirdiği bir şiir mevcuttur.¹⁹² Bir şiiri

¹⁸⁸ Ömer Faruk et-Tabbâ’, a.g.e., s.53

¹⁸⁹ Ömer Faruk et-Tabbâ’, a.g.e., s.105

¹⁹⁰ Ömer Faruk et-Tabbâ’, a.g.e., s.92

¹⁹¹ Ömer Faruk et-Tabbâ’, a.g.e., s.52,

¹⁹² Ömer Faruk et-Tabbâ’, a.g.e., s.53

de Ömer b. el-Hattab ile karşılaşmasından sonra kardeşi Sahr'a söylediği mersiye'dir.¹⁹³ Eşi Mirdâs'ın ölümüyle alakalı bir mersiyesi de bulunmaktadır¹⁹⁴. Ayrıca, kardeşi Sahr'ın oğlu Kûz¹⁹⁵ için de söylediği bir şiir dışında geri kalan şiirlerin neredeyse tamamı iki kardeşi Sahr ve Mu'âviye için söylediği mersiye'dir.¹⁹⁶ Bunların neredeyse %80'i de Sahr için söylenmiştir.¹⁹⁷

Hansâ'nın divanı, şiirlerinin kafiyelerine göre alfabetik olarak düzenlenmiştir. Divanında 922 beyitten oluşan 96 parça şiir bulunmaktadır. Bunlardan 7 tanesi “بَاء”, 3 tanesi “تَاء”, 4 tanesi “حَاء”, 10 tanesi “دَال”, 25 tanesi “رَاء”, 1 tanesi “زَاء”, 4 tanesi “سِين”, 1 tanesi “ضَاد”, 6 tanesi “عِين”, 4 tanesi “فَاء”, 3 tanesi “قَاف”, 13 tanesi “لَام”, 7 tanesi “مِيم”, 2 tanesi “تُون”, 2 tanesi “هَاء” ve 4 tanesi “يَاء” kafiyelidir. Şiirlerinde aruz vezninin bahirlerini farklı yoğunluklarda kullanmıştır. En sık kullandığı bahirler tavîl, basît, vâfir ve kâmil'dir; şiirler ve bahirleri tabloda verilmiştir.¹⁹⁸

Şiir No	Bahir/Beyit Sayısı	Şiir No	Bahir/ Beyit Sayısı	Şiir No	Bahir/ Beyit Sayısı	Şiir No	Bahir/ Beyit Sayısı
1	Basît/9	25	Basît/36	49	Tavîl/6	73	Serî'/15
2	Tavîl/9	26	Vâfir/19	50	Mütekârib/13	74	Serî'/7
3	Basît/11	27	Tavîl/17	51	Vâfir/15	75	Vâfir/8
4	Kâmil/7	28	Mütekârib/15	52	Basît/5	76	Meczûu'l-Kâmil/9
5	Vâfir/3	29	Serî'/7	53	Basît/3	77	Vâfir/4
6	Basît/6	30	Kâmil/9	54	Meczûu'l-Kâmil/12	78	Mütekârib/12
7	Tavîl/8	31	Kâmil/10	55	Vâfir/12	79	Tavîl/10
8	Vâfir/7	32	Kâmil/2	56	Mütekârib/11	80	Tavîl/3
9	Tavîl/11	33	Kâmil/6	57	Tavîl/10	81	Mütekârib/31
10	Tavîl/12	34	Basît/3	58	Basît/5	82	Basît/11
11	Tavîl/10	35	Vâfir/6	59	Tavîl/2	83	Vâfir/3
12	Meczûu'l-Kâmil/20	36	Serî'/26	60	Tavîl/5	84	Tavîl/5
13	Tavîl/9	37	Tavîl/2	61	Mütekârib/7	85	Mütekârib/6
14	Haffî/17	38	Basît/5	62	Basît/5	86	Meczûu'l-Kâmil/6

¹⁹³ Ömer Faruk et-Tabbâ', a.g.e., s.86

¹⁹⁴ Ömer Faruk et-Tabbâ', a.g.e., s.97

¹⁹⁵ Ömer Faruk et-Tabbâ', a.g.e., s.104

¹⁹⁶ Arthur Wormhoudt, *Divan al-Khansâ*, William Penn College, 1973, foreword

¹⁹⁷ Nâsir 'Ammâr Zâhirî, *Nizâmu'ş-Şi'ri fi Merâsi'l-Hansâ*, Umman, Dâru'l-Half, 2015, s. 24

¹⁹⁸ Bahirleri belirlerken Heysem Cum'a Hilâl şerhinden yararlanılmıştır.

15	Meczûu'l-Kâmil/18	39	Kâmil/3	63	Hafîf/7	87	Tavîl/9
16	Mütekârib/9	40	Meczûu'l-Kâmil/8	64	Müctes/19	88	Vâfir/10
17	Kâmil/7	41	Basît/25	65	Basît/4	89	Basît/7
18	Basît/6	42	Basît/5	66	Basît/8	90	Basît/14
19	Basit/9	43	Vâfir/5	67	Basît/7	91	Meczûu'l-Kâmil/8
20	Basît/6	44	Tavîl/10	68	Vâfir/13	92	Vâfir/21
21	Tavîl/10	45	Basît/6	69	Basît/8	93	Tavîl/6
22	Vâfir/12	46	Reml/5	70	Tavîl/12	94	Tavîl/6
23	Vâfir/7	47	Basît/13	71	Vâfir/9	95	Tavîl/7
24	Tavîl/7	48	Basît/3	72	Tavîl/6	96	Serî'/25

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
DİVANI VE ÇEVİRİSİ

1. BE (ب) KÂFİYELİ ŞİİRLERİ

1.1. Ey Kahraman Kesilen/ يا فَارِسَ الْخَيْلِ

Bahir: Basît

Tür: Mersiye

Niçin gözyaşı akmakta gözlerinden Keder mi çoğalttı yoksa neşe mi uğradı yeniden?	ما بَالُ عَيْنَيْكَ مِنْهَا دَمْعُهَا سَرَبُ أَرَاعَهَا حَزَنٌ أَمْ عَادَهَا طَرَبُ
Sahr'ın anısı mı yoksa uyanınca gözlerini heyecana getiren Bundan mıdır sonuna dek gözyaşı gözlerinden süzülen?	أَمْ ذِكْرُ صَخْرٍ بُعِيدَ النَّوْمِ هَيَّجَهَا فَالدَّمْعُ مِنْهَا عَلَيْهِ الدَّهْرَ يَنْسَكِبُ
Ey Sahr'a olan üzüntüm! bindiğinde süvariler ata Bağrıştıklarında sonra savaş kızıştığında	رَكِبْتَ يَا لَهْفَ نَفْسِي عَلَى صَخْرٍ إِذَا خَيْلٌ لِخَيْلٍ تُنَادِي ثُمَّ تَضْطَرِبُ
Yenilmez, sağlam bir kale idi Gençler inip binerken o bir aslan idi	قَدْ كَانَ حِصْنًا شَدِيدَ الرِّكْنِ مُمْتَنِعًا لَيْثًا إِذَا نَزَلَ الْفَتِيَانُ أَوْ رَكِبُوا
Siması parlak ve beyazdır dolunay gibi Temiz ve yok yüzünde hiç eski yara izi	أَغْرُ أَزْهَرُ مِثْلُ الْبَدْرِ صَوْرَتُهُ صَافٍ عَتِيقٌ فَمَا فِي وَجْهِهِ نَدَبُ
Ey kahraman kesilen, eyerleri bağlandığı zaman Ey açları doyuran, acıktıkları zaman	يَا فَارِسَ الْخَيْلِ إِذْ شُدَّتْ رَحَائِلُهَا وَمُطْعِمَ الْجُوعِ الْهَلْكَى إِذَا سَغَبُوا
Nice fakirlerin ve nice dulların Kayboldu sayende sıkıntısı onların	كَمْ مِنْ ضَرَائِكِ هُلَاكِ وَأَرْمَلَةٍ حَلَّوْا لَدَيْكَ فَزَالَتْ عَنْهُمْ الْكُرْبُ
(Allah) sulasın kabrini daima bol yağmurlarla Gürleyen bulutlardan dökülen damlalarla	سَقِيًّا لِقَبْرِكَ مِنْ قَبْرِ وَلَا بَرَحَتْ جُودُ الرِّوَاعِدِ تَسْقِيهِ وَتَحْتَلِبُ
Cömertlik ve lütuf ne kadar da var onda Yapmacıklık yoktur sahip olduğu ahlakta	مَاذَا تَضَمَّنَ مِنْ جُودٍ وَمِنْ كَرَمٍ وَمِنْ خَلَائِقٍ مَا فَمِنْ مُقْتَضِبُ

1.2. Zafer İçin/ لِيَكْسِبَ مَجْدًا

Bahir: Tavîl

Tür: Fahr

Nice boş araziler sanki su değmemiş gem gibi Geçemez süvariler ancak o cesaret gösterdi	وَحَرَقِ كَأَنْضَاءِ الْقَمِيصِ دَوِيَّةٍ مَخُوفٍ رَدَاهُ مَا يُقِيمُ بِهِ رَكْبُ
Süratli bir deveyle sen aşkın o yerleri Sanki dayanıklı bir deve indirilince eyeri	قَطَعْتَ بِمِجْدَامِ الرِّوَاكِ كَأَنَّهَا إِذَا حُطَّ عَنْهَا كُورُهَا جَمَلٌ صَعْبُ
Bazı kusurlarından azarlıyor onu Bir süre de dövüyor yok iken hiçbir suç	يُعَاتِبُهَا فِي بَعْضِ مَا أَذْنَبَتْ لَهُ فَيَضْرِبُهَا حِينًا وَلَيْسَ لَهَا ذَنْبُ

Ondan korkmak yerleşip huy oldu kendisine Verse ona esenlik ya da dövse bile	وَقَدْ جَعَلَتْ فِي نَفْسِهَا أَنْ تَخَافَهُ وَلَيْسَ لَهَا مِنْهُ سَلَامٌ وَلَا حَرْبٌ
Sürükledin onu, artana kadar susuzluğu Hoşuna gitti kavmin dinlenmek ve içmek su	فَطَرْتِ بِهَا حَتَّى إِذَا اشْتَدَّ ظَمُؤُهَا وَحُبُّ إِلَى الْقَوْمِ الْإِنَاخَةَ وَالشَّرْبُ
Oturdun ıssız bir yerdeki ağacın gölgesinde Eğik idi dalları ve de ıslaklık vardı yerde	أَنْخَتَ إِلَى مَظْلُومَةٍ غَيْرِ مَسْكِنٍ حَوَامِلُهَا عَوْجٌ وَأَفْنَانُهَا رَطْبٌ
Kılıcını, elbisesini astı dallarına Süvariler de geldi oturduğu gölgenin altına	فَنَاطَ إِلَيْهَا سَيْفَهُ وَرِدَائَهُ وَجَاءَ إِلَى أَفْيَاءِ مَا عَلَّقَ الرِّكْبُ
Az uyudu ve sonra eyeriyle uçup gitti Zafer kazanmak için ya da almak için ganimeti	فَأَغْفَى قَلِيلًا ثُمَّ طَارَ بِرِجْلِهَا لِيَكْسَبَ مَجْدًا أَوْ يَحْوِرَ لَهَا نَهْبٌ
Yarışmak istedi geniş göğüslü bir atla Dizginin yanı uzun göğsü geniş olanla	فَتَارَتْ نُبَارِي أَعْوَجِيًّا مُصَدِّرًا طَوِيلَ عِنْدَارِ الْخَدِّ جُوجُوهَ رَحْبٌ

1.3. Kamil Genç/ هُوَ الْفَتَى الْكَامِلُ

Bahir: Basît

Tür: Mersiye

Ey gözüm sel gibi ağlamazsın ne oldu ki sana? Aleyhine döndü, zaten şüphe doluydu zaman zira	يَا عَيْنَ مَا لَكَ لَا تَبْكِينَ تَسْكَابَا إِذ رَابَ دَهْرٌ وَكَانَ الدَّهْرُ رِيَابَا
Ağla kardeşine fakirler, yetimler hakkı için Ağla kardeşine yabancılara olduğunda yakın	فَابْكِي أَخَاكَ لِأَيْتَامٍ وَأَرْمَلَةٍ وَابْكِي أَخَاكَ إِذَا جَاوَرْتِ أَجْنَابَا
Sürü kuşlara benzer atlar için, ağla kardeşine Öldüğü zaman kaybettiler ganimet ve hediye	وَابْكِي أَخَاكَ لِخَيْلٍ كَالْقَطَا عَضْبًا فَقَدْنَ لَمَّا تَوَى سَيِّبًا وَأَنْهَابَا
İri, heybetli bir at koşar onunla Örtünmüş elbise gibi iyice gecenin karanlığıyla	يَعْدُو بِهِ سَابِجٌ نَهْدٌ مَرَاكِلُهُ مُجَلْبَبٌ بِسَوَادِ اللَّيْلِ جَلْبَابَا
Sabah karşılaştınca adamlarla savaşır Onlar yağmalamadan ganimetler alınır	حَتَّى يُصَبِّحَ أَقْوَامًا يُحَارِبُهُمْ أَوْ يُسَلِّبُوا دُونَ صَفِّ الْقَوْمِ أَسْلَابَا
Kamil bir gençtir o, hakkını savunan Fakirlerin sığınağı başına bela geldiği zaman	هُوَ الْفَتَى الْكَامِلُ الْحَامِي حَقِيقَتَهُ مَأْوَى الضَّرِيكِ إِذَا مَا جَاءَ مُنْتَابَا
Yolları dar gelince rehberdir insanlara, Uzun boylu süvari çok zor durumlarda	يَهْدِي الرِّعِيلَ إِذَا ضَاقَ السَّبِيلُ بِهِمْ نَهْدَ التَّلِيلِ لِصَعْبِ الْأَمْرِ رِكَابَا
Şeref elbisesidir; cömertlik hastalığı Dostluk sahibidir korkunca akranları	الْمَجْدُ حُلَّتُهُ وَالْجُودُ عِلَّتُهُ وَالصِّدْقُ حَوْرَتُهُ إِنْ قَرِنَتْهُ هَابَا
Meclisin hatibidir zulümden ferahlık veren	خَطَّابٌ مَحْفِلَةٍ فَرَّاحٌ مَظْلَمَةٍ

Kapı açar ona korkunca ikilemeden	إِنْ هَابَ مُعْضِلَةٌ سَتَى لَهَا بَابَا
Sancakları taşıyan, vadileri katedendir Mecliste şahit, intikam isteyendir	حَمَالُ الْوَيْتَةِ قَطَاعُ أَوْدِيَةٍ شَهَادُ أَنْجِيَةٍ لِلْوَتْرِ طَلَابَا
Düşmanların zehridir esirleri salıveren Savaş gördüğü zaman korku nedir bilmeyen	سُمُّ الْعُدَاةِ وَفَكَالُ الْعُنَاةِ إِذَا لَاقَى الْوَعَى لَمْ يَكُنْ لِلْمَوْتِ هَيَابَا

1.4. Onu Aslan Sanırsın/ تَخَالُهُ أَسَدًا

Bahir: Kâmil

Tür: Fahr

Ey İbnu'ş-Şerîd ¹⁹⁹ aramızdaki uzaklıktan Nasip almadın hiç kötü bakışlardan	يَا ابْنَ الشَّرِيدِ عَلَى تَنَائِي بَيْنِنَا حُيِّتَ غَيْرَ مُقْبَحٍ مَكْبَابِ
Şendir nimetin ama hayrı üzer başladığı zaman Kıtlık yılı, çadır iplerini kesecek gibi olan	فَكَيْهٌ عَلَى خَيْرِ الْغِذَاءِ إِذَا غَدَّتْ شَهْبَاءُ تَقْطَعُ بِالْيِ الْأَطْنَابِ
Ne güzel genç, beli ince, hoş kokulu kıyafeti Ehlinde de elde de güzel (bilinir) ahlaki	أَرْجُ الْعِطَافِ مُهْفَفٌ نِعَمَ الْفَتَى مُتَسَهِّلٌ فِي الْأَهْلِ وَالْأَجْنَابِ
Hakların koruyucusudur, sanırsın kendisini Savaşta adeta yırtıcı bir aslan gibi	حَامِي الْحَقِيقِ تَخَالُهُ عِنْدَ الْوَعَى أَسَدًا بَيْبِشَةً كَاشِرَ الْأَنْيَابِ
Herkesin korktuğu dehşetli bir aslan gibi Pençeleri kuvvetli, akrabaya vefa sahibi	أَسَدًا تَنَادَرَهُ الرِّفَاقُ ضُبَارِمًا شَتْنُ الْبَرَائِنِ لِاحِقِ الْأَقْرَابِ
Ölsen bile yaşadın şerefinle Saf, iyi huylu ve iffetli bir şekilde	فَلَيْنَ هَلَكْتَ لَقَدْ غَنَيْتَ سَمِيدَعًا مَحْضَ الضَّرْبِيَّةِ طَيِّبِ الْأَنْوَابِ
Cömerttin, yapardın bolca ihsanı Yetimlerin sığınağıydın, muhtaçların son durağı	ضَخَمَ الدَّسِيعَةَ بِالنَّدَى مُتَدَفِّقًا مَأْوَى الْيَتِيمِ وَغَايَةَ الْمُتَنَابِ

1.5. Uyku Tutmadı Beni/ أَرَقْتُ وَنَامَ صِحَابِي

Bahir: Vâfir

Tür: Kaside

Uyku tutmadı beni, dostlarım fark etmedi Sanki ateş tutuşturuyor elbiselerimi	أَرَقْتُ وَنَامَ عَن سَهْرِي صِحَابِي كَأَنَّ النَّارَ مُشْعَلَةٌ ثِيَابِي
Bir yıldız kaybolunca külfet verdi bana	إِذَا نَجْمٌ تَغَوَّرَ كَلَّفْتَنِي

¹⁹⁹ İbnu'ş-Şerîd'den kasıt Hansâ'nın atalarıdır.

Kaybolan yıldızlar geri dönmez bir daha	خَوَالِدَ مَا تَوُوبُ إِلَى مَأْبٍ
Vazgeçti Ebû Evfâ ²⁰⁰ kahramanlıklarından Bütün özellikleri ruhuma aşılana	فَقَدْ خَلَى أَبُو أَوْفَى خِلَالاً عَلَيَّ فَكُلُّهَا دَخَلَتْ شِعَابِي

1.6. Zifiri Karanlıkken Hatırladım Onu/ تَدَكَّرْتُهُ وَاللَّيْلُ مُعْتَكِرٌ

Bahir: Basît

Tür: Mersiye

Ey gözüm cömertçe dökülsün gözyaşı senden Delinmiş inciler gibi ipe dizilen	يَاعَيْنِ جُودِي بِدَمْعٍ مِنْكَ مَسْكُوبٍ كَلُولٍ جَالٍ فِي الْأَسْمَاطِ مَثْقُوبٍ
Hatırladım onu gece zifiri karanlık iken Gönlümde bir yara var iyileşmeyen	إِنِّي تَدَكَّرْتُهُ وَاللَّيْلُ مُعْتَكِرٌ فَفِي فُؤَادِي صَدْعٌ غَيْرُ مَشْعُوبٍ
Ne hayır sahibi genç gelince misafirler Uykudan sonra misafir olunca muhtaç dilenciler	نِعَمَ الْفَتَى كَانَ لِلْأَضْيَافِ إِذْ نَزَلُوا وَسَائِلِ حَلَّ بَعْدَ النَّوْمِ مَحْرُوبِ
Kaç haberci çağırdı gece kalıcı iken, Kaç kederli haberci ferahlattı onu ölüm ipinden	كَمْ مِنْ مُنَادٍ دَعَا وَاللَّيْلُ مُكْتَنِعٌ نَقَسَتْ عَنْهُ حِبَالُ الْمَوْتِ مَكْرُوبِ
Teşekkürü olmadan kaç esir salıverdin Kollarında yaralar kapanmayan pek derin	وَمِنْ أَسِيرٍ بِلَا شُكْرِ جَزَاكَ بِهِ بِسَاعِدِيهِ كَلُومٌ غَيْرُ تَجْلِيْبِ
Salıverdin sen onu doğruydu söylediğin Yalansızdır senin söylediğin sözlerin	فَكَكَّتَهُ وَمَقَالٍ فَلْتَهُ حَسَنٍ بَعْدَ الْمَقَالَةِ لَمْ يُؤْبِنِ بِتَكْذِيبِ

1.7. Zayıflattın Kalbimi/ لَقَدْ أَوْهَيْتَ قَلْبِي

Bahir: Tavîl

Tür: Mersiye

Diyor ki kadınlar saçların ağardı yaşlanmadan Saçların ağarması kolaydır yaşadıklarımın	تَقُولُ نِسَاءً شَبِتَ مِنْ غَيْرِ كِبَرَةٍ وَأَيْسَرُ مِمَّا قَدْ لَقِيتَ يُشِيبُ
Derim ki, ey Ebû Hassân, artık güzel değil yaşam Senden ayrılınca nasıl güzel olsun yaşam	أَقُولُ أبا حَسَّانَ لَا الْعَيْشُ طَيِّبٌ وَكَيْفَ وَقَدْ أُفْرِدْتُ مِنْكَ يَطِيبُ
Yaşın gençti ama olgun; aceleci değildin Sert değilsin ancak eli açık cömerttin	فَتَى السِّنِّ كَهْلُ الْجِلْمِ لَا مُتَسَرِّعٌ وَلَا جَامِدٌ جَعْدُ الْيَدَيْنِ جَدِيبٌ
Faziletlisin, geçemez kimse senin faziletini	أَخُو الْفَضْلِ لَا بَاغٍ عَلَيْهِ لِفَضْلِهِ

²⁰⁰ Ebû Evfâ, Hansâ'nın kardeşi Sahr'ın künyesidir.

Değildin insanlara akılsızca davranan suratsız biri	وَلَا هُوَ خَرَقٌ فِي الْوُجُوهِ قَطُوبٌ
İnsanlar birinin hoşgörüsünden söz etse Bir hatip ikramdan, doğruluktan bahsetse	إِذَا ذَكَرَ النَّاسُ السَّمَاخَ مِنْ أَمْرِي وَأَكْرَمَ أَوْ قَالَ الصَّوَابَ خَطِيبٌ
Hatırlarım seni, gözyaşı dökerim Bu boğucu halde erimekte yüreğim	ذَكَرْتُكَ فَاسْتَعْبَرْتُ وَالصَّدْرُ كَاطِمٌ عَلَى غُصَّةٍ مِنْهَا الْفُؤَادُ يَدُوبُ
Ömrüme yemin olsun teselliye karşı zayıflattın kalbimi Şimdi artık boynum bükük, yüreğim de kederli	لَعَمْرِي لَقَدْ أَوْهَيْتَ قَلْبِي عَنِ الْعِزِّ وَطَاطَأْتَ رَأْسِي وَالْفُؤَادُ كَنَيْبُ
Meğer yaslandığım sert asam kırılıp (gitti) Sert olsa da kırılır ağaç dallarının nicesi	لَقَدْ فُصِّمَتْ مِنِّي قَنَاةٌ صَلِيبَةٌ وَيُقْصَمُ عَوْدُ النَّبْعِ وَهُوَ صَلِيبُ

2. TE (ت) KÂFIYELİ ŞİİRLERİ

2.1. Yağdırdı Üzerimize Cömertliğini/ شَادَ لَنَا الْمَكَارِمَ

Bahir: Vâfir

Tür: Mersiye

Ey gözüm boşalt gözyaşlarını Azdır benim gibi art arda musibete uğrayanı	أَلَا يَا عَيْنَ فَإِنِّمِرِي وَقَلَّتْ مِرْرِيَّةٌ أُصِيبَتْ بِهَا تَوَلَّتْ
Öyle bir musibet ki yanan bir nefis sanki Uykudan sonra susuzluk çekilen gün gibi	مِرْرِيَّةٌ كَأَنَّ النَّفْسَ مِنْهَا بُعِيدَ النَّوْمِ تُشْعَلُ يَوْمَ غَلَّتْ
Ey gözüm gerçekten yazık sana; mutlu et beni Ne şiddetli ve büyüktü musibeti	أَلَا يَا عَيْنَ وَيَحْكَ أَسْعِدِينِي فَقَدْ عَظَّمْتَ مُصِيبَتَهُ وَجَلَّتْ
Üzerimdeki musibeti telaşlandırdı beni Bize hastı musibeti sonra herkes hissetti	مُصِيبَتُهُ عَلَيَّ وَرَوَّعَتَنِي فَقَدْ خَصَّتْ مُصِيبَتُهُ وَعَمَّتْ
Eğer kabul olsa idi fidyesi Felç olsa da ederdim feda sağ elimi	لَوْ أَنَّ الْكَفَّ تَقَبَّلَ فِي فِدَاهُ بَدَلْتُ يَدِي الْيَمِينِ لَهُ فَشَلَّتْ
Bize hediyeleriyle yardım ettiği gibi Yağdırdı üzerimize cömertliğini	كَمَا وَالِي عَلَيْنَا مِنْ نَدَاهُ وَشَادَ لَنَا الْمَكَارِمَ فَاسْتَهَلَّتْ
Son verip bitirmedi, azalması kudreti Onun cömertliğine benim övgüm yetmedi	فَلَمْ يَتَزَعْ وَمَا قَصُرَتْ يَدَاهُ وَلَمْ يَبْلُغْ ثَنَائِي حَيْثُ حَلَّتْ

2.2. Huydur Sana Sabır/ وَالصَّبْرُ مِنْكَ سَجِيَّةٌ

Bahir: Tavîl

Tür: Mersiye

Ey gözüm ağlamaz mısın Sahr'a sağılırcasına? Çok koşmaktan atlar dermansız kaldığında	أَعَيْنُ أَلَا فَبِكِي لِيصْخِرِ بَدْرَةٌ ²⁰¹ إِذَا الْخَيْلُ مِنْ طَوْلِ الْوَجِيفِ إِقْشَعَرَتْ
Yardım isteyip bağırdıklarında onlara Hırlayıp dalaşan köpeklere benzediler adeta	إِذَا زَجَرُوهَا فِي الصَّرِيحِ ²⁰² وَطَابَقَتْ طِبَاقَ كِلَابٍ فِي الْهَرَاشِ وَهَرَّتْ
Bağladın uyluklarından olsa da o mani Süt almak için açtı ayaklarını ve verdi	شَدَدَتْ عِصَابَ الْحَرْبِ إِذْ هِيَ مَانِعٌ فَأَلَقَتْ بِرِجْلَيْهَا مَرِيئًا فَدَرَّتْ
Süt sağan önceden onu istediği zaman Sakınırdı kan akmasından; dikledi kuyruğu sonradan ²⁰³	وَكَانَتْ إِذَا مَا زَامَهَا قَبْلُ حَلِيبٌ تَقَنَّهُ بِإِيْزَاعِ دَمًا وَأَقْمَطَرَتْ ²⁰³
Ebû Hassan Sahr vurmuştu ona Vurdu ona mızrakla sakinleşti sonunda	وَكَانَ أَبُو حَسَّانَ صَخْرُ أَصَابَهَا فَأَرَعَتْهَا بِالرُّمْحِ حَتَّى أَقْرَّتْ
Kerahettir ama huydur sabretmek sana Sonu gelmeyen savaş kızışıp kan aktığında	كَرَاهِيَّةٌ وَالصَّبْرُ مِنْكَ سَجِيَّةٌ إِذَا مَا رَحَى الْحَرْبِ الْعَوَانَ اسْتَدَرَّتْ
Yardımlaştılar başını kaldırıp iki yanından Zorluğu üzere savaşın, hızlandı ardından	أَقَامُوا جَنَابِي رَأْسِهَا وَتَرَاقَدُوا عَلَى صَعْبِهَا يَوْمَ الْوَعْيِ فَاسْبَطَرَتْ
Şiddetli bir savaştır yavrusu çağrılmayan Sağlamlaşana kadar mızraklarla çarpışan	عَوَانُ ضَرُوسٍ مَا يُنَادِي وَلِيدُهَا تَلْفَحُ بِالْمُرَّانِ حَتَّى اسْتَمَرَّتْ
Yemin ettin bayrakları dikenler üzerine Kazanana kadar süvariler sana hainlik etmedi	حَلَفْتَ عَلَى أَهْلِ اللِّوَاءِ لِيُوضَعْنَ فَمَا أَحْنَتْنَا الْخَيْلُ حَتَّى أَبْرَّتْ ²⁰⁴
Bağırdı bir süvari kabaca aralarından Sen de sürdürdün hayvanlarını kementle bağlamadan	وَخَيْلٌ تُنَادِي لَا هَوَادَةَ بَيْنَهَا مَرَرْتَ لَهَا دُونَ السَّوَامِ وَمَرَّتْ
Tebâle ²⁰⁵ aslanlarından kendini beğenmiş sanki Geri dönüp saldırdığı her yerdeydi	كَأَنَّ مُدِلًّا مِنْ أُسُودِ تَبَالَةٍ يَكُونُ لَهَا حَيْثُ اسْتَدَارَتْ وَكَرَّتْ

²⁰¹ “درّة” kelimesi meme anlamına gelse de burada “çokça ağlamak” kast edilmiştir.

²⁰² Bu kelime Enver Ebû Süveylim neşrinde “السرّيح” şeklinde eyersiz at manasıyla kullanılmıştır. Bkz. Enver Ebû Süveylim, a.g.e., s. 190

²⁰³ Bu beyitte Hansâ, savaşı kendisini öldürmeden ya da yaralamadan yanına yaklaşılabilen bir deveye benzetmiş ve bu savaşın üstesinden Sahr'ın geldiğini anlatmak istemiştir. Bkz.: Enver Ebû Süveylim, a.g.e., s. 194

²⁰⁴ Bu ve önceki üç beyit Enver Ebû Süveylim şerhinde dâhil edilmemiş; farklı rivayetler olarak dipnota eklenmiştir. Bkz.: Enver Ebû Süveylim, a.g.e., s.195

²⁰⁵ Tebâle, Arap topraklarında bir yerdir.

2.3. İlk Yaralayandı/ كَانَ أَوَّلُ طَاعِينَ

Bahir: Tavîl

Tür: Mersiye

Sahr'a üzülyorum ona bağlılığımdan Geçip gitti ne varsa onun tüm hayırlarından	لَهْفِي عَلَى صَخْرٍ فَإِنِّي أَرَعَى لَهُ نَوَافِلَ مِنْ مَعْرُوفِهِ قَدْ تَوَلَّتِ
Üzülyorum Sahr'a, o bir sığınaktı Ayağı kayıp zorda kalsa arkadaşı	وَلَهْفِي عَلَى صَخْرٍ لَقَدْ كَانَ عِصْمَةً بِمَوْلَاهُ إِنْ نَعَلٌ بِمَوْلَاهُ زَلَّتْ
Merhametle ziyaret eder arkadaşını Vazgeçse de kardeşinden bütün dostları	يَعُودُ عَلَى مَوْلَاهُ مِنْهُ بِرَأْفَةٍ إِذَا مَا الْمَوَالِي مِنْ أَحْيَاهَا تَخَلَّتْ
Gelince sana bir avuç mahrum ve yoksun Bulutlarından dökülen hediyelerle suluyordun	وَكُنْتَ إِذَا كَفُّ أَتَتْكَ عَدِيمَةً تُرْجِي نَوَافِلَ مِنْ سَحَابِكَ بُلَّتِ
Nefessiz boğazları İbni 'Amr ²⁰⁶ azat etti Ve onun üzüntüsü yüzüne tecelli etti	وَمُخْتَبِقِ رَاخِي إِبْنِ عَمْرٍو خِنَاقَهُ وَعَمَّتَهُ عَن وَجْهِهِ فَتَجَلَّتْ
Kabile yolcuları umardı ondan hediye Terk etmezdi halkını erken vakitlerde	وَضَاعِعَةٍ فِي الْحَيِّ لَوْلَا عَطَاؤُهُ غَدَاةَ غَدٍ مِنْ أَهْلِهَا مَا اسْتَقَلَّتْ
Yaşarken bir bulut gölgesi gibiydin bize Hediye isteyince yağdıran cömertçe	وَكُنْتَ لَنَا عَيْشًا وَظِلَّ رِبَابَةٍ إِذَا نَحْنُ شِئْنَا بِالنَّوَالِ اسْتَهَلَّتْ
Bir kahraman ki yumuşak huylu ve sakin Otursa da yanında ceahl taifesinin	فَتَى كَانَ ذَا جِلْمٍ أَصِيلٍ وَتُوْدَةٍ إِذَا مَا الْحُبَى مِنْ طَائِفِ الْجَهْلِ حُلَّتْ
Saldırı olduğunda oydu ilk yaralayan, Hiçbir süvari yoktu, onu görüp titremeyen korkudan	وَمَا كَرَّ إِلَّا كَانَ أَوَّلُ طَاعِينَ وَلَا أَبْصَرْتَهُ الْخَيْلُ إِلَّا إِقْشَعَرَّتْ
Öç alacağı zaman düşürmez onu hataya zenginlik Kardeşimle olduğum her gün sanki gözüm aydınlık	فَيُدْرِكُ تَارًا نَمَّ لَمْ يُخْطِهُ الْعَيْنُ فَمِثْلُ أَخِي يَوْمًا بِهِ الْعَيْنُ قَرَّتْ
Oydu tek çareleri intikam isterlerse Gözü pek korur onları atlar geçip gidince	فَإِنْ طَلَّبُوا وَتَرَا بَدَا بِتَرَاتِيمِ وَيَصْبِرُ يَحْمِيهِمْ إِذَا الْخَيْلُ وَلَّتْ
Görmedim başka büyük musibet ondan sonra Teselli bulurum yalnız onun hatırasıyla	فَلَسْتُ أَرَزَا بَعْدَهُ بِرَزِيَّةٍ فَأَذْكُرُهُ إِلَّا سَلَّتْ وَتَجَلَّتْ

²⁰⁶ İbn 'Amr'dan kast ettiği, kardeşi Sahr'dır.

3. HÂ (ح) KÂFİYELİ ŞİİRLERİ

3.1. Şavaştta Azimlidir/ أَخُو الْحَزْمِ فِي الْهَيْجَاءِ

Bahir: Tavîl

Tür: Mersiye

Bir kuş geldi başıma, korktuğum ölümden Gurur ve de acıdır İbni Amr sana gelen	جَرَى لِي طَيْرٌ فِي حِمَامِ حَذِرْتُهُ عَلَيْكَ إِبْنِ عَمْرٍو مِنْ سَنِيحِ وَبَارِحِ
Benim uyarılarım Sahr'ı kurtarmadı Sonsuza dek darbeler onu ölüme ulaştırdı	فَلَمْ يُنِجْ صَخْرًا مَا حَذِرْتُ وَغَالَهُ مَوَاقِعُ غَادٍ لِلْمَنُونِ وَرَائِحِ
Kabirde tutsak olan çekti eteklerinden Üzerinde eser uğursuz rüzgârlar her şeyi yok eden	رَهْمِنَهُ رَمَسِي قَدْ تَجُرُّ ذُبُولُهَا عَلَيْهِ سَوَافِي الرَامِسَاتِ الْبَوَاحِ
Hatırası uçup giden birine ağlayan gözlerim var Onun için ağlar şimşek gibi dörtnala koşan atlar	فِيَا عَيْنِ بَنِي لِإِمْرِي طَارَ ذِكْرُهُ لَهُ تَبِكِ عَيْنِ الرَاكِضَاتِ السَّوَابِحِ
Titreyen kara mızraklar ağlar Sahr'a At sırtındaki bütün sağlam, eski kılıçlar da	وَكُلُّ طَوِيلِ الْمَتْنِ أَسْمَرَ ذَابِلِ وَكُلُّ عَتَبِي فِي جِيَادِ الصَّفَائِحِ
Her zırh, dalgası gibi uzun bir ırmağın Aşıkârdır özgürlüğü her asil küheylanın	وَكُلُّ دِلَاصٍ كَالْأَضَاةِ مُدَالَةً وَكُلُّ جَوَادٍ يَبِينُ الْعَتِقِ قَارِحِ
Her yumuşak yürüyen, asil ve hızlı deve gibi Her çevik olan gecenin sonunda kalır geri	وَكُلُّ ذَمُولٍ كَالْقَنِيْقِ شِمْلَةً وَكُلُّ سَرِيْعٍ آخِرِ اللَّيْلِ أَحِ
Komşusu için, çağırırsa bir gün korku veren bir işe İmdat ister evvela musibetlere	وَلِلْجَارِ يَوْمًا إِنْ دَعَا لِمُضِيْفَةٍ دَعَا مُسْتَعِيْنًا أَوْلًا بِالْجَوَابِحِ
Kararludur azimde ve savaştta Beyaz perçemleri karardı düştüğü anda	أَخُو الْحَزْمِ فِي الْهَيْجَاءِ وَالْعَزْمِ فِي الْآتِي لِوَقْعَتِهَا يَسْوَدُ بِيضُ الْمَسَابِحِ
Saygın bir bilge telef etti onu fayda sağlayan Düşmanın haram malını mubah sayan	حَسِيْبٌ لَيْبٌ مُتْلِفٌ مَا أَفَادَهُ مُبِيْحٌ تَلَادِ الْمُسْتَعِيْشِ الْمَكْشِ

3.2. Cömert Ol Akan Gözyaşlarıyla/ جُودِي بِالْدُمُوعِ السَّوَّافِحِ

Bahir: Meczuu'l-Kâmil

Tür: Mersiye

Ey gözlerim cömertçe ağla Sel gibi akan yaşlarla	يَا عَيْنِ جُودِي بِالْدُمُوعِ الْمُسْتَهْلَاتِ السَّوَّافِحِ
Aksın oluk oluk sel gibi	فَيْضًا كَمَا فَاضَتْ غُرُوبُ

Dolu kovalardan boşalır sanki	الْمُتْرَعَاتِ مِنَ التَّوَاضِي
Yerleşmiş Sahr için ağla Kabire ve taşların arasına	وَابْكِي لِصَخْرٍ إِذْ تَوَى بَيْنَ الضَّرْبِيحَةِ وَالصَّفَاحِ
Bir kabirde akşamladı Soğuk kasırgalar dağıtır toprağını	أُمْسَى ²⁰⁷ لَدَى جَدَثٍ تُذْبِعُ بُتْرِيهِ هَوَجُ النَّوَافِحِ
Bir efendi ki sahibi kerim fiillerin Ve oğludur kerim cömert efendilerin	السَّيِّدُ الْجَحَّاجُ وَابْنُ السَّادَةِ الشَّمِّ الْجَحَّاجِ
Taşıyıcısıdır önemli yüklerin Ağır musibetleri	الْحَامِلُ الثَّقَلِ الْمُهِمِّ مِنَ الْمُئِمَّاتِ الْفَوَاحِ
Câbiridir kırık kemiklerin Hastalığa tutulup da eğilenlerin	الْجَابِرُ الْعَظْمِ الْكَسِيرِ مِنَ الْمُهَاصِرِ وَالْمُمَانِ
Hibe eden yüz tane deveyi Uzun boylu ve koşan şimşek gibi	الْوَاهِبُ الْمِئَةِ الْهَجَانِ مِنَ الْخَنَازِيدِ السَّوَاجِحِ
Bağışlayıcısıdır büyük suçların Yemeğine ortak olanın ve akrabaların	الْغَافِرُ الذَّنْبِ الْعَظِيمِ لِذِي الْقَرَابَةِ وَالْمَمَالِ
Ondan istenen destek ve merhametle Onun merhameti ağır basar diğerlerine	بِتَعَمُّدٍ مِنْهُ وَجَلِمٍ حِينَ يَبْغِي الْجِلْمَ رَاجِحِ
Öyle ki biz onun vasıtasıyla Şifa verirdik salgın hastalıklara	ذَلِكَ الَّذِي كُنَّا بِهِ نَشْفِي الْمَرَّاضَ مِنْ أَجْوَانِ
Döndürürüz düşmana kendi şerlerini Kızgın ve kindarın kibirlerini	وَيَرْدُّ بِادِرَةِ الْعَدُوِّ وَنَخْوَةَ الشَّنِيفِ الْمُكَاشِحِ
İsabet eyledi felaketler bize Uzaklaştırdı bizi oradan bir darbeyle	فَأَصَابَنَا رَبِيبُ الزَّمَانِ فَنَالْنَا مِنْهُ بِنَاطِحِ
Sanki döndü bize karşı zaman Bıçaklarla eylemek için bizi kurban	فَكَأَنَّمَا أَمَّ الزَّمَانُ نُحُورَنَا بِمُدَى الدَّبَائِحِ
Kadınlarımız dövünerek yas tutmakta Uyarak diğer yas tutanların yoluna	فَنِسَاؤُنَا يَنْدُبْنَ نَوْحاً بَعْدَ هَادِيَةِ النَّوَاحِ
Özlemekteler uykusundan sonra gözlerinin Susuz kalıp yavrusunu kaybeden hüznü gibi devenin	يَحْنَنَّ بَعْدَ كَرَى الْعَيْوَنِ حَنِينَ وَالْهَيْةِ قَوَامِحِ
Saçı başı dağınık, benzi atmış, düşmüş bitkin Yavaş geçer gecesi feryat edenlerin	شَعَثَتْ شَوْاحِبٌ لَا يَنْبِنُ إِذَا وَنَى لَيْلُ النَّوَائِ
Ağlamaktalar cömert kardeşimin kaybına Hayırlı ve temiz huylarına	يَنْدُبْنَ فَقْدَ أَخِي النَّدَى وَالْخَيْرِ وَالشَّيْمِ الصَّوَالِحِ
Eli açık ve güçlü kardeşimin kaybına	وَالْجُودِ وَالْأَيْدِي الطَّوَالِحِ

²⁰⁷ Ömer Faruk et-Tabbâ şerhinde bu kelimenin “رَمْسًا” olarak rivayet edilmiştir. Ancak bu kelime anlam akışına daha uygundur.

Bol verip cömert olan kardeşimin kaybına	المُسْتَفِيضَاتِ السَّوَامِ
Şimdi kim varsa bizden başka ve biz Yaşını almış devenin dişleri gibiyiz	فَالآنَ نَحْنُ وَمَنْ سِوَانَا مِثْلَ أَسْنَانِ الْقَوَارِحِ

3.3. Bırak Hatalı Sözleri²⁰⁸ / ذَرِي عَنْكَ أَقْوَالُ الضَّلَالِ

Bahir: Tavîl

Tür: Fahr

Gumeysa ²⁰⁹ günü bir genç kalmakta olan Kerim, yara almadı, oydu ilk yaralayan	وَكَائِنِ ثَوَى يَوْمِ الْعُمَيْصَاءِ مِنْ فَتَى كَرِيمٍ وَلَمْ يُجْرِحْ وَقَدْ كَانَ جَارِحًا
Birçok saygı duyulan orta yaşlı efendiden Beyaz saçlar onu istila etmiş alenen	وَمِنْ سَيِّدٍ كَهْلٍ عَلَيْهِ مَهَابَةٌ أُصِيبَ وَلَمَّا يَغْلُهُ الشَّيْبُ وَأَضْحَا
Günlerim kuşatıldı musibetlerle ve serbest bıraktı O gün kim varsa o semtte nikâhlı	أَخَاطَطْتُ بِخَطَّابِ الْأَيَامَى وَطَلَّقْتُ عَدَاتِنِي مَنْ كَانَ فِي الْحَيِّ نَاكِحًا
Teslim olun! Demeyeydi bir kavim diğerine Süleym ²¹⁰ maruz kalırdı ondan sonra şiddete	وَلَوْ لَا مَقَالَتِ الْقَوْمِ لِلْقَوْمِ: أَسْلِمُوا لَلَأَقْتُ سُلَيْمًا بَعْدَ ذَلِكَ نَاطِحًا
Hansâ'nın cevabı:	
Bırak hatalı sözleri, yeter bize Dün, bugün savaşın efendisi yeter bize	ذَرِي عَنْكَ أَقْوَالُ الضَّلَالِ كَفَى بِنَا لِكَبْشِ الْوَعَى فِي الْيَوْمِ وَالْأَمْسِ نَاطِحًا
Sizden ötürü Hâlid ²¹¹ maruz kaldı musibete Yükseldi o gün hak yolda aşikâre	فَخَالِدٌ أَوْلَى بِالتَّعَدُّرِ مِنْكُمْ عَدَاةٌ عَلَا نَهْجًا مِنَ الْحَقِّ وَأَضْحَا
Bi-iznillah, sizin için sağrıları sürmekte Tökezlemeyen uğurlu atlar uğursuzları ve de	عَلَيْكُمْ بِإِذْنِ اللَّهِ يُزْجِي مُصَبِّمًا سَوَانِحَ لَا تَكْبُو لَهَا وَبَوَارِحًا
Geldi Mâlik'in ²¹² ölüm haberi taç ile İndirdiler na'sını siyah toz bulutu içinde	نَعَوْا مَالِكًا بِالتَّاجِ لَمَّا هَبَطَتْهُ عَوَابِسَ فِي هَابِي الْغُبَارِ كَوَالِحِ
Eğer Mâlik'e olduğu gibi ağlasaydı sana Selmâ Ağıt yakan kadınlar ve erkekler bırakırdık başına	فَإِنْ تَكُ قَدْ أَبَكْتِكَ سَلْمَى بِمَالِكِ تَرَكْنَا عَلَيْهِ نَائِحَاتٍ وَنَائِحًا

²⁰⁸ Selmâ binti 'Amîs adında bir kadın Hansâ'yı övmüş; Hansâ da ona cevap vermiştir.

²⁰⁹ Gumeysa, eyyamu'l-'Arab'dan biridir.

²¹⁰ Süleym, Hansâ'nın kabilesidir.

²¹¹ Muhtemelen burada Hâlid b. Velid'i kast etmiştir.

²¹² Burada, Hufâf b Nudbe'nin, Hansâ'nın kardeşi Mu'âviye'nin intikamını almak için istediği, Benî Fizare'nin süvarilerinden olan Mâlik b. Hammâd'a işaret etmiştir.

3.4. Kanatlarımı Parçaladı/ هاضَ مَيَّ جَنَاحِي

Bahir: Hafif

Tür: Mersiye

Sanmayın ki kavuştum iç huzura Kaldı zorluklar, feryatlar Sahr'dan sonra	لَا تَخَلُّ أُنِّي لَقَيْتُ رَوَاحَا بَعْدَ صَخْرٍ حَتَّى أَتَّبَنُ نُوَاحَا
Vicdanımdan hüznün acısı ile Hatta hüznün yaralar açtı yüreğimde	مِنْ ضَمِيرِي بَلْوَعَةَ الْحُزْنِ حَتَّى نَكَأَ الْحُزْنَ فِي فُؤَادِي فِقَاحَا
Sanmayın unuttum ıslanmadı yüreğim Saf, temiz sular bile olsa içtiğim	لَا تَخَلْنِي أَتَّى نَسِيتُ وَلَا بُلَّ فُؤَادِي وَلَوْ شَرِبْتُ الْقَرَاخَا
Sahr'ın hatırasını, hatırlayınca cömertliğini Onun afetiyle sabrım tükendi sonra yine belirdi	ذَكَرَ صَخْرٍ إِذَا ذَكَرْتُ نَدَاهُ عَيْلَ صَبْرِي بِرِزْنِهِ ثُمَّ بِأَحَا
Göğsümde kemikler acıdan söyleşmekte Hatta kırdı kanatlarımı özlem ile	إِنَّ فِي الصَّدْرِ أَرْبَعًا يَتَجَاوَبُ نَ حَنِينًا حَتَّى كَسَرَنَ الْجَنَاحَا
Sahr'ın ölümü kırdı kemiklerimi, parçaladı kanatlarımı Benim de gitmeye artık takatim kalmadı	دَقَّ عَظْمِي وَهَاضَ مَيَّ جَنَاحِي هَلُكُ صَخْرٍ فَمَا أُطِيقُ بَرَاخَا
Kim çare bulacak zelil bir misafire Sahr'dan sonra, ona bağırarak seslenince	مَنْ لِيضَيْفٍ يَجِلُّ بِالْحَيِّ عَانٍ بَعْدَ صَخْرٍ إِذَا دَعَاهُ صُبَاخَا
Yolcuların, dulların yükünü üstlenirdi Yardım için onlara sormadan belirirdi	وَعَلَيْهِ أَرَامِلُ الْحَيِّ وَالسَّفِ رُ وَمُعْتَرُثُهُمْ بِهِ قَدْ أَلَاخَا
Döker hediyelerini cömertçe Kim isterse tamah edercesine	وَعَطَايَا يَهْرُهَا بِسَمَاحٍ وَطَمَاحٍ لِمَنْ أَرَادَ طَمَاحَا
Sabırlı ve seçkin, galiptir işlerinde Haklı çıkardı önem verdiği harbe	ظَفِرٌ بِالْأُمُورِ جَلْدٌ نَجِيبٌ وَإِذَا مَا سَمَا لِحَرْبِ أَبَاخَا
Cahil musallat olduğunda ona, müsamahayla Caydırırdı cehlinden yüz çevirdikten sonra	وَبِعِلْمٍ إِذَا الْجَهْلُ اعْتَرَاهُ يَرْدَعُ الْجَهْلَ بَعْدَمَا قَدْ أَشَاخَا
Gerçekten övgüyle bildim senin sevgini Ve esirleri cömertçe salıvermeni	إِنِّي قَدْ عَلِمْتُ وَجَدَكَ بِالْحَمِّ دِ وَإِطْلَاقِكَ الْعُنَاةَ سَمَاحَا
Tek kılıçla bir müfrezeye vuran bir atlı Takip ettiği zaman ağıt çığlıklarını	فَارِسٌ يَضْرِبُ الْكَتِيبَةَ بِالسِّي فِ إِذَا أَرْدَفَ الْعَوِيلُ الصُّبَاخَا
Yaralayır boyunları sağ taraflarından Büyük bir yara açar gerildiği zaman	يُقْبِلُ الطَّعْنَ لِلنُّحُورِ بِشَزْرِ حِينَ يَسْمُو حَتَّى يُلْبِنَ الْجِرَاحَا
Hatta ön saftakiler ondan kaçıyorlar Arka saftakiler de mücadele istemiyorlar	مُقْبِلَاتٌ حَتَّى يُؤَلِّينَ عَنْهُ مُدْبِرَاتٌ وَمَا يَرِدْنَ كِفَاحَا
Kaç korkak kurtardı canını ondan Açıkça bağırıyordu saflarından	كَمْ طَرِيدٍ قَدْ سَكَّنَ الْجَاشَ مِنْهُ كَانَ يَدْعُو بِصَقَبِهِنَّ صُرَاخَا

Savaşın süvarisi ve en önde gideniydi
Darbeyle karşılaşınca savaşın lideriydi

فَارِسُ الْحَرْبِ وَالْمُعَمَّمُ فِيهَا
مَدْرَةُ الْحَرْبِ حِينَ يَلْقَى نِطَاحًا

4. DÂL (د) KÂFİYELİ ŞİİRLERİ

4.1. Karanlıkta Bir Aydınlıktır Nurun/ نُورُكَ فِي الظُّلْمَاءِ وَاقِدِ

Bahir: Meczû'l-Kâmil

Tür: Mersiye

Ey gözüm cömert ol gözyaşında Sürme kalemleri senden uzaklaşmakta	يا عَيْنِ جُودِي بِالذُّمُوعِ فَقَدَ جَمَّتْ عَنكَ الْمُرَاوِدِ
Ey gözüm ağlasana Sahr için O ki ciğerimi parçalamakta niçin sabredesin?	وَأَبْكِي لِصَخْرِ إِنَّهُ شَقَّ الْفُؤَادَ لِمَا يُكَابِدِ
Ağla yılların misafirperverlik aradığına Zorlu kıtlık yılları bastırduğunda	الْمُسْتَضَافِ مِنَ السِّنِينَ إِذَا قَسَا مِنْهَا الْمُحَارِدِ
Sert soğuk rüzgârlar estiği sırada Kasırgaların soğuk olduğu yıllarda	حِينَ الرِّيحُ بِلَانِلٍ نُكِبَتْ هَوَائِجُهَا صَوَارِدِ
Rüzgârlar gökyüzünden sürgün ettiği zaman Güneşi örten bulutlar ve suyu donmuş olan	يَنْفِيْنَ عَنِ لَيْطِ السَّمَاءِ ظَلَالِنًا وَالْمَاءَ جَامِدِ
Lime lime ediyor gökyüzünü bulutlar Sanki ipek kumaşları parçalıyorlar	مِرْقًا تُطَرِّدُهَا الرِّيحُ كَأَنَّهَا جَرَّقَتْ طَرَائِدِ
Otlak sahiplerinin yanındaki develer Zenginlik odur; sürgün hızlı develer	وَالْمَالُ عِنْدَ ذَوِي الْبَقِي يَةِ وَالغِنَى حُدْمٌ شَرَائِدِ
Bitirir ıstırabını kazıyıp çıkaranın En özünü yaşayan zor sıkıntıların	فَيَفُكُّ كُرْبَةَ مَنْ تَمَخَّ خَخَ نَفِيَةَ الدُّوَلِ الْجَهَانِدِ
Hatta nail olsa iyiliklere Karşılığını verir bol bir şükürle	حَتَّى يَوْوَبَ بِمَا يَوْوَبُ كَثِيرَ فَضْلِ الْعُرْفِ حَامِدِ
Cömertliğin daimdir ve dahi senin nurun Aydınlığıdır o zifiri karanlığın	وَنَدَاكَ مُحْتَضِرٌ وَنُو رُكَ فِي دُجَى الظُّلْمَاءِ وَاقِدِ
Gönderilse eğer susayan develer Otlamaları için olmadan hiçbir lider	لَوْ تُرْسَلُ الْإِبِلُ الظُّلْمَاءِ يَسْمَنَ لَيْسَ لَهُنَّ قَائِدِ
Sana yönelirdi susayan develer Yol gösterdi onlara suyolları ve hediyeler	لَتَيَمَّمْتَكِ يَدُهَا جَدْوَالِ وَالسُّبُلِ الْمَوَارِدِ
İnsanlar sana doğru yönelirler Sana varıp zenginlikle giderler	وَالنَّاسُ سَابِلَةٌ إِلَى لِكَ فَصَادِرٌ بَغْنَى وَوَارِدِ

Gelir insanlar senin içindeki dalgalı ummana Heyecana gelen bol yağmur sularıyla	يَغْشَوْنَ مِنْكَ غُطَامِطًا جَاشَتْ بِوَابِلِهِ الرِّوَاعِدُ
Ey akıl sahibi efendilerin oğlu Ey cömert ve kısmadan verenlerin oğlu	يَا ابْنَ الْقُرُومِ ذَوِي الْجَجِي وَابْنَ الْخَضَارِمَةِ الْمُرَافِدِ
Ey hürler için olan hür kadınların oğlu Süsler onları şeref ve saygınlık huyu	وَابْنَ الْمَهَائِرِ لِلْمَهَا ئِرِّ زَانَهَا الشَّيْمِ الْمُوَاجِدِ
Ey ateşli (genç) çağrıldığında Kaçıp gitti ölüm esnasında	وَحُمَامَةٌ مَن يُدْعَى إِذَا مَا طَارَ عِنْدَ الْمَوْتِ عَارِدِ
Ey fakirlikten muzdaripleri savunanların oğlu Ey eski, dehşet veren liderlerin oğlu	وَمَعَاصِمِ لِلْمَهَالِكِي نَ وَسَاسَةِ قِدَمًا مَحَاشِدِ

4.2. En Hayırlı Kazanç Övülmektir/ أفضلُ الكسب أن يُحمدا

Bahir: Mütekârib

Tür: Mersiye

Ey benim iki gözüm cömert ol donup kalma Ağlamaz mısın cömert olan Sahr'a?	أَعْيَيْتِي جُودًا وَلَا تَجْمُدَا أَلَا تَبْكِيَانِ لِصَخْرِ النَّدَى
Ağlamaz mısın yakışıklı yiğide? Ağlamaz mısın o lider gence?	أَلَا تَبْكِيَانِ الْجَرِيءِ الْجَمِيلِ أَلَا تَبْكِيَانِ الْفَتَى السَّيِّدَا
Boyu uzun soyu asil olan gence Daha gencecikken hükmeden aşiretine?	طَوِيلَ النِّجَادِ رَفِيعَ الْعِمَادِ ²¹³ سَادَ عَشِيرَتَهُ أَمْرَدَا
Kavmi ellerini uzatınca şerefe Uzanırdı onlara eliyle	إِذَا الْقَوْمُ مَدَّوْا بِأَيْدِيهِمْ إِلَى الْمَجْدِ مَدَّ إِلَيْهِ يَدَا
Ve ulaştı Sahr onların gücünün yetmediğine Sonra geçip gitti onları yücelterek şerefe	فَنَالَ الَّذِي فَوْقَ أَيْدِيهِمْ مِنَ الْمَجْدِ ثُمَّ مَضَى مُصْعِدَا
Zorlar onu kavmi onlara zor gelene Doğmuş olsa en küçükleri bile	يُكَلِّفُهُ الْقَوْمُ مَا عَالَهُمْ وَإِنْ كَانَ أَصْغَرَهُمْ مَوْلِدَا
Sanırlar ki şeref evine gelendir Ona göre en hayırlı kazanç övülmektir	تَرَى الْمَجْدَ يَهْوِي إِلَى بَيْتِهِ يَرَى أَفْضَلَ الْكَسْبِ أَنْ يُحْمَدَا
Rastlardın ona şereften söz edilseydi Sarınmış şeref ile giyinmiş üzerini	وَإِنْ ذُكِرَ الْمَجْدُ أَلْقَيْتَهُ تَأَزَّرَ بِالْمَجْدِ ثُمَّ ارْتَدَى

²¹³ Hansâ'nın şiirlerinde genel olarak kullandığı kinayesel ifadelerle örnek olarak "طويل النجاد" kılıç bağı uzun, "رفيع العمداد" çadırın direği yüksek ve "كثير الرماد" küllü bol anlamlarına gelen terkipler mevcuttur. Bunları sırasıyla, uzun boylu, asil soylu ve cömert anlamlarında kullanmıştır. bkz.: Necdet Gürkan, "Arap Edebiyatında Kinaye Sanatının Konumu", *Süleyman Demirel Üniversitesi- İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1998, sayı:5, s. 236

Aşiretin yardımı bitip tükense
Harcardı mirasını rahat eder hediyeler içinde

أَمْحَلُوا إِنْ الْعَشِيرَةَ غِيَاثُ
الْجَدَا وَيُحْيِي التَّلَادِ مُهَيَّنَ

4.3. Keskin Kılıçsın/ أَنْتَ الْمُهَنْدُ

Bahir: Kâmil

Tür: Fahr

Ey İbnu'ş-Şerîd en hayırlısı Kays'ın ²¹⁴ Bıraktın beni içinde üzüntü ve şaşkınlığın	يَا ابْنَ الشَّرِيدِ وَخَيْرَ قَيْسٍ كُلِّهَا خَلَفْتِي فِي حَسْرَةٍ وَتَبَلَّدُ
Ağlarım sana güvercini duyduğumda Ötüşürken ulu ağacın dallarında	فَلَأَبْكِيَنَّكَ مَا سَمِعْتُ حَمَامَةً تَدْعُو هَدِيلاً فِي فُرُوعِ الْغَرَعِدِ
Sen en keskin kılıcsın Süleym'in Ve vahametinde savaşın esir edilemeyen liderisin	أَنْتَ الْمُهَنْدُ مِنْ سُلَيْمٍ فِي الْعُلَى وَالْفَرْعُ لَمْ يَسِبِ الْكِرَامَ بِمَشْهَدِ
Sen kalesiydin aşiretin hepsinin En avcı yiğitlerin yanında hatibiydin	قَدْ كُنْتُ حِصْنًا لِلْعَشِيرَةِ كُلِّهَا وَخَطِيبًا عِنْدَ الْهُمَامِ الْأَصِيدِ
Git! Ama yok olma, her ömrü uzun Tadacak ölüm bardağından çileli hayatın	فِإِذْهَبْ وَلَا تَبْعُدْ وَكُلُّ مُعْتَبِرٍ سَيَذُوقُ كَأْسَ مَنِيَّةٍ بِتَنْكِدِ
Allah için ne büyük iş yaptı bu sırtlan yavruları Ulaştılar Esved'e Yıktılar Süleym'in dayanağını ²¹⁵	لِلَّهِ دَرُّ بَنِي تَهَاسِرَ إِتْمَمِ هَدَمُوا الْعَمُودَ وَأَدْرَكُوا بِالْأَسْوَدِ
Yüce cömertliği, aynı akarsu gibi Dolunay ya da doğarken parlayan yıldız sanki	ضَخَمَ الدَّسِيعَةَ مَا جَدَّ أَعْرَافُهُ كَالْبَدْرِ أَوْ فِي طَلْعَةِ كَالْأَسْعُدِ

4.4. Dolunaydın/ كُنْتُ بَدْرًا

Bahir: Basît

Tür: Fahr

Dar geldi bana yeryüzü, çöküp yıkıldı Dağlar ve çöller yere kapandı	ضَاقَتْ بِي الْأَرْضُ وَانْقَضَتْ مَخَارِمُهَا حَتَّى تَخَاشَعَتِ الْأَعْلَامُ وَالْبِيدُ
Diyorlar sabret onu hatırlama Sabır mı? Engel olmaz Allah'ın fermanına	وَقَائِلِينَ تَعَزِّي عَنْ تَذَكُّرِهِ فَالصَّبْرَ لَيْسَ لِأَمْرِ اللَّهِ مَرْدُودُ
Ey Sahr sen aydınlanan bir dolunaydın Öldüğün gün gömüldü cömertliğin ve şanın	يَا صَخْرُ قَدْ كُنْتُ بَدْرًا يُسْتَضَاءُ بِهِ فَقَدْ تَوَى يَوْمَ مَتَّ الْمَجْدُ وَالْجُودُ

²¹⁴ Kays, Hansâ'nın kabilesi Süleym'in soyunun dayandığı kısımdır.

²¹⁵ "Sırtlan yavruları" tabiriyle kardeşi Sahr'ın katillerini kast etmiştir. Esved ise bir yer adıdır.

Gittiğin gün, ümit var olan da beklemez seni umutla Ölüm havuzu karışmış sen öldüğün zamanda	فَالْيَوْمَ أَمْسَيْتَ لَا يَرْجُوكَ ذُو أَمَلٍ لَمَّا هَلَكْتَ وَحَوْضُ الْمَوْتِ مَرُودٌ
Maruz kaldın dağlardaki nice korkutucu gediklere Asil, genç ve şerefli atlar ile	وَرُبَّ ثَغْرِ مَهْوُولٍ خُضَّتْ غَمْرَتُهُ بِالْمُقْرِبَاتِ عَلِمَا الْفِتْيَةُ الصَّيْدُ
Bir bölük kurdun halka üzerinde gözlerle Çifte yıldızlar gibi, zayıf olanlar vardı içlerinde	نَصَبْتَ لِلْقَوْمِ فِيهِ فَصْلَ أَعْيُنِهِمْ مِثْلَ الشَّهَابِ وَهِيَ مِنْهُمْ عَبَادِيدُ

4.5. Vay Başıma Gelenler/ يَا لَهْفَ نَفْسِي

Bahir: Basît

Tür: Mersiye

Gözlerim cömert olun gözyaşınızda, cömert olun Bugüne hiçbir söz vermeyin, cömert olun	عَيْنِي جُودًا بِدَمْعٍ مِنْكُمْ جُودًا جُودًا وَلَا تَعِدَا فِي الْيَوْمِ مَوْعِدَا
Bilir misiniz kime gözyaşı döktürmekteyim size? Annemin oğlu, üzerine gecelerim hüznüle	هَلْ تَدْرِيانِ عَلَيَّ مَنْ ذَا سَبَلْتَكُمَا عَلَى ابْنِ أُمِّي أَبِيْتُ اللَّيْلِ مَعْمُودَا
Dünya yıkıldı üzerimize; yıkılmak üzereydi neredeyse Vay başıma gelenler rastladım büyük bir musibete	دَارَتْ بِنَا الْأَرْضُ أَوْ كَادَتْ تَدُورُ بِنَا يَا لَهْفَ نَفْسِي فَقَدْ لَاقَيْتُ صِنْدِيدَا
Ey göz ağla temiz huylu, sert tabiatlı bir gence Gözlemesi zor olan kolaydır yönelince	يَا عَيْنُ فَبَاكِ فَتِيَّ مَحْضًا ضَرَائِبُهُ صَعْبًا مَرَاقِبُهُ سَهْلًا إِذَا رِيدَا
Kızmak için kusur aramaz insanlarda Limit görmezsin onda ayağa kalktığında	لَا يَأْخُذُ الْخَسْفَ فِي قَوْمٍ فَيَغْضِبُهُمْ وَلَا تَرَاهُ إِذَا مَا قَامَ مَحْدُودَا
Gitmez amcaoğluna küfretmek için ona Sinsice hızla sokulmaz komşularına	وَلَا يَقُومُ إِلَى ابْنِ الْعَمِّ يَشْتِمُهُ وَلَا يَدِبُّ إِلَى الْجَارَاتِ تَخْوِيدَا
Yarattı yüzünü sanki Rahman İnsanların gördüğü altın dinar gibi, sahte olmayan	كَأَنَّمَا خَلَقَ الرَّحْمَانُ صُورَتَهُ دِينَارَ عَيْنٍ يَرَاهُ النَّاسُ مَنقُودَا
Git malın talan olmuş, Allah cenneti versin Firdevs cennetinde sonsuz hayat süresin	إِذْهَبْ حَرِيبًا جَزَاكَ اللَّهُ جَنَّتَهُ عَنَّا وَخَلِدْتَ فِي الْفِرْدَوْسِ تَخْلِيدَا
Yaşadın aramızda suçlanmadan çirkin işlerle İnsanların Rabbi alana kadar canını, övgüyle	قَدْ عِشْتَ فِينَا وَلَا تُرْمَى بِفَاحِشَةٍ حَتَّى تَوْفَاكَ رَبُّ النَّاسِ مَحْمُودَا

4.6. Ormanın Aslanı Gibi/ مثلُ ليث الغابة

Bahir: Basît

Tür: Mersiye

Feryat edince bir halkalı güvercin, ağlarım Sahr için Hüznü alev alınca vadilerdeki gri güvercinlerin	أَبِي لِيثٍ إِذَا نَحَتْ مُطَوَّقَةً حَمَامَةً شَجَوْهَا وَرَقَاءَ بِالْوَادِي
Örölmüş zırhın içindeyken zırh giyen Ve baş alan keskin kılıç tuz rengindeyken	إِذَا تَلَّامٌ فِي زَعْفٍ مُضَاعَفَةٍ وَصَارِمٍ مِثْلِ لَوْنِ الْمَلْحِ جَرَادٍ
Ağaçtan yaylar inleyip feryat eden Ağaçtan esnek bir mızrak olmayan sert ve sıradan	وَتَبَعَةَ ذَاتِ إِرْنَانٍ وَوَلَوْلَةَ وَمَارِنِ الْعُودِ لَا كَزِّ وَلَا عَادٍ
Zayıf ya da toy değil cömert yaradılışlı Bilakis cesurdur orman aslanı gibi aşan sınırları	سَمَحُ الْخَلِيقَةِ لَا نِكْسٌ وَلَا غُمُرٌ بَلْ بِاسِلٌ مِثْلُ لَيْثِ الْغَابَةِ الْعَادِي
Bişe ²¹⁶ aslanlarından, korur yeledi dostlarını Ailesinde yakınlarını ve de uzakta olanı	مِنْ أَسَدٍ بَيْشَةَ يَحْمِي الْخَلَّ ذِي لَبَدٍ مِنْ أَهْلِهِ الْحَاضِرِ الْأُدْنَيْنِ وَالْبَادِي
Doyurandır kavmi şiddetli rüzgârlar esse Sapkın, tozlu yeller bulutlarla hareketlense	وَالْمَشِيعُ الْقَوْمِ إِنْ هَبَّتْ مُصْرَصَرَّةٌ نَكْبَاءٌ مُغَيَّرَةٌ هَبَّتْ بِصُرَادٍ

4.7. Baki Kalmaz Melikimizden Başka²¹⁷ / لَا يَبْقَى غَيْرُ...مَلِكِنَا

Bahir: Tavîl

Tür: Mersiye

Hiçbir şey baki kalmaz melikimizden başka Sonsuza dek yaşayan görmedim hiç hayatta	لَا شَيْءَ يَبْقَى غَيْرُ وَجْهِ مَلِكِنَا وَلَسْتُ أَرَى شَيْئًا عَلَى الدَّهْرِ خَالِدًا
Gerçekten, öldüğü gün İbnu's-Şerîd ²¹⁸ ve birliği Yok oldu gitti kaynamaz çanağı, tenceresi	أَلَا إِنَّ يَوْمَ ابْنِ الشَّرِيدِ وَرَهْطِهِ أَبَادَ جِفَانًا وَالْقُدُورَ الرُّوَاكِدَا
Doldururlar tabağını yetimler için Tutarlar dostlarına verdikleri sözlerin	هُمْ يَمْلَأُونَ لِلْيَتِيمِ إِنَاءَهُ وَهُمْ يُنْجِزُونَ لِلْخَلِيلِ الْمُوَاعِدَا
Süleym'e ve 'Âmir'e haber verin bizden Şahit tutun asil kim varsa Hevâzin'den ²¹⁹	أَلَا أَيْلِغَا عَنِّي سُلَيْمًا وَعَامِرًا وَمَنْ كَانَ مِنْ عَلِيَا هَوَازِنَ شَاهِدَا
Benî Zübyan ²²⁰ (hazırlandı) sizi beklemekte	بِأَنَّ بَنِي ذُبْيَانَ قَدْ أَرْصَدُوا لَكُمْ

²¹⁶ Aslanlarıyla bilinen yer anlamına gelir.

²¹⁷ Hansâ bu şiiri, kabilesi Benî Süleym'i kardeşi Mu'âviye'nin intikamını almaları için Gatafân'a karşı kışkırtmak için söylemiştir.

²¹⁸ Burada Hansâ İbnu's-Şerîd ile kardeşi Mu'âviye'yi kast etmiştir.

²¹⁹ Süleym ve 'Âmir Hansâ'nın kabilesi ve atasıdır. Hevâzin ise Hansâ'nın kabilesinin müttefikleri olan başka bir kabiledir.

²²⁰ Zübyan da Gatafân gibi Hansâ'nın kabilesine düşmandır.

Karşılaşırdınız eğer hazırlıksız bir şekilde	إِذَا مَا تَلَقَيْتُمْ بِأَنْ لَا تَعَاوَدَا
Yaklaşmayın gizlenmeden Beni Zübeyr'in toprağına Kim korkuyorsa yükselen ordudan güneşin doğuşunda	فَلَا يَقْرَبَنَّ الْأَرْضَ إِلَّا مُسَارِقًا يَخَافُ حَمِيصًا مَطْلَعِ الشَّمْسِ حَارِدَا
Saçsız, zayıf, yaşlı atların hepsine Demirler vurmazlar gece geç saatlerde	عَلَى كُلِّ جَرْدَاءِ النُّسَالَةِ ضَامِرٍ بِأَجْرِ لَيْلٍ مَا ضُفِرْنَ الْحَدَائِدَا
Ayıp da bizden uzaklaştı onlar bırakınca bize Erîm ve Ârâm'ı ve su pınarını Vârid tepesinde ²²¹	فَقَدْ زَاخَ عَنَّا اللَّوْمُ إِذْ تَرَكَوْنَا أَرُومًا فَارَامًا فَمَاءً بَوَارِدَا
Öldürdük Hâşim ²²² ve kardeşinin oğlunu Sulh olmaz aramızda, gençlere eğene kadar boynu	وَنَحْنُ قَتَلْنَا هَاشِمًا وَابْنَ أُخْتِهِ وَلَا صَلَاحَ حَتَّى نَسْتَقِيدَ الْخِرَائِدَا
Âdet oldu; biz savaşa gidince Hep zaferle döneriz; insanlar fayda arar kendine	فَقَدْ جَرَّتِ الْعَادَاتُ أَنَا لَدَى الْوُغَى سَتَظْفَرُ وَالْإِنْسَانُ يَبْغِي الْفَوَائِدَا

4.8. Sığınağımızdı/ كَانَتْ إِثْمَالِ قَوْمِي

Bahir: Vâfir

Tür: Mersiye

Gözyaşlarımı harekete geçirdi İbn 'Amr'a ²²³ Başıma gelen musibetler, cömertçe (ağla),	أَهَاجُ لَكَ الدُّمُوعَ عَلَى ابْنِ عَمْرٍو مَصَائِبُ قَدْ رَزَيْتَ بِهَا فَجُودِي
(Cömert ol) gözyaşlarında onun için dökülen İnciler misali gibi ipleri kesilen	بِسَجْلِ مِنْكَ مُنَحَدِرٍ عَلَيْهِ فَمَا يَنْفَكُ مِثْلَ عَدَا الْفَرِيدِ
Hunâs! ²²⁴ Dök gözyaşlarını asil bir bey için Kaybettiğin cömert bir kahraman için	عَلَى فَرْعِ رَزَيْتَ بِهِ حُنَّاسُ طَوِيلِ الْبَاعِ فَيَاضِ حَمِيدِ
Benî Süleym'in en hayırlısı, sarsılmaz efendiye En şerefliyesidir, yönetse de yönetilse de	جَلِيدٍ كَانَ خَيْرَ بَنِي سُلَيْمٍ كَرِيمِهِمِ الْمُسَوِّدِ وَالْمَسُودِ
Sığınağıydı Ebû Hassân ²²⁵ kavmimin Şimdi mukîm oldu arasında kabirlerin	أَبُو حَسَّانٍ كَانَتْ إِثْمَالِ قَوْمِي فَأَصْبَحَ ثَاوِيًّا بَيْنَ اللَّحُودِ
Yok olmaya mahkûm, her genç yok olacak Akıt gözyaşlarımı bolca, cömert olarak	رَهِينُ بِلَى وَكُلُّ قَتَى سَيْبِلَى فَأَذْرِي الدَّمَعَ بِالسَّكْبِ الْمَجُودِ
Yemin olsun baki kalsan olurdun aramızda Sayılı liderlerden rekabet edilemeyen çoğunlukla	فَأَقْسِمُ لَوْ بَقَيْتَ لَكُنْتَ فِينَا عَدِيدًا لَا يُكَاتِرُ بِالْعَدِيدِ
Musibetlerdir olaylar ancak	وَلَكِنَّ الْحَوَادِثَ طَارِقَاتُ

²²¹ Erîm ve Ârâm Süleym'in topraklarındaki iki dağ adıdır. Vârid de yine orada bir dağdır.

²²² Hâşim, Zübeyr'in müttefikidir.

²²³ Burada İbn 'Amr, kardeşi Sahr'ı ifade etmiştir.

²²⁴ Hunâs, Hansâ'nın adının diğer bir telaffuzudur. Burada Hansâ kendisine seslenmiştir.

²²⁵ Ebû Hassân, kardeşi Sahr'ın künyesidir.

Sarsılmaz efendiye geldi bir tanesi denk	لَهَا صَرْفٌ عَلَى الرَّجْلِ الْجَلِيدِ
Gelse başına kurtuluş umma felaketlerden Yok eyledi bir şerefli, cömert adamı zaten	فَإِنْ تَكُ قَدْ أَتَتْكَ فَلَا تُنَادِي فَقَدْ أَوَدْتَ بِقِيَّاضٍ مَجِيدٍ
Azimli bir yiğidi helak eyledi başına gelen Felaketler ki sonra o Semûd kavminden ²²⁶	جَلِيدٍ حَازِمٍ قَدِمًا أَتَاهُ صُرُوفُ الدَّهْرِ بَعْدَ بَنِي ثَمُودِ
Âd kavmine galip geldi zaman zorla Ve Himyer'e ordular ordularla ²²⁷	وَعَادًا قَدْ غَلَاهَا الدَّهْرُ قَسْرًا وَجَمِيرٍ وَالْجُنُودَ مَعَ الْجُنُودِ
Yok olmasın Ebû Hassân Sahr, Ancak mezarına geldi uğurlu kuşlar.	فَلَا يَبْعَدُ أَبُو حَسَّانَ صَخْرٌ وَحَلَّ بِرَمْسِهِ طَيْرُ السُّعُودِ

4.9. Nice Süvariler²²⁸/ كَم مِّن فَارِسٍ

Bahir: Vâfir

Tür: Mersiye

Ağladı gözüm, başladı uykusuzluk yeniden Geçirdim geceyi üzgün, uzak herkesten	بَكَتْ عَيْنِي وَعَاوَدَتِ السُّهُودَا وَبِتُّ اللَّيْلَ جَانِحَةً عَمِيدَا
Geçip giden, terk eden aşiretin anısına Miras kaldı bize hüznün, kayboluşlarından sonra	لِذِكْرِي مَعَشِيرٍ وَّلَّوْا وَخَلَّوْا عَلَيْنَا مِنْ خِلَافَتِهِمْ فُقُودَا
Ve akşamladılar ulaşip beş günlük susuzluğa Geçip gidenlerle yetişerek Semûd'a	وَوَافَوْا ظِلْمَةَ خَامِسَةٍ فَأَمَسُوا مَعَ الْمَاضِينَ قَدْ تَبِعُوا ثَمُودَا
Kaç süvari senin için Ümmü 'Amr ²²⁹ Mızrağı(yla) uzak topluluğu kuşatır	فَكَم مِّن فَارِسٍ لِّكَ أُمَّ عَمْرٍو يَحُوطُ سِنَانَهُ الْأَنْسَ الْخَرِيدَا
Sahr ve Mu'âviye b 'Amr gibi Asıldığında kavmin yüzleri	كَصَخْرِ أَوْ مُعَاوِيَةَ بْنِ عَمْرٍو إِذَا كَانَتْ وُجُوهُ الْقَوْمِ سُودَا
Gönderirler atı kanlı böbrekleri Odur ki savaş günü avlamaya ehliyetli	يُرْدُّ الْخَيْلَ دَامِيَةً كُلَّهَا جَدِيرٌ يَوْمَ هَيْجَا أَنْ يَصِيدَا
Onlara gelenlere yatırılar yüzüstü gebe develeri Kıtlık vakti yüz devenin sütü çocuklara yetmezdi	يَكْتَبُونَ الْعِشَارَ لِمَنْ أَتَاهُمْ إِذَا لَمْ تُحْسِبِ الْمِنَّةُ الْوَلِيدَا

²²⁶ Semûd, eski Arap kabilelerindendir.

²²⁷ Âd ve Himyer eski Arap kabilelerindendir.

²²⁸ Bu başlık Hamdû Tammâs şerhi dikkate alınarak verilmiştir. Bkz.: Hamdû Tammâs, a.g.e., s. 32

²²⁹ Ümmü 'Amr, Hansâ'nın künyesidir.

4.10. Ey Hind Bu Musibettir²³⁰ / فَذَلِكَ يَا هِنْدُ الرَّزِيَّةُ

Bahir: Tavîl

Tür: Mersiye

Hind:	
Ağlıyorum iki vadinin ²³¹ dayanağına Ve haddi aşır isteyenden eden orayı muhafaza	أبكي عميد الأبطحين كلمهما ومانعها من كل باغ يريدها
Babam hayırlar ‘Utbesi yazık oldu sana, bil ki Ve Şeybe, koruyan mukaddesatı ve oğlu Velid’i	أبي عتبه الخيرات ويحك فاعلمي وشيبة والحامي الذمار وليدها
Bu şeref ehli Gâlib’in ailesinden ²³² , Onların çoğuluğu izzet ile bilinen.	أولئك آل المجد من آل غالب وفي العز منها حين ينعي عديدها
Hansâ:	
Ağlatır beni babam ‘Amr yoğun gözyaşıyla Azalır nadiren gözlerim uyuduğunda	أبكي أبي عمراً بعين غزيرة قليل إذا نام الخليل هجودها
Ve iki kardeşe, unutmam Mu’âviye’yi o ki Gelir ona iki taşlık arazinin ²³³ efendileri	وصنوي لا أنسى معاوية الذي لَهُ مِنْ سَرَاةِ الْحَرَّتَيْنِ وَفُودُهَا
Unutmam Sahr’ı ve onun gibi erken gideni Meydanda kahramanların sürdüğü develeri	وصخرأ ومَن ذا مثل صخر إذا غدا بساحتِهِ الأبطال قزم يقودها
Ey Hind işte bu musibettir bil ki Tutuştugu zaman savaşın ateşi	فَذَلِكَ يَا هِنْدُ الرَّزِيَّةُ فَاعْلَمِي وَنيرانُ حَرْبٍ حِينَ شَبَّ وَقُودُهَا

²³⁰ Hansâ bir gün Ukaz panayırına gelmişti. Babası ve kardeşlerinin başına gelenleri anlatıyor, Arapların en talihsizi olduğunu söylüyordu. Araplar da onu Bedir savaşına kadâr bu şekilde biliyordu. Bedir savaşında, Müşriklerden Rebia’nın iki oğlu ‘Utbe, Şeybe ve ‘Utbe’nin oğlu Velid öldürülmüştü. ‘Utbe’nin kızı Hind de onlara ağıt yakmış ve o da artık Arapların en talihsiz kadını olduğunu söylüyordu. O gün Ukaz panayırına geldiğinde *hevdecini* (deve üzerindeki tahterevallı) taşıyanlara Hansâ’nın yanına gitmelerini söylemişti. Hansâ’nın yanına gelmiş ve o da Hind’e kim olduğunu sormuştu Hind ise Arapların en talihsiz kadını olduğunu söylemiş ve Hansâ’ya “Duydum ki sen de Arapların en talihsizi olduğunu söylüyorsun ama neye dayanarak böyle söylüyorsun?” diye sormuştu. Hansâ da “Babam ‘Amr b. eş-Şerid, kardeşlerim Sahr ve Mu’âviye’ye...” diye cevap vermiş; aynı soruyu Hind’e yöneltmişti. Hind de “Babam ‘Utbe, amcam Şeybe b. Rebia ve kuzenim Velid’e...” Hansâ tekrar Hind’e “Onlara denk bir şey yaptın mı?” diye sormuş Hind de evet diye cevap verip birbirlerine bu beyitleri söylemişlerdi.

²³¹ Burada iki vadiden kasıt Mekke Vadisi ve Tihame ovasıdır.

²³² “Gâlib’in ailesi” tabiriyle Hind kendi atalarına işret etmiştir. Gâlib b. Fehr b. Malik’i kast etmiştir.

²³³ Burada Benî Süleym ve Benî Hilal’in arazilerini kast etmiştir.

5. RÂ (ر) KÂFIYELİ ŞİİRLERİ

5.1. Ağlar Sahr İçin²³⁴ / تَبْكِي لَصَخْرٍ

Bahir: Basît

Tür: Mersiye

Bir çöp mü gözündeki bir acı mı yoksa Gözyaşı döktüğün bir ev mi ehlinden boşalınca	قَدَيْ بَعِينِكَ أَمْ بِالْعَيْنِ عَوَاؤُ أَمْ ذَرَفَتْ إِذْ خَلَّتْ مِنْ أَهْلِهَا الدَّارُ
Sanki gözlerimden onun anısını hatırlayınca Taşkın seller dökülür yanaklarıma	كَأَنَّ عَيْنِي لِذِكْرَاهُ إِذَا خَطَرْتِ فَيْضُ يَسِيلُ عَلَى الْخَدَّيْنِ مِدْرَارُ
Hüzünden deliye dönmüş halde ağlar Sahr'a Onu şimdi kabir toprakları saklamakta	تَبْكِي لَصَخْرٍ هِيَ الْعَبْرَى وَقَدْ وَلَّهَتْ وَدُونَهُ مِنْ جَدِيدِ التُّرْبِ أَسْتَارُ
Ağlar Hunâs yaşadığı müddetçe Feryat etmeli ona, o da ihmal etmekte	تَبْكِي حُنَّاسٌ فَمَا تَنْفَكُ مَا عَمَرْتَ لَهَا عَلَيْهِ زَيْنٌ وَهِيَ مِفْتَازُ
Ağlar Hunâs Sahr'a ve ağlamalı da Zaman canını yaktı doğrusu zaman da pek fena	تَبْكِي حُنَّاسٌ عَلَى صَخْرٍ وَحَقٌّ لَهَا إِذْ رَأَيْتَهَا الدَّهْرُ إِنَّ الدَّهْرَ ضَرَّارُ
Her ölüme sarfında itibar gerekir Zaman da sarfında halden hale girip değişir	لَا بُدَّ مِنْ مَيِّتَةٍ فِي صَرْفِهَا عِبْرٌ وَالدَّهْرُ فِي صَرْفِهِ حَوْلٌ وَأَطْوَارُ
Sizi yönetirdi Ebû 'Amr Ne güzel sarıklıydı o, yardım isteyenin yardımına koşar	قَدْ كَانَ فِيكُمْ أَبُو عَمْرٍو يَسُودُكُمْ نِعَمَ الْمُعَمَّمِ لِلدَّاعِيْنَ نَصَّارُ
Mizacı serttir, (başkası) esirgese oydu bağışlayan Savaşlarda cesurdur ve boyunları kıran	صَلْبُ النَحِيْرَةِ وَهَابٌ إِذَا مَنَعُوا وَفِي الْحُرُوبِ جَرِيءٌ الصَّدْرِ مِهْصَارُ
Ey Sahr bazıları varır birbirlerini uyardıkları ölüme, Hiç utanç yoktur ölüme varanların hallerinde.	يَا صَخْرُ وَرَادَ مَا قَدْ تَنَادَرَهُ أَهْلُ الْمَوَارِدِ مَا فِي وَرْدِهِ عَارُ
Sahr yürürdü çetin bir savaşa leopar gibi İki silahı vardı: dişleri ve pençeleri	مَشَى السَّبْتَى إِلَى هَيْجَاءٍ مُعْضَلَةٍ لَهُ سِلَاحَانِ أَنْيَابٌ وَأَظْفَارُ
Hayır! Değildir yavrusunu kaybeden dişi bir deve İki çığılığı vardır vurur dışa ve tutar içinde	وَمَا عَجُولٌ عَلَى بَوِّ تَطْيِيفٍ بِهِ لَهَا حَنِينَانِ إِعْلَانٌ وَإِسْرَارُ
Otlar ne otladıysa haber alamadı hatta hatırlayınca (Endişesinden) gidip gelip durmakta	تَرْتَعُ مَا رَتَعَتْ حَتَّى إِذَا إِذْكَرْتَ فَأَيْتَمَا هِيَ إِقْبَالٌ وَإِدْبَارُ
Tav almazdı uzun süre bahar yağmuru yere düşseydi Doğrusu o özlemekte ve uzun sürer elemi	لَا تَسْمَنُ الدَّهْرُ فِي أَرْضٍ وَإِنْ رَتَعَتْ فَأَيْتَمَا هِيَ تَحْنَانٌ وَتَسْجَارُ
Daha üzücü değil beni terk ettiği günden Sahr'ın Vardır yine de acı tatlı anları zamanın	يَوْمًا بِأَوْجَدَ مَتِي يَوْمَ فَارَقَنِي صَخْرٌ وَلِلدَّهْرِ إِحْلَاءٌ وَإِمْرَارُ
Doğrusu Sahr velimiz, efendimizdir	وَإِنَّ صَخْرًا لَوَالِيْنَا وَسَيِّدُنَا

²³⁴ Bu kasideyi Hansâ, kardeşi Sahr öldüğünde onun için söylemiştir. Hansâ'nın "râiyye"si olarak meşhur olmuştur.

Ve Sahr şiddetli kış aylarında kurban kesendir	وَإِنَّ صَخْرًا إِذَا نَشْتُو لَنَحَّارُ
Doğrusu Sahr cesurdur bindiklerinde ata Doğrusu Sahr kurban da kesendir acıktıklarında	وَإِنَّ صَخْرًا لِمَقْدَامٍ إِذَا رَكَبُوا وَإِنَّ صَخْرًا إِذَا جَاعُوا لَعَقَّارُ
Doğrusu Sahr yol gösterendir bütün rehberlere Sanki bir dağ gibidir ateş yanar zirvesinde	وَإِنَّ صَخْرًا لَتَأْتَمَّ الْهُدَاةُ بِهِ كَأَنَّهُ عَلَمٌ فِي رَأْسِهِ نَارُ
Sabırlı, yüzü güzel, kâmil, uzak gınahtan Korkulu gün seherde savaş ateşini tutuşturan	جَلْدٌ جَمِيلٌ الْمُحَيَّا كَامِلٌ وَرَعٌ وَلِلْحُرُوبِ غَدَاةَ الرَّوْعِ مِسْعَارُ
Sancakları taşıyan; vadilere inendir Meclislerin şahidi; ordunun lideridir	حَمَالُ الْوَيْةِ هَبَّاطٌ أُوْدِيَّةٍ شَهَادُ أَنْدِيَّةٍ لِلْجَيْشِ جَرَارُ
Deveyi boğazlayan; sığınlandı zalimlerden Esirleri salıverendir; kırık kemikleri tedavi eden	نَحَّارٌ رَاغِيَّةٍ مِلْجَاءُ طَاغِيَّةٍ فَكَأَنَّكَ عَابِنِيَّةٌ لِلْعَظْمِ جَبَّارُ
Dedim, gördüğümde zamanı, yok hiç azarlayanı Kendi kendine uzatıp kısaltır olayları	فَقُلْتُ لَمَّا رَأَيْتُ الدَّهْرَ لَيْسَ لَهُ مُعَاتِبٌ وَوَحْدَهُ يُسَدِّي وَنَبَّارُ
İbn Nehîk getirdi ölüm haberini emin kardeşimin Tahmin edilmişti zaten öncesinde haberinin	لَقَدْ نَعَى ابْنُ نَهَيْكٍ لِي أَخَا ثِقَّةٍ كَأَنَّكَ تَرْجُمُ عَنْهُ قَبْلُ أَخْبَارُ
Yıldız görebilmek için sabahladım uyanık O yıldız batmadan çökene kadar karanlık	فَبِتُّ سَاهِرَةً لِلنَّجْمِ أَرْقُبُهُ حَتَّى أَتَى دُونَ غَوْرِ النَّجْمِ أَسْتَارُ
Görmedi onu komşu kadın bahçesinde yürürken Şüphe içinde komşu evini boşaltırken	لَمْ تَرَهُ جَارَةً يَمْشِي بِسَاحَتِهَا لِرَيْبَةٍ حِينَ يُخْلِي بَيْتَهُ الْجَارُ
Görmedi onu kimse evinde olanı yerken Ancak o açıktır, sahanıyla bolca yediren	وَلَا تَرَاهُ وَمَا فِي الْبَيْتِ يَأْكُلُهُ لَكِنَّهُ بَارِزٌ بِالصَّحْنِ مِهْمَارُ
Yedirendir halkı yağ ile açlık zamanında Zengin ve çok cömerttir kıtlık olduğunda	وَمُطْعِمٌ الْقَوْمِ شَحْمًا عِنْدَ مَسْغَمِهِمْ وَفِي الْجُدُوبِ كَرِيمٌ الْجَدِّ مَيْسَارُ
Samimiydi bana soyumdan o en fazla Kalmadı hayat gayem ölüm gelince ona	قَدْ كَانَ خَالِصَتِي مِنْ كُلِّ ذِي نَسَبٍ فَقَدْ أُصِيبَ فَمَا لِلْعَيْشِ أَوْطَارُ
Rudeyne mızrağı gibiydi, gençliği tükenmedi O sanki elbise altına saklanan bilezik gibiydi	مِثْلَ الرُّدْيِيِّ لَمْ تَنْفَدِ شَبِيبَتُهُ كَأَنَّهُ تَحْتَ طَيِّ الْبُرْدِ أُسْوَارُ
Asık suratlıdır düşmanlara; aydınlatır yüzü geceyi Soyağacı (yüksekliği) boyunca özgürdür dedeleri	جَهْمُ الْمُحَيَّا نُضِيءُ اللَّيْلِ صَوْرَتُهُ أَبَاؤُهُ مِنْ طِوَالِ السَّمَكِ أَحْرَارُ
Şeref mirasçısıydı; tabiatı takdire şayan Büyüktür cömertliği zorlukta da atılgan	مُورَثُ الْمَجْدِ مَيْمُونٌ نَقِيبَتُهُ ضَخْمُ الدَّسِيعَةِ فِي الْعَزَاءِ مِغْوَارُ
Soylu liderlerin lideridir Görüşünde kararlı; toplumda övünendir	فَرَعٌ لِفَرَعٍ كَرِيمٍ غَيْرِ مُؤْتَسِّبٍ جَلْدُ الْمَرِيرَةِ عِنْدَ الْجَمْعِ فَخَّارُ
Yatar mezarda artık aldı onu içine Sert kayalar ve taşlar sarmış onu kabrinde	فِي جَوْفِ لَحْدٍ مُقِيمٌ قَدْ تَضَمَّنَتْهُ فِي رَمْسِهِ مُقْمَطِرَاتٌ وَأَحْجَارُ
Dolup taşar elleri, patlar hayır işlerde	طَلَقُ الْيَدَيْنِ لِفِعْلِ الْخَيْرِ ذُو فَجْرِ

Cömertliği büyüktür, emreder iyi işlere	ضَخْمُ الدَّسِيعَةِ بِالْخَيْرَاتِ أَمَّارٌ
Ona gözyaşı döksün zaman malını tüketen Perişan olup sıkıntılar çeken	لَيْبِكِهِ مُقْبِرٌ أَفْنَى حَرِيبَتَهُ دَهْرٌ وَحَالْفُهُ بُؤْسٌ وَإِقْتَارٌ
Tehlikeli yerde yolu şaşırın kervan Zift gibi karanlık bulutlar içinde kalan	وَرِفْقَةً حَارَ حَادِيهِمْ بِمَهْلِكَةٍ كَأَنَّ ظَلَمَتَهَا فِي الطَّحِيَةِ الْقَارُ
Yasak etmez kavmine hediye elbisesini istemelerini Geçmez onu yolcular onunla geçirmeden geceyi	أَلَا يَمْنَعُ الْقَوْمَ إِنْ سَالُوهُ خُلَعَتَهُ وَلَا يُجَاوِزُهُ بِاللَّيْلِ مُرَارٌ

5.2. Hangi Genç Sahr Gibidir/ وَأَيُّ فِتَى كَصَخِرِ

Bahir: Vâfir

Tür: Mersiye

Ey gözüm boşaltmaz mısın gözyaşını dereler gibi Azar azar değil de akmaz mısın oluk gibi?	أَلَا يَا عَيْنَ فَإِنَّمَا بِي بَعْدِ وَفِيضِي فَيَضَةٌ مِنْ غَيْرِ نَزْرٍ
Sakın deme Sahr'dan sonra avut kendini Teselliler yenildi, sabrım tükendi	وَلَا تَعِدِي عَزَاءً بَعْدَ صَخِرٍ فَقَدْ غُلِبَ الْعَزَاءُ وَعَيْلِ صَبْرِي
(Ey gözüm ağlamaz mısın) bir musibet için ki adeta Uykumdan sonra içimde kor tutuşmuşçasına	لِمَرْزِيَّةٍ كَأَنَّ الْجَوْفَ مِنْهَا بُعِيدَ النَّوْمِ يُشَعَّرُ حَرَّ جَمْرِ
Hangi genç Sahr gibidir, ağlamaz mısın Sahr için Zelil, fakir, intikama gücü yetmeyen esir için	عَلَى صَخِرٍ وَأَيُّ فِتَى كَصَخِرٍ لِعَانِ عَائِلٍ غَلَقِ بَوْتِرٍ
Acıamaz haddi aşan düşman için Mağlubun hakkını zorla almak için	وَلِلْخَصِمِ الْأَلْدِ إِذَا تَعَدَى لِيَأْخُذَ حَقَّ مَقْهُورٍ بِقَسْرِ
Gece kapıyı çalan misafirler için Zayıf komşular ve sefer ehli için	وَلِلْأَضْيَافِ إِذْ طَرَقُوا هُدُوءً وَلِلْمَكَلِ الْمَكَلِ وَكُلِّ سَفْرِ
İsabet ettiğinde onlara o cansız kıtlık senesi İnat deve gibi reddeden süt vermeyi	إِذَا نَزَلَتْ بِهِمْ سَنَةٌ جَمَادُ أَبِي الدَّرِّ لَمْ تُكْسَعِ بَعْبُرٍ
O vakit bereketli bir yağmurdu, ulaştı rahmetle Cömertliği tüm civarda zor değil, (suhuletle)	هُنَاكَ يَكُونُ غَيْثٌ حَيًّا تَلَاقِ نَدَاهُ فِي جَنَابٍ غَيْرِ وَعَرٍ
Daha utangaçtı gençliğinin baharındaki kızıdan Daha cesurdu savaşa erkek aslandan	وَأَحْيَا مِنْ مُخَبَّاتِهِ كَعَابٍ وَأَشْجَعَ مِنْ أَبِي شِبْلِ هَزْبِرٍ
Daha cesurdu yürürken geniş ağızlı aslandan Alıkoymadı onu hiçbir tehdit düşmana saldırmaktan	هَرَيْتِ الشَّدَقِ رَبِّئَالٍ إِذَا مَا عَدَا لَمْ تُنْهَ عَدْوَتُهُ بِرَجْرِ
Heybetli aslan gibi yaslanan iki kolu üzere Tüm akıncıların ve denizlerin yolları üzerinde	ضُبَارِمَةٍ تَوَسَّدَ سَاعِدِيهِ عَلَى طَرِقِ الْعَزَاءِ وَكُلِّ بَحْرِ

İninde oturan aslanlar boyun eğer ona Her sabah kükreyişini duyduklarında	تَدِينُ الْخَادِرَاتُ لَهُ إِذَا مَا سَمِعْنَ زَنْبِرَهُ فِي كُلِّ فَجْرِ
Issız, uğramaz insanlardan kimse oraya Dar zamanda ya da kolaylıkta da	قَوَاعِدُ مَا يُلْمُ بِهَا غَرِيبٌ لِعُسْرِ فِي الزَّمَانِ وَلَا لِيُسْرِ
Eğer gecelerse kalarak bir mezarda tek başına Eser rüzgârlar ve serinlik verir ona	فَأَمَّا يُمِسُّ فِي جَدَثٍ مُقِيمًا بِمُعْتَرِكٍ مِنَ الْأَرْوَاحِ قَفْرِ
Ondan iyilik umanlar toplanırdı bir araya (Bulurlardı onu) temiz yürekli, cömert ve temiz soyla	فَقَدْ يَعْصُوبُ الْجَادُونَ مِنْهُ بِأَرْوَاحِ مَا جِدَّ الْأَعْرَاقِ غَمْرِ
Başına darlık gelince Görürsün onu güler yüzle	إِذَا مَا الضَّيْقُ حَلَّ إِلَى ذَرَاهُ تَلْقَاهُ بِوَجْهِ غَيْرِ بَسْرِ
Açılır cömertlik kapıları Sahr'dan Kaçınmadan ihtiyaçlarını karşılamaktan	تُفْرَجُ بِالنَّدَى الْأَبْوَابُ عَنْهُ وَلَا يَكْتَنُّ دُونَهُمْ بَسْتِرٍ
Başıma geldi felaketler onunla Kaygılar bulur beni sabah, akşam ve gece boyunca	دَهْتَنِي الْحَادِثَاتُ بِهِ فَأَمَسَتْ عَلَيَّ هُمُومُهَا تَغْدُو وَتَسْرِي
Eğer bir dost edinseydi zaman Sahr b. 'Amr olurdu dostu o zaman	لَوْ أَنَّ الدَّهْرَ مَتَّخِذٌ خَلِيلًا لَكَانَ خَلِيلَهُ صَخْرُ بْنُ عَمْرٍو

5.3. Yücedir Elleri/ كان جليل الأبيادي

Bahir: Tavîl

Tür: Mersiyе

Ey gözlerim ağlamaz mısınız Sahr'a Az, önemsiz değil de bol gözyaşıyla	أَعْيَيْ هَلَّا تَبْكِيَانِ عَلَى صَخْرِ بِدَمْعِ حَثِيثٍ لَا بَكِيٍّ وَلَا نَزْرِ
Boşaltmaz mısınız gözyaşlarınızı saçmaz mısınız ya da Cömertlik sahibi ve eli açık olana	وَتَسْتَفْرِغَانِ الدَّمْعَ أَوْ تَدْرِيَانِهِ عَلَى ذِي النَّدَى وَالْجُودِ وَالسَّيِّدِ الْغَمْرِ
Size yakışmaz sabır cesur - cömert olana Ağlayın ona yas tutup matem elbisesi kuşananlarla	فَمَا لَكُفْمَا عَنْ ذِي يَمِينَيْنِ ²³⁵ فَايْكِيَا عَلَيْهِ مَعَ الْبَاكِي الْمُسَلَّبِ مِنْ صَبْرِ
Hoş geldin dememiş gibi ihtiyaç isteyene Güler yüzle ve gönlü hoş bir şekilde	كَأَنَّ لَمْ يَقُلْ أَهْلًا لِطَالِبِ حَاجَةٍ وَكَانَ بَلِيغِ الْوَجْهِ مُنْشَرِحِ الصَّدْرِ
Gitmemiş gibi savaşa mızrak taşıyarak at sırtında Sulamak için Rudeyne mızrağını düşman kanıyla	وَلَمْ يَغْدُ فِي خَيْلٍ مُجَنَّبَةِ الْقَنَا لِئُرْوِي أَطْرَافَ الرُّدَيْنِيَّةِ السُّمْرِ
Ölüm istediğini yapmakta, sana da isabet etti Senden sonra dilediği gence gelsin gündüz ya da geceleri	فَشَأْنُ الْمَنَايَا إِذْ أَصَابَكَ رَبِّهَا لَتَغْدُو عَلَى الْفَتِيَانِ بَعْدَكَ أَوْ تَسْرِي

²³⁵ “ذو اليمينين” Sahr'ın lakaplarından biridir. İki eliyle vermesi bağlamında cömertliğine ya da savaşlarda düşmana iki eliyle engel olmasına işaret eder.

Senin yaptığın gibi kim güvence verir fakire Ya da kim hizmet eder senin gibi misafirlere	فَمَنْ يَضْمَنُ الْمَعْرُوفَ فِي صُلْبِ مَالِهِ ضَمَانًا أَوْ يَقْرِي الضُّيُوفَ كَمَا تَقْرِي
Atlar dağılmış çekirge gibi durdurdun onları sen Yüksek sesleri vardır kalplere korku veren	وَمَبْثُوثَةٌ مِثْلَ الْجَرَادِ وَزَعَمَتَا لَهَا زَجَلٌ يَمِلَا الْقُلُوبَ مِنَ الدُّعْرِ
Sabahtan saldırdın düşmana vurarak yere ayaklarını Çekirge gibiler uzak denizlere savurdu onları Necd Rüzgârı	صَبَحْتَهُمْ بِالْحَيْلِ تَرْدِي كَأَنَّهَا جَرَادٌ زَفْتُهُ رِيحٌ نَجْدٍ إِلَى الْبَحْرِ
Kaç kere verdin en iyi elbiseni dilenciye Ve çok hızlı koşan en asil atı bile	وَكَائِنٌ قَرَنْتَ الْحَقَّ مِنْ ثُوبِ صَفْوَةٍ وَمِنْ سَابِجٍ طَرْفٍ وَمِنْ كَاعِبٍ بِكَرٍ
Dedim naaşı geldiğinde Vay başıma gelenler Sahr'ın eliyle	وَقَائِلَةٌ وَالنَّعْشُ قَدْ فَاتَ حَطْوَهَا لِتُدْرِكَهُ يَا لَهْفٍ نَفْسِي عَلَى صَخْرِ
Evlatsız kalsın onu mezara götürenlerin anneleri Ne büyük bir hayır saklar kabre götürdükleri	أَلَا تَكَلَّتْ أُمَّ الَّذِينَ مَشَوْا بِهِ إِلَى الْقَبْرِ مَاذَا يَحْمِلُونَ إِلَى الْقَبْرِ
Hayırdan ne saklar kabir altında toprağının Ey en şerri olayların ve zamanın	وَمَاذَا يُوَارِي الْقَبْرُ تَحْتَ تُرَابِهِ مِنَ الْخَيْرِ يَا بُؤْسَ الْحَوَادِثِ وَالذَّهْرِ
Sıkıntıda azimden, cömertlik ve eli açıklıktan Zorlukta kolaylıkta sahip olduğu maldan	وَمِ الْحَزْمِ فِي الْعَزَاءِ وَالْجُودِ وَالنَّدَى غَدَاةً يُرَى حِلْفَ الْيَسَارَةِ وَالْعُسَى
Edep sahibiydi bütün işlerde Caydıramazlar onu hiç azar ile	لَقَدْ كَانَ فِي كُلِّ الْأُمُورِ مُهْتَدِبًا جَلِيلَ الْأَيَادِي لَا يُهِنُّهُ بِالزَّجْرِ
Karşılaşırsan onunla içerken, şahit olmazsın kötülüğüne Sırları ifşa etmez, sabrı bitmez güçlükte	وَإِنْ تَلَقَّاهُ فِي الشَّرْبِ لَا تَلْقُ فَاحِشًا وَلَا نَاكِثًا عَقَدَ السَّرَائِرِ وَالصَّبْرِ
Sahr'ı gizleyen kabir sakın harap olmasın Bulutlar yağmur damlalarıyla onu sulasın	فَلَا يُبْعِدَنَّ قَبْرٌ تَضْمَنَ شَخْصَهُ وَجَادَ عَلَيْهِ كُلُّ وَكْفَةِ الْقَطِّ

5.4. Hatırladım Kardeşimi/ ذَكَرْتُ أَخِي

Bahir: Mütekârib

Tür: Fahr

Hatırladım kardeşimi rahat bir uykudan sonra Gözyaşları döküldü benden bolca	ذَكَرْتُ أَخِي بَعْدَ نَوْمِ الْخَلِيِّ فَإِنْحَدَرَ الدَّمْعُ مِنِّي إِنْجِدَارًا
Atlı düşmanlar için kuşandın zırhı Kalkan ile yerle bir ettin onları	وَحَيْلٍ لِبَسْتِ لِإِبْطَالِهَا شَلِيلًا وَدَمَّرْتَ قَوْمًا دَمَارًا
Avladın mızrak ile en iyilerini Çekip kendine yaraladın kavmin liderini	تَصَيَّدُ بِالرَّمْحِ رِبْعَانَهَا وَتَهْتَصِرُ الْكَبِشَ مِنْهَا إِهْتِصَارًا
Kaynaştırdın onu kavme savaş altında Atıldın tayınla savaşın daldın tam ortasına	فَأَلْحَمْتَهَا الْقَوْمَ تَحْتَ الْوَعْيِ وَأَرْسَلْتَ مُهْرَكَ فِيهَا فُغَارًا

Sakınır (atlar) ancak onu ²³⁶ görürsün zinde Yorgunluktan adımları peş peşe taşlıklara girdiklerinde	يَقِينٌ وَتَحَسُّبُهُ قَافِلًا إِذَا طَابَقَتْ وَعْشِينَ الْجَرَارَا
Böyledir, onunladır yiğitliği savaşta Oyunu, eğlenceyi de sever barışta	فَذَلِكَ فِي الْجِدِّ مَكْرُوهُهُ وَفِي السِّلْمِ تَلَهُوٌ وَتُرْخِي الْإِزَارَا
Güneşin yaktığı öğle sıcaklığında Elbiseni örttü yaptın orada	وَهَا جِرَّةٌ حَرَّهَا صَاخِدٌ جَعَلْتَ رِدَاءَكَ فِيهَا خِمَارَا
Ermek için bir amaca onun çevresinde Kazanmak için övgü, himaye ederek mukaddes şeylere	لِتُدْرِكَ شَأْوًا عَلَى قُرْبِهِ وَتَكْسَبَ حَمْدًا وَتَحْيِي الذِّمَارَا
Mızrakları sulayıp devirirsin zırhlıları Kazanda kaynar gibi akar kanları	وَتُرْوِي السِّنَانَ وَتُرْدِي الْكَيْبِي كَمِرَجَلٍ طَبَاخَةٍ حِينَ فَارَا
Örtersin atları akan taze kanlar ile Verirsin çoğu ve öldürürsün on aylık gebe deveyi de	وَتُعْشِي الْخَيْوَلَ حِيَاضَ النَّجِيعِ وَتُعْطِي الْجَزِيلَ وَتُرْدِي الْعِشَارَا
Sanki eyeri bağladığında yaban eşeği sırtına Yaban ineği ile yarışmakta ava çıktığında	كَأَنَّ الْقَتُودَ إِذَا شَدَّهَا عَلَى ذِي وَسُومٍ تُبَارِي صِوَارَا
Sürü yaban ineği hâkimdi çöl ağaçları altında Ayaklandılar; Sahr'ın devesi mi kışkırttı da?	تَمَكَّنَ فِي دِفْءِ أَرْطَاتِهِ أَهَاجَ الْعَثْبِيُّ عَلَيْهِ فَنَارَا
Görünce yaban ineği sürüsünü döndü ağaçlar etrafında Sanki uçup gitti hissedince av köpeklerini yakında	فَدَارَ فَلَمَّا رَأَى سِرْبَهَا أَحَسَّ قَنِيصًا قَرِيبًا فَطَارَا
Yırtılıyor sanki derileri koşarken Kaçarken gösterdiği gayretinden	يُسَقِّقُ سِرْبَالَهُ هَاجِرًا مِنَ الشَّدِّ لَمَّا أَحَدَّ الْفِرَارَا
Başladı saldırmaya av köpeklerine Terler boşaldı ondan gayretinin şiddetiyle	فَبَاتَ يُقْفِصُ أَبْطَالَهَا وَيَنْعَصِرُ الْمَاءَ مِنْهُ إِنْعِصَارَا

5.5.   Söyledim Nice Dosta/ ... وصاحبٍ قُلْتُ لَهُ...

Bahir: Serî'

Tür: VASF

Vazgeçmemiş olsaydın sevginden Kendine bahaneler bulmazdın teselliden	إِنْ كُنْتِ عَن وَجْدِكَ لَمْ تَقْصُرِي أَوْ كُنْتِ فِي الْأُسُوءَةِ لَمْ تُعْذَرِي
Doğrusu Yelben'in 'Ukde'sinde ²³⁷ Nice gece yolculuğu zayıf bir deve üzerinde	فَإِنَّ فِي الْعُقْدَةِ مِنْ يَلْبَنِ عَبْرَ السَّرِيِّ فِي الْقُلُصِ الضُّمَّرِ
Dedim ona, korkak bir efendiye: Beklenmektesin süvarilerce	وَصَاحِبٍ قُلْتُ لَهُ خَائِفٍ إِنَّكَ لِلْخَيْلِ بِمُسْتَنْظِرٍ

²³⁶ Burada Sahr'ın atını kast etmiştir.

²³⁷ Yelben ve 'Ukde yer isimleridir.

Sen ki iddia edensin büyük (mevzularda) Bak, yüksek yerlere çıktığında	إِنَّكَ دَاعٍ بِكَبِيرٍ إِذَا وَأَفَيْتَ أَعْلَى مَرْقَبٍ فَإِنظُرِ
Baktı bir saat ve gördü binicileri Gözlem yerinin dibinde koşuyor idi.	فَأَبْسَنَ مِنْ سَاعَةٍ فَارِسًا يَحْبُبُ أَدْنَى بُقْعِ الْمَنْظَرِ
Kaldırdı kırbacı görkemli ata Rengi benzeyen kırmızı ceylana	فَأَوْلَجَ السَّوْطَ عَلَى حَوْشِبٍ أَجْرَدَ مِثْلِ الصَّدَعِ الْأَعْفَرِ
Bacağı çıkarır onu şiddetle Fışkırır bir havuzu beceriksiz biri bina etmişçesine	تُنْبِطُهُ السَّاقُ بِشِدَّةٍ كَمَا مَالَ هَجِيرِ الرَّجُلِ الْأَعْسَرِ

5.6. Ateşin Efendisi/ رَبِّ النَّارِ

Bahir: Kâmil

Tür: Fahr

Sufeyne'ye ²³⁸ geldi baberci seher vaktinde Ulaştı ölüm haberi Benî 'Amr'dan herkese	طَرَقَ النَّعْيُ عَلَى صُفْيَيْنَةَ غُدْوَةً وَنَعَى الْمُعَمَّمِ مِنْ بَنِي عَمْرٍو
Korur kutsalları, civarı himaye eden Korkulurken musibetlerin haddinden	حَامِي الْحَقِيقَةِ وَالْمُجَبَّرِ إِذَا مَا خِيفَ حَدُّ نَوَائِبِ الدَّهْرِ
Bilir kabilesi onun cömertliğini Kuşatırdı onları gündüz ve geceleri	الْحَيُّ يَعْلَمُ أَنَّ جَفَنَتَهُ تَغْدُو غَدَاةَ الرِّيحِ أَوْ تَسْرِي
Gece karanlığa yakar ateşi, gündüz kaynatmaya tencereyi Ateşin ve tencerenin en güzel efendisi	فَإِذَا أَضَاءَ وَجَاشَ مِرْجَلُهُ فَلَنِعَمَ رَبِّ النَّارِ وَالْقَدْرِ
Bildir Sahr'ın eli altındakilere uğradıkları musibeti Kaybettiler haklarını savunan efendiyi	أَبْلَغَ مَوَالِيهِ فَقَدَ رُزْنُوا مَوْلَى يَرِيشُهُمْ وَلَا يَشْرِي
Yeter onları himaye etmeye Ve bahşeder iki bin deve ve bin diyetine	يَكْفِي حُمَاتِهِمْ وَيَمْنَحُهُمْ مِئَةً مِنَ الْعِشْرِينَ وَالْعِشْرِينَ
Sular mızrak uçlarını yarası Ve atı su gibi akan kanın içine daldı	تُرْوِي سِنَانَ الرُّمْحِ طَعَنَتُهُ وَالْخَيْلُ قَدْ خَاضَتْ دَمًا يَجْرِي
Sığınağıydı bütün dul kadınların Uyku yeriydi hatalı, aman dileyenlerin	قَدْ كَانَ مَأْوَى كُلِّ أَرْمَلَةٍ وَمُقْبِلِ عَثْرَةٍ كُلِّ ذِي عُذْرٍ
Ulaşır yardımları herkesin ailesine Darlık ve bollukta yaşayanlara bile	تَلْقَى عِيَالَهُمْ نَوَافِلُهُ فَتُصِيبُ ذَا الْمَيْسُورِ وَالْعُسْرِ

²³⁸ Sufeyne, Süleym'in köylerindedir.

5.7. Sahr'ı Hatırlarlar/²³⁹ وتذكروا صخرًا

Bahir: Kâmil

Tür: Vaf

Ey Süleym oğulları karşı çıksaydınız Fek'as ²⁴⁰ ile Savaş meydanında varırlardı sarp bir yere	أَبْنِي سُلَيْمٍ إِنْ لَقَيْتُمْ فَفَعَسًا فِي مَحَبَسٍ ضَنْكٍ إِلَى وَعْرِ
Karşılایn onları kılıç ve mızraklarla Gece yağmur damlaları gibi sulayın onları oklarla	فَالْقَوْهُمْ بِسُيُوفِكُمْ وَرِمَاحِكُمْ وَبِنَضْحَةِ فِي اللَّيْلِ كَالْقَطْرِ
Onları öldürüp bozana kadar birliklerini Hatırlatın onlara Sahr'ın ölümünü, öldürmeden kimseyi	حَتَّى تَفْضُوا جَمْعَهُمْ وَتَذَكَّرُوا صَخْرًا وَمَصْرَعَهُ بِإِلَاءِ نَارٍ
Süvarilerimiz öldürüldü orada Şanssız bir zamandı savaşta	وَقَوَارِسًا مِنَّا هُنَالِكَ قُتِلُوا فِي عَشْرَةٍ كَانَتْ مِنَ الدَّهْرِ
Savaşta karşılaştı Sahr, Rabî'a ile Yaraladı Sahr'ı göğsünden öldüren darbesiyle	لَاقَى رَبِيعَةَ فِي الْوَعْيِ فَأَصَابَهُ طَعْنٌ بِجَائِفَةٍ إِلَى الصَّدْرِ
Yaraladı Sahr'ı sağlam esnek bir mızrakla Ucu keskin benzer kartal kanadına	بِمَقْوَمٍ لَدُنِ الْكُعُوبِ سِنَانُهُ ذَرِبِ الشَّبَابَةِ كَقَادِمِ النِّسْرِ
Kurtuldu o gün Rabî'a korkmuştu da Kaçıyordu bitmeyen çabasıyla	وَنَجَا رَبِيعَةُ يَوْمَ ذَلِكَ مُرْهَقًا لَا يَأْتِي فِي جُودِهِ يَجْرِي
Kurtardı onu zayıf bir at mızrakların ucundan Sabah kartal gibi hızlı çıkan yuvasından	فَأَنْتَ بِهِ أَسْلَى الْأَسِنَّةِ ضَامِرٌ مِثْلُ الْعُقَابِ غَدَّتْ مِنَ الْوَكْرِ
Esir aldık Hâlid'i Lakin 'Avf onu salıverdi	وَلَقَدْ أَخَذْنَا خَالِدًا فَأَجَارَهُ عَوْفٌ وَأَطْلَقَهُ عَلَى قَدْرِ
Katılsaydılar bize Hâlid konusunda Dönemezdi savaşa sonsuza dek hatta	وَلَقَدْ تَدَارَكَ رَأْيُنَا فِي خَالِدٍ مَاسَاءَ خَيْلًا آخِرَ الدَّهْرِ

5.8. İki Aydırlar Ailede/²⁴¹ قَمْرَانِ فِي النَّادِي

Bahir: Kâmil

Tür: Fahr

İkisi de iki yiğit aslandır kırmızı pençeleri Yağmur olmuşlardı zor kıtlık vakitleri	أَسْدَانِ مُحَمَّرًا الْمَخَالِبِ نَجْدَةً بِحِرَانِ فِي الزَّمَنِ الْعَضُوبِ الْأَنْمَرِ
---	--

²³⁹ Aşiretini ölen kardeşlerinin intikamını almaya ve savaşa teşvik etmek için bu beyitleri inşâd etmiştir.

²⁴⁰ Fek'âs, Süleym'in mahallelerinden biridir.

²⁴¹ Hansâ'dan kardeşlerini tasvir etmesi istendiğinde, "Sahr zamanının tozlu bahçesi ve ordunun ani ölümüydü; Mu'âviye ise söyleyip yapandır." demişti. Birisi ona hangisi daha parlak ve övgüye değer diye sorduğunda da "Sahr, kışın sıcaklık, Mu'âviye ise serin havadır." demişti. Hangisi sana daha çok acı verdi diye sorulunca da "Sahr ciğerimde yangın; Mu'âviye ise bedenimde hastalıktır." demişti.

Parlak ve yüce iki aydırlar ailede
İki büyük daldırlar şeref ve yücelikte

قَمْرَانِ فِي النَّادِي رَفِيْعَا مَحْتَدٍ
فِي الْمَجْدِ فَرْعَا سُؤْدِدٍ مُتَخَيَّرٍ

5.9. Yetiştirdi Babasına/²⁴²جاری أباهُ

Bahir: Kâmil

Tür: Fahr

Yarıştı babasıyla ve yaklaştı ona Şeref elbisesini giyiyorlar art arda	جاری أباهُ فَأَقْبَلَا وَهُمَا يَتَعَاوَرَانِ مِثْلَ مَلَأَةِ الْفَخْرِ
Hatta kalpler yarışanı bilmeyi arzuladığında Bazen Sahr, bazen babası özre gerek duymakta	حَتَّى إِذَا نَزَّتِ الْقُلُوبُ وَقَدْ لَزَّتْ هُنَاكَ الْعُذْرَ بِالْعُذْرِ
Hangis! Diye insanların nidaları yükseldi Bilmiyorum diye birisi cevap verdi	وَعَلَا هُتَافُ النَّاسِ أَيْهِمَا قَالَ الْمُجِيبُ هُنَاكَ لَا أُدْرِي
Göründü yüzü babasının Geçti gitti üzerinden, akan gençliğinin	بَرَزَتْ صَحِيفَةُ وَجْهِ وَالِدِهِ وَمَضَى عَلَى غُلُوَائِهِ يَجْرِي
İyilik etti babası; o da layıktı ona denk olmaya Şayet olmasaydı babası ondan büyük yaşça	أَوْلَى فَأَوْلَى أَنْ يُسَاوِيَهُ لَوْلَا جَلَالُ السِّنِّ وَالْكِبَرِ
Onlar... Sanki onlar ortaya çıktılar İki kartal gibi yuvalarına kondular	وَهُمَا كَأَنَّهُمَا وَقَدْ بَرَزَا صَقْرَانِ قَدْ حَطَّ عَلَى وَكْرٍ

5.10. Karanlığı Aydınlatan Ay/ قَمْرٌ يَجْلُو الدُّجَى

Bahir: Basît

Tür: Fahr

Biz gece yıldızlar gibiydik o da aramızda aydı Karanlığı aydınlatan o ay aramızdan ayrıldı	كُنَّا كَأَنَّجُمٍ لَيْلٍ وَسَطَهَا قَمْرٌ يَجْلُو الدُّجَى فَهَوَى مِنْ بَيْنِنَا الْقَمْرُ
Ey Sahr! Yer bulamadım ki hiçbir millet içinde Yer edindim sadece tanınıp bilindiğin yerde	يَا صَحْرُ مَا كُنْتُ فِي قَوْمٍ أُسْرُ بِهِمْ إِلَّا وَأَنْتَ بَيْنَ الْقَوْمِ مُشْتَهَرٌ
Git, hala övülmeğtesin başına gelenlerle Öyle bir yol tuttun ki örnek oldun saygın kimselere	فِيَاذْهَبْ حَمِيداً عَلَى مَا كَانَ مِنْ حَدَثٍ فَقَدْ سَلَكَتَ سَبِيلاً فِيهِ مُعْتَبَرٌ

²⁴² Hansâ'ya, kardeşini övmekle babasını hicvettiği söylenmişti. O da kardeşi ve babası arasındaki eşitliğe işaret edip, babasının da hakkını gözeterek kardeşini tasvir etmiştir.

5.11. Beni Düreyd'e Mi Zorluyorsun?/أَتُكْرِهْنِي هُبَيْلَتَ عَلَي دُرَيْدٍ²⁴³

Bahir: Vâfir

Tür: Hiciv

Humeyde ²⁴⁴ bana her gün sataşmakta Mu'âviye b. 'Amr'a beni zorladığı hususta	يُبَادِرُنِي حُمَيْدَةُ كُلَّ يَوْمٍ فَمَا يُولِي مُعَاوِيَةَ بَنَ عَمْرٍو
Eğer hükmedemezsem kendime nasibimde Zaman alıp götürür Sahr'ı hem de	لَئِنْ لَمْ أُؤْتْ مِنْ نَفْسِي نَصِيبًا لَقَدْ أودَى الزَّمَانُ إِذَا بِصَخْرِ
Beni Düreyd'e mi zorluyorsun annesi evlatsız kalasıca? Ben haram etmişken kendimi Bedr kabilesi başkanına	أَتُكْرِهْنِي هُبَيْلَتَ عَلَي دُرَيْدٍ وَقَدْ أَحْرَمْتُ سَيِّدَ آلِ بَدْرِ
Allah korusun o kısa ayaklının benimle evlenmesinden O elleri de kısa olanın Cûşem b. Bekr kabilesinden	مَعَاذَ اللَّهِ يَنْكَحُنِي حَبْرَكِي قَصِيرُ الشَّيْبِ مِنْ جُشَمِ بَنِ بَكْرِ
Şerefi asaleti görür kendinde Gelen arkadaşına kuru hurma yedirdiğinde	يَرَى مَجْدًا وَمَكْرَمَةً أَتَاهَا إِذَا عَتَى الصَّدِيقَ جَرِيمَ تَمْرِ ²⁴⁵
Eğer gelin olsaydım ben Cûşem'de O zaman kalırdım yoksulluk, pislik içinde	وَلَوْ أَصْبَحْتُ فِي جُشَمٍ هَدِيًّا إِذَا أَصْبَحْتُ فِي دَنَسٍ وَفَقْرٍ ²⁴⁶

5.12. Atı Ağlasın Ona/لِتَبْكِيهَ الْخَيْلُ/أَتَاها

Bahir: Serî

Tür: Mersiye

Ey gözüm bol gözyaşlarıyla Şerefi en güzel koruyana ağla	يَا عَيْنَ جُودِي بِالْذُمُوعِ الْغِزَارِ وَأَبْكِي عَلَي أَرْوَعِ حَامِي الدِّمَارِ
Kavmin cömert liderine Hepsinin asil soyu onu yüceltmekte	فَرَعٍ مِنَ الْقَوْمِ كَرِيمِ الْجَدَا أَنَّمَاهُ مِنْهُمْ كُلُّ مَحْضِ النِّجَارِ
Derim geldiğinde bana ölüm haberi Ve insanlar konuştuğunda birbiriyle gizli gizli	أَقُولُ لَمَّا جَاءَنِي هُلْكُهُ وَصَرَخَ النَّاسُ بِنَجْوَى السِّرَارِ

²⁴³ Düreyd b. Sımme Hansâ'ya evlilik teklifinde bulunduğu, onu evlenmeye zorlayan kardeşi Mu'âviye ve Düreyd'e karşı söylemiş olduğu şiiirdir.

²⁴⁴ Humeyde bazı kaynaklarda Huceyye (حجية) olarak geçmektedir. Tahminlere göre bu kelime Hansâ'nın Düreyd'i hicvetmek için kullandığı bir lakaptır.

²⁴⁵ Bu beyit farklı şekilde rivayet edilmiştir: "بِرَى شرفا و مكرمة أتاها- إذا أغذى الجليس جريم تمر" bkz: Luis Şeyho a.g.e., s. 60/ Enver Ebû Süveylim, a.g.e., s. 372

²⁴⁶ Bu şiir, beyitlerin sıralaması açısından şerhlerde farklılık gösterdiği gibi iki beyit daha rivayet edilmiştir. "وَهُمْ أَكْفَاؤُنَا فِي كُلِّ خَيْرٍ - وَبِهِمْ أَكْفَاؤُنَا فِي كُلِّ شَرٍّ" (Onlar yeter bize her iyilikte- Onlar yeter bize her kötülükte), "فَبَيْلَةٌ إِذَا سَمِعُوا بِدُعْرِ تَخَفَى جَمْعُهُمْ فِي كَتْلِ جُحْرٍ" (Kabilecik korku duyduğunda- Hepsi saklanıverir odalara), bkz: Luis Şeyho, a.g.e., s. 60-61

Kardeşçığım! Eğer veda ettiysen bize Ziyaret uzaklaşır bizden seninle	أَخِي إِمَّا تَكُ وَدَّعْتَنَا وَحَالَ مِنْ دُونِكَ بَعْدَ الْمَزَارِ
Nice iyilikler sundun bana Küçük yetimlere ve yoksullara	فَرُبَّ عُرْفٍ كُنْتَ أَسَدَيْتَهُ إِلَى عِيَالٍ وَيَتَامَى صِغَارِ
Nice mutluluklar bahşeyledin onlara Esaret altındaki tutsaklara	وَرُبَّ نُعَى مِنْكَ أَنْعَمْتَهَا عَلَى عُنَاةٍ غُلَّقِي فِي الْإِسَارِ
Feda olsun ailem ona Kemiklerini parçaladılar taşlar arasında	أَهْلِي فِدَاءً لِلَّذِي غَوْدِرْتَ أَعْظَمُهُ تَلْمَعُ بَيْنَ الْخَبَارِ
Yenik düşen keskin kılıçlara, mızraklara Yıldırım gibi parlayan, evlerin arasında	صَبْرِيحٍ أَرْمَاحٍ وَمَشْحُوذَةٍ كَالْبَرْقِ يَلْمَعَنَّ خِلَالَ الدِّيَارِ
Kim ki bir gün bir efendiye ağlarsa Ağlasın sıcak gözyaşlarıyla	مَنْ كَانَ يَوْمًا بِأَكْبَى سَيِّدًا فَلْيَبْكِهِ بِالْعَبْرَاتِ الْجِرَارِ
Terk edildiği zaman atı ağlasın ona Ölüm meydanında, savaş bittikten sonra	وَلْتَبْكِهِ الْخَيْلُ إِذَا غَوْدِرْتَ بِسَاحَةِ الْمَوْتِ غَدَاةَ الْعِثَارِ
Tüm dert kardeşlerim ağlasın ona Kurtuluş yolları imkânsızlaştığında	وَلْيَبْكِهِ كُلُّ أَخِي كَرْبَةٍ ضَاقَتْ عَلَيْهِ سَاحَةُ الْمُسْتَجَارِ
Fakirlerin baharı, cömertlik sığınağı Korktuğunda insanlar, olunca yağmur kıtlığı	رَبِيعُ هَالِكٍ وَمَأْوَى نَدَى حِينَ يَخَافُ النَّاسُ قَحْطَ الْقِطَارِ
Sulasın kabrini kuşatan şehirleri Bahar yağmurları, bulutlardan dökülen geceleri	أَسْقَى بِلَادًا ضَمَّنتَ قَبْرَهُ صَوْبُ مَرَابِيعِ الْغُيُوثِ السَّوَارِ
Yok bir talebim bundan başka İçmeye yağmurlar boşalsın çorak topraklarda	وَمَا سُؤَالِي ذَاكَ إِلَّا لِي يَسْقَاهُ هَامٌ بِالرَّوْيِ فِي الْقِفَارِ
Söyle onunla alay edenlere Ölüm ve aş bir elbise gibidir bedende	قُلْ لِلَّذِي أَضْحَى بِهِ شَامِتًا إِنَّكَ وَالْمَوْتَ مَعًا فِي شِعَارِ
Sevgimi hafif gören, sevinen ölümüne Kavuşur aynı ölüme yok bunda hiçbir şüphe	هُوَ وَوَجْدِي أَنَّ مَنْ سَرَّهُ مَصْرَعُهُ لَاحِقُهُ لَا تَمَارِ
Yok hiçbir fark aralarında Biri akşam gider biri de sabahına	وَإِنَّمَا بَيْنَهُمَا رَوْحَةٌ فِي إِثْرِ غَادٍ سَارَ حَدَّ النَّهَارِ
Ey savaş günü vuran süvariye! Kızıışmış savaş meydanında kılıç ile	يَا ضَارِبَ الْفَارِسِ يَوْمَ الْوَعَى بِالسَّيْفِ فِي الْحَوْمَةِ ذَاتِ الْأَوَارِ
Toz bulutuyla taşır onu hızlı atı Kurt gibi azdır saçı, koşarken dayanıklı	يَرْدِي بِهِ فِي نَقْعِهَا سَابِخٌ أَجْرُدُ كَالسَّرْحَانِ ثَبْتُ الْحِضَارِ
Mücadele ettin kılıçlı kahramanlarla Vazgeçtiler haklarını savunmaktan hatta	نَازَلْتَ أَبْطَالًا لَهَا ذَادَةٌ حَتَّى ثَنَوْا عَنِ حُرْمَاتِ الدِّمَارِ
Yemin ettim Kâbe'ye ve ziyaret edenlere Şeytan taşlanırken su verirler asil develere	حَلَفْتُ بِالْبَيْتِ وَرُؤَايِهِ إِذْ يُعْمَلُونَ الْعَيْسَ نَحْوَ الْجِمَارِ

Yas tutmam hiçbir ölene asla Özlem duymadı önde giden on aylık develer senden sonra	لَا أَجْزَعُ الدَّهْرَ عَلَى هَالِكٍ بَعْدَكَ مَا حَنَّتْ هَوَادِي الْعِشَارِ
Ey içimde ateşler yakan keder Hüzün ateş gibi kalbimi deler	يَا لَوْعَةً بَانَتْ تَبَارِيحُهَا تَقْدَحُ فِي قَلْبِي شَجًّا كَالشَّرَارِ
Gösterdi bana nefreti ondan sonra Yakın ve merhameti olan kim varsa	أَبْدَى لِي الْجَفْوَةَ مِنْ بَعْدِهِ مَنْ كَانَ مِنْ ذِي رَحِمٍ أَوْ جَوَارِ
Zaman onu öldürmüş olsa da Yağmurlar rahmet oldu mezarın toprağına	إِنْ يَكُ هَذَا الدَّهْرُ أَوْدَى بِهِ وَصَارَ مَسْحًا لِجَارِي الْقِطَارِ
Yok olur bütün diriler Bir kere kesilir bütün ipler	فَكُلُّ حَيٍّ صَائِرٌ لِلْبَلَى وَكُلُّ حَبْلِ مَرَّةً لِإِنْدِثَارِ

5.13. Güler Yüzlüydü/ كَانَ بَسَامًا

Bahir: Tavîl

Tür: Mersiye

Ey gözlerim cömertçe ağlayın Sahr'a Eli açık efendiye o cesur kahramana	أَعْيَنِي جُودًا بِالدُّمُوعِ عَلَى صَخْرِ عَلَى الْبَطْلِ الْمِقْدَامِ وَالسَّيِّدِ الْغَمْرِ
Herkes ağlasın ona Süleym'den Güler yüzlü ve misafirperverdi zaten	لِيَبْكِ عَلَيْهِ مِنْ سُلَيْمٍ جَمَاعَةً فَقَدْ كَانَ بَسَامًا وَمُحْتَضِرَ الْقَدْرِ

5.14. Ne Güzel Gençtin Sen/ نِعَمَ الْفَتَى كُنْتَ

Bahir: Basît

Tür: Mersiye

Ey gözüm az değil cömertçe ağla Yanaklarına inci gibi dökülen gözyaşlarıyla	يَا عَيْنِ جُودِي بِدَمْعٍ غَيْرِ مَنزُورِ مِثْلِ الْجُمَانِ عَلَى الْخَدَّيْنِ مَحْدُورِ
Karakteri övgüye değer kardeşime ağla Nuru ay gibi aşikâr parlamakta	وَأَبْكِي أَخًا كَانَ مَحْمُودًا شَمَائِلُهُ مِثْلَ الْهَيْلَالِ مُنِيرًا غَيْرَ مَغْمُورِ
(Ağla) ölümün aldığı süvariye İyileşmez bir kırık oldu gönlümde	وَفَارِسَ الْخَيْلِ وَافْتَهُ مَنِيئَتُهُ فَفِي فُؤَادِي صَدْعٌ غَيْرُ مَجْبُورِ
Ne güzel bir gençtin şiddetli rüzgâr esince Benzerdi sesi yavrusuna feryat eden kadınların sesine	نِعَمَ الْفَتَى كُنْتَ إِذْ حَنَّتْ مُرْفِرْفَةً هَوَجُ الرِّيحِ حَنِينِ الْوَالِدِ الْحُورِ
Atıyla huysuzca çarpışırken kahramanlarla	وَالْخَيْلُ تَعْتُرُّ بِالْأَبْطَالِ عَابِسَةً

Kurt gibiydi, kimi darbeyle yere kapanan, bulanana toprağa

مِثْلَ السَّرَاحِينِ مِنْ كَابٍ وَمَعْفُورٍ

5.15. Musibetlerle Baş Eden/ مَن لِحَوَادِثِ الدَّهْرِ

Bahir: Kâmil

Tür: Mersiye

Ey Sahr! Baş eden musibetlerle Yokuşları kolaylaştıran yolculuk edenlere	يَا صَحْرُ مَن لِحَوَادِثِ الدَّهْرِ أَمْ مَن يُسَهِّلُ رَاكِبَ الوَعْرِ
Bir ferahlık getirirdin felaketlere Şimdi hükmedemez oldun iyiye, kötüye	كُنْتَ المَقْرَجَ مَا يَنْوِبُ فَقَدْ أَصْبَحْتَ لَا تُحْيِي وَلَا تُمْرِي
Topraklar saçılır tüm güzelliklerinin üzerine Ve o taze, parlak yüzün üstüne	يُحْتَى التُّرَابُ عَلَى مَحَاسِنِهِ وَعَلَى غَضَارَةِ وَجْهِهِ النَّضْرِ

5.16. Ölümünden Tutuldu Güneş/ وَالشَّمْسُ كَاسِفَةٌ لِمَهْلِكِهِ

Bahir: Meczuu'l-Kâmil

Tür: Mersiye

Ey gözüm ağla cömertçe Soyu asil, lider gence	يَا عَيْنَ جُودِي بِالدُّمُوعِ عَلَى القَتَى القَرَمِ الأَعْرَ
Beyaz yüzü parlayan Hayırlılar arasında güneş gibi ışık saçan	أَبْيَضُ أبلَجُ وَجْهُهُ كَالشَّمْسِ فِي خَيْرِ البَشَرِ
Ölümünden güneş tutuldu Ve ayın söndü nuru	وَالشَّمْسُ كَاسِفَةٌ لِمَهْلِكِهِ وَمَا اتَّسَقَ القَمَرُ
İnsanlık ağlar acılar içinde Cinler yardım eder uyku tutmayanlara gece	وَالْإِنْسُ تَبْكِي وَلَهَا وَالجِنُّ تُسَعِدُ مَن سَمَرَ
Ağlar üzüntüyle yabancılar Gelince ondan haber	وَالوَحْشُ تَبْكِي شَجْوَهَا لَمَّا أَتَى عَنْهُ الخَبَرُ
O cömert lider üstlenirdi Aşiretin çoğunun diyetlerini	المِدْرَةُ القَيْتَاضُ يَحْمِلُ عَنْ عَشِيرَتِهِ الكِبَرُ
Çok verir başa kakmaz Tabiatında cimrilik olmaz	يُعْطِي الجَزِيلَ وَلَا يَمُنُّ وَلَيْسَ شِيمَتُهُ العَسْرُ
Onadır acım, kederim; facia gibi Yıkılmış bir kale gibi oldum sanki	وَيَلِي عَلَيْهِ وَيَلَّةُ أَصْبَحْتُ حِصْنِي مُنْكَسِرِ

5.17. Ağlıyorum Kabilenin Gencine/ ابكي فتى الحىي

Bahir: Basît

Tür: Mersiye

Ey gözüm boşalt oluk gibi gözyaşlarını Ağla Sahr'a, kesilmesin yaşlarının akması	يا عينُ فيضي بدمعٍ منك مغزاري وابكي لصخرٍ بدمعٍ منك مدرارٍ
Uykularım kaçtı, uyanık geceledim Sanki tozla sürmelendi gözlerim	أني ارقتُ فبتُ اللَّيلَ ساهرةً كانما كحلتُ عيني بعوارٍ
Gözlerim yıldızları kimse bana çobanlık yüklemese de Yenileri giymem, bazen eski elbiseleri geçiririm üstüme	ارعى النُّجومَ وما كلَّفتُ رعيتهما وتارةً أتغسِّي فضلَ أطماري
Duydum bir haber beni sevindirmeyen Bir ulak da geldi bana, yayıldı haber yeniden	وقد سمعتُ فلمُ أبهجْ به خبراً مخبراً قامَ ينبي رجعَ أخبارٍ
Dedi: Annenin oğlu yatıyor mezarda Örttüler üzerini kefenle ve taşlarla	قال ابنُ أمِّكِ نايٍ بالضحريحِ وقد سؤوا عليه بالواحٍ وأحجارٍ
Var git, Allah seni uzak etmesin (bu) adamdan Haksızlıktan men eden, intikam arzulayan	فاذهبِ فلا يبعدنكَ اللهُ من رجلٍ مناعٍ ضميمٍ وطلابٍ بأوتارٍ
Vardı cesur, güçlü bir kalbin Güçlü bir kaynağa dayanırdı köklerin	قد كنتَ تحملُ قلباً غيرَ مهتضمٍ مركباً في نصابٍ غيرِ خوارٍ
Mızrakların ucu gibi yüzü aydınlatır geceyi Hürlerin oğlu hürdür, keskindir fikirleri	مثلَ السَّنانِ تُضيئُ اللَّيلَ صورتهُ جلدُ المريرةِ حرٌّ وابنُ أحرارٍ
Ağlıyorum ölümün aldığı kabilenin gencine Bir gün ecel ulaşacak her nefse	ابكي فتى الحىي نالتَهُ منيتهُ وكلُّ نفسٍ الى وقتٍ ومقدارٍ
Sana ağlayacağım güvercinler öttüğü sürece Yolları aydınlattıkça yıldızlar yürüyenler için gece	وسوفُ أبكيكُ ما ناحتَ مُطوّقةً وما اضاءتْ نجومُ اللَّيلِ للسَّاري
Barış yapmam asla savaştığın milletle Hatta kara katran beyaza dönse bile	ولا أسألمُ قوماً كنتَ حرهمُ حتى تعودَ بياضاً جوئهُ القارِ
Söyle Hufâf ve 'Amr'a ²⁴⁷ eğer görürsen Açık, hiçbir sır içermeyen	ابلعُ خفافا وعوفاً أن لقيتهمُ عميمَةً من نداءٍ غيرِ إسرارٍ
Söz ederim Sahr'ın evi açık olanlardan Haberiniz var mı komşu, misafir hakkından?	أعني الذينَ إليهمُ كانَ منزلُهُ هل تعرفونَ ذمامَ الضَّيفِ والجارِ؟
Sizden biriniz olsaydı korumamız altında Musallat olmazdı savaş dışında düşman ona	لو منكمُ كانَ فينا لمُ ينلْ ابدأً حتى تلاقى أمورُ ذاتِ آثارٍ
Sanki kanınızdan olan misafirdir aranızda Savunmadınız onu uğrattınız hayal kırıklığına	كانَ ابنَ عمتِكُمْ حقاً وضيفِكُمْ فيكمُ فلمُ تدفعوا عنه بإخفارٍ
Çekin kıyafetleri ki kolaylık olsun size	شدوا المآزرَ حتى يُستدَفَ لكمُ

²⁴⁷ Hufâf ve 'Amr, Süleyim'in içindedir, Hansâ'nın Hufâfi olduğu söylenir.

Gün savaşıma günüdür düşmeyin tereddüde	وَشَمَّرُوا إِنِّهَا أَيَّامٌ تَشْمَارُ
Ağlayın ölümün aldığı cesur gence Kaderin izin verdiği musibet dolu günde	وَابْكُوا فَتَى الْبَاسِ وَاْفْتَهُ مِنْيْتَهُ فِي كُلِّ نَائِبَةٍ نَائِبَتْ وَأَقْدَارِ
Uyku yok size intikam alana kadar Atlarınız yorulsun acıyla yavrusunu atana kadar	لَا نَوْمَ حَتَّى تَقْوُدُوا الْخَيْلَ عَابِسَةً يَنْبُذَنَّ طَرْحًا بِمَهْرَاتٍ وَأَمْهَارِ
Ya da kazın bir kuyu ölüm zaten yakın Evlerinin yanına Huseyn ve İbn Seyyâr'ın ²⁴⁸	اوتحفروا حفرةً فالموتُ مكتنِعٌ عِنْدَ الْبُيُوتِ حُصِينًا وَابْنَ سَيَّارِ
Ya da yıkayın kendinizi ayıptan ardan Yıkayıp temizlendiği gibi kadınların hayızdan	او ترحضوا عنكم عاراً تجللكم رَحَضَ الْعَوَارِكِ حَيْضًا عِنْدَ أَطْهَارِ
Huysuz bir atın sırtına savaş binmiş gibi Taş gibi sert çıplak bir araziye oturmuş sanki	وَالْحَرْبُ قَدْ رَكِبَتْ حَدْبَاءَ نَافِرَةٍ حَلَّتْ عَلَى طَبَقٍ مِنْ ظَهْرِهَا عَارِ
Düşmanları öldürmek isteyip onu, toplandığında Karşılaştılar sanki cesur, yelesi bir aslanla	كَأَنَّهُمْ يَوْمَ رَأَوْهُ بِأَجْمَعِهِمْ رَأَمُوا الشَّكِيمَةَ مِنْ ذِي لِبْدَةٍ صَارِ
İnini koruyan savaşta, yükünü üstlenen Dişleri, tırnaklarıyla adamları lime lime eden	حَامِي الْعَرِينِ لَدَى الْهَيْجَاءِ مُضْطَلَعٌ يَفْرِي الرِّجَالَ بَانِيَابٍ وَأَظْفَارِ
Hatta binler ayrıldı adamdan (Sahr'dan) Kararlı, yol gösteren, korku üzerine varan	حَتَّى تَفَرَّقَتْ الْأَلْفُ عَنْ رَجُلٍ مَاضٍ عَلَى الْهَوْلِ هَادٍ غَيْرِ مَحْيَارِ
Göğsünün üzerinden köpürerek (kanlar) fişkınyordu Kalbinin damarları (kan) püskürüyordu	تَجِيشٌ مِنْهُ فَوْيَقَ التَّدْيِ جَائِفَةٌ بِمَزِيدٍ مِنْ نَجِيعِ الْجَوْفِ فَوَارِ

5.18. Onundur Zafer/ لَهُ الظَّفَرُ

Bahir: Basît

Tür: Fahr

Geri döndü bana hüznler ve de seher Gözlerim geceleri inci gibi yağ döker	أَنْتَى تَأْوَبُنِي الْأَحْزَانُ وَالسَّهَرُ فَالْعَيْنُ مِنِّي هُدُوءٌ دَمْعُهَا دُرٌّ
Ağlarsın Sahr'a o ki zaman vefasızlık etti Öldürdüğünde onu olaylar ve kaderi	تَبْكِي لِصَخْرٍ وَقَدْ رَابَ الزَّمَانُ بِهِ إِذْ غَالَهُ حَدَثُ الْأَيَّامِ وَالْقَدَرُ
Müsamaha huyudur, boldur hibeleri Herkes ayrılrsa bile o tutar sözlerini	سَمَحٌ خَلَانِقُهُ جَزَلٌ مَوَاهِبُهُ وَإِذَا مَا مَعَشَرَ غَدَرُوا
Sığınağıdır fakirlerin ve tüm dul kadınların Baş gösterince şiddetli soğukları kıtlık zamanının	مَاوَى الضَّرِيكِ وَمَاوَى كُلِّ أَرْمَلَةٍ عِنْدَ الْمُحُولِ إِذَا مَا هَبَّتِ الْقُرُرُ
Mücadele etmedi dengiyle hiç savaşta	مَا بَارَزَ الْقِرْنَ يَوْمًا عِنْدَ مَعْرَكَةٍ

²⁴⁸ Husayn'dan kasıt Husayn b. Damîm; İbn Seyyâr'dan kast ettiği ise Mansûr b. Seyyâr el-Mervî'dir.

5.19. Aslan Gibidir/²⁴⁹ كَمِثْلِ اللَّيْثِ

Bahir: Vâfir

Tür: Fahr

Çağurdınız ‘Amir’i ²⁵⁰ ve vazgeçtiniz sonra Hiç ses etmediniz Mu’âviye b. ‘Amr’a	دَعَوْتُمْ عَامِرًا فَتَبَدُّمُوهُ وَلَمْ تَدْعُوا مُعَاوِيَةَ بْنَ عَمْرٍو
Çağırsaydınız onu gelirdi koşarak size Gelirdi süratle, koşarak aceleyle	وَلَوْ نَادَيْتَهُ لِأَتَاكَ يَسْعَى حَثِيثَ الرِّكْضِ أَوْ لِأَتَاكَ يَجْرِي
Kendine güvenirdi mızraklar çarpışınca Alır öcünü her intikam anında	مُدًّا حِينَ تَشْتَجِرُ الْعَوَالِي وَيُدْرِكُ وَتْرَهُ فِي كُلِّ وَتْرٍ
Tereddüt etmez katıldığında bir savaşa Fark etmez kolay ya da zor olsa da	إِذَا لَاقَى الْمَنَآيَا لَا يُبَالِي أَفِي يُسْرِ أَتَاهُ أَمْ يَعْسِرِ
Aslan gibi çökmüş iki eli üstüne Cesur yürekli bir aslan gibidir sıçrayınca yükseğe	كَمِثْلِ اللَّيْثِ مُفْتَرِشٍ يَدَيْهِ جَرِيءِ الصَّدْرِ رُنْبَالٍ سَبَطِرِ

5.20. Var Şerefte İki Yeteneği/ لَهُ بَسْطَتَا مَجِدٍ

Bahir: Tavîl

Tür: Mersiye

Ağlamayayım mı Sahr’a, Sahr sığınağımızken Savaş kızışıp da şiddeti devam ederken	أَلَا أَبْكِي عَلَى صَخْرٍ وَصَخْرٍ ثِمَالِنَا إِذَا الْحَرْبُ هَرَّتْ وَاسْتَمَرَّ مَرِيرُهَا
İki uçtan kızıştırdı savaşı ve yardımlaştılar Güçlüğü üzerine, fakat devam etti zorluklar	أَقَامَ جَنَاحِي رِبْعِيهَا وَتَرَاقَدُوا عَلَى صَعْبِهَا حَتَّى اسْتَقَامَ عَسِيرُهَا
Gölgelendi atlılar ölüm bulutlarıyla Her zerresi bulutların dolu şer ve belayla	بِبَارِقَةٍ لِلْمَوْتِ فِيهَا عَجَاجَةٌ مَنَاكِبُهَا مَسْمُومَةٌ وَنُجُورُهَا
Bulutlardan kanlar yağar yağmur gibi Şiddetli gök gürültüsü gibi atlıların iniltileri	أَهْلًا بِهَا وَكَفَّ الدِّمَاءِ وَرَعْدُهَا هَمَاهِمٌ أَبْطَالٍ قَلِيلٌ فُتُورُهَا
Ve söz Sahr’a aittir savaşın tamamında Sahr’dır yok eden adamları, aldattıklarında	فَصَخْرٌ لَدَيْهَا مِدْرَهُ الْحَرْبِ كُلِّهَا وَصَخْرٌ إِذَا خَانَ الرِّجَالُ يُطِيرُهَا

²⁴⁹ Bu şiirde kardeşi Mu’âviye’yi ve başına gelenleri övmüştür.²⁵⁰ ‘Amir, Süleym’in kendilerine efendi olarak seçtiği biridir. Ancak kendisinden fayda görmemişlerdir.

Sanki kartal gibi uçan sarp kayalıklara Sahr'dır tırmanmaya tek mâlik çetin yokuşlara	مِنَ الْهَضْبَةِ الْعُلْيَا الَّتِي لَيْسَ كَالصَّفَا صَفَاهَا وَمَا إِنَّ كَالصُّخُورِ صُخُورُهَا
Vardır ulaşılamayan şerefeleri Ona varmak isteyenleri men eden zirveleri	لَهَا شَرَافَاتٌ لَا تُنَالُ وَمَنْكِبٌ مَنْبِعُ الدَّرَى عَالٍ عَلَى مَنْ يُثِيرُهَا
Var şerefte iki yeteneği: çok veren bir eli Diğeri mızraklarla alır istediğini	لَهُ بَسْطَتَا مَجِدٍ فَكَفَّ مُفِيدَةً وَأُخْرَى بِأَطْرَافِ الْقَنَاةِ شُقُورُهَا
Yetiştirdi onu savaşlar ama vazgeçmez yine de Bir gün ondan gayrısı bıkip usansa bile	مِنَ الْحَرْبِ رَبَّتَهُ فَلَيْسَ بِسَائِمٍ إِذَا مَلََّ عَنْهَا ذَاتَ يَوْمٍ ضَجُورُهَا
Kızıştığında savaş acaba kimle erer sükûnete Gücü yetmez kimsenin gebe olduğu onca şerre	إِذَا مَا اِقْمَطَرْتَ لِلْمَغَارِ وَأَبْقَنْتَ بِهِ عَن حِيَالٍ مُلْقِحٍ مَن يَبُورُهَا

5.21. Cimrilik Etmeden Verir/ جَوَادٌ غَيْرُ مِقْتَارٍ

Bahir: Basît

Tür: Mersiye

Ey gözüm akıt gözyaşını bolca Gözyaşı dök akan nehir adeta	يَا عَيْنَ جُودِي بَدِّعِ مِنْكَ مِدْرَارِ جُهْدَ الْعَوِيلِ كَمَا الْجَدُولِ الْجَارِي
Ağla kardeşine unutma şemailini Ağla kardeşine zayıf değil cesaretli	وَأَبِكِ أَخَاكَ وَلَا تَنْسِي شَمَائِلَهُ وَأَبِكِ أَخَاكَ شُجَاعًا غَيْرَ خَوَارِ
Yetimler dullar için kardeşine ağla Misafir, komşu hakkı için kardeşine ağla	وَأَبِكِ أَخَاكَ لِأَيْتَامٍ وَأَرْمَلَةٍ وَأَبِكِ أَخَاكَ لِحَقِّ الضَّيْفِ وَالْجَارِ
Çoktur fazileti, parmakları hayırla ıslanmakta Gizlenmez, dolunay gibi parlar gece yolda olana	جَمٌّ فَوَاضِلُهُ تَنْدَى أَنَامِلُهُ كَالْبَدْرِ يَجْلُو وَلَا يَخْفَى عَلَى السَّارِي
Verdiğini almaz geri, azat eden esirleri Düşmanı kırıp geçiren, cesurdur aslan gibi	رَدَّادُ عَارِيَةٍ فَكَأَنَّكَ عَانِيَةٌ كَضَيْغِمٍ بِاسِلٍ لِلْقَرْنِ هَصَارِ
Vadilerin gezgini, taşıyandır sancakları Cimrilik etmez dosta düşmana, açıktır avuçları	جَوَابُ أَوْدِيَةٍ حَمَالُ الْوَيْةِ سَمْحُ الْيَدَيْنِ جَوَادٌ غَيْرُ مِقْتَارِ

5.22. Doyurur Kavmi/ يُشْبِعُ الْقَوْمَ

Bahir: Reml

Tür: Mersiye

Gözüm, benim için ağla Sahr'a	عَيْنِ فَبِكِي لِي عَلَى صَخْرٍ إِذَا
-------------------------------	---------------------------------------

Bıçaklar develerin üzerine konulduğunda	عَلَّتِ الشَّفْرَةُ أَثْبَاجَ الْجُرُزِ
Doyururdu kavmini yağlardan Rüzgârlar dalları eğip büktüğü zaman	يُشْبِعُ الْقَوْمَ مِنَ الشَّحْمِ إِذَا الْوَبِ الرِّيحُ باغصانِ الشَّجَرِ
Kadınlar birlikte yürüdüğü zaman, Beyaz kuşlar gibi bulanık sulardan ²⁵¹	وَإِذَا مَا الْبَيْضُ يَمْشِينَ مَعاً كَبْنَاتِ الْمَاءِ فِي الضَّحْلِ الْكَدِيرِ
Eğer başını esirler mızraklardan korkudan Köylüler de dağlar arasında saklanan	جانحاتٍ تحتَ أطرافِ القَنَا بَادِيَاتِ السُّوقِ فِي فَجِّ حَذِرِ
Öyle bir yaralar ki, kurutmaz yarasını Ne büyücünün büyüsü, ne de saramaz hiçbir sargı	يَطْعَنُ الطَّعْنَةَ لَا يُرْفِقُهَا رَقِيَّةٌ الرَّاقِي وَلَا عَصْبُ الْخَمْرِ

5.23. Kim Kovalar Atı/ مَن لَطْرَادِ الْخَيْلِ

Bahir: Basît

Tür: Mersiye

Gözlerim, az değil de ağlayın cömertçe Feryat edin, Sahr en hayırlısıdır yatanların kabirde	عَيْنِي جوداً بدمعٍ غيرَ متزورٍ وَأَعُولاً إِنَّ صَخْرًا خَيْرٌ مَقْبُورٍ
Unutmadığım için ayıplamayın beni Sahr'ın hatırasını o ki hayırlı ve şerefli	لَا تَحْذُلَانِي فَإِنِّي غَيْرُ نَاسِيَةٍ لِذِكْرِ صَخْرٍ حَلِيفِ الْمَجْدِ وَالْخَيْرِ
Ey Sahr! Kim kovalar atı savaşa hazırlanan Ve bineklerin semeri bağlandığı zaman	يَا صَخْرُ مَن لَطْرَادِ الْخَيْلِ إِذْ وُزِعَتْ وَلِلْمَطَايَا إِذَا يُشَدَّدَنَّ بِالْكُورِ
Evimize gelen yetimler, misafirler için Gece, senden yardım dilemek için	وَلِلْيَتَامَى وَلِلْأَضْيَافِ إِن طَرَقُوا أَبْيَاتَنَا لَفَعَالٍ مِنْكَ مَخْبُورِ
Kim acır ki prangalara vurulmuş esire Kim verir bolca kolaylıkta, güçlükte?	وَمَن لِكُرْبَةِ عَانٍ فِي الْوِثَاقِ وَمَن يُعْطِي الْجَزِيلَ عَلَى عُسْرٍ وَمَيْسُورِ
Kim yardım eder feryat eden bu kadına Ağıt günü, cesur süvariye ve yiğidin yarasına	وَمَن لِّطَعْنَةِ حَلِيسٍ أَوْ لِهَاتِفَةٍ يَوْمَ الصُّبْحِ بِفُرسَانِ مَغَاوِيرِ
Kaçtı akrabaları ondan yaralandıktan sonra Hafif bir darbe ile Meşrafi ²⁵² kılıçlarla	فَرَّ الْأَقْرَابُ عَنْهَا بَعْدَمَا ضُرِبُوا بِالْمَشْرِفِيَّةِ ضَرْبًا غَيْرَ تَعْزِيرِ
Teslim oldu kılıç darbesinden sonra akıncılara Bol nimetli hayatı yaşadıktan sonra	وَأَسْلَمَتْ بَعْدَ نَقْفِ الْبَيْضِ وَاعْتَسَقَتْ مِن بَعْدِ لَذَّةِ عَيْشٍ غَيْرِ مَقْتُورِ
Ey Sahr! Hayat kaynağımızdın sen Savrulmasaydın eğer bu felaketlerden	يَا صَخْرُ كُنْتَ لَنَا عَيْشًا نَعِيشُ بِهِ لَوْ أَمَهَلْتَكِ مُلِمَاتُ الْمَقَادِيرِ

²⁵¹ Bu beyitte Hansâ Sahr'ı esir düşen, çamur ve bataklıkta sürüklenen kadınların kurtarıcısı olarak tasvir etmiştir.

²⁵² Yapıldıkları yerden ötürü bu isimle bilinen bir kılıç türü.

Ey atın süvarisi, bitkin düşmediler saldırdıklarında Kavmin süvarisinin şevke getirirsin zayıfladıklarında	يَا فَارِسَ الْخَيْلِ إِن شَدَّوْا فَلَمْ يَهِنُوا وَفَارِسَ الْقَوْمِ إِن هَمَّوْا بِتَقْصِيرِ
Ey Sahr'a olan üzüntüm, bindiğinde ata O at ki benzemekte dağ ceylanlarına	يَا لَهْفَ نَفْسِي عَلَى صَخْرٍ إِذَا رُكِبَتْ خَيْلٌ لِحَيْلٍ كَأَمْثَالِ الْيَعَافِيرِ
Tutuşturdu kavmi savaşın narını Tutuşturamaz onu cesur oğlu cesurlardan başkası	وَأَلْفَحَ الْقَوْمُ حَرْبًا لَيْسَ يُلْقِحُهَا إِلَّا الْمَسَاعِيرُ أَبْنَاءُ الْمَسَاعِيرِ
Ey Sahr ne gizler bu kabir kereminden Temiz tabiatından ve iffetinden?	يَا صَخْرُ مَاذَا يُوَارِي الْقَبْرُ مِنَ كَرَمٍ وَمِنْ خَلَائِقِ عَقَابٍ مَطَاهِيرِ

5.24. Zamanın Musibeti/ رَبُّبُ الزَّمَانِ

Bahir: Basît

Tür: Fahr

İki dal gibiydik bir kökten uzanan İkimizin dalları da hayırlara uzanan	كُنَّا كَغُصْنَيْنِ فِي جُرْثُومَةٍ بَسَقَا حِينَأُ عَلَى خَيْرٍ مَا يُنْبَى لَهُ الشَّجَرُ
Hatta denildi ki uzandı ikisinin kökleri Fidanları olgunlaştı, meyveleri yetişti	حَتَّى إِذَا قِيلَ قَدْ طَالَتْ عُرُوقُهُمَا وَطَابَ غَرْسُهُمَا وَاسْتَوْسَقَ الثَّمَرُ
Ama birini aldı zamanın musibeti Zaman yarım bırakmaz ertelemez bir şeyi	أَخْتَى عَلَى وَاحِدٍ رَبُّبُ الزَّمَانِ وَمَا يُبْقِي الزَّمَانُ عَلَى شَيْءٍ وَلَا يَذَرُ

5.25. Cevap Vermez Tozlanmış Yanaklarla/ لَا يُجِيبُ مُعَفَّرًا

Bahir: Tavîl

Tür: Mersiye

Sanki İbn 'Amr baskın yapmamış gibi şafak vakti Atlara, kıymetli develere binmemiş gibi	كَأَنَّ ابْنَ عَمْرٍو لَمْ يُصَبِّحْ لِغَارَةِ بِخَيْلٍ وَلَمْ يُعْمَلْ نَجَائِبَ ضَمَّرَا
Hiç yardım etmemiş gibi yakın dostlarına savaşta Atı bulanırdı onu şevke getiren toz bulutuna	وَلَمْ يُجَزَّ إِخْوَانَ الصَّفَاءِ وَيَكْتَسِي عَجَاجًا أَثَارَتُهُ السَّنَابِكُ أَكْدَرَا
Öğle sıcağında hiç çadırlar kurmamış gibi Arkadaşlarını gölgeleyen süslü elbiseleri	وَلَمْ يَبْنِ فِي حَرِّ الْهَوَاجِرِ مَرَّةً لِفَتَيْتِهِ ظِلًّا رِءَاءَ مُحَبَّرَا
Doğrusu cömertliğinden ağladılar Sahr'a Cimrilik ettiğinde zaman insanlara	فَبَكَوْا عَلَى صَخْرٍ بِنِ عَمْرٍو فَإِنَّهُ يَسِيرُ إِذَا مَا الدَّهْرُ بِالنَّاسِ أَعْسَرَا
İstenince yardımı, verirdi bolca, tatlılıkla	يَجُودُ وَيَحْلُو حِينَ يُطَلَّبُ حَيْرُهُ

Çirkinleşirdi, acılar ve düşmanlık arttığında	وَمُرّاً إِذَا يَبْغِي الْمَرَارَةَ مُمَقِرّاً
Şimdi Hansâ üzgün ağlıyor karanlıkta Çağırıyor kardeşini, cevap vermez, tozlanmış yanaklarla	فَخَنَسَاءُ تَبْكِي فِي الظَّلَامِ حَزِينَةً وَتَدْعُو أَخَاهَا لَا يُجِيبُ مُعَقَّرّاً

6. ZE (ز) KÂFİYELİ ŞİİRLERİ

6.1. Giyeriz Demirden Zırhlar/²⁵³ نَلْبَسُ... نَسَجَ الْحَدِيدِ

Bahir: Mütekârib

Tür: Fahr

Zaman ayırdı etimi kemiğimden ısırıp dişleriyle Yaktı canımı, vurarak peş peşe sıkarak elleriyle	تَعَرَّفَنِي الدَّهْرُ نَهْساً وَحَزّاً وَأَوْجَعَنِي الدَّهْرُ قَرَعاً وَغَمّاً
Yok etti ailemi hedef aldı hepsini Kalbim de onlarla gitti kırılmış metaneti	وَأَفْنَى رِجَالِي فَبَادُوا مَعاً فَغَوِدِرَ قَلْبِي بِهِمْ مُسْتَفْتَرّاً
Geçip gittiler sanki sağlam değillerdi bir kale gibi O vakit ki düşman gasp etti kavmin servetini	كَأَنَّ لَمْ يَكُونُوا حِمَى يُتَّقَى إِذِ النَّاسُ إِذْ ذَاكَ مَنْ عَرَّ بَرّاً
En şerefliydiler Benî Mâlik'in ²⁵⁴ İzzet ve cömertlikle gururuydular aşiretin	وَكَانُوا سُرّاً بَنِي مَالِكٍ وَزَيْنَ الْعَشِيرَةِ بَدلاً وَعِزّاً
Eskiden tabibiydiler yoksulların Sığınağı olurlardı korkakların	وَهُمْ فِي الْقَدِيمِ أَسَاءُ الْعَدِيمِ وَالْكَائِنُونَ مِنَ الْخَوْفِ جِرْزَا
Müdafaa ederlerdi onlara sığınanları Ölüm korkusu sarmışken kadınları	وَهُمْ مَنَعُوا جَارَهُمْ وَالنِّسَاءَ يَحْفِرُ أَحْشَاءَهَا الْخَوْفُ حَفْزَا
O sabah karşılaştılar yıkıcı bir orduyla Sade ayak sesleri bırakırlar arkada	غَدَاةً لِقَوْهُمْ بِمَلْمُومَةٍ رَدَاحٍ تُغَادِرُ فِي الْأَرْضِ رِكْزَا
Kılıçlarla, mızraklarla davrandılar Vurup kılıçları, mızraklarla yaraladılar	بِيبِضِ الصِّفَاحِ وَسُمْرِ الرِّمَاحِ فَبِالْبَيْضِ ضَرْباً وَبِالسُّمْرِ وَخِزَا
Yürüyor atlar hızla zırhlı süvarilerle Toz bulutu altında savaş meydanına ilerlemekte	وَخَيْلٍ تَكْدَسُ بِالْدَارِعِينَ وَتَحْتِ الْعَجَاجَةِ يَجْمِزَنَ جَمْزَا
Kesip attık süvarilerin perçemlerini Saçları hiç kesilemez zannederlerdi: ²⁵⁵	جَزَزْنَا نَوَاصِي فُرْسَانِهَا وَكَانُوا يَظُنُّونَ أَنْ لَا تُجَزَّا
Kim zanneder ki gireceğini savaşa Ve uğramayacağını hiçbir şekilde bozguna	وَمَنْ ظَنَّ مِمَّنْ يُلَاقِي الْحُرُوبِ بِأَنْ لَا يُصَابَ فَقَدْ ظَنَّ عَجْزَا
İffetimizi korur; misafir hakkı biliriz	نَعِفُّ وَنَعْرِفُ حَقَّ الْقَرَى

²⁵³ Bu şiirde zamanı suçlayıp kabilesiyle övünmüştür.

²⁵⁴ Benî Malik, Süleym'in müttefikleridir.

²⁵⁵ Savaşlarda esir edilenlerin saçlarının kesilmesi bir gelenektir.

Övülmeyi şeref, hazine ediniz	وَنَتَّخِذُ الْحَمْدَ دُخْرًا وَكَزْرًا
Kuşanırız zırhları savaş vakti Giyeriz barışta da ipek elbiseleri	وَنَلْبَسُ فِي الْحَرْبِ نَسِجَ الْحَدِيدِ وَنَسْحَبُ فِي السَّلَامِ خَزًّا وَقَزًّا

7. SÎN (س) KÂFIYELİ ŞİİRLERİ

7.1. Hatırlarım Onu Her Güneş Batışı/ وَأَذْكُرُهُ لِكُلِّ غُرُوبِ شَمْسٍ

Bahir: Vâfir

Tür: Mersiye

Uykularım kaçıyor akşam, Sahr yâdına düşünce İmtihan oluyorum depreşen hüznlerle	يُورِقُنِي التَّدَكُّرُ حِينَ أُمَسِي فَأَصْبِحُ قَدْ بُلَيْتُ بِفَرْطِ نُكْسِي
Sahr'a depreşti hüznüm, kim olur onun gibi Savaşırken kahramanlarla zorlu savaş günleri?	عَلَى صَخْرٍ وَأَيُّ فِتْيٍ كَصَخْرٍ لِيَوْمِ كَرِهَيْتَ وَطَعَانِ جَلْسِي
Zalim düşman haddi aştığı zaman Almak için mazlumun hakkını düşmandan	وَلِلْخَصْمِ الْأَلَدِ إِذَا تَعَدَى لِيَأْخُذَ حَقَّ مَظْلُومٍ بِقِنْسِي
Görmedim böyle musibet cinlerin başına gelen Görmedim böyle musibet insanlara isabet eden	فَلَمْ أَرْ مِثْلَهُ زُرًّا لِيَجِي وَلَمْ أَرْ مِثْلَهُ زُرًّا لِإِنْسِي
(Sahr) en dayanıklıydı başına gelenlere En iyi hatip idi mahal yok ki şüpheye	أَشَدَّ عَلَى صُرُوفِ الدَّهْرِ أَيْدًا وَأَفْصَلَ فِي الْخُطُوبِ بَغَيْرِ لَبْسِي
Nice kapı çalan misafir ya da sığınan niceleri Her küçük sestem ürkümüş kalpleri	وَضَيْفِ طَارِقِي أَوْ مُسْتَجِيرِي يُرْوَعُ قَلْبُهُ مِنْ كُلِّ جَرَسِي
İkram edip kazandı güvenini ve akşamı geçirdi Dertlerin tümünden boşaltarak zihnini	فَأَكْرَمَهُ وَأَمَّنَهُ فَأَمَسِي خَلِيئًا بِالْأَلَمِ مِنْ كُلِّ بُؤْسِي
Güneşin doğuşu hatırlatır bana Sahr'ı Ve hatırlarım onu güneşin her batışı	يُذَكِّرُنِي طُلُوعَ الشَّمْسِ صَخْرًا وَأَذْكُرُهُ لِكُلِّ غُرُوبِ شَمْسِي
Olmasaydı etrafımda kardeşine birçok gözyaşı dökten Dayanmaz öldürürdüm kendimi hüznümden	وَلَوْلَا كَثْرَةُ الْبَاكِيْنَ حَوْلِي عَلَى إِخْوَانِهِمْ لَقَتَلْتُ نَفْسِي
Ama görüyorum evladını kaybeden bir anne Feryat eden o felaket gününe	وَلَكِنْ لَا أَرَى عَجُولًا وَبَاكِيَّةً تَنُوحُ لِيَوْمِ نَحْسِي
Bakıyorum da çok üzgün ağlıyor kardeşine Sahr'ın ölüm gününde ya da ölen birkaç gün önce	أَرَاهَا وَالْهَاءَ تَبْكِي أَخَاهَا عَشِيَّةَ زُرْنِهِ أَوْ غَيْبِ أَمْسِي
Ağlamıyorlar benim ağladığım gibi kardeşime Onunla avunup teselli buluyorum kendime	وَمَا يَبْكُونَ مِثْلَ أَخِي وَلَكِنْ أُعْزِي النَّفْسَ عَنْهُ بِالتَّأْسِي
Allah'a yemin olsun unutmayacağım seni	فَلَا وَاللَّهِ لَا أَنْسَاكَ حَتَّى

Mezarım açılıp canım terk edene kadar bedeni	أَفَارِقَ مُهْجَتِي وَيُشَقُّ رَمْسِي
Sahr ayrıldığı gün eyledim veda En sevdiğim can yoldaşım Ebû Hassân'a	فَقَدَّ وَدَعْتُ يَوْمَ فِرَاقِ صَخْرِ أَبِي حَسَّانَ لَدَاتِي وَأُنْسِي
Vay başımıza gelenler benim ve annemin Artık Sahr kalıp yaşayacak mı içinde kabrin	فَيَا لَهْفِي عَلَيْهِ وَلَهْفَ أُمِّي أَيُّصْبِحُ فِي الضَّرِيحِ وَفِيهِ يُمْسِي

7.2. Ağlamaz mısınız süvarinize?/ أَلَا تَبْكُونَ فَارِسَكُمْ

Bahir: Basît

Tür: Mersiye

Ey Benî Süleym ağlamaz mısınız süvarinize Sizi bırakıp giden çıkmaz işler içinde?	بَنِي سُلَيْمٍ أَلَا تَبْكُونَ فَارِسَكُمْ خَلَى عَلَيْكُمْ أُمُورًا ذَاتَ أَمْرَاسٍ
Ne diye ölüm sabah akşam bizi yoklamakta Teker teker herkesi alıyor, sanki ağaç yontuyor baltayla	مَا لِلْمَنَايَا تُغَادِينَا وَتَطْرُقُنَا كَأَنَّهَا أَبَدًا نُحْتَرُّ بِالْفَاسِ
Ölüm bırakmaz peşimizi; gafil avlar en şerefliyerimizi Onlar ki artık oldular mezarların rehini	تَغْدُو عَلَيْنَا فَتَأْبَى أَنْ تُزَايِلَنَا لِلْخَيْرِ فَالْخَيْرُ مِنَّا زَهْنٌ أَرْمَاسٍ
Henüz bir genç ki başında gençliğinin Ve güçlü bir süvari görülmemiş emsali	وَلَا يَزَالُ حَدِيثُ السِّنِّ مُقْتَبَلًا وَفَارِسًا لَا يُرَى مِثْلَ لَهُ رَاسٍ
Ölüm gafil avlar gençleri cesaretimiz olmasa O zaman karşılaşır cesaretimizle eğer kararlıysa	مِنَّا يُغَافِصُنَهُ لَوْ كَانَ يَمْتَعُهُ بَأْسٌ لَصَادَقْنَا حَيًّا أَلِي بَاسٍ

7.3. İnsanlar Düşer Dalalete/²⁵⁶ لَكِن يَفْسُدُ النَّاسُ

Bahir: Basît

Tür: Gazel

Bitmez zamanın bizi şaşırtması Yok etti asil olanı bıraktı hayırsızını	إِنَّ الزَّمَانَ وَمَا يَفْنَى لَهُ عَجَبٌ أَبَقَى لَنَا ذَنْبًا وَاسْتَوْصَلَ الرَّاسُ
Bıraktı bize tüm bilinmezleri, yaktı canımızı, acı çektirdi Onlar da artık toprak ve ölü bedenlerdi	أَبَقَى لَنَا كُلَّ مَجْهُولٍ وَقَجَعْنَا بِالْحَالِمِينَ فَهَمُّ هَامٍ وَأَرْمَاسُ
Takip eder birbirini gündüz ve gece Onlar değil ama insanlar düşer dalalete	إِنَّ الْجَدِيدِينَ فِي طَوْلِ إِخْتِلَافِهِمَا لَا يَفْسُدَانِ وَلَكِن يَفْسُدُ النَّاسُ

²⁵⁶ Cerir'e en iyi şair kim diye sorulduğunda "Eğer Hansâ olmasaydı benim derdim." diye cevap vermişti. Bu kanaate nereden vardığını sorduklarında ise delil olarak bu beyitleri göstermiştir.

7.4. Ne Güzel Gençti Savaşta/ نِعَمَ الْفَتَى عِنْدَ الْوَعَى

Bahir: Meczûu'l-Kâmil

Tür: Mersiye

Ey gözüm ağla bir süvariye At üzerinde en güzel mücadele verene	يَا عَيْنَ إِبْكِ فَارِسًا حَسَنَ الطِّعَانِ عَلَى الْفَرَسِ
Güçlü, kuvvetli, heybetli süvariye Ümit ettiğimizde ölüm aldı onu kendine	ذَا مِرَّةٍ وَمَهَابَةٍ بَيْنَا نُؤْمِلُهُ اخْتَلِسَ
Gördüğümüzde onu aşikâre Savunuyor birliğini yığitçe	بَيْنَا نَرَاهُ بَادِيًا يَحْمِي كَتِيبَتَهُ شَرِسَ
Acele etti varmak için inine aslan gibi Koruyor avını dik başlı ve de aksi	كَالَلَيْثِ خَفَّ لِغَيْلِهِ يَحْمِي فَرِيَسَتَهُ شَكِسَ
Yere fırlatıp attı süvariye Yüzüstü atılmış yere tozlanmış burun delikleri	يَذُرُ الْكَيْيَّ مُجَدَّلًا تَرِبَ الْمَنَاخِرِ مُنْقَعِسَ
Mızrakların ucu kanıyla boyanmıştı Yaralının nefesi nefesinden ayrıldı	خَضَبَ السِّنَانِ بِطَعْنَةٍ فَالنَّفْسُ يَحْفَرُهَا النَّفْسُ
Kuşlar parçalamaya çalışıyor bedenini Kimi koparmıştı dişleriyle etini	فَالطَّيْرُ بَيْنَ مُرَاوِدٍ يَدْنُو وَأَخَرَ مُنْتَهَسَ
Ne cesur bir gençtir o savaşta Süvariler bağrıışırken alacakaranlıkta	نِعَمَ الْفَتَى عِنْدَ الْوَعَى حِينَ التَّصَايِجِ فِي الْغَلَسِ
Senin için gözyaşı döküyorum kavmin efendisi Yanlış anlaşılma da gideren şüpheleri	فَلَأَبْكِيَنَّكَ سَيِّدًا فَصَلَ الْخِطَابِ إِذَا التَّبَسَ
Kim gelebilir ki onun makamına Kardeşim koyulduktan sonra mezara?	مَنْ ذَا يَقُومُ مَقَامَهُ بَعْدَ ابْنِ أُمِّي إِذْ رُمِسَ
Ya da kim davranır onun gibi müsamahayla Husumetle çekişmeler olunca	أَوْ مَنْ يَعُودُ بِجِلْمِهِ عِنْدَ التَّنَازُعِ فِي الشُّكْسِ
Kavmin bereketli yağmurlarının hepsi Geride kalanlar ve kabre/savaşa girenlerdi	غَيْثُ الْعَشِيرَةِ كُلِّهَا الْغَائِرِينَ وَمَنْ جَلَسَ

8. DÂT (ض) KAFİYELİ ŞİİRLERİ

8.1. Musibetler Oklarını Attı Üstüne/ زَمَتَهُ الْحَادِثَاتُ

Bahir: Vâfir

Tür: Mersiye

Ey gözüm vay haline yardım et bana Musibetlere, zalim zamana ağlamakta	أَلَا يَا عَيْنَ وَيَحْكُ أَسْعِدِينِي لِرَيْبِ الدَّهْرِ وَالزَّمَنِ الْعَضُوضِ
Tutma gözyaşlarını Sahr'dan sonra Mükellefsin sonsuza dek oluk gibi akmaya	وَلَا تُبْقِي دُمُوعاً بَعْدَ صَخْرِ فَقَدْ كَلَّفْتَ دَهْرَكَ أَنْ تَفِيضِي
Oluk gibi akıt yaşlarını şeref sahibine Azalmasın yaşların; musibetler oklarını attı üstüne	فَفِيضِي بِالدُّمُوعِ عَلَى كَرِيمٍ زَمَتَهُ الْحَادِثَاتُ وَلَا تَفِيضِي
Kaybettikten sonra Süleym'in gencini Şiirle ferahlatır oldum yüreğimin derdini	فَقَدْ أَصْبَحْتُ بَعْدَ فَتَى سُلَيْمٍ أُفْرَجُ هَمَّ صَدْرِي بِالْقَرِيضِ
Soruyorum çocuğunu yitiren her kadına Kemik gibi zaman ayırdı onu parçalara	أَسْأَلُ كُلَّ وَالِيَةٍ هَبُولٍ بَرَاهَا الدَّهْرُ كَالْعَظْمِ الْمَهْيُضِ
Sabahlıyorum sağlam sayılmaz bedenim Hastalık değdi bana sanki ama hasta değilim	وَأَصْبِحُ لَا أَعُدُّ صَحِيحَ جِسْمٍ وَلَا دِنْفاً أَمْرَضُ كَالْمَرِيضِ
Geceliyorum Sahr'ın hatırasıyla Soğuk, tatlı su bile takılıyor boğazıma	وَلَكِنِّي أَبَيْتُ لِذِكْرِ صَخْرِ أَغْصَّ بِسَلْسَلِ الْمَاءِ الْعَضِيضِ
Hatırlarım onu yeryüzüne karanlık çökünce Benzeyen şimşeklerin bile aydınlatmadığı yere	وَأَذْكُرُهُ إِذَا مَا الْأَرْضُ أَمَسَتْ هُجُولاً لَمْ تَلْمَعْ بِالْوَمِيضِ
Kimdir savaş şiddetlendiği zaman Erbabı ilerlemek için kolları sıvayan?	فَمَنْ لِلْحَرْبِ إِذْ صَارَتْ كَلُوحاً وَشَمَّرَ مُشْعِلُوهَا لِلْمُهُوضِ
Kim yürür kendileri gibi kahramanlarla? Sanki bazıları benziyor dağın yamacına	وَحَيْلٍ قَدْ دَلَفَتْ لَهَا بِأُخْرَى كَأَنَّ زُهَاهَا سَنَدُ الْحَضِيضِ
İntikam kavmi cenge çağırdığında Ganimet gibi talip olur o intikama	إِذَا مَا الْقَوْمُ أَحْرَبَهُمْ تُبُولُ كَذَاكَ التَّبَلُ يُطَلِّبُ كَالْقَرُوضِ
Bütün keskin, parlak kılıçlarla Susuzluğu giderilen sadece kanla	بِكُلِّ مُهَيَّبٍ عَضِبِ حُسَامٍ رَقِيقِ الْحَدِّ مَصْقُولِ رَحِيضِ

9. 'AYN (ع) KÂFIYELİ ŞİİRLERİ

9.1. Her Gencin Ölümü/ لِكَلِّ فَتَى مَصْرَعُ

Bahir: Mütekârib

Tür: Mersiye

Gözlerin uyumaz ne oldu da Ağlasınlar, eğer ağlamak çare olsa	أَلَا مَا لِعَيْنَيْكَ لَا تَهَجَعُ تُبْكِي لَوْ أَنَّ الْبُكَاءَ يَنْفَعُ
Sanki inciler gibi dökülen Yaşların daha hızlı gözlerinden süzülen	كَأَنَّ جُمانًا هَوَى مُرْسِلًا دُموعَهُمَا أَوْ هُما أَسْرَعُ
İpi kesilmiş halde kayıp giden Dökülen onları toparlayan ipinden	تَحَدَّرَ وَأَنْبَتَ مِنْهُ النِّظَامُ فَأَنْسَلَ مِنْ سِلْكِهِ أَجْمَعُ
Ağla Sahr'a, yas tutma ondan başkasına Gür çıkar sesi, belîğdir laflarında	فَبَكِّي لِصَخْرٍ وَلَا تَنْدُبِي سِوَاهُ فَإِنَّ الْقَتَى مِصْقَعُ
O gitti biz de gideriz peşinden Böyle her genç alır nasibini ölümden	مَضَى وَسَنَمُضِي عَلَى إِثْرِهِ كَذَلِكَ لِكَلِّ فَتَى مَصْرَعُ
O konuşmaya hazır bir süvari Kabiledede bir kumarbaz şöhretli	هُوَ الْفَارِسُ الْمُسْتَعِدُّ الْخَطِيبُ فِي الْقَوْمِ وَالْيَسْرُ الْوَعْوَعُ
Ovar esirler iki baldırını Vurunca onlara ağır prangaları	وَعَانِي يَحْكُ ظَنَابِيهَهُ إِذَا جُرَّ فِي الْقِدِّ لَا يُرْفَعُ
Çağırdılar seni, kırdın zincirlerini Senden öncekiler kırılmaz zannederlerdi	دَعَاكَ فَهَتَّكَتَ أَغْلَالَهُ وَقَدْ ظَنَّ قَبْلَكَ لَا تُقَطَّعُ
Bindiğin nice iri, sağlam deveyi Kestin doyurmak için aç ahaliyi	وَجَلَسِي أَمُونٍ تَسَدَّيْتَهَا لِيَطْعَمَهَا نَفْرًا جَوْعُ
Üç ayak üstüne yürür oldu devesi Ama önceden sağlamdı dört tanesi	فَظَلَّتْ تَكُوسُ عَلَى أَكْرَعِ ثَلَاثٍ وَكَانَ لَهَا أَرْبَعُ
Doğrultunca ona doğru kılıcını Ağaç gibi budadın bacağı	بِمَهْوٍ إِذَا أَنْتَ صَوَّبْتَهُ كَأَنَّ الْعِظَامَ لَهُ خِرْوَعُ

9.2. Yetişiyordum Ona Neredeyse/ كَادَتْ نَفْسِي تَتَّبِعُ

Bahir: Tavîl

Tür: Mersiye

Öyle bağırdı ki haberci cömert kardeşimin ölümüyle Herkes duydu sesini yemin olsun ömrüme	لَقَدْ صَوَّتَ النَّاعِي بِفَقْدِ أَخِي النَّدَى نِدَاءً لِعَمْرِي لَا أَبَا لَكَ يُسْمَعُ
--	---

Fırladım yerimden ölümünün şaşkınlığı içinde Ölüp üzüntümden yetişiyordum ona neredeyse	فَقُمْتُ وَقَد كَادَتْ لِرَوْعَةِ هُلَاكِهِ وَقَرَعَتِهِ نَفْسِي مِنَ الْحُزَنِ تَتَّبِعُ
Sarhoş olmuştum sanki kederden Arada kalkıyor; düşüyordum geri hemen	إِلَيْهِ كَأَنِّي حَوْبَةٌ وَتَحَشُّعًا أَخُو الْخَمْرِ يَبْسُمُو تَارَةً ثُمَّ يُصْرَعُ
Kim doyurur misafirleri senden sonra Sana varıp sığınmak isteyerek bağıştıklarında	فَمَنْ لِقَرَى الْأَصْيَافِ بَعْدَكَ إِنْ هُمْ فُبَالِكَ حَلُّوا ثُمَّ نَادُوا فَاسْمَعُوا
Seni böyle bilirlerdi yaşarken; çünkü sen Verirdin dolgun hediyeler doyuran nimetlerden	كَعَهْدِهِمْ إِذْ أَنْتَ حَيٌّ وَإِذْ لَهُمْ لَدَيْكَ مَنَالَاتٌ وَرِيٌّ وَمَشْيَعُ
Kim çare olur komşunun başına gelen musibetlere? Kim engel olur dosta zayıflık veren işlere?	وَمَنْ لِمُهَيْمٍ حَلَّ بِالْجَارِ فَادِحِ وَأَمْرٍ وَهَى مِنْ صَاحِبٍ لَيْسَ يُرْقَعُ
Kim birbirini aşağılayan iki meclisin Söndürür düşmanlık ateşini; etkisiyle cehaletin?	وَمَنْ لِحَلِيسٍ مُفْجَشٍ لِحَلِيسِهِ عَلَيْهِ بِجَهْلٍ جَاهِدًا يَتَسَرَّعُ
Eğer yaşasaydın söndürürdün cehlini hilminle Senin hilmin en geniştir incelikte	وَلَوْ كُنْتَ حَيًّا كَانَ إِطْفَاءُ جَهْلِهِ بِحِلْمِكَ فِي رَفِقٍ وَحِلْمُكَ أَوْسَعُ
Korktuğumda bir darlığın çözümünden Gizlenir kalırdım korkudan, çaresizlikten	وَكُنْتُ إِذَا مَا خِيفْتُ إِردَافَ عُسْرَةٍ أَظَلُّ لَهَا مِنْ خِيفَةٍ أَتَقَنَّعُ
Çağırırdım zorluklar için Sahr'ı; cömert kardeşimi Uzaklaştırırdı beni eziyetlerden, giderirdi derdimi	دَعَوْتُ لَهَا صَخَرَ النَّدَى فَوَجَدْتُهُ لَهُ مَوْسَرٌ يُنْفِي بِهِ الْعُسْرَ أَجْمَعُ

9.3. Usanma Ağlamaktan/ لا تَسْأَمِي نَوْحًا

Bahir: Basît

Tür: Mersiye

Ey Ümmü 'Amr kardeşine bağırarak ağlamaz mısın? O ki; sesleri yükseldi ölümünü duyanların	يَا أُمَّ عَمْرٍو أَلَا تَبْكِينَ مُعْوِلَةً عَلَى أَخِيكَ وَقَدْ أَعْلَى بِهِ النَّاعِي
Ağla kardeşine! Usanma feryattan, ağlamaktan O ki gücü, kuvveti yerinde olan	فَابْكِي وَلَا تَسْأَمِي نَوْحًا مُسَلِّبَةً عَلَى أَخِيكَ رَفِيعِ الْهَيْمِ وَالْبَاعِ
Mübarek tabiatı perişan etti seni Bulur çözüm yolları kötüleşince işleri	فَقَدْ فَجَعْتَ بِمِيمُونِ نَقِيبَتُهُ جَمِّ الْمَخَارِجِ ضَرَارٍ وَنَفَاعِ
Kaybedip ayrılırsak ondan Kim savunur kavmi düşmanlardan	فَمَنْ لَنَا إِنْ رُزِنَاهُ وَفَارَقْنَا بِسَيِّدٍ مِنْ وَرَاءِ الْقَوْمِ دَقَّاعِ
O kavmine dua eden efendimizdi Sakin uzak olma! Ne hayırlı bir efendi	قَدْ كَانَ سَيِّدَنَا الدَّاعِي عَشِيرَتُهُ لَا تَبْعَدَنَّ فَنِعَمَ السَّيِّدِ الدَّاعِي

9.4. Süleym Feda Etti Seni/ فَدَتَكَ سُلَيْمٌ

Bahir: Tavîl

Tür: Mersiye

Yemin ettim şiir adamaya devam edeceğime Her mekânda Sahr'a; erdemli kardeşime	أَقْسَمْتُ لَا أَنْفُكَ أَهْدِي قَصِيدَةً لِصَخْرٍ أَخِي الْمِفْضَالِ فِي كُلِّ مَجْمَعٍ
Süleym feda etti seni; gençleri, yaşlıları Kesildi hepsinin burnu ve kulakları	فَدَتَكَ سُلَيْمٌ كَهْلِهَا وَغُلَامُهَا وَجُدَعَ مِنْهَا كُلُّ أَنْفٍ وَمِوَسْمَعٍ

9.5. Kalbim Acı Çekiyor/ قَلْبِي مُوجِعٌ

Bahir: Tavîl

Tür: Mersiye

Duyduğumda güvercini Sahr düştü yâdına Öterken yüksek sesle ağaç dallarında	تَذَكَّرْتُ صَخْرًا إِذْ تَغَنَّتْ حَمَامَةٌ هَتُوفٌ عَلَى غُصْنٍ مِنَ الْأَيْكِ تَسْجَعُ
Başladım ağlamaya hüznü gözyaşıyla Kalbim acı çekiyor onu hatırlayınca	فَظَلْتُ لَهَا أَبْكِي بِدَمْعِ حَزِينَةٍ وَقَلْبِي مِمَّا ذَكَرْتَنِي مُوجِعُ
Hatırlatıyor Sahr'ı bana ama engel var aramızda Mezar taşı, kayalar ve toprak yığınlarıyla	تُذَكِّرُنِي صَخْرًا وَقَدْ حَالَ دُونَهُ صَفِيحٌ وَأَحْجَارٌ وَتَبْدَاءُ بَلْقَعُ
Oklarıyla hedefini vurmakta bakıyorum da zaman Yoktur mahvettiklerinden sığınacak yer bulan	أَرَى الدَّهْرَ يَرْمِي مَا تَطِيشُ سِهَامُهُ وَلَيْسَ لِمَنْ قَدْ غَالَهُ الدَّهْرُ مَرْجِعُ
O cesur Sahr ölmüş artık mukim olsa da mezarda Hâlâ kadirdir dünyada zarara ve faydaya	فَإِنْ كَانَ صَخْرُ الجُودِ أَصْبَحَ ثَاوِيًا فَقَدْ كَانَ فِي الدُّنْيَا يَضُرُّ وَيَنْفَعُ

9.6. Zayıflattı Beni Menfur Haber/ عَالِي الخَبْرِ الْأَشْنَعُ

Bahir: Mütekârib

Tür: Mersiye

Kaçtı gecelerim boyunca uyku gözlerimden Haberdar olduğumdan beri o menfur haberden	أَبَى طَوْلُ لَيْلِي لَا أَهْجَعُ وَقَدْ عَالِي الخَبْرِ الْأَشْنَعُ
Geldi İbn 'Amr'ın habercisi güçsüz, takatsiz halde Can alıcı bir halde, bana ne oluyor da etmiyorum endişe	نَعِيُّ إِبْنِ عَمْرٍو أَتَى مَوْهِنًا فَتِيلاً فَمَا لِي لَا أَجْرَعُ
Yaktı canımı bu zamanın felaketi başına gelen Musibetler hep can yakıcıdır zaten	وَفَجَّعَنِي رَبُّ هَذَا الزَّمَانِ بِهِ وَالْمَصَائِبُ قَدْ تُفْجِعُ
Gözbebeğimin ağlattığı gibi gözlerimi	فَمِثْلُ حَبِيبِي أَبْكِي العُيُونَ

Canı yakılmayan da acı verdi	وَأَوْجَعَ مَنْ كَانَ لَا يَوْجَعُ
Bir kardeşim var ki arkadaşı şikâyet etmez ondan Savaşta süvariler aç kalmaz ihtiyaç anında	أَخٌ لِي لَا يَشْتَكِيهِ الرَّفِيقُ وَلَا الرِّكْبُ فِي الْحَاجَةِ الْجَوْعُ
Sallanır, titrer savaşta ihtiyaç halinde Sallandığı gibi keskin kılıcın cesur bir elde	وَيَهْتَرُ فِي الْحَرْبِ عِنْدَ الزَّلَالِ كَمَا اهْتَرَّ ذُو الرُّونِقِ الْمُقْطَعُ
Ne oluyor bana ve belalı zamana Gafil mi avlayacak bizi bütün tokatlarıyla	فَمَا لِي وَلِلدَّهْرِ ذِي النَّايِبَاتِ أَكُلُّ الوُزُوعِ بِنَا تَوَزَعُ

10. FE (ف) KÂFİYELİ ŞİİRLERİ

10.1. Kimse Yetemez Ona Hakkıyla/ فَلَنْ يَكْفِيكَه كَافٍ

Bahir: Basît

Tür: Mersiye

Ey gözüm ağla dinmeyen gözyaşıyla Ağla Sahr'a, kimse yetemez ona hakkıyla	يَا عَيْنَ بَيْتِي بِدَمْعٍ غَيْرِ إِنْزَافٍ وَابْكِي لِصَخْرٍ فَلَنْ يَكْفِيكَه كَافٍ
Ağaç dallarındaki güvercinler gibi Ya da feryat et hurma dallarında ötenler gibi	كُونِي كَوَزُقَاءَ فِي أَفْنَانِ غَيْلِيهَا أَوْ صَائِحٍ فِي فُرُوعِ النَّخْلِ هَتَّافٍ
Ağla bol yağmurlarla dolu bulutlara Bulutlar, sarsan gök gürültüsünü hafife alsa da	وَابْكِي عَلَى عَارِضِ الْوَدْقِ مُخْتَفِلٍ إِذَا تَهَيَّأَتِ الْأَحْسَابُ رَجَافٍ
Estiğinde felaket rüzgârları, misafirleri ağırlayana Musibetlerin prangalar vurduğu kıtlık yıllarında	وَمُنْزِلِ الضَّيْفِ إِنْ هَبَّتْ مُجَلْجَلَةٌ تَرْمِي بِصَبْمٍ سَرِيعِ الْخَسْفِ رَسَافٍ
Yetimlerin babasına kış bastırdığında Korku nedir bilmeyen, cesur olan savaşlarda	أَبِي الْيَتَامَى إِذَا مَا شَتْوَةٌ نَزَلَتْ وَفِي الْمَرَاجِفِ ثَبَّتَ غَيْرَ وَجَافٍ

10.2. Yaşadı Gayret Göstererek İyi İşlerde/ عَاشَ يَبْدُلُ الْمَعْرُوفَ

Bahir: Hafîf

Tür: Mersiye

Ne oluyor ölüme korku salıyor hâlâ Her gün ulaşır bizim en saygınlarımıza	مَا لِنَا الْمَوْتِ لَا يَزَالُ مُخِيفًا كُلَّ يَوْمٍ يَنَالُ مِنَّا شَرِيفًا
Uğramaz düşkün olanlarımıza İyi huylu efendilerimizden başkasına	مَوْلَعًا بِالسَّرَاةِ مِنَّا فَمَا يَأُ خُدُّ إِلَّا الْمُهَدَّبَ الْغَطْرِيفَا
Adil davransaydı ölüm aramızda	فَلَوْ أَنَّ الْمُنُونَ تَعَدَّلُ فِينَا

Ulaşırdı hem onurlu hem de onursuza	فَتَنَّا الشَّرِيفَ وَالْمَشْرُوفَا
Ölüm gelseydi bize adilâne Ertelemek istemez razı olurduk hükmüne	كَانَ فِي الْحَقِّ أَنْ يَعُودَ لَنَا الْمَوْتُ تُ وَأَنْ لَا نَسُومُهُ تَسْوِيفَا
Ey ölüm! Elini çekseydin Sahr'dan Bulurdun onu temiz ve iffetli olanlardan	أَيُّهَا الْمَوْتُ لَوْ تَجَافَيْتَ عَنِ صَخْرٍ رِ لَأَلْفَيْتَهُ نَقِيًّا عَفِيفَا
Günaha set çekerek yaşadı elli sene Gayret göstererek iyi işlerde	عَاشَ خَمْسِينَ حِجَّةً يُنْكِرُ الْمُنْكَرَ كَرَ فِينَا وَيَبْدُلُ الْمَعْرُوفَا
Onun üzerinde olsun hep Allah'ın rahmeti Bahar yağmurlarıyla sulasın hep kabrini	رَحْمَةُ اللَّهِ وَالسَّلَامُ عَلَيْهِ وَسَقَى قَبْرَهُ الرَّبِيعُ خَرِيفَا

10.3. Onun Hatırasıyla Yanar Canım/ بِذِكْرَاهُ نَفْسِي كَلْفَةً

Bahir: Müctes

Tür: Mersiye

İki gözüm de hâlîdir artık sürmelerden Gözlerimdir Sahr'dan sonra özlem çeken	مَرِهَتْ عَيْنِي فَعَيْنِي بَعْدَ صَخْرٍ عَطْفَهُ
Gözlerimin yaştdır benden Yanaklarım üzerine dökülen	فَدُمُوعُ الْعَيْنِ مِيَّ فَوْقَ حَدِّي وَكِفَهُ
Gözbebeklerimi yaraladı Sıcak gözyaşlarım gözlerimin akıttığı	طَرَفَتْ حُنْدُرَ عَيْنِي بِعَكْبِكَ ذَرِفَهُ
Sahr'dan sonra nefsim de Kavilleşmiş artık ölümle	إِنَّ نَفْسِي بَعْدَ صَخْرٍ بِالزَّيْدِ مُعْتَرِفَهُ
Öyle bir şey oldu ki Sahr'dan sonra Tarif edilemez hiçbir sıfatla	وَبِهَا مِنْ صَخْرٍ شَيْءٌ لَيْسَ يُحْكِي بِالصِّفَهُ
Kalbim yandı gam ile Yorgun düştü hüznle	وَبِنَفْسِي لَهْمُومٌ فَبِهَا حَرَى أَسْفَهُ
Sahr'ın hatırasıyla Her gün canım yanmakta	وَبِذِكْرِ صَخْرٍ نَفْسِي كُلَّ يَوْمٍ كَلْفَهُ
Sahr bir kale idi gerçekten Günahsız, uzak kötülüklerden	إِنَّ صَخْرًا كَانَ حِصْنًا وَرَبِيٍّ لِلنُّطْفَهُ
Yardımcı idi bunamış yaşlılara Sanki götürürdü onları gençlik yıllarına	وَعِيَانًا وَرَبِيعًا لِلْعَجُوزِ الْخَرِفَهُ
Estiği zaman kuzey rüzgârları Ya da güneyden kum fırtınası	وَإِذَا هَبَّتْ شِمَالٌ أَوْ جَنُوبٌ عَصِفَهُ
Keserdi sütü bol develeri	نَحَرَ الْكُومَ الصَّفَايَا

Genç ve gebeleri	وَالْبِكَارَ الْخَلْفَةَ
Doldurur kâselere yağını Görürsün onun beyazlığını	يَمَلُّ الْجَفْنََةَ شَحْمًا فَتَرَاهَا سَدِيقَهُ
Doyduğunu görürsün fakirlerin Onun yakınına gelenlerin	وَتَرَى الْهَالِكَ شَبْعِي نَحْوَهَا مُزْدَلِفَهُ
Görürsün ellerini içinde Yağlı yemekleriyle	وَتَرَى الْأَيْدِيَّ فِيهَا دَسِمَاتٍ غَدِيقَهُ
Görürsün gelip gidenleri Kaya kuşları gibidir elleri	وَارِدَاتٍ صَادِرَاتٍ كَقَطَا مُخْتَلِفَهُ
Benzer batıdan, kuzeyden rüzgârlara Esen geniş havzalarda	كَدَبُورٍ وَشَمَالٍ فِي حِيَاضٍ لَقِيقَهُ
Hepsi ait başka halklara ama Uyum sağladılar onun diyarına	يَتَفَرَّقْنَ شُعُوبًا وَلَهُ مُؤْتَلِفَهُ
Sahr'ın yaşadığı topraklar Benim için yalçın kaya oldular	فَلَيْنَ أَجْرُعُ صَخِرٍ أَصْبَحْتَ لِي ظَلْفَهُ
Bir zamanlar orası El değmemiş ravzaydı	إِنَّهَا كَانَتْ زَمَانًا رَوْضَةً مُؤْتَلِفَهُ

10.4. Ağla Kardeşine/ إِبْكِي أَخَاكَ

Bahir: Basît

Tür: Mersiye

Vay başıma gelenler, dertlendim Sahr'ın gidişine Hüznüm engel olur mu kalbimin sersemliğine?	يَا لَهْفَ نَفْسِي عَلَى صَخِرٍ وَقَدْ لَهَيْتِ وَهَلْ يَرُدُّنَّ خَبَلَ الْقَلْبِ تَلْهِيْفِي
Ağla kardeşine kavinin yanındayken seher vaktinde Bitmeyen yaşlarını akıt ona cömertçe	إِبْكِي أَخَاكَ إِذَا جَاوَرْتَهُمْ سَحْرًا جُودِي عَلَيْهِ بِدَمْعٍ غَيْرِ مَنزُوفٍ
Ağla mirasına, malına ihanet edene Müreffeh kavmi çökerten kıtlık geldiğinde	إِبْكِي الْمُهَيَّنَ تِلَادَ الْمَالِ إِنْ نَزَلَتْ شَهْبَاءُ تَرْرُحُ بِالْقَوْمِ الْمُتَارِفِ
Ağla kardeşine, aleyhine toplanmış zaman için Vay olsun sana o zaman ki tüketen tüm servetin	وَأِبْكِي أَخَاكَ لِذَهْرِ صَارَ مُؤْتَلِفًا وَالذَّهْرُ وَيَحْكُ ذُو فَجَعٍ وَتَجْلِيْفِ

11. KÂF (ق) KÂFİYELİ ŞİİRLERİ

11.1. Eğer Feda Olsaydı/ لو كان يُفدى

Bahir: Basît

Tür: Mersiye

Ne oluyor gözlerine dökülür gözyaşların Oluk oluk akar da kurumaz pınarların?	ما بال عَيْنِكَ مِنْهَا الدَّمْعُ مُهْرَاقٍ سَحّاً فَلَا عَازِبَ عَنْهَا وَلَا رَاقٍ
Ağlıyorum yok olup giden bir faniye Bıraktı bana hüznün ve sönmez bir ateş gidişiyle	أَبْكِي عَلَى هَالِكِ أَوْدَى فَأَوْرَثَنِي عِنْدَ التَّفَرُّقِ حُزْناً حَرُّهُ بَاقٍ
Yakının hüznü bir hastaya şifa verseydi Hüznümden, şefkatimden kardeşim sapasağlamdı şimdi	لَوْ كَانَ يَشْفِي سَقِيمًا وَجَدْتُ ذِي رَحِمٍ أَبَى أَخِي سَالِمًا وَجَدِي وَإِشْفَاقِي
Mümkün olsaydı, ederdim feda tüm ehlimden Ve ne varsa malımdan; korurdum onu ölümden	لَوْ كَانَ يُفدى لَكَانَ الْأَهْلُ كُلُّهُمْ وَمَا أُتَمِّرُ مِنْ مَالٍ وَأُورَاقٍ
Ölüm okları kimin üstüne atılsa Hiçbir ilaç, sihirbaz şifa veremez ona	لَكِنَّ سِهَامُ الْمَنَيا مَنْ تُصِيبُهُ بِهَا لَا يَشْفِيهِ رِفْقُ ذِي طِبِّ وَلَا رَاقٍ
Ağlayacağım sana güvercinler öttükçe İki ayağım üzere yürüdüğüm sürece	لَأَبْكِيَنَّكَ مَا نَاحَتْ مُطَوِّقَةٌ وَمَا سَرَيْتُ مَعَ السَّارِي عَلَى السَّاقِ
Çocuğunu yitiren hüznü anneler ağlar sana Benim gözlerim onu hatırasından kurusa da	تَبْكِي عَلَيْكَ بُكَاءُ ثَكْلِي مُفَجَّعَةٍ مَا إِنْ يَجِفُّ لَهَا مِنْ ذِكْرِهِ مَا قِي
Git! Allah rahmet eylesin sana Herkes ulaşan ölüm ulaştı artık sana da	إِذْهَبْ فَلَا يُبْعِدُنكَ اللَّهُ مِنْ رَجُلٍ لَاقِيَ الَّذِي كُلُّ حَيٍّ بَعْدَهُ لَاقِي

11.2. Yas Tutup Ağlayacağım/ سَابِكِي نَادِبَةً

Bahir: Basît

Tür: Mersiye

Ey gözüm, akıt gözyaşlarını dökülsün cömertçe İnsanlar sakinleşip uykuya meyledince	يَا عَيْنَ جُودِي بَدِّعِ مِنْكَ مُهْرَاقٍ إِذَا هَدَى النَّاسُ أَوْ هَمَّوْا بِإِطْرَاقٍ
Hatırlatıyor Sahr'ı bana, öttüğünde Halkalı güvercinler dalların üzerinde	إِنِّي تَذَكَّرْتَنِي صَخْرًا إِذَا سَجَعْتِ عَلَى الْغُصُونِ هَتُوفٌ ذَاتُ أَطْوَاقٍ
Geceleri ağlayarak geçirirler iniltiyle Ağlar her yüreği yaralıya özlemle	وَكُلُّ عَبْرَى تَبَيْتُ اللَّيْلِ سَاهِرَةً تَبْكِي بُكَاءَ حَزِينِ الْقَلْبِ مُشْتَاقٍ
Yalan demeyin bana: ölümdür uyandıran Bütün mahlûkatı; bir Allah'tır baki kalacak olan	لَا تَكْذِبَنَّ فَإِنَّ الْمَوْتَ مُخْتَارِمٌ كُلُّ الْبَرِيَّةِ غَيْرَ الْوَاحِدِ الْبَاقِي

Sensin en şerefli; müdafaa eden inandığı değerleri Verirsin bolca, gülen yüzünle güneş gibi	أَنْتَ الْفَتَى الْمَاجِدُ الْحَامِي حَقِيقَتُهُ تُعْطِي الْجَزِيلَ بِوَجْهِ مِنْكَ مِشْرَاقِي
Bahşedersin ancak yaşını almamış, sağlam develeri herkese Meydanlarda zafere koşan asil atlarla birlikte	وَالْعَوْدُ تُعْطِي مَعَاً وَالنَّابُ مُكْتَنِفًا وَكُلَّ طَرْفٍ إِلَى الْغَايَاتِ سَبَّاقِي
Yas tutup ağlayacağım Ebû Hassân'a Her akşam vakti ve her güneş doğumunda	إِنِّي سَابِكِي أَبَا حَسَّانٍ نَادِيَةً مَا زِلْتُ فِي كُلِّ إِمْسَاءٍ وَإِشْرَاقِي

11.3. Asla Yetmez Gücün/²⁵⁷ وَلَنْ تُطِيقِي

Bahir: Vâfir

Tür: Mersiye

Ey gözüm akıt gözyaşlarını bolca sonra getir beni kendime Sabret, başına gelenlere gücün yetse de yetmese de	هَرِيقِي مِنْ دُمُوعِكَ أَوْ أَفِيقِي وَصَبْرًا إِنْ أَطَقْتَ وَلَنْ تُطِيقِي
De ki ağlarken en hayırlısı Süleym'in Ve süvarisi el-'Akîk çölllerinin ²⁵⁸	وَقَوْلِي إِنَّ خَيْرَ بَنِي سُلَيْمٍ وَفَارِسَهُمْ بِصَحْرَاءِ الْعَقِيقِي
Ağlarsam Sahr'dan başkasına Benzerim doğru yoldan sapan yolcuya	وَأَيُّ وَالْبُكَاءِ مِنْ بَعْدِ صَخْرٍ كَسَالِكَةِ سِوَى قَصْدِ الطَّرِيقِي
Baban hakkı için hiç teselli etmedim kendimi Hatırlayıp kötü sözlerini ya da kestiği ilişkilerini	فَلَا وَأَبِيكَ مَا سَلَيْتُ صَدْرِي بِفَاجِشَةٍ أَتَيْتُ وَلَا عُقُوقِي
Ancak ben anladım ki sabır daha hayırlı Tokatlamaktan bağrını ya da kazıtmaktan saçını	وَلَكِنِّي وَجَدْتُ الصَّبْرَ خَيْرًا مِنَ النَّعْلَيْنِ وَالرَّأْسِ الْحَلِيقِي
Gerçekten döndürür müsün bize geceleri Ve gündüzleri, Livâ's-Şakîk'teki ²⁵⁹	أَلَا هَلْ تَرْجِعُنَّ لَنَا اللَّيَالِي وَأَيَّامُنَا لَنَا يَلُوى الشَّقِيقِي
Doğrusu neler geldi başıma rahatlıktan sonra Yaşarken Muhattem ve Medîk ²⁶⁰ dolaylarında	أَلَا يَا لَهْفَ نَفْسِي بَعْدَ عَيْشِي لَنَا بِنْدَى الْمُخْتَمِّ وَالْمَضْبِيقِي
Topyekûn geldiği zaman efendiler Düşmanlık edip hakkını isteyenler	وَإِذَا يَتَحَاكَمُ السَّادَاتُ طَرًّا إِلَى أَبِياتِنَا وَذُؤُ الْحُقُوقِي
İçimizde vardır süvariler her savaşta Ve gençler aşan çölleri diğerleri korktuğunda	وَإِذَا فِينَا فَوَارِسُ كُلِّ هَيْجَا إِذَا فَرَعُوا وَفَتِيَانُ الْخُرُوقِي

²⁵⁷ Hz. Ömer bir gün Kâbe'ye girmiş ve Hansâ'yı başı tıraşlı ve yüzüne vururken görmüştü. Ayrıca kardeşi Sahr'ın çarıklarını da peçesine asmıştı. Hansâ: "Ben bir binici kaybettim ve kimse onun gibi birini kaybedemez." demişti. Hz Ömer de: "İnsanlar arasında kim senin yaşadığın musibeti yaşayabilir? Ama İslam kendinden öncekileri örttü. Başını açıp yüzünü tokatlayan senin için uygun değil." demişti. Hansâ da bu konuşmadan sonra kardeşleri Mu'âviye ve Sahr için bu mersiyeyi söylemişti.

²⁵⁸ 'Akîk Çölleri bir yerin adıdır.

²⁵⁹ Livâ's-Şakîk bir yer adıdır.

²⁶⁰ Muhattem ve Medîk yer adlarıdır.

Savaşta çığırından çıkmaya başlayınca işler Tersine çevirir onu kılıçları parlayan süvariler	إِذَا مَا الْحَرْبُ صَلَّصَلْ نَاجِدَاهَا وَفَاجَأَهَا الْكُمَاءُ لَدَى الْبُرُوقِ
Çünkü Mu'âviye b. 'Amr var aramızda Beyaz ve asil devesinin sırtında	وَإِذْ فِينَا مُعَاوِيَةَ بْنَ عَمْرٍو عَلَى أَدْمَاءٍ كَالْجَمَلِ الْقَنِيْقِ
Ağla ona; ne güzel hükmetti bize Sağlam görüşlü ve değer övgüye	فَبَكِّيهِ فَقَدْ وَلى حَمِيداً أَصِيلَ الرَّأْيِ مَحْمُودَ الصَّدِيقِ
Açık bir felakettir gidişi; değildi cimri Rüyada koyunların melediğini gören çoban gibi	هُوَ الرُّزْءُ الْمُبِينُ لَا كُبَّاسٌ عَظِيمُ الرَّأْيِ يَحْلُمُ بِالنَّعِيقِ

12. LÂM (ل) KÂFİYELİ ŞİİRLERİ

12.1. Sulasın Allah Mezarını/ سَقَى الْإِلَهَ ضَرِيحاً

Bahir: Basît

Tür: Mersiye

Ey gözüm akıt gözyaşını cömertçe İç çekip ağlayarak yüksek sesle	يَا عَيْنِ جُودِي بِدَمْعٍ مِنْكَ تَهْمَالِ وَعَبْرَةٍ بِنَحِيبٍ بَعْدَ إِعْوَالِ
Usanma ağlamaktan yüzüstü koyma beni Oluk oluk aksın yaşın dolu kovalar gibi	لَا تَسْأَمِي أَنْ تَجُودِي غَيْرَ خَاذِلَةٍ فِيضاً كَفَيْضِ غُرُوبِ ذَاتِ أَوْشَالِ
Sonuna kadar ağla feryat et Sahr'a Sen de girene kadar dağlar arasında bir mezara	وَأَبْكِي لِصَخْرِ طَوْلِ الدَّهْرِ وَأَنْتَجِي حَتَّى تَحُلِّيَ ضَرِيحاً بَيْنَ أَجْبَالِ
Ah Sahr'ın başına gelenler, gark oldum tasalara Süvariler, süvarileri kuşattığı zamanda	يَا لَهْفَ نَفْسِي عَلَى صَخْرٍ وَقَدْ لَهَفْتَ نَفْسِي إِذَا التَّفَّ أَبْطَالٌ بِأَبْطَالِ
Ağla, ona nail olmak isteyen misafirler adına Malını cömertçe veren, hakkını savunanlar adına	وَأَبْكِيهِ لِلطَّارِقِ الْمُتَنَابِ نَائِلُهُ وَفِي الْحَقِيقَةِ وَالْإِعْطَاءِ لِلْمَالِ
Ağla ona huysuz atlar için toz bulutu altındaki Omuzları boyanmış şarap kırmızısına sanki	وَأَبْكِيهِ لِلخَيْلِ تَحْتَ النَّقْعِ عَابِسَةً كَأَنَّ أَكْتَاْفَهَا عَلَّتْ بِجِرْيَالِ
Müdafaa eder onu ölümün şerrinden Aslan gibi korur inini düşmanların elinden	يَذُودُهَا عَنِ حِمَامِ الْمَوْتِ ذَائِدَةً كَالَلَيْثِ يَحْمِي عَرِيْباً دُونَ أَشْبَالِ
Allah kemiklerini saklayan mezarı sulasın Ve ruhunu bol yağmurlarla (ıslatsın)	سَقَى الْإِلَهَ ضَرِيحاً جَنَّ أَعْظَمُهُ وَرُوحَهُ بِغَزِيرِ الْمُرْنِ هَطَّالِ

12.2. Komşuların Güven İçinde/ وَجَارُكَ مَحْفُوظٌ

Bahir: Tavîl

Tür: Mersiye

Belalardan mı gözlerin dolup taşar Zaman unuttursa da gözlerin Sahr'a ağlar	أَمِنْ حَدَثِ الْأَيَّامِ عَيْنُكَ تَهْمِلُ تُبْكِي عَلَى صَخْرٍ وَفِي الدَّهْرِ مُدْهِلُ
Kim der ki gözlerime kurudu gözyaşları Hemen akmaya başlar, ıslatır yanaklarımı	أَلَا مَنْ لَعِينٍ لَا تَجِفُّ دُمُوعُهَا إِذَا قُلْتُ أَفْتَتُ تَسْتَهْلُ فَتَحْفِلُ
Ağlar; o hünerli, cömert ve şeref sahibine Sahip olan kavminde yadsınamaz bir yere	عَلَى مَا جِدَّ ضَخَمِ الدَّسِيعَةِ بَارِعٍ لَهُ سُورَةٌ فِي قَوْمِهِ مَا تُحَوَّلُ
Erişmedi hiç kimse cömertlikte Senin eriştiğin o yüksek mertebeye	فَمَا بَلَغَتْ كَفُّ إِمْرِي مُتَنَاوِلِ مِنَ الْمَجْدِ إِلَّا حَيْثُ مَا نِلْتُ أَطْوَلَ
Yetmedi sana kimsenin övgü dolu sözleri, Doğru sözlü olmakta yoktu senden iyisi	وَلَا بَلَغَ الْمُهْدُونَ فِي الْقَوْلِ مِدْحَةً وَلَا صَدَقُوا إِلَّا الَّذِي فِيكَ أَفْضَلُ
Aşındıran bol yağmurlar yüksek tepeleri Bulutlardan ansızın dökülen o yoğun katreleri	وَمَا الْغَيْثُ فِي جَعْدِ الثَّرَى دَمِثَ الرَّبِي تَبَعَّقَ فِيهِ الْوَابِلُ الْمُتَهَلِّلُ
Ellerinden daha cömert değil bulutlar ihşanda İki avucundan dökülenler yayılır her tarafa	بِأَوْسَعِ سَيْبًا مِنْ يَدَيْكَ وَنِعْمَةً تَعْمُ بِهَا بَلْ سَيْبُ كَفَيْكَ أَجْزَلُ
Komşuların yaşar sağlam, güven içinde Uğramazlar haksızlığa, boyun eğdiremez kimse	وَجَارُكَ مَحْفُوظٌ مَنِيْعٌ بِنَجْوَةٍ مِنَ الضَّمِيمِ لَا يُؤْذِي وَلَا يَتَدَلَّلُ
Sen öyle bir kavimdensin ki revakları misafirleri örten Cüret etse biri zillete aslan gibi asar yüzünü cesaretinden	مِنَ الْقَوْمِ مَغِيثِي الرِّوَاقِ كَأَنَّهُ إِذَا سِيمَ ضَيْمًا خَادِرٌ مُتَبَسِّلُ
Pençeleri kocaman aslan gibisin düşmana karşı Ormandaki ininde eşi ve yavruları	شَرْتَبْتُ أَطْرَافِ الْبَنَانِ ضُبَارِمُ لَهُ فِي عَرِينِ الْغَيْلِ عَرْسٌ وَأَشْبَلُ
Koca ağızlı aslanı gibisin ormanların Heybetli, keskin bakışlı, karşılaşmaya korkar düşmanların	هَزَبِرُّ هَرَيْتُ الشَّدَقِ رِيْبَالُ غَابِيَةٍ مَخَوْفُ الْإِلْقَاءِ جَائِبُ الْعَيْنِ أَنْجَلُ
Herkes bilir seni cömertlik abidesi; senin iki yoldaşın Cömertlik ve ihşan sonuna kadar Yezbul ve Ti'âr'ın ²⁶¹	أَخُو الْجُودِ مَعْرُوفٌ لَهُ الْجُودُ وَالنَّدَى خَلِيفَانِ مَا دَامَتْ تِعَارٌ وَيَدْبُلُ

12.3. Dayanağımdı/ كَانَ رُكْنِي

Bahir: Vâfir

Tür: Mersiye

Ağladı gözüm ama ağıt hak oldu ona	بَكَتْ عَيْنِي وَحَقٌّ لَهَا الْعَوِيلُ
------------------------------------	---

²⁶¹ Yezbul ve Ti'âr iki dağın adıdır.

Bu büyük musibet kanatlarımı ayırdı parçalara	وَهَاضَ جَنَاحِي الْحَدَثِ الْجَلِيلِ
Yok olasıca zaman dayanağımı yiyip tüketti Sevgisi az insanlar arasında (yalnız koymak için beni)	فَقَدْتُ الدَّهْرَ كَيْفَ أَكَلَّ رُكْنِي لِأَقْوَامٍ مَوَدَّتْهُمْ قَلِيلٌ
(Yaş döktü gözüm) güç kaynağım olan neferlere Esenlik duyardı insanlar, onları gördüğünde	عَلَى نَفَرٍ هُمْ كَانُوا جَنَاحِي عَلَيْهِمْ حِينَ تَلَقَّاهُمْ قَبُولٌ
Çekip giden insanlar hatırlattı bana kardeşimi Sözleriyle, her mecliste söyledikleri	فَدَكَّرَنِي أَخِي قَوْمًا تَوَلَّوْا عَلَيَّ بِذِكْرِهِمْ مَا قِيلَ قِيلٌ
Dayanağımı Mu'âviye b. Amr Daima gölgesine sığındıklarıydı Sahr	مُعَاوِيَةَ بْنَ عَمْرٍو كَانَ رُكْنِي وَصَخْرًا كَانَ ظِلُّهُمْ الظَّلِيلِ
Hatırladım da helak edip yaraladı yüreğimi Uzun süren bu hüznü uyutmadı kavmimi	ذَكَرْتُ فَعَالَنِي وَنَكَأَ فُؤَادِي وَأَزَقَ قَوْمِي الْحُزْنَ الطَّوِيلِ
Onlardaki izzet hiddetlendirir görenleri Ve atalar boyu süregelen sahip oldukları şerefleri	أَلُو عِزِّ كَأَنَّهُمْ غِيَابٌ وَمَجْدٍ مَدَّةُ الْحَسَبِ الطَّوِيلِ
Hükmettiler Me'add'ın hepsine çocuklukta Gençlikte ve orta yaşlılıkta	هُمْ سَادُوا مَعَدًّا فِي صِبَاهُمْ وَسَادُوا وَهُمْ شَبَابٌ أَوْ كُهُولٌ
Ümmü 'Amr! ²⁶² , her gün ağla O güven abidesi ve güzel yüzlü olana	فَبِكِّي أُمَّ عَمْرٍو كُلَّ يَوْمٍ أَخَا ثِقَّةٍ مُحَيَّاهُ جَمِيلٌ

12.4. Miras Bıraktı Bana Hüznü/ أَوْرَثَنِي حُزْنَآ

Bahir: Tavîl

Tür: Mersiye

Kusursuz doğurmadı beni annem Ebelerin elleri arasında toprak idim	أَلَا لَيْتَ أُمِّي لَمْ تَلِدْنِي سَوِيَّةً وَكُنْتُ تُرَابًا بَيْنَ أَيْدِي الْقَوَائِلِ
Gök yere kapanıp üstünü örttü Bütün çiplaklar, ayağı giyinikler de öldü	وَحَرَّتْ عَلَى الْأَرْضِ السَّمَاءُ فَطَبَّقَتْ وَمَاتَ جَمِيعًا كُلُّ حَافٍ وَنَاعِلِ
Sahr'ın ölüm haberini getirince, düşürdü beni dehşete Miras bıraktı bana hüznü ve bitmeyen bir vesvese	غَدَاةَ غَدَا نَاعٍ لِيَصْخِرَ قِرَاعِنِي وَأَوْرَثَنِي حُزْنَآ طَوِيلَ الْبَلَابِلِ
Dedim ki ne diyorsun: o da bana dedi ki İbn 'Amr öldü; analar evladını kaybetti	فَقُلْتُ لَهُ مَاذَا تَقُولُ فَقَالَ لِي نَعَى مَا إِبْنِ عَمْرٍو أَتَكَلَّمْتَهُ هَوَائِلِي
Tat almaz oldum hiçbir nimetten senden sonra Ağlamam hiçbir evlatsız annenin davetiyle ömrüm boyunca	فَأَصْبَحْتُ لَا أَلْتَدُّ بَعْدَكَ نِعْمَةً حَيَاتِي وَلَا أَبْكِي لِدَعْوَةِ نَاكِلِ
Alsın ölüm ondan sonra kimi isterse	فَشَأْنُ الْمَنَابِي بِالْأَقَارِبِ بَعْدَهُ

²⁶² Ümmü 'Amr Hansâ'nın künyesidir.

12.5. Hükümdür Fikri/ رَأْيُهُ حُكْمٌ

Bahir: Serî'

Tür: Mersiye

Ey gözüm cömert ol yoğun gözyaşlarıyla Dinmeyen yaşlarınla Sahr'a ağla	يَاعَيْنِ جُودِي بِالدُّمُوعِ السُّجُولِ وَأَبْكِي عَلَى صَخْرٍ بِدَمْعِ هَمُولِ
Ağlarken yüzüstü bırakma beni Ey gözüm değil terk etme vakti	لَا تَخَذُلْنِي عِنْدَ جَدِّ الْبُكَاءِ فَلَيْسَ ذَا يَاعَيْنِ وَقْتِ الْخَذُولِ
Ağla, gözyaşı dök Ebû Hassân'a Yakışıklı, misafirperver, hayra sahip olana	إِبْكِي أبا حَسَّانَ وَاسْتَعِيرِي عَلَى الْجَمِيلِ الْمُسْتَضَافِ الْمَخِيلِ
Ne güzel yardımcıdır kış günlerinde, sığınır ona Dullar, soğuk rüzgârların estiği sabahta	نِعَمَ أَخُو الشَّتْوَةِ حَلَّتْ بِهِ أَرَامِلُ الْحَيِّ غَدَاةَ الْبَلِيلِ
Gelip fakirler ona sığınır Yalvararak ondan medet umarlar	يَأْتِينَهُ مُسْتَعِصِمَاتٍ بِهِ يُعَلِّنُ فِي الدَّارِ بِدَعْوَى الْأَلِيلِ
O en güzel yardımcıdır buhranda sıkıntıda Zelil komşularından insanlar sığınınca ona	وَنِعَمَ جَارُ الْقَوْمِ فِي أَرْمَةِ إِذَا التَّجَا النَّاسُ بِجَارٍ ذَلِيلِ
Yüzü delalet eder onun ihsanına, (Allah) mübarek kıldı, ne güzel iletir doğruluğa	ذَلَّ عَلَى مَعْرُوفِهِ وَجْهُهُ بُورِكَ فِيهِ هَادِيًا مِنْ ذَلِيلِ
Az verip saklamaz hiçbir hayırdan kendine Hep lütufta bulunur her yanına gelene	لَا يَقْصِرُ الْفَضْلَ عَلَى نَفْسِهِ بَلْ عِنْدَهُ مَنْ نَابَهُ فِي فُضُولِ
Tanıyıp bildi onu insanların cümlesi Ayıpsızdır ve de insanların en şerefli	قَدْ عَرَفَ النَّاسُ لَهُ أَنَّهُ بِالْمَنْزِلِ الْأَتَلَعِ غَيْرِ الضَّئِيلِ
Cömertliğinden bol verir insanlara Korkusuzca hücum eder savaşlarda düşmana	عَطَاؤُهُ جَزَلٌ وَصَوْلَاتُهُ صَوْلَاتٌ قَرِمَ لِقُرُومِ صَوُولِ
Fikirlerinde hikmet; öğüt var kelimasında Sanki deva olan şiddetli susuzluğa	وَرَأْيُهُ حُكْمٌ وَفِي قَوْلِهِ مَوَاعِظٌ يُذْهِبْنَ دَاءَ الْعَلِيلِ
Hilekâr değildir, cimri de Kaçmaz yükseklerden hayat boyu biner üstüne	لَيْسَ بِخَبِّ مَانِعٍ ظَهْرَهُ لَا يَهْتَضُ الدَّهْرُ بِعَبِّ ثَقِيلِ
Cömerttir ondan yardım istendiğinde İyilikte bulunmak dar gelmez yüreğine	وَلَا بِسَعَالٍ إِذَا يُجْتَدَى وَضَاقَ بِالْمَعْرُوفِ صَدْرُ السَّعُولِ
Zaman korkuttu beni başına gelen belayla Süvariler süvarisi o ki kılıçta usta	قَدْ رَاعَتِي الدَّهْرُ قَبُوسًا لَهُ بِفَارِسِ الْفُرْسَانِ وَالْخَدَشْلِيلِ

İllet ortasında bıraktın beni
Dolanırım aralarında lanetli bir yabancı gibi

تَرَكْتَنِي وَسَطَ بَنِي عَلِيٍّ
أَدُورُ فِيهِمْ كَاللَّعِينِ النَّقِيلِ

12.6. Devrilmiş Bir Taht/ عَرَشٌ هَوَى

Bahir: Serî'

Tür: Mersiye

Devrilmiş bir tahttır Ebû Hassân doğrusu Gölge bir mezara Allah dikti onu	إِنَّ أَبَا حَسَّانَ عَرَشٌ هَوَى مِمَّا بَنَى اللَّهُ بِكَيْنِ ظَلِيلِ
Düşmanı erişemez onun mertebesine Güçlü, kuvvetli, isabetlidir fikrinde	أَتَلَعُ لَا يَغْلِبُهُ قِرْنُهُ مُسْتَجْمَعُ الرَّأْيِ عَظِيمٌ طَوِيلِ
Görsen asabi sanırsın onu izzetinden Bu da cesaretli süvarilerin halinden	تَحَسَّبُهُ غَضَبَانَ مِنْ عِزِّهِ ذَلِكَ مِنْهُ خُلُقٌ مَا يَحُولِ
Vay olsun o savaşa atılanın annesine O ki savaşa atılan zırh kuşanmış bir halde	وَيْلٌ لِّمَنْ مَسَعَرَ حَرْبٍ إِذَا أَلْقَى فِيهَا فَارِسًا ذَا شَلِيلِ
Kurban eder misafire sahip olduğu her şeyi Yaşlı, dayanıklı ve güçlü develeri	تَشَقَّى بِهِنَّ الْكَوْمُ لَدَى قِدْرِهِ وَالنَّابُ وَالْمُصْعَبَةُ الْخَنْشَلِيلِ
Nereden bulurum senin gibi süvariye O felaket alıp götürürse beni	أَتَى لِي الْفَارِسُ أَغْدُو بِهِ مِثْلَكَ إِذْ مَا حَمَلْتَنِي الْحَمُولِ
Ey Sahr, gençliğim içinde bıraktın beni Sanki senden sonra içlerinde yabancı gibi	تَرَكْتَنِي يَا صَخْرُ فِي فِتْيَةٍ كَأَنِّي بَعْدَكَ فِيهِمْ نَقِيلِ

12.7. Yetimlerin Babası/ عَلَى صَخْرَ الْأَعْرَأَبِيِّ الْيَتَامَى

Bahir: Vâfir

Tür: Mersiye

Ey gözlerim vah size, akıtın oluk gibi Gözyaşlarınızı peş peşe sel gibi	أَيَا عَيْنَيَّ وَيَحْكُمَا إِسْتَهْلَا بِدَمْعٍ غَيْرِ مَنُورٍ وَعَلَا
Cömert olun akıtın gözyaşlarınızı Size zilletten ve hüzünden miras kaldı	بِدَمْعٍ غَيْرِ دَمْعِكُمَا وَجُودَا فَقَدْ أَوْرَثْتُمَا حُزْنَآ وَذُلَا
Yetimlerin babası Sahr'a ki Üstlenen bütün zor işleri, ağır yükleri	عَلَى صَخْرَ الْأَعْرَأَبِيِّ الْيَتَامَى وَيَحْمِلُ كُلَّ مَعَاذِرَةٍ وَكَلَا
Cömert olup yardım etseniz bana	فَإِنْ أَسَعَفْتُمَانِي فَارْفِدَانِي

Yanaklarıma dökülüp ıslatan yaşlarla	بِدَمْعٍ يُخْضِلُ الْحَدِيدَ بَلَا
Bu ağlayışınız Sahr b. ‘Amr’a Deniziniz tükense ya da azalsa da	عَلَى صَخْرٍ بِنِ عَمْرٍو إِنَّ هَذَا وَإِنْ قَدْ قَلَّ بَحْرُكَ وَاضْمَحَلَا
Hüzün ve zillet miras kaldı size Ve bir ateş yanan içimde özgürce	فَقَدْ أَوْرِثْتُمَا حُزْناً وَذُلًّا وَحَرًّا فِي الْجَوَانِبِ مُسْتَقْبَلَا
Kalk ey Safiyye ²⁶³ kadınlarla Sığınmadan gölgeye sabret güneşin sıcağına	فَقُومِي يَا صَفِيَّةُ فِي نِسَاءِ بِحَرِّ الشَّمْسِ لَا يَبْغِينَ ظِلًّا
Yırtarlar sinelerini ve tüm yüzlerini Onun için güneşin sıcağına dayanmak basit bir işti.	يُشَقِّقْنَ الْجُيُوبَ وَكُلَّ وَجْهِ طَفِيفٍ أَنْ تَصَلِّيَ لَهُ وَقَلَا

12.8. Kim Destek Olur Atlılara/ مَنِ لِلخَيْلِ

Bahir: Meczûu'l-Kâmil

Tür: Mersiye

Ağlıyorum o kahramana ki Ağır taşlarla örtülmüş kabri.	أَبْكِي عَلَى الْبَطْلِ الَّذِي جَلَلْتُمْ صَخْرًا ثَقَالَا
Kılıcını kuşandığında Mızrağına da hükmediyor aynı anda	مُتَحَرِّمًا بِالسَّيْفِ يَرْكَبُ رُمَحَهُ حَالًا فَحَالَا
Ey Sahr kimdir atlılara destek veren Kahramanlar yenilince savaşa, hemen	يَا صَخْرُ مَنْ لِلخَيْلِ إِذْ رُدَّتْ فَوَارِسُهَا عِجَالَا
Örme zırhları giyinen süvariler Kuvvetlerinden sanırsın ki yürüyor develer	مُتَسَرِّبِي حَلْقِي الْحَدِيدِ تَخَالُفُهُمْ فِيهِ جِمَالَا
Vay benim haline; estiği zaman Soğuk soğuk rüzgârlar kuzeyden	وَيْلِي عَلَيْكَ إِذَا تَهَبُّ الرِّيحُ بَارِدَةً شِمَالَا
Ve toplanır ince ince bulutlar Çiğden başka yağmur bırakmazlar	وَالْحَيْدَرُ الصُّرَادُ لَمْ يَكُ غَيْمُهَا إِلَّا طِلَالَا
(Bulutlar) korkutur insanları ki onlar Kendimize aile saydıklarımızdır	لِيُرَوِّعَ الْقَوْمَ الَّذِينَ نَعُدُّهُمْ فِينَا عِيَالَا
En şerefli insandır misafirperverlikte Sahr ki kerem sahibidir işlerinde	خَيْرُ الْبَرِيَّةِ فِي قَرِيٍّ صَخْرٌ وَأَكْرَمُهُمْ فِعَالَا
O ki umut bağlanılan kendisine Arzu duyunca hediyelerin en iyisine	وَهُوَ الْمُؤَمَّلُ وَالَّذِي يُرْجَى وَأَفْضَلُهَا نَوَالَا

²⁶³ Safiyye muhtemelen Hansâ'nın arkadaşıdır.

12.9. Seninle Defettim Musibetleri/ دَفَعْتُ بِكَ الْجَلِيلِ

Bahir: Vâfir

Tür: Mersiye

Ey Sahr ağlatırsan eğer gözlerimi Uzun süre güldürürdün beni	أَلَا يَا صَخْرُ إِن أَبْكَيْتَ عَيْنِي لَقَدْ أَضْحَكْتَنِي دَهْرًا طَوِيلًا
Ağladım sana, ağıt yakan kadınlar arasında Ama ancak ben hakkıyla ağıt yaktım sana	بَكَيْتُكَ فِي نِسَاءِ مُعُولَاتٍ وَكُنْتُ أَحَقَّ مِنْ أَبْدَى الْعَوِيلَا
Sen yaşarken defettim musibetleri seninle Şimdi kim çözüm bulsun bu büyük musibete?	دَفَعْتُ بِكَ الْجَلِيلِ وَأَنْتَ حَيٌّ فَمَنْ ذَا يَدْفَعُ الْخَطْبَ الْجَلِيلَا
Bir cesede ağlamak çirkin olsa da Sana ağlamak en güzeldir kanımca	إِذَا قُبِحَ الْبُكَاءُ عَلَى قَتِيلٍ رَأَيْتُ بُكَاءَكَ الْحَسَنَ الْجَمِيلَا

12.10. Uzun Boylu/ طَوِيلِ النِّجَادِ

Bahir: Mütekârib

Tür: Mersiye

Ey gözüm akamaz mısın oluk gibi cimrilik etmeksizin Ama sen gözyaşlarından hiç bahşetmedin	أَعْيَيْ فَيْضِي وَلَا تَبْخُلِي فَأِنَّكَ لِلدَّمْعِ لَمْ تَبْدُلِي
Bağışla, akıt gözyaşlarını cömertçe Akarsuyun aktığı gibi dereye	وَجُودِي بِدَمْعِكَ وَاسْتَعْبِرِي كَسَحِّ الْخَلِيجِ عَلَى الْجَدْوَلِ
Ağıt yakıp feryat edenlerin ağladığı kişiye Güçlü, kuvvetli, en faziletli efendiye	عَلَى خَيْرِ مَنْ يَنْدُبُ الْمُعُولُونَ وَالسَّيِّدِ الْأَيْدِ الْأَفْضَلِ
Uzun boylu, şerefli, asil soyluya Değildir korkak hain ya da	طَوِيلِ النِّجَادِ رَفِيعِ الْعِمَادِ لَيْسَ بِوَعْدٍ وَلَا زُمْلِ
Ustadır mücadele etmekte savaşta Korkmadan hakikati eden muhafaza	يُجِيدُ الْكِفَاحَ عِدَاةَ الصُّبُحِ حَامِي الْحَقِيقَةِ لَمْ يَنْكَلِ
Sanki o ortaya çıktığında, düşmanlar Yavrularının babası aslandan korkarlar	كَأَنَّ الْعُدَاةَ إِذَا مَا بَدَا يَخَافُونَ وَرَدًا أَبَا أَشْبَلِ
Yeleli aslanlardan çok güvenir kendine Kabilesini korumaktan caydıramaz onu kimse	مُدًّا مِنَ الْأَسَدِ ذَا لِبَدَةٍ حَى الْجِنْعِ مِنْهُ فَلَمْ يُنْزَلِ
İffetlidir, himaye ettiğinde kavmine Dayanır çünkü soyu asalete, şerefe	يَعْفُ وَيَحْيِي إِذَا مَا اعْتَرَى إِلَى الشَّرَفِ الْبَاذِخِ الْأَطْوَلِ

Savunur kavmini müdafaa gününde mukaddesatı Komşuyu, misafiri ve yolcuları	يُحَامِي عَنِ الْحَيِّ يَوْمَ الْحِفَافِ وَالْجَارِ وَالضَّيْفِ وَالنُّزْلِ
Nice savaşlar taşkın nehirler gibi Nice kaynayan sular, koca kazanlar gibi	وَمُسْتَنَّةً كَاسْتِنَانِ الْخَلِيجِ فَوَارَةَ الْعَمْرِ كَالْمَرْجَلِ
İnat edip öfkesinden çiftleyen hayvan sanki Ama sen yoluna koydun olmadan hiçbir mani	رَمَوْحٍ مِنَ الْعَيْطِ رُوحِ الشَّمْسِ تَلَاقَيْتَ فِي السَّلْفِ الْأَوَّلِ
Ağlar sana kış günü yoksulları Sığınmak arayan develer gibi, esince kuzey rüzgârları	لِتَبِكَ عَلَيْكَ عِيَالُ الشِّتَاءِ إِذَا الشَّوْلُ لَأَذَتْ مِنَ الشَّمَالِ

12.11. Üstün Kıldı Mirdas'ı²⁶⁴ وَقَضَّلَ مِرْدَاساً

Bahir: Tavîl

Tür: Mersiye

Gördüğümde dolunayı kararıp, gömülmüştü karanlığa Şevân ²⁶⁵ da tepeden tırnağa ağladı ona	لَمَّا رَأَيْتُ الْبَدْرَ أَظْلَمَ كَاسِفاً أَرَزَنْ شَوَانٌ بَطْنُهُ وَسَوَائِلُهُ
Bir inilti, lakin inlemek fayda vermedi Kurayye'nin ²⁶⁶ etrafından getirdiler cenazeni	رَبِينَا وَمَا يُعْنِي الرَّبِينُ وَقَدْ أَتَى بِمَوْتِكَ مِنْ نَحْوِ الْقُرَيْتَةِ حَامِلُهُ
Mirdâs'ı tercih etti diğerlerine katili Gelinlerin, eşlerin bakımı fayda verseydi	لَقَدْ خَارَ مِرْدَاساً عَلَى النَّاسِ قَاتِلُهُ وَلَوْ عَادَهُ كَنَاتُهُ وَحَلَالِيُهُ
Dediler: ilaç var mıdır, şifa olacak ona? İlaç fayda vermedi ölümün ulaştığına	وَقُلْنَا أَلَا هَلْ مِنْ شِفَاءٍ يَنَالُهُ وَقَدْ مُنِعَ الشِّفَاءَ مَنْ هُوَ نَائِلُهُ
Üstün kıldı Mirdâs'ı insanlara şerefi Niyetlendiği her işi sonuna erdirirdi	وَقَضَّلَ مِرْدَاساً عَلَى النَّاسِ جِلْمُهُ وَأَنَّ كُلُّ هَمٍّ هَمَّتْهُ فَهَوَ فَاعِلُهُ
Nice vadiler inmeye tiksindiği insanların Sen inip pınarından suyuna kandın	وَأَنَّ كُلُّ وَادٍ يَكْرَهُ النَّاسُ هَبِطُهُ هَبِطْتَ وَمَاءٌ مَمْتَلٍ أَنْتَ نَاهِلُهُ
Terk ettin orayı uzun bir geceden sonra Bıraktın meydanı boğuşan kurtlara	تَرَكْتَ بِهِ لَيْلًا طَوِيلًا وَمَنْزِلًا تَعَادَى عَلَى ظَهْرِ الطَّرِيقِ عَوَاسِلُهُ
Beyaz ceylan gibi nice kadınları satın aldın düşmandan Yoksundular ziynetten, mücevherattan	وَسَبِي كَارَامِ الصَّرِيمِ تَرَكْتَهُ خِلَالَ دِيَارِ مُسْتَكِينًا عَوَاطِلُهُ
Nimetler ihsan ettin sıkıntılardan sonra Hepsi sıkıntısını giderir, yakınlık eder ona	وَعُدَّتْ عَلَيَّ بَعْدَ بُؤْسِي بِأَنْعَمٍ فَكَلَّمُهُمْ تُعْنَى بِهِ وَتَوَاصِلُهُ
Her ne zaman tartarsan o eşittir şerefe	مَتَى مَا تَوَازَنَ مَا جِدًّا يُعْتَدَلُ بِهِ

²⁶⁴ Bu mersiyesini eşi Mirdâs için söylemiştir.

²⁶⁵ Şevân, eşi Mirdâs'ın öldürüldüğü yerin adıdır.

²⁶⁶ Kurayye, Süleym'in büyük bir beldesidir.

Eliyle tartıp ağır bastığı gibi kefedede

كَمَا عَدَّلَ الْمِيزَانَ بِالْكَفِّ رَاطِلُهُ

12.12. Sensin Ona Layık/²⁶⁷ أَنْتَ شَاغِلُهُ

Bahir: Tavîl

Tür: Mersiye

Yağmur bulutları sulasın kabrini Bol bahar yağmurlarıyla Gamra'nın ²⁶⁸ bağındaki	سَقَى جَدَثًا أَكْنَفُ غَمْرَةَ دُونَهُ مِنَ الْغَيْثِ دِيمَاتُ الرَّبِيعِ وَوَابِلُهُ
Öyle bir dinlerim ki hazin şeyler anlatılınca Kalbimde bir inilti terk etmez onu asla	أُعِيرُهُمْ سَمْعِي إِذَا ذُكِرَ الْأَسَى وَفِي الْقَلْبِ مِنْهُ زَفْرَةٌ مَا تُرَائِلُهُ
Gözyaşımı verirdim senden önce ağlayana Sensin artık her ölüden daha layık ağlamaya	وَكُنْتُ أُعِيرُ الدَّمْعَ قَبْلَكَ مِنْ بَكِي فَأَنْتَ عَلَى مَنْ مَاتَ بَعْدَكَ شَاغِلُهُ

12.13. Yıldızlar Kayboldu/ وَزَالَ الْكَوَاكِبُ

Bahir: Mütekârib

Tür: Mersiye

Gözlerinin neyi var Islattı göz kapaklarını yaşlar	أَلَا مَا لِعَيْنِكَ أَمْ مَا لَهَا لَقَدْ أَخْضَلَ الدَّمْعُ سِرْبَالَهَا
İbn 'Amr'dan sonra 'Âl-i Şerîd'den Kurtuldu mu yeryüzü yüklerinden	أَبْعَدَ ابْنَ عَمْرٍو مِنْ آلِ الشَّرِيدِ حَلَّتْ بِهِ الْأَرْضُ أَنْقَالَهَا
Yemin ettim ondan başkasına ağlamamaya Sormam "Ne oldu?" diye hiçbir ağlayana	فَأَلَيْتُ أَسَى عَلَى هَالِكِ وَأَسَأَلُ بِاِكْتِيَّةٍ مَا لَهَا
En hayırlı gençsin yemin olsun babanın ömrüne Fitilini ateşleyip savaşın, yükünü alırsın üstüne	لَعَمْرُ أَبِيكَ لَنِعَمَ الْفَقِي تَحْشُ بِهِ الْحَرْبُ أَجْدَالَهَا
Cesur yüreklidir ve fasihtir dili	حَدِيدُ السِّنَانِ ذَلِيقُ اللِّسَانِ

²⁶⁷ Hansâ kabilesiyle birlikte Medine'ye hac için geldiğinde onu Hz. Ömer'in yanına getirip "İşte bu Hansâ, "Üzerinde cahiliye dönemi kıyafetiyle Medine'de durdu, belki cahiliyeden İslam'a kadar uzanan hüznü için ona bir vaaz verirsiniz." demişlerdi. Hz. Ömer, Hansâ'nın yanına gelip ey Hansâ deyince o da başını kaldırmış, "Ne istiyorsun?" diye sormuştu. Hz. Ömer, "Gözlerin neden yaralanmış?" diye sormuş, Hansâ da "Süleym'in efendilerine ağlıyorum." demişti. Hz. Ömer, "Neden ağlıyorsun, onlar cahiliyede öldüler ve artık cehennem ateşindeler.." demişti. Hansâ da "Bu benim acımı daha da artırdı." demişti. Hz. Ömer: "Söylediklerinden bana inşâd et." demiş, Hansâ da "Bugün söylediklerimi sana inşâd etmeyeceğim ancak şu an söylüyor olduklarımı inşâd edeceğim." demiş ve bu beyitleri inşâd etmişti.

Nöldeke bir makalesinde İbn Kuteybe'den rivayetle, Hansâ'nın gözlerinin ağlamaktan kör olduğunu aktarmıştır. Bkz.: Arthur Wormhoudt, Diwan al-Khansâ, William Penn College, 1973,107

²⁶⁸ Gamra bir yer adıdır.

İade eder düşmana ettikleri zulmün mislini	يُجَازِي الْمَقَارِضَ أَمْثَالَهَا
Kendimi atmayı denedim tehlikeler içine Yaşamaktan daha layık nefsim savaşa ölmeye	هَمَمْتُ بِنَفْسِي كُلِّ الْهَمُومِ فَأَوْلَى لِنَفْسِي أَوْلَى لَهَا
Gireceğim hep çetin işler içine Kazansam yahut ölecek olsam bile	سَأَحْمِلُ نَفْسِي عَلَى آلَةٍ فَأَمَّا عَلَيْهَا وَإِمَّا لَهَا
Erişir sürura ruh, hakkıyla sabrederse Acı verir bana, o endişeye düşerse	فَإِنْ تَصَبَّرِ النَّفْسُ تَلَقَّى السُّرُورَ وَإِنْ تَجَزَّعَ النَّفْسُ أَشَقَى لَهَا
Biz ibaretiz ruhlar ve zayıflıklarından Nefret uyandıran günde onlarla kalan	نُهَيْنُ النَّفُوسَ وَهَوْنَ النَّفُوسِ يَوْمَ الْكَرْهَةِ أَبْقَى لَهَا
Biliriz ölüm haktır insana Her nerede ona hazırlırsa	وَنَعْلَمُ أَنَّ مَنَايَا الرِّجَالِ بِالْغَةِ حَيْثُ يُحَلَى لَهَا
Ölüm artık yol tutsun dilediğine Kardeşimi aldıktan sonra Mehv' de ²⁶⁹	لِتَجْرِ الْمَنِيَّةُ بَعْدَ الْفَتَى الْمُغَادِرِ بِالْمَحْوِ أَذْلَالَهَا
Nice atlı birlikler başlarında miğferi Üstlerinde zırhları ve emsalleri	وَرَجْرَاجَةٍ فَوْقَهَا بِيضُهَا عَلَيْهَا الْمُضَاعَفُ أَمْثَالَهَا
Üst üste binmiş yağmur yüklü bulutlar gibi Destek verir onlara önden arkadan birlikleri	كَكَرْفَيْتَةِ الْغَيْثِ ذَاتِ الصَّبِيرِ تَرْمِي السَّحَابَ وَيُرْمِي لَهَا
Nice atlar geldi üstüne süvarilerle Sen de defettin onları kılıcın ile	وَخَيْلٍ تَكْدَسُ بِالْدَارِعِينَ نَازَلَتْ بِالسَّيْفِ أَبْطَالَهَا
Kalır keskin kılıç gibi nice şiirler Ama göçüp gider onları söyleyenler	وَقَافِيَةٍ مِثْلَ حَدِّ السِّنَانِ تَبْقَى وَيَذْهَبُ مَنْ قَالَهَا
Keser Yezbul'un ²⁷⁰ zirvesini Terk etmez orayı dağ keçileri	تَقْدُ الدُّوَابَّةَ مِنْ يَدْبِلِ أَبَتْ أَنْ تُفَارِقَ أَوْعَالَهَا
Ey İbn 'Amr dile kolaydı söylediğin şiirler Lakin söyleyemedi benzerini dahi kimseler	نَطَقْتَ ابْنَ عَمْرٍو فَسَرَّلَتْهَا وَلَمْ يَنْطِقِ النَّاسُ أَمْثَالَهَا
Öldürmüş olsa da onu Benî Mürre Onların kayıpları daha fazlaydı harpte	فَإِنْ تَكُ مَرَّةً أَوَدْتَ بِهِ فَقَدْ كَانَ يُكْثِرُ تَقَاتَلَهَا
Dağlar çöktü onun ölümüyle Ve sallandı yeryüzü bir zelzeleyle	فَخَرَّ الشَّوَامِخُ مِنْ قَتْلِهِ وَزَلْزَلَتْ الْأَرْضُ زِلْزَالَهَا
Yıldızlar kayboldu onun gidişiyle Güneş şavkımaz oldu bürünüp örtüye	مِنْ فَقْدِهِ وَجُلِبَّتِ الشَّمْسُ أَجْلَالَهَا
Mücrimin başına gelen nice musibetlerle Bebeğini düşürdü hamileler korku ile	وَدَاهِيَةٍ جَرَّهَا جَارِمٌ تُبِينُ الْحَوَاضِنُ أَحْمَالَهَا
Kadirdi İbn 'Amr belaları defetmeye	كَفَاهَا ابْنَ عَمْرٍو وَلَمْ يَسْتَعِينِ

²⁶⁹ Mehv, bir yer adıdır.

²⁷⁰ Yezbul, Benî Kilab'ın topraklarında bir dağdır.

Senden başkası da yakın değildi bu musibete	وَلَوْ كَانَ غَيْرِكَ أَدْنَىٰ لَهَا
O yakın değildir musibetlere Ancak o yeterdir kavmin başına gelenlere	وَلَيْسَ بِأَوْلَىٰ وَلَكِنَّهُ سَيَكْفِي الْعَشِيرَةَ مَا غَالَهَا
Süvariler yığılmış savaş meydanına Ölüm asılır hepsinin kuyruklarına	بِمُعْتَرِكٍ ضَبَّيْ بَيْنَهُ تَجْرُ الْمَنِيَّةُ أَذْيَالَهَا
Dönünce arkalarını yara açtın onlara Suladın onları kendi kanlarıyla	تُطَاعِيهَا فَإِذَا أَدْبَرْتَ بَلَلْتَ مِنَ الدَّمِ أَكْفَالَهَا
Himaye ettiğin nice kadın savaş vakti Endişeden yırtıyorlardı üzerlerini	وَبِضِي مَنَعَتْ غَدَاةَ الصُّبْحِ تَكْشِفُ لِلرَّوْعِ أَذْيَالَهَا
Otururken hükmettin nice düşman birliğine Kılıçla da damga vurdun onların üzerine	وَمُعَمَّلَةٍ سُقَّتْهَا قَاعِدًا فَأَعْلَمْتَ بِالسَّيْفِ أَغْفَالَهَا
Sel yuvarlamış gibi senden kaçan nice deveyi Boğazlayıp yollara attın limelerini	وَنَاجِيَةٍ كَأَنَّ التَّمِيلِ غَادَرْتَ بِالْجَلِّ أَوْصَالَهَا
Kaçıyordu avama değil de melikine Bu hep vardır onun âdetinde	إِلَىٰ مَلِكٍ لَا إِلَىٰ سَوْقَةٍ وَذَلِكَ مَا كَانَ أَكْلًا لَهَا
Sürdün atlıları düşman topraklarına Savaşta çocuklarını aldın esaret altına	وَتَمْنَحُ خَيْلِكَ أَرْضَ الْعِدَىٰ وَتَنْبِذُ بِالْغَزْوِ أَطْفَالَهَا
Feryada mahkûm ettiğin nice kadın Yaban sığırı gibi, gördüğünde evladın	وَنَوْحٍ بَعَثَتْ كَمِثْلِ الْإِرَاحِ أَنَسَتْ الْعَيْنُ أَشْبَالَهَا

13. MÎM (م) KÂFIYELİ ŞİİRLERİ

13.1. Baki Kalmaz Allah'tan Başkası/ لَا يَبْقَىٰ إِلَّا الْإِلَٰهَ

Bahir: Basît

Tür: Mersiye

Herkes sınanır zamanın musibetleriyle Bütün yüksek evler döner harabeye	وَكُلُّ إِمْرِيٍّ بِأَثَافِي الدَّهْرِ مَرْجُومٌ وَكُلُّ بَيْتٍ طَوِيلِ السَّمَكِ مَهْدُومٌ
Ne halkı bırakır geri ne de meliki Kimi esir etmişse Arabî ve Acemî	لَا سَوْقَةٌ مِنْهُمْ يَبْقَىٰ وَلَا مَلِكٌ مِمَّنْ تَمَلَّكَهُ الْأَحْرَارُ وَالرُّومُ
Hiçbir musibet kimsede kalmaz baki Yalnız Allah'tır ancak ezeli ve ebedi	إِنَّ الْحَوَادِثَ لَا يَبْقَىٰ لِئَانِهَا إِلَّا الْإِلَٰهَ وَرَاسِي الْأَصْلِ مَعْلُومٌ
Ulaştı bana bir söz yüreğimi parçalayan Bir topluluktan sözleri yalan dolan	وَقَدْ أَتَانِي حَدِيثٌ غَيْرُ ذِي طِيلٍ مِنْ مَعْشَرٍ رَأَيْتُمْ قِدَمًا تَهَامِيمٌ
Söylenilen sözler yumru gibi	إِنَّ الشَّجَاةَ الَّتِي حَدَّثْتُمْ إِعْتَرَضَتْ

Yutkunamadım, boğazımdan geçmedi	خَلَفَ اللَّهُ لَمْ تُسَوِّغَهَا الْبِلَاعِيمُ
Layık değil alaya Sahr ölüp gitse de Alay etmez her kim ki sahip olan bir kabre	إِنْ كَانَ صَخْرٌ تَوَلَّى فَالْشَّمَاتُ بِكُمْ وَأَلَيْسَ يَشْمَتُ مَنْ كَانَتْ لَهُ طَوْمُ
Boyun eğer belanın acısına sabretmeyi bilenler Ona karşı direnir korkaklar ve ahmaklar	مُرُّ الْحَوَادِثِ يَنْقَادُ الْجَلِيدُ لَهَا وَيَسْتَقِيمُ لَهَا الْهَيْبَابَةُ الْبَوْمُ
Sahr'dı sabırlı, kâmil, ilmi yüksek herkesten İzzet-i nefistir ve soyu gelen hüküm sürenlerden	قَدْ كَانَ صَخْرًا جَلِيدًا كَامِلًا بَرِعًا جَلَدَ الْمَرِيضَةَ تُنْمِيهِ السَّلَاجِيمُ
Bugün artık bir mezarın içinde Taşların arasında, topraklar yığılmış üstüne	فَأَصْبَحَ الْيَوْمَ فِي رَمْسٍ لَدَى جَدَثٍ وَسَطَ الضَّرِيحِ عَلَيْهِ التُّرْبُ مَرْكُومُ
Allah'a yemin olsun unutulabilir mi İbn 'Amr'ı kimse Yağmurda koşsa balıklar ya da güvercinler öttükçe	تَاللَّهِ أَنْسَى ابْنَ عَمْرٍو الْخَبِيرِ مَا نَطَقَتْ حَمَامَةٌ أَوْ جَرَى فِي الْعَمْرِ عُلُجُومُ
Diyorum Sahr'ın mezarda ayrılmış eti kemiğinden Nasıl gizlerim onu gözyaşlarım akarken	أَقُولُ صَخْرٌ لَدَى الْأَجْدَاثِ مَرْمُومُ وَكَيْفَ أَكْتُمُهُ وَالْدَمْعُ مَسْجُومُ

13.2. Kerim Bir Genç/²⁷¹ فَتَى كَرِيمٍ

Bahir: Vâfir

Tür: Fahr

Cuşemî süvariye olsun canım feda En yakınlarımı da feda ederdim ona	فِدَى لِّلْفَارِسِ الْجُشَمِيِّ نَفْسِي وَأَفْدِيهِ بِمَنْ لِي مِنْ حَمِيمٍ
Benî Süleym'i feda ederim yoluna Ölüp gidenleri ve yaşayanlarıyla	وَأَفْدِيهِ بِكُلِّ بَنِي سُلَيْمٍ بِظَاعِنِهِمْ وَبِالْأَنْسِ الْمُقِيمِ
Bu şiiri adadım hürlere kardeşi Kays'a Öyle kerim bir genç ki, yetişti asil aile ocağında	حَصَّصْتُ بِهَا أَخَا الْأَحْرَارِ قَيْسًا فَتَى فِي بَيْتِ مَكْرَمَةٍ كَرِيمٍ

13.3. Ne Kıymetli Genç/²⁷² نِعَمَ الْفَتَى

Bahir: Tavîl

Tür: Fahr

Kim ayıplarsa beni Kûz'a olan sevgimden	مَنْ لَامَنِي فِي حُبِّ كُوزٍ وَذَكَرِهِ
---	--

²⁷¹ Cuşem b. Bekr b. Hevâzin bir yerde konaklamış, Kays b. el-Emrâr da onun dikkatsizliğini fırsat bilip onu takip etmiş, "Bu Mu'âviye'nin katili; o kaçarsa benim ruhum kaçmaz." demişti. Ve arkasından yaklaşmış onu öldürmüştü. Bunun üzerine Hansâ da bu beyitleri söylemişti.

²⁷² Bu beyitleri kardeşi Sahr'ın oğlu Kûz için söylemiştir.

Payına düşer hüznünden; mesulüz sıla-i rahimden	فَلَا قِيَّ لَ الَّذِي لَاقَيْتُ إِذْ حَفَرَ الرَّحِمَ
Maşallah Kûz'a, yiğitçe savaşır süvariler caysa da Karışır toza dumana düzlükte, sarp yokuşta	فَيَا حَبْدًا كَوْزًا إِذَا الْخَيْلُ أَدْبَرَتْ وَتَارَ غَبَارًا فِي الدَّهَاسِ وَفِي الْأَكَمِ
Ne kıymetli gençtir Kuveyz b. Sahr, karanlık gecede Narıyla aydınlatır rüzgârlar estiğinde	فَنِعِمَّ الْفَتَى تَعَشَوْا إِلَى ضَوْءِ نَارِهِ كُوَيْزُ بْنُ صَخْرٍ لَيْلَةَ الرِّيحِ وَالظُّلَمِ
Koca hörgüçlü develer sütünü sakındığında Sütünü sağandan kaçır sığınır ağaç altına	إِذَا الْبَازِلُ الْكَوْمَاءُ لَادَتْ بِرِفْلِيهَا وَلَادَتْ لِيُوَادًا بِالْمُدْرَيْنِ بِالسَّلَمِ
İnsanların en iyisi ve onu hayrı bitti Bir çocuğun eliyle, ne aç gözlü ne cimri	وَقَدْ حَالَ خَيْرٌ مِنْ أَنَاسٍ وَرَفِدُهُمْ بِكَفِّي غَلَامٍ لَا ضَنْبِينَ وَلَا بَرَمِ

13.4. Saldırdık Üzerlerine Sabah Vakti/ صَبَحْنَاهُمْ غَارَةً

Bahir: Mütekârib

Tür: Fahr

Haber verin Süleym'e ve yardımcılara Üstün geldik yiğitlerin başıyla	أَلَا أَبْلَغُ سُلَيْمًا وَأَشْيَاعَهَا بِنَانًا فَضَلْنَا بِرَأْسِ الْهُمَامِ
Saldırdık üzerlerine sabah vaktinde Zehir göletlerinden içirdik kendilerine	وَأَنَا صَبَحْنَاهُمْ غَارَةً فَأَرَوْتَهُمْ مِنْ نَقِيعِ السِّمَامِ
Sabahladık Benî Abs'in Sehlân'ında ²⁷³ Dolu bir kadehle şarap değil ama	وَعَبَسًا صَبَحْنَا بِثَمَلَانِهِمْ بِكَاسٍ وَلَيْسَ بِكَاسِ الْمُدَامِ
Ürkütücü Sa'lebe'nin bizzat verdiler cezasını Gördüklerinde atları üzerinde savaşçı aslanları	وَتَعَلَّبَهُ الرُّوعُ قَدْ عَايَنُوا خَيْوَلًا عَلَّمَهَا أُسُودُ الْأَجَامِ
Sakınırdılar bizden, karşılaşma korkusuyla Bir vurup yaraladık mükemmel bir nizamla	يَلُودُونَ مِنَّا جِدَارَ اللَّيْقَا فَضْرِبًا وَطَعْنًا وَحَسَنَ النِّظَامِ
Vurarak sürdük onları meralarına Develerinin üzerinde kadınlarının oturaklarıyla	وَسُقْنَا لِرَائِمِهِمْ سَجْدًا بِأَحْدَاجِهَا وَذَوَاتِ الْجِرَامِ

13.5. Allah Sulasın Kabrini/ أَسْقَى الْإِلَهَ ضَرِيحَهُ

Bahir: Meczû'l- Kamil

Tür: Mersiye

Ey gözüm cömertçe ağla	يَا عَيْنَ جُودِي بِالْذُمُوعِ
------------------------	--------------------------------

²⁷³ Benî 'Abs eski bir arap kabilesi, Sehlân ise çölde bir dağdır.

Sicim gibi boşalan yağmurlarla	المُسْتَهْلَاتِ السَّوَاغِمِ
Boşalt yaşlarını dökülen inciler gibi Kesilmiş sanki onu derleyen ipi	فَيْضاً كَمَا انْخَرَقَ الْجُمَانُ وَجَالَ فِي سِلْكِ التَّوَاظِمِ
Ağla o gencecik Mu'âviye'ye Şerefliğin oğlu hayırlı efendiye	وَأَبِي مُعَاوِيَةَ الْفَتَى وَأَبْنَ الْخَضَارِمَةِ الْقُمَاقِمِ
(Ağla) şerefi azimle inşa edene Sebat ettirene onu yüksek zirvelerde	وَالْحَازِمِ الْبَانِي الْعُلَى فِي الشَّاهِقَاتِ مِنَ الدَّعَائِمِ
Görürsün onu ihtiyaç zamanında Pişmanlık duymadan ihsan eder bolca	تَلْقَى الْجَزِيلَ عَطَاؤُهُ عِنْدَ الْحَقَائِقِ غَيْرِ نَادِمِ
Allah sulasın onun kabrini Hafifçe çiseleyen yağmurlarla sürekli	أَسْقَى الْإِلَهَ ضَرِيحَهُ مِنْ صَوْبِ دَائِمَةِ الرَّهَائِمِ

13.6. Onun Gibisini Görmedi İnsanlar/ لَمْ يَرَ النَّاسُ مِثْلَهُ

Bahir: Tavîl

Tür: Mersiye

Sahr'ın anısından mı ağlar gözlerin Dizilmiş inciler gibi dökülür gözyaşların	أَمِنْ ذِكْرِ صَخْرِ دَمْعِ عَيْنِكَ يَسْجُمُ بِدَمْعِ حَثِيثِ كَالْجُمَانِ الْمُنْظَمِ
Onun gibi bir genci insanlar hiç görmedi Annesinin güvencesi ya da koruyan mukaddesi	فَتَى كَانَ فِينَا لَمْ يَرَ النَّاسُ مِثْلَهُ كَفَالاً لِأُمِّ أَوْ وَكَيْلاً لِمَحْرَمِ
Şeref ondan bir yer almış kendine Her aslan aciz kalır onun faziletlerine	حَسِيبٌ يُنَالُ الْمَجْدُ مِنْهُ بِبَسْطَةِ وَيَعْجَزُ عَنْ إِفْضَالِهِ كُلُّ شَيْطَمِ
Süleym'i ayırdın ikiye, sendin set çeken şerre Günler vardıgı zaman büyük musibetlere	فَفَرَّقْتَ فَرَعَهَا وَكُنْتَ سَدَّادَهَا إِذَا كَانَ يَوْمٌ بِالْغَا كَلِّ مُعْظَمِ
Gözettiğin akrabaları ayrılmaz hiç yanından Ancak korumandan uzaktır onlardan mücrim olan	وَمَا ضَاعَتِ الْأَرْحَامُ عِنْدَكَ وَالذِّي وَلَيْتَ وَمَا اسْتَحْفِظْتَ فَمَهَا لِمُجْرِمِ
Sana gelirken muhtaç olanlar hayra Sanki yürüyorlar suyu bol taşkın, deniz yolunda	كَأَنَّ بُغَاةَ الْخَيْرِ عِنْدَكَ أَصْبَحُوا عَلَى نَهْجٍ مِنْ طَافِحِ الْبَحْرِ خَضْرِمِ
Ey Sahr ne cömert davranırsın ihtiyacı olana Uçtular ihsanının kokusunun geldiği tarafa	تَوَسَّعْتَ لِلْحَاجَاتِ يَا صَخْرُ كُلِّهَا فَحَامَ إِلَى مَعْرُوفِكَ الْمُتَنَسِّمِ
Ey herkesin Sahr'ı, liderin oğlusun sen kavminde Süvari denilince Sahr olur en önde	وَأَنْتَ ابْنُ فَرَعِ الْقَوْمِ يَا صَخْرُ كُلِّهَا إِذَا قَالَ فُرْسَانُ اللَّقَا صَخْرُ أَقْدِمِ
Hatırlayınca nefsim cömertlik ve cesaretini Görünür orda bütün hayatı ve nimetleri	إِذَا ذَكَرْتَ نَفْسِي نَدَاهُ وَبَأْسَهُ تَحَسَّرَ عَنْهَا كُلُّ عَيْشٍ وَأَنْعُمِ

13.7. En Yüksekçe Kalkışır/²⁷⁴ وَيَهْضُ لِلْعُلْيَا

Bahir: Vâfir

Tür: Fahr

Yemin olsun ömrüme ki alınmaz hiç hafife Has'am ²⁷⁵ ailesi kıydınız o şerefli gence	لَعْمَرِي وَمَا عَمْرِي عَلَيَّ يَهَيِّنِ لِنَعْمِ الْفَتَى أَرْدَيْتُمْ آلَ خَثَعَمَا
İki kolu Süleym'in maruz kaldılar ona ²⁷⁶ Zor geldi bize sınanmak dokundu onurumuza	أُصِيبَ بِهِ فَرَعَا سُلَيْمٍ كِلَاهُمَا فَعَزَّ عَلَيْنَا أَنْ يُصَابَ وَنُرَعَمَا
Sürdüğünde atı Bîşe vadisine, Eşrâk dağına Dizginledi (atını) konakladı orada.	وَكَانَ إِذَا مَا أَقْدَمَ الْخَيْلَ بِيَشَةَ إِلَى هَضْبِ أَشْرَاكِ أَنَاخَ فَأَلْجَمَا
Gönderdi Tihâme'ye hızlı at birliklerini Sanki Necd rüzgârı sürdü oraya çekirge sürüleri ²⁷⁷	فَأَرْسَلَهَا تَهْوِي رِعَالًا كَأَنَّهَا جَرَادٌ زَفْتُهُ رِيحٌ نَجِدِ فَأَتَمَمَا
Toynaklarının kenarı yıpranmış ondan sonra Taşlar bulamış ayak bileklerini kanlara	فَأَمْسَى الْحَوَامِي قَدْ تَعَقَّيْنَ بَعْدَهُ وَكَانَ الْحَصَى يَكْسُو دَوَابِرَهَا دَمَا
Geceleyin döndüler ganimetlerle Hepsi görünür eyer altında ipince	فَأَبَتْ عِشَاءً بِالنِّهَابِ وَكَلُّهَا يُرَى قَلْبًا تَحْتَ الرِّحَالَةِ أَهْضَمَا
'Âkil ya da Res'te takip edimedikçe Onları 'Ayhem'e süren süvarilerce ²⁷⁸	وَكَانَتْ إِذَا مَا لَمْ تُطَارِدِ بِعَاقِلِ أَوْ الرَّسِّ خَيْلًا طَارَدَتْهَا بِعَمَمَا
Kavmin sığınağı ve kalesiydi her buhranda Ve acımasız bir süvari aynı zamanda	وَكَانَ ثِمَالِ الْحَيِّ فِي كُلِّ أَرْمَةٍ وَعِصْمَتِهِمُ وَالْفَارِسِ الْمُتَعَسِّمَا
En zora cesaret eder savaş kızıştığında Dilerse tutuşturur ya da söndürür ateşini zorla	وَيَهْضُ لِلْعُلْيَا إِذَا الْحَرْبُ شَمَّرَتْ فَيُطْفِئُهَا قَهْرًا وَإِنْ شَاءَ أَضْرَمَا
Yemin ettim gözyaşlarımı durdurmamaya İki gözüm sicim gibi yağmurlar akıtmakta	فَأَقْسَمْتُ لَا أَنْفَكُ أُحْدِرُ عَبْرَةً تَجُولُ بِهَا الْعَيْنَانِ مَيِّ لِنَسْجَمَا

²⁷⁴ Ebû 'Ubeyde bu beyitleri Rayta b. el-'Abbâs el-Esamm'a nispet etmiştir. Bu beyitleri Has'am tarafından öldürülen babası için yazmış, babasının intikamını da 'Abbâs b. Mirdas almıştır.

²⁷⁵ Has'am, bir kadının adıdır. Aslında beyitteki bu isim, şiirin Hansâ'ya ait olmadığına işarettir. Çünkü Hansâ'nın kardeşleri farklı kişiler tarafından öldürülmüştür.

²⁷⁶ Burada, Süleym'in birçok kolu olduğu için, hangi iki kolundan bahsettiği belli değildir.

²⁷⁷ Tihâme, Hicaz'da bir düzlük, Necd ise Hicaz ve Irak arasında kalan bir bölgedir.

²⁷⁸ 'Âkil, Res ve 'Ayhem, hepsi birer yer adıdır.

14. NÜN (ن) KÂFİYELİ ŞİİRLERİ

14.1. Sürükledi Beni Sevdiğimin Zikri/ هَيَّجَنِي ذِكْرُ الْحَبِيبِ

Bahir: Basît

Tür: Mersiye

Ey gözüm ağla Sahr'a hüznle Takılı kalmış aklımda, acı verir kalbime	يا عَيْنِ بَكِّي عَلَى صَخْرٍ لِأَشْجَانِ وَهَاجِسٍ فِي ضَمِيرِ الْقَلْبِ خَزَانِ
Hatırladım cömertliğini ve sürükledi beni Hastalığa ve hüzne, sevdiğimin zikri	أَتَى ذَكَرْتُ نَدَى صَخْرٍ فَهَيَّجَنِي ذِكْرُ الْحَبِيبِ عَلَى سَقَمٍ وَاحْزَانِ
Ağla kardeşine yetimler için, yakmış canlarını Musibetler; beni de sardı her türlü sıkıntı	فَأَبْكِي أَخَاكَ لِأَيْتَامٍ أَضَرَّ بِهِمْ رَيْبُ الزَّمَانِ، وَكُلُّ الضَّرِّ يَغْشَانِي
Ağla efendilerin nahif, en önde gelenine Mızrakları eğip bükenlerin ip gibi ellerinde	وَأَبْكِي الْمَعَمَّمِ زَيْنَ الْقَائِدِينَ إِذَا كَانَ الرَّمَاخُ لَدَيْهِمْ خَلَجَ أَشْطَانِ
(Ağla) İbnu'ş-Şerîd'e, ulaşmasa da kökleri En yüksek şeref mertebesine; olmasa da eksigi	وَأَبْنَ الشَّرِيدِ فَلَمْ تُبَلِّغْ أَرْوَمَتَهُ عِنْدَ الْفَخَّارِ لَقَرْمٌ غَيْرُ مِهْجَانِ
Olsaydı zamanın hazine biriktireni Sahr olurdu zorluklar için en büyük sermayesi	لَوْ كَانَ لِلدَّهْرِ مَالٌ عِنْدَ مَتَلَدِهِ لَكَانَ لِلدَّهْرِ صَخْرٌ مَالٌ فَتِيَانِ
Reddeder zulmü; boldur infaki Tembellik, alçaklık etmez hayır dolu ef'âli	أَبِي الْهَضِيمَةِ آتٍ بِالْعَظِيمَةِ مِتْلَافُ الْكِرِيمَةِ لَا نَكْسٌ وَلَا وَا نِ

14.2. Dulların Yetimlerin Sığınağı/²⁷⁹ مَأْوَى الْأَرَامِلِ وَالْأَيْتَامِ

Bahir: Basît

Tür: Mersiye

Ey benim kederim Sahr'a süvari çağrılınca Yardım için süvarilere; düşman karşı düşmana	يَا لَهْفَ نَفْسِي عَلَى صَخْرٍ وَقَدْ فَرَعَتِ حَيْلُ لِحَيْلٍ وَأَقْرَانُ لِأَقْرَانِ
Kumar oynayınca insanlar kadehlerle o cömerttir Açıktır iki eli, cimrilik etmeden karşılıksız verir	سَمَحٌ إِذَا يَسَرَ الْأَقْوَامُ أَقْدَحَهُمْ طَلَقُ الْيَدَيْنِ وَهَوْبٌ غَيْرُ مَتَانِ
Şerefli bir liderdir, temizdir tabiatı Açgözlü değildir, dizginleyen nefsinin	حُلَاجِلٌ مَا جِدَّ مَحْضُ ضَرِيْبَتُهُ مِجْدَامَةٌ لِهَوَاهُ غَيْرُ مِبطَانِ
Cömert yaradılışlı, boldur hediyeleri İhanet etmeden gözetir emanetleri	سَمَحٌ سَجِيَّتُهُ جَزْلٌ عَطِيْبَتُهُ وَلِلْأَمَانَةِ رَاعٍ غَيْرُ خَوَانِ
Anladı insanlar; ne cesur bir gençsin savaş gününde	نِعَمَ الْفَتَى أَنْتَ يَوْمَ الرُّوعِ قَدْ عَلِمُوا

²⁷⁹ Bu şiirin son 6 beyti diğer şerhlerde bir önceki şiirin devamı olarak verilmiştir.

Bir tek o yeter süvariler birbirini çevreleyince	كُفَاءٌ إِذَا التَّفَّ فُرْسَانٌ بِفُرْسَانٍ
Cömert yaradılışı; övgüye değer şemali Herkesin alçak olsa da onun yüksektir şevki	سَمَّحُ الْخَلَائِقِ مَحْمُودٌ شَمَائِلُهُ عَالِي الْبِنَاءِ إِذَا مَا قَصَّرَ الْبَانِي
Dulların, yetimlerin sığınağıdır, zorda kalınca Misafir doyurandır, şahittir esrarlara	مَأْوَى الْأَرَامِلِ وَالْأَيْتَامِ إِنْ سَغَبُوا شَهَادُ أَنْجِيَّةٍ مِطْعَامٌ ضَيْفَانِ
Hangi genç onun gibi cömertlik abidesi, şeref sahibi Tembellik, zayıflık etmeden savaşta aslan gibi	حِلْفُ النَّدَى وَعَقِيدُ الْمَجْدِ أَيُّ فِتَى كَالْلَيْثِ فِي الْحَرْبِ لَا يَكْسُ وَلَا وَاوَانِ
Öğle sıcağında atılgandır, korur inandığı hakikatleri Sabırlı, hüküm sahibidir, azat eden köleleri	حَامِي الْحَقِيقَةِ بِسَالِ الْوَدِيقَةِ مِعْتَاقُ الْوَسِيقَةِ جَلْدٌ غَيْرُ ثَنِيَانِ
Düşmanı gözetleyen, koruyandır erişilmez mekânları Pınarlara ilk varan, kesendir yüksek dağları	طَلَّعَ مَرْقَبَةَ مَمَاعٍ مَغْلَقَةً وَرَادُ مَشْرَبَةَ قَطَّاعٍ أَفْرَانِ
Meclislerin şahidi, sancakları taşıyandır Ovaların kurdu, vadileri yarandır	شَهَادُ أَنْدِيَّةٍ حَمَالُ الْوَيْتَةِ قَطَّاعُ أوديةٍ سِرْحَانُ قَيْعَانِ
Korur arkadaşlarını kılıçlar çarpışınca Yeter konuşanlara, yedirenler verdiği tartınca	يَحْمِي الصِّحَابَ إِذَا جَدَّ الضَّرَابُ الْقَائِلِينَ إِذَا مَا كَيْلَ الْهَانِي
Bırakır düşmanları parmakları sararmış Sanki elbiseleri nar suyuna bulanmış	وَيَبْرُكُ الْقِرْنَ مُصْفَرًّا أَنْامِلُهُ كَأَنَّ فِي رِيْطَتَيْهِ نَضْحَ أَرْقَانِ
Verir neredeyse kimsenin veremediğini Hibe eder cömertçe, miras kalan servetini	يُعْطِيكَ مَا لَا تَكَادُ النَّفْسُ تَسْلَمُهُ مَنْ التَّلَادِ وَهَوْبٌ غَيْرُ مَنَانِ

15. HE (هـ) KÂFIYELİ ŞİİRLERİ

15.1. Hükmettiler Riyakârlık Etmeden/²⁸⁰ سادا بغير تكلف

Bahir: Meczû'l-Kâmil

Tür: Fahr

Kim hissetti benim kardeşlerimi Kim gördü onları ya da iki ağaç dalı gibi	مَنْ حَسَّ لِي الْأَخَوَيْنِ كَالْعُصْنَيْنِ أَوْ مَنْ رَاهُمَا
İki kardeşim de kartal gibi Görmedi kimse onların benzerini	أَخَوَيْنِ كَالصَّقْرَيْنِ لَمْ يَرَ نَاطِرٌ شَرَاهُمَا
Onlar iki yiğit efendi; zulmetmeyen birbirine Kimse cüret edemez yaklaşmaya korudukları yere	قَرَمَيْنِ لَا يَتَظَلَّمَانِ وَلَا يُرَامُ جِمَاهُمَا
Ağlıyorum iki kardeşime Ve onları içine alan kabre	أَبْكِي عَلَى أَخَوَيْ وَالْقَبْرِ الَّذِي وَاوَاهُمَا

²⁸⁰ Bu şiiri, Hind b. 'Utbe Ukaz panayırında Hansâ'ya karşı övündükten sonra Hansâ söylemiştir..

Ne bir yaşlı onlar gibi Ne de genç var onların gençliği gibi	لا مِثْلَ كَهْلِي فِي الْكُهُولِ وَلَا فَتَى كَفْتَاهُمَا
İki Hattî ²⁸¹ mızrağı gibi Gökyüzünde parlıyor ikisi	رُمَحَيْنِ خَطِيبَيْنِ فِي كَبِدِ السَّمَاءِ سَنَاهُمَا
Arkalarında kalmadı kimse, gittiklerinde Şeref ve liderlikte benzeyen kendilerine	مَا خَلَّفَا إِذْ وَدَّعَا فِي سُؤْدُدٍ شَرَوَاهُمَا
Riyakârlık etmeden hükmetti ikisi de Akan cömertliklerinin ziyadesiyle	سَادَا بِغَيْرِ تَكْلَفٍ عَفْوًا بِفَيْضِ نَدَاهُمَا

15.2. Yiğitler Yiğidi/ فَتَى الْفِتْيَانِ

Bahir: Vâfir

Tür: Mersiye

Ağladı iki gözüm, hüznün geri döndü onlara İçinde toz tanesi, yol bulamadılar uyumaya	بَكَتْ عَيْنِي وَعَاوَدَهَا فَذَاهَا بِعُؤَارٍ فَمَا تَقْضِي كَرَاهَا
Sahr için, hangi genç benzer Sahr'a? Yaşlı develer bile merhamet etmediği zaman yavrularına?	عَلَى صَخْرٍ وَأَيُّ فَتَى كَصَخْرٍ إِذَا مَا النَّابُ لَمْ تَرَامِ طَلَاهَا
Yiğitler yiğidir, kimse ulaşamaz onun seviyesine O cömertçe verir, herkes cimrilik ettiğinde	فَتَى الْفِتْيَانِ مَا بَلَّغُوا مَدَاهُ وَلَا يَكْدَى إِذَا بَلَّغَتْ كُذَاهَا
Yemin ettim kırmızı develerin Yüce Rabbine Hazır eden onları Beyt-i Harâm'a yürümeye	حَلَفْتُ بِرَبِّ صُهَبٍ مُعْمَلَاتٍ إِلَى الْبَيْتِ الْمُحَرَّمِ مُنْتَهَاهَا
Gerçekten Benî 'Amr endişe etseydi Sahr'a Benî 'Amr uğramıştı en yiğidiyle kayba	لَئِنْ جَزَعَتْ بَنُو عَمْرٍو عَلَيْهِ لَقَدْ رُزِّتْ بَنُو عَمْرٍو فَتَاهَا
Var düşmana aman vermeyen bir eli Diğeri de kurutmadan cömertçe döker hediyeleri	لَهُ كَفٌّ يُشَدُّ بِهَا وَكَفٌّ تَحَلَّبُ مَا يَجِفُّ تَرَى نَدَاهَا
Görürsün Süleym'in kibirli efendilerini Sakallarını ıslattı göz pınarlarının cömertliği	تَرَى الشَّمَّ الْجَحَاجِحِ مِنْ سُلَيْمٍ يُبِيلُ نَدَى مَدَامِعِهَا لِجَاهَا
Şimdi mezardaki o şerefli adama ağlıyorlar Borusu ötecek intikamı alınıncaya kadar	عَلَى رَجُلٍ كَرِيمٍ الْخِيمِ أَضْحَى بِبَطْنِ حَفِيرَةٍ صَخْبٍ صَدَاهَا
Ağlasın Me'add'in ²⁸² en hayırlısı Sahr'a En akıllıları ve hikmet sahipleri (Me'add'da)	لِيَبِيكَ الْخَيْرِ صَخْرًا مِنْ مَعَدِّ ذَوُو أَحْلَامِهَا وَذَوُو نُهَاهَا
Nice süvaiyi topladım gezerken at ile İki ordu arasında vuku buldu mücadele	وَخَيْلٍ قَدْ لَفَفَتْ بِجَوْلِ خَيْلٍ فَدَارَتْ بَيْنَ كَبْشِمَا رَحَاهَا

²⁸¹ Hattî, mızrak yapılan bir yerdir.

²⁸² Me'add Arapların atalarıdır.

Yükseltirsin düz zırhın faziletini defalarca Zayıf, çelimsiz atının sırtında	تُرْفِعُ فَضْلَ سَابِغَةِ دِلَاصٍ عَلَى خَيْفَانَةٍ خَفِقِ حَشَاهَا
Koşarsın mızraklar çarpıştığında O korkulu günde, ölüm bardağıyla	وَتَسْعَى حِينَ تَشْتَجِرُ الْعَوَالِي بِكَأْسِ الْمَوْتِ سَاعَةً مُصْطَلَاها
Korumak, muhafaza etmek adına Savaş alevi hüzünden kavmi caydırınca	مُحَافِظَةً وَمَحْمِيَةً إِذَا مَا نَبَا بِالْقَوْمِ مِنْ جَزَعٍ لَطَاهَا
Savaş kızıştığı zaman saldırılarla Yaralar açarsın içlerine mızraklarla	فَتَتَرَكُّهَا قَدِ اضْطَرَمَّتْ بِطَعْنٍ تَضَمَّنَتْهُ إِذَا اخْتَلَفَتْ كُلاها
Kim açar evini misafirlere Soğuk kuzey rüzgârları esince	فَمَنْ لِلضَّيْفِ إِنْ هَبَّتْ شَمَالٌ مُزْعِرَةً تُجَاوِئُهَا صَبَاهَا
Develerin soğuk geceler büktü belini, Zayıflıktan neredeyse görünür böbrekleri	وَأَلْجَا بَرْدُهَا الْأَشْوَالَ حُدْبًا إِلَى الْحُجْرَاتِ بَادِيَةً كُلاها
Kalsan Sahr'ın evinde o soğuk gecelerde Ağrlar misafirleri etin, yağın en iyisiyle	هُنَالِكَ لَوْ نَزَلْتَ بِأَلِ صَخْرٍ قِرَى الْأَضْيَافِ شَحْمًا مِنْ ذُرَاهَا
Geldikten sonra Sahr'ın ölüm haberi Birikti gözyaşlarım tutamadım kendimi	فَلَمْ أَمْلِكْ غَدَاةَ نَعِيِّ صَخْرٍ سَوَابِقَ عَبْرَةٍ حَلَبْتُ صَبْرَاهَا
Terk ettiniz doyurup sahip çıkanı size Her tarafı viran, metruk bir yerde	أَمْطَعِمَكُمُ وَحَامِلَكُمُ تَرَكَتُمُ لَدَى غَبْرَاءَ مَهْدِيمِ رَجَاهَا
Ağlasın sana kavmin mızraklar için Sendin önde gelen süvarisi harbin	لِيَبْكِ عَلَيْكَ قَوْمُكَ لِلْمَعَالِي وَلِلْمُهْجَاءِ إِنَّكَ مَا فَتَاهَا
Kurtuldu savaşlardan Talka ²⁸³ kaybedince seni Keşke görseydi atı daha sonra süvarisi	وَقَدْ فَقَدْتَكَ طَلْقَهُ فَاِسْتَرَاخَتْ فَلَيْتَ الْخَيْلَ فَارِسُهَا يَرَاهَا

16. YE (ي) KÂFİYELİ ŞİİRLERİ

16.1. Musibete Uğrattı Beni Bir Genç/ رُزْنَتْ بِفِتْيَةٍ

Bahir: Tavîl

Tür: Mersiye

Ey öten horoz seher vakti Ne geldi başıma haber edeyim sana hadi	أَلَا أَهَّهَا الدِّبْكُ الْمُنَادِي بِسَحْرَةٍ هَلُمَّ كَذَا أَخِيرُكَ مَا قَدْ بَدَا لِيَا
Musibete uğrattı beni bir genç, görünen o ki Miras bıraktı bana kavmin geri kalanı ağlama yeri	بَدَا لِي أَنِّي قَدْ رُزْنْتُ بِفِتْيَةٍ بَقِيَّةَ قَوْمِ أَوْرَثُونِي الْمَبَاكِيا
Duyduğumda ağıt yakanları feryat ederken ona	فَلَمَّا سَمِعْتُ النَّائِحَاتِ يَنْحَنُّهُ

²⁸³ Talka' normalde kurşun anlamına gelir ancak burada Sahr'ın atına verilen isim olarak zikredilmiştir.

Kardeşim olmasın diye kapıldım bir avuntuya	تَعَزَّيْتُ وَاسْتَيْقَنْتُ أَنْ لَا أَخَا لِيَا
Bildiğim yok hiç kardeşim Sahr gibi Nasıl umut edeyim hayata? Bulmayayım hidayeti	كَصَخْرٍ ابْنِ عَمْرِ خَيْرٍ مَنْ قَدْ عَلِمْتُهُ وَكَيْفَ أَرْجِي الْعَيْشَ ضَلَّ ضَلَالِيَا
Ne oluyor bana ki ağlamıyorum ona Onu geçseydi günüm, o da ağlardı yokluğuma	وَمَا لِي لَا أَبْكِي عَلَى مَنْ لَوْ أَنَّهُ تَقَدَّمَ يَوْمِي قَبْلَهُ لَبَكِي لِيَا
Kays, Zeyd, ‘Âmir ya da Gassân’da kalsan Duyamazsın kimseyi Sahr’ı ayıplayan ²⁸⁴	وَإِنْ تُمْسِ فِي قَيْسٍ وَزَيْدٍ وَعَامِرٍ وَعَسَانَ لَمْ تَسْمَعْ لَهُ الدَّهْرَ لَاجِيَا

16.2. Zaman Tüketti Ailemi/ الدهر أفنى معشري

Bahir: Tavîl

Tür: Mersiye

Bakıyorum, ziyan etti kabilemi, kardeşlerimi zaman Bir ben kaldım ağlayan, yaşları kurumayan	أَرَى الدَّهْرَ أَفْنَى مَعْشَرِي وَبَنِي أَبِي فَأَمْسَيْتُ عَبْرَى لَا يَجِفُّ بُكَائِيَا
Ey Sahr! Elem ya da ağlamak vermez mi fayda Bir ölüye ki yatar o mezarda	أَيَا صَخْرُ هَلْ يُغْنِي الْبُكَاءُ أَوْ الْأَمَى عَلَى مَيِّتٍ بِالقَبْرِ أَصْبَحَ ثَاوِيَا
Allah uzak etmesin Sahr’ı ve sevgisini Rabbim Allah almasın Mu’âviye’i	فَلَا يُبْعِدَنَّ اللهُ صَخْرًا وَعَهْدَهُ وَلَا يُبْعِدَنَّ اللهُ رَبِّي مُعَاوِيَا
Allah uzak etmesin Sahr’ı o ki Şeref ve cömertliğin timsali	وَلَا يُبْعِدَنَّ اللهُ صَخْرًا فَإِنَّهُ أَخُو الْجُودِ يَبْنِي لِلْفَعَالِ الْعَوَالِيَا
Vallahi ağlayacağım onlara, evladını yitiren ağladığı sürece Allah sabit kıldıkça dağları, sarsılmaz bir şekilde	سَابَكُمَهُمَا وَاللهِ مَا حَنَّ وَالِهِ وَمَا أَتَبَّتْ اللهُ الْجِبَالَ الرُّوَاسِيَا
Allah sulasın onları örten arzı Göndersin bol yağmur getiren bulutları	سَقَى اللهُ أَرْضًا أَصْبَحَتْ قَدْ حَوَتْهُمَا مِنَ الْمُسْتَهْلَاتِ السَّحَابِ الْعَوَادِيَا

16.3. Görmedim Mu’âviye Gibisini/ لا أرى مثل معاوية

Bahir: Tavîl

Tür: Mersiye

Görmedim insanlar arasında Mu’âviye gibisini Çaldığında kapıyı felaket gecelerinden birisi	أَلَا لَا أَرَى فِي النَّاسِ مِثْلَ مُعَاوِيَةَ إِذَا طَرَقَتْ إِحْدَى اللَّيَالِي بِدَاهِيَةَ
Köpekler havlamaya başladı felaketin şiddetinden	بِدَاهِيَةِ يَصْغَى الْكِلَابُ حَسِيْسَهَا

²⁸⁴ Kays, Zeyd, ‘Âmir ve Gassân eski Arap kabileleridir.

Herkes sırlarını meydana çıkardı içlerinden	وَتَخْرُجُ مِنْ سِرِّ النَّجِيِّ عَلَانِيَةً
Görmedim bir süvari ona benzer aslan gibi Galip gelince ona öfkesi, cesareti	أَلَا لَا أَرَى كَالْفَارِسِ الْوَرْدِ فَارِسًا إِذَا مَا عَلَنَهُ جُرْأَةٌ وَعَلَانِيَةً
Odur lazım olan, savaş kızıştığında Sıvar paçalarını savaşın ateşi tuttuğunda	وَكَانَ لِرِزَارِ الْحَرْبِ عِنْدَ شُبُوبِهَا إِذَا شَمَّرَتْ عَنْ سَاقِهَا وَهِيَ ذَاكِيَهُ
Öyle bir süvarilik eder ki ata diğerleri içinde Sanki kartal üzerinde benzer bir zebaniye	وَقَوَادِ حَيْلٍ نَحْوَ أُخْرَى كَأَنَّهَا سَعَالٍ وَعِقبَانٌ عَلَّمَهَا رَبَانِيَةً
Biz yıpranıp geçip gittik ama Ti'âr ²⁸⁵ Hiç değişmeden kaldı, geçse de günler	بَلَيْنَا وَمَا تَبَلَى تِعَارٌ وَمَا تُرَى عَلَى حَدَثِ الْأَيَّامِ إِلَّا كَمَا هِيَ
Yemin ettim gözyaşım ve ağlamam dinmesin diye Devam ettim hüznle Allah'a dua etmeye	فَأَقْسَمْتُ لَا يَنْفَكُ دَمْعِي وَعَوْلَتِي عَلَيْكَ بِحُزْنٍ مَا دَعَا اللَّهَ دَاعِيَهُ

16.4. Nasıl Bulalım Onun Gibisini/ أَنَّى لَنَا مِثْلُهُ

Bahir: Serî'

Tür: Mersiye

O ağlayan Sahr'ın kızı mı? Geceleyin ağlayan yok ondan gayrı	أَبْنْتُ صَخْرٍ تَلَكُمَا الْبَاكِيَةَ لَا بَاكِيَّ اللَّيْلَةَ إِلَّا هِيَ
Vay olsun bize! Öldü Ebû Hassân Sahr bir melik idi asil olanlar arasından	أُودَى أَبُو حَسَّانَ وَاحْسَرْتَنَا وَكَانَ صَخْرٌ مَلِكُ الْعَالِيَةِ
Vay başıma gelenler! Acımaz bana kimse Ölüm habercisinin sesi yükseldiğinde	وَيَلَايَ مَا أَرْحَمُ وَيَلَا لِيَهُ إِذْ رَفَعَ الصَّوْتِ النَّدَى النَّاعِيَهُ
Şüphe edip yalanladım bu doğru haberi Figan sarana kadar evlerimizi	كَذَّبْتُ بِالْحَقِّ وَقَدْ رَانِي حَتَّى عَلَتِ أَيْبَانُنَا الْوَاعِيَهُ
Güven veren, latif efendiyle Bize kol kanat geren o zalim senelerde	بِالسَّيِّدِ الْخُلُوِّ الْأَمِينِ الَّذِي يَعْصِمُنَا فِي السَّنَةِ الْعَادِيَهُ
Ancak bazıları korkar savaştan Yok ona hiç imrenen bedevi olanlardan	لَكِنَّ بَعْضَ الْقَوْمِ هَيَّابَةٌ فِي الْقَوْمِ لَا تَغِيظُهُ الْبَادِيَهُ
İyilikten söz etmez, inkâr ederler güzeli Silah sesi sevmezler, sokmazlar savaşa birliklerini	لَا يَنْطِقُ الْعُرْفَ وَلَا يَلْحَنُ الْعَرْفَ وَلَا يَنْفُذُ بِالْغَازِيَهُ
Tencereler hazırsa onun çadırında Herkes mevcuttur orada, isteyenler dışında	إِنْ تَنْصَبِ الْقِدْرُ لَدَى بَيْتِهِ فَعَيْرُهَا يَحْتَضِرُ الْجَادِيَهُ
Ancak kardeşimdir güçlü ve yürekli	لَكِنَّ أَخِي أَرْوَعُ ذُو مِرَّةٍ

²⁸⁵ Ti'âr, Benî Süleym'in toprakları civarında bulunan bir dağın adıdır.

İsteler de ona benzeyenden iyiliğini	مِنْ مِثْلِهِ تَسْتَرْفِدُ الْبَاغِيَةَ
Fahiş konuşmaz değerli kadınların önünde Yoldan çıkmış olanlar da aynıdır onun gözünde	لَا يَنْطِقُ النُّكْرَ لَدَى حُرَّةٍ يَبْتَارُ خَالِي الْهَمِّ فِي الْغَاوِيَةِ
Değildir kardeşim korkak bir deve çobanı Kalpsiz de değildir sadece gözeten malını	إِنَّ أَخِي لَيْسَ بِتَرْعِيَّةٍ نَكْسٍ هَوَاءِ الْقَلْبِ ذِي مَاشِيَتِهِ
Onun kılıcı bembeyaz parlak idi Gece bulutlar altında sürüklenen su gibi	عَطَافُهُ أَبْيَضُ ذُو رَوْنِقٍ كَالرَّجْعِ فِي الْمُدْجِنَةِ السَّارِيَةِ
Güçlüdür zalim düşmanın üzerinde Üstün gelir, o düşman birliğine	فَوْقَ حَثِيثِ الشَّدِّ ذُو مَيْعَةٍ يَقْدُمُ أَوْلَى الْعُصْبِ الْمَاضِيَةِ
Hiç hayrı yok hayatın, biz mutlu olsak da Bırakmaz hiç kimseyi zaman baki oldukça	لَا خَيْرَ فِي عَيْشٍ وَإِنْ سَرْنَا وَالدَّهْرُ لَا تَبْقَى لَهُ بَاقِيَتُهُ
Her insan ki mutluluk veren ehline Bir gün gelecek o da gidecek ölüme	كُلُّ إِمْرٍ سَرَّ بِهِ أَهْلُهُ سَوْفَ يُرَى يَوْمًا عَلَى نَاجِيَتِهِ
Ey gören! Kavmimizden bir süvariye Koşarken uzun kuyruklu atıyla gösterişli	يَا مَنْ يَرَى مِنْ قَوْمِنَا فَارِسًا فِي الْخَيْلِ إِذْ تَعْدُو بِهِ الضَّافِيَةَ
Altında bir at kestane gibi rengi Dürüyordun onu sanki elbise gibi	تَحْتَكَ كَبْدَاءً كَمَيْتٌ كَمَا أُدْرَجَ ثَوْبُ الْيُمْنَةِ الطَّائِيَةِ
Yetişince (düşman askeri) onun atına Sanırlar bir deve sürüsü sabah giden meraya	إِذْ لُحِقَتْ مِنْ خَلْفِهَا تَدْعِي مِثْلَ سَوَامِ الرَّجُلِ الْغَادِيَةِ
Geri püskürtür bir hücum ile onları Sanki su dolu havuzun duvarını kırdı	يَكْفَأُهَا بِالطَّعْنِ فِيهَا كَمَا ثَلَّمَ بَاقِيَ جَبْوَةِ الْجَائِيَةِ
İçmek için hızlıca koşarlar suya Benzerler karanlıkta süzülen bir kara kartala	تَهْوِي إِذَا أُرْسِلْنَ مِنْ مَهْلٍ مِثْلَ عُقَابِ الدُّجْنَةِ الدَّاجِيَةِ
Siyah Rudeyne mızrağı ²⁸⁶ sanki Keskin uçları parlayan nâr gibi	عَارِضٌ سَحْمَاءُ رُدَيْيَّةٍ كَالنَّارِ فِيهَا آلَةٌ مَاضِيَتِهِ
Suladı uçlarını demirci su ile Üzerindeki zehir ölümcül oldu elbette	أَشْرَبَهَا الْقَيْنُ لَدَى سَنِّهَا فَصَارَ فِيهَا الْحَمَةُ الْقَاضِيَتُهُ
Ne kalır bize o gittikten sonra Gezinen süvariler ve düşman karşı ya da?	أَتَى لَنَا إِذْ فَاتْنَا مِثْلُهُ لِلْخَيْلِ إِذْ جَالَتْ وَلِلْعَادِيَةِ
Yemin ederim onun oturmayacağına Hiçbir beldede, ehlinden uzakta	أُقْسِمُ لَا يَقْعُدُ فِي بَلَدَةٍ نَائِيَةٍ عَنِ أَهْلِهِ قَاصِيَتِهِ
Niyet ederse bir seyre ya da bir yöne Men edemez onu kadın-erkek hiç kimse	فَأَقْصِدُ السَّيْرَ عَلَى وَجْهِهِ لَمْ يَنْهَهُ النَّاهِي وَلَا النَّاهِيَةَ

²⁸⁶ Rudeyne'ye ait bir mızrak türü.

SONUÇ

Ümmü ‘Amr künyesiyle de bilinen Hansâ şiirsel hünelerini özellikle mersiye alanında sergilemiştir. Hiç şüphesiz klasik dönemin en ünlü kadın şairi olup Arap toplumunun en meşhur kabilelerinden biri olan Süleym’e mensuptur. Hansâ’nın bir kadın şair olarak neredeyse tamamıyla erkek egemenliğinde olan bir toplum içinde sergilediği rol onu ilgi çekici kılmıştır. Bu bağlamda o toplum içinde kadınlara çizilen sınırların dışına çıkabilme mahareti de gösterebilmiş; evlenmek istemediği kişiye karşı durabilmiştir. Şiir yarışmalarında dönemin saygı gören şairlerine meydan okuyabilmiştir. Ancak Hansâ’nın bu kadar öne çıkması onun topluma muhalefet eden bir yapıya sahip olmasıyla alakalı değildir. Aksine toplumun genel olarak kadınlara yüklediği rolün bir parçası olan mersiye şairliği konusunda Hansâ’nın da ısrarlı üretkenlik göstermesi onu öne çıkaran husus olmuştur.

Hansâ’nın mersiye şairliğini incelendiğinde, onun şiirlerinin büyük ölçüde Cahiliye’nin bir uzantısı olduğu görülür. Hicri 8. yüzyılda İslam’la tanışmış bir şair olmasına rağmen şiirlerinde İslami müfredat pek göze çarpmamaktadır. Bu durum, kardeşlerini İslam’dan önce kaybetmesiyle ilişkilidir. Buna paralel olarak çıplak vücuda kıldan yelek giymek, başını tıraş etmek gibi Cahiliye adetlerini günlük hayatında da devam ettirmiştir.

Hansâ, hem Cahiliye hem de İslami dönemde yaşamış bir mersiye şairi olarak çağdaşları ve sonraki dönem şairleri arasında önemli bir yere sahiptir. Şiirlerinde sanatlar, mecazlar, savaş tasvirleri efsanevi bir boyuta ulaşmış hüznüyle beraber harmanlanmıştır. Şiirlerine genellikle gözlerine seslenerek başlamış ve başına gelen musibetin büyüklüğünden bahsetmiş, mersiyelerinde kaybettiği kişinin ismini sıkça zikretmiştir. Mersiyelerinde genellikle kaybedilen kişinin övüldüğü bir bölüm bulunmaktadır. Ölünün asaletinden, cesaretinden, cömertliğinden ve bu gibi

faziletlerinden bahsetmektedir. Mersiyelerinde yer alan önemli temalardan biri de kabile üyelerini öldürülen kişilerin intikamını almaları için yüreklendirmesidir. Bu üslup Hansâ'nın selefleri tarafından kullanılmış olsa da bu üslubun standartlaştırılması bakımından önemli bir rolü vardır.

KAYNAKÇA

- ‘**ABDU’R-RESÛL**, Ömer, *Dîvânu Düreyd b. Sımme* (tahkik), Kahire, Dâru’l-Ma’arif, 2008
- ACAR**, Ömer, “el-Hansâ”, *Tarihte Müslümanlar I* (edt. Mehmet Özdemir), Ankara, Otto Yayınları, 2020
- ‘**ALÎ**, Cevâd, *el-Mufassal, fî Târîhi’l-‘Arab Kable’l-İslâm*, Câmia’tu Bağdât, 1993
_____ *Cahiliye Şiiri* (el-Mufassal fî Tarihi’l-Arab kable’l-İslam), çev. Mehmet Akbaş, Mardin, Mardin Artuklu Üniversitesi Yayınları, 2018
- ‘**AVAZEYN**, İbrâhîm, *Dîvânu’l-Hansâ*, Kahire, Matba’atu’s-Sa’âde, 1985
- ALLEN**, Roger, *An Introduction to Arabic Literature*, Cambridge, Cambridge University Press, 2003
- AMULÎ**, Cevâdî, *Celal ve Cemal Aynasında Kadın*, çev. Ejder Okumuş, İstanbul, İnsan Yayınları, 2015
- el-ASKALÂNÎ**, Ahmed b. Alî b. Hacer el-Askalânî, *el-İsâbe fî Temyîzi’s-Sahâbe*, tahkik: eş-Şeyh ‘Âdil Ahmet ‘Abdu’l-Mevcûd- eş-Şeyh ‘Alî Muhammed Mu’avvad, Beyrut, Dâru’l-Kutubi’l-‘İlmiyye, 1995
- AZİMLÎ**, Mehmet, “Süleym (Benî Süleym)”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, İstanbul, 2010
- el-BAĞDÂDÎ**, ‘Abdulkâdir b. Ömer, *Hizânetu’l-Edeb ve Lubbu Lubâbi Lisâni’l-‘Arab*, tahkik: ‘Abdu’s-Selâm Muhammed Hârûn, Kahire, Mektebetu’l-Hâncî, 1996
- el-BAĞDÂDÎ**, Ebî Ca’fer Muhammed b. Habîb, *Kuna’s-Şu’arâ ve Men Galebet Künyetuhu ilâ İsmihî*, tahkik: Seyyid Kesrevî Hasen, Beyrut, Dâru’l-Kutubi’l-‘İlmiyye, 2001
- el-BELÂZÛRÎ**, el-İmâm Ahmed b. Yahyâ b. Câbir el-Belâzûrî, *Ensâbu’l-Eşrâf*, tahkik: Süheyl Zekkâr - Riyâd Zerkelî, Beyrut, Dâru’l-Fikr, 1997
- BİNTU’Ş-ŞATÎ**, ‘Âişe, *el-Hansâ*, Kahire, Dâru’l-Ma’arif, 1963

- BROCKELMANN**, Carl, “Emeviler Döneminde Şam ve Irak’ta Arap Edebiyatı”, çev: Selmân Yeşil, *Bingöl Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2014, sayı:3
- BÛRÂVÎ**, Melîke, “Belâğatu’t-Tekrâr fî Merâsi’l-Hansâ”, *Mecelletu’l-‘Ulûmi’l-İnsâniyye*, Kısmi’l-Luğati’l-‘Arabiyye ve Âdâbihâ, Câmi’atu Bâcî Muhtâr, Annabe/Cezayir, Mart 2006
- BURT**, Clarissa C., “al-Khansâ”, *The Oxford Encyclopedia of Women in World History*, ed. By: Bonnine G. Smith, New York, Oxford University Press, 2008
- el-BUSTÂNÎ**, Butrus, *Udebâu’l-‘Arab fi’l-Câhiliyye ve Sadri’l-İslâm*, Kahire, Hindâvî, 2014
- el-BUSTÂNÎ**, Fuâd Efrâm, *el-Mecâniyye’l-Hadîse*, Beyrut, el-Matba’atu’l-Kâsûlîkiyye, 1960
- el-BUSTÂNÎ**, Kerîm el-Bustânî, *Şi’ru’l-Hansâ Tahkîk ve Şerh*, Beyrut, Mektebetu Sader, 1951
- el-CÂRİM**, Ali – **EMÎN**, Mustafa, *el-Belâğatu’l-Vâdiha*, Kahire, Dâru’l-Maârif, t.y.
- CEVİZ**, Nurettin, “Cahiliye Döneminde Süvari Şairler”, *EKEV Akademi Dergisi*, 2002, sayı:6
- el-CEZERÎ**, ‘İzzu’d-Din İbnu’l-Esir Ebi’l-Hasan ‘Ali b. Muhammed, *Usdu’l-Gabe fî Ma’rifeti’s-Sahâbe*, tahkik ve ta’lik: Âlî Muhammed Mu’avvad-‘Âdil Ahmed ‘Abdulmevcûd, Beyrut, Dâru’l-Kutubi’l-‘İlmiyye, 1994
- el-CUBÛRÎ**, Yahyâ, *eş-Şi’ru’l-Câhilî Hasaîsuhû ve Funûnuhu*, Beyrut, Müessesetu’r-Risâle, 1986
- el-CUMAHÎ**, Muammed b. Sallâm, *Tabakâtu Fuhûli’s-Şu’arâ*, şerhu Mahmûd Muhammed Şâkir, Cidde, Dâru’l-Medenî, t.y.
- ÇETİN**, Nihad M., *Eski Arap Şiiri*, İstanbul, Kapı Yayınları, 2011
- DÂİRATU’L-MA’ÂRİFİ’L-İSLÂMİYYİ**, Merkezi’s-Şârika li’l-İbda’i’l-Fikrî, 1. Baskı, 1980

- DAYF**, Şevkî, *Târîhu'l-Edebi'l-'Arabî el-'Asru'l-Câhilî*, Kahire, Dâru'l-Ma'ârif, 2000
- de YOUNG**, Terri, "Love, Death and the Ghost of al-Khansâ: The Modern Female Poetic Voice in Fadwa Tuqan's Elegies for Her Brother Ibrahim", *Tradition, Modernity and Postmodernity in Arabic Literature* edt by: Kamal Abdel-Malek and Wael Hallaq, Hollanda, 2000
- DOUGLASS**, Susan Lynn, *al-Khansâ, World Eras Rise and Spread of Islam 622-1500*, USA, Thomson Gale, 2002
- EBÛ 'AŞÎBE**, Lubnâ 'Abdu'r-Rahmân, Doktora tezi: *el-Binâu'l-Luğavî fî Şi'ri'l-Hansâ ve Fadvâ Tûkân Dirâse Muvâzene*, İslam Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Arap Dili Bölümü, Gazze, 2013-2014
- EBÛ SÛVEYLİM**, Enver, *Dîvânu'l-Hansâ Şerhu Ebû'l-'Abbâs Sa'leb*, Ürdün, Dâru'l-'Îmâd, 1988
- el-FÎRUZABÂDÎ**, Ebu't-Tâhir, Mecduddîn b. Ya'kub b. Muhammed, *el-Kâmûsu'l-Muhît*, 2. baskı, Beyrut, Dâru İhyâi't-Turâsi'l-'Arabî, 2003
- ERGİN**, Ali Şakir, "Hansâ", *TDV İslam Ansiklopedisi*, İstanbul, 1997
- ERSOY**, Mehmed Âkif Ersoy, "Hansâ", *Sirat-ı Müstakim*, 7 Eylül 1911, cilt:7, sayı: 157
- ESPOSITO**, John L.(editor), *The Islamic World: Past and Present*, Oxford University Press, New York, 2004
- FARRIN**, Raymond, *Abundance from the Desert Classical Arabic Poetry*, New York, Syracuse University Press, 2011
- FERRAN**, Muhammed Yusuf, *Züheyr b. Ebî Sülmâ, Hayâtuhû ve Şi'ruhû*, Beyrut, Dâru'l-Kutubi'l-'İlmiyye, 1990
- FİDAN**, İbrahim, *Osmanlı Dönemi Arap Şairlerinden İbnu'n-Nakîb el-Huseynî'ni ve Şiirleri*, Ankara, Gece Kitaplığı, 2016
- GELDER**, G. H. J. Van, "al-Khansâ", *Encyclopedia of Arabic Literature*, New York, Routledge, 1999

- GIOSEFFI**, Daniela, *Women on War: An International Anthology of Women's Writings from Antiquity to the Present*, New York, The Feminist Press at the City, University of New York, 2003
- GÜLEÇ**, İsmail Güleç, *Şiir Şair ve Peygambere Dair*, İstanbul, Ötüken, 2018
- GÜRKAN**, Necdet, "Arap Edebiyatında Kinaye Sanatının Konumu", *Süleyman Demirel Üniversitesi- İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1998, sayı:5
- HAFÂCÎ**, Abdülmünim- **ŞEREF**, Abdülaziz, *el-Belâğatu'l- 'Arabiyye*, Beyrut 1992
- el-HAMEDÂNÎ**, İbrâhîm Muhammed Mahmûd, *el-Mustalahu'n-Nakdî fî Kitâbi'l- 'Umde li İbn Reşîk el-Kayravânî*, Beyrut, Dâru'l-Kutubi'l- 'İlmiyye, 2014
- el-HAMEVÎ**, Şihâbuddîn Ebî 'Abdillâh Yâkût b. 'Abdillâh, *Mu'cemu'l-Buldân*, tahkik: Ferîd 'Abdul'azîz el-Cundî, Beyrut, Dâru'l-Kutubi'l- 'İlmiyye, 2011
- HENÂRÎ**, Ali Kenciyan, *Mesâdiru Ebi'l- 'Alâ el-Ma'arrî*, Kahire, ed-Dâru's-Sekâfiyye li'n-Neşr, 2001
- HİLÂL**, Heysem Cum'a, *Divanu'l-Hansâ*, (Şerh), Beyrut, Dâr Mektebeti'l-Ma'ârif, 2016
- el-HÎNÎ**, Muhammed Câbir Abdülâl, *el-Hansâ Şâ'iratu Benî Süleym*, Kahire, Matba'atu Mısır, t.y.
- el-HÛFÎ**, 'Abdu's-Selam, *Dîvânu'l-Hansâ*, (şerh ve tahkik), Beyrut, 2006
- el-HUSARÎ**, Ebû İshâk İbrâhîm b. 'Alî el-Kayravânî, *Zehru'l-Âdâb ve Semeru'l-Elbâb*, şerh-takdim: Yûsuf 'Alî Tavîl, Beyrut, Dâru'l-Kutubi'l- 'İlmiyye, 2010
- HÜSEYİN**, Tâhâ, *Câhiliye Şiiri Üzerine*, çev. Şaban Karataş, Ankara, Ankara Okulu Yayınları, 2019
- İBN 'ABDİRABBİH**, Ebû Ömer Şihabuddîn Ahmed Bin Muhammed, *el- 'İkdu'l-Ferîd*, tahkik: 'Abdu'l-Mecid er-Ruheyni, Beyrut, Dâru'l-Kutubi'l- 'İlmiyye, 1983

- İBN ‘ABDULBERR**, Ebû Yûsuf Bin ‘Abdullah Bin Muhammed el-Kurtubî, *el-İstî‘âb fî Ma’rifeti’l-Ashâb*, tahkik: eş-Şeyh Ali Mu’avvad-eş-Şeyh ‘Âdil ‘Abdulmûhîd, Beyrut, Dâru’l-Kutubi’l-‘İlmiyye, 1971
- İBN ‘UVEYKAL**, ‘Abdullah – **MUNEYSÎ**, Rıdvân ‘Abdullah – **TÂHÂ**, Faysal Seyyid, *Kabâilu’l-‘Arab Beyne’l-Luğa ve’t-Târîh*, Kahire, Dâru’n-Neşr li’l-Câmi’a, 2011
- İBN AHMED el-‘AYNÎ**, Bedru’d-Dîn Ebî Muhammed Mahmûd, *‘Umdetu’l-Kârî fî Şerhi Sahîhi’l-Buhârî*, tashih: ‘Abdullah Mahmûd Muhammed Ömer, Beyrut, Dâru’l-Kutubi’l-‘İlmiyye, 2001
- İBN DUREYD**, Ebû Bekr b. Muhammed b. el-Hasen, *el-İştikâk*, şerh-tahkik: ‘Abdu’s-Selâm Muhammed Hârûn, Beyrut, Dâru’l-Ceyl, 1991
- İBN EBÎ’L-HATTÂB**, Ebû Zeyd Muhammed el-Kureşî, *Cemheretu Eş’âri’l-‘Arab fî’l-İslâm ve’l-Câhiliyye*, tahkik: Ali Muhammed el-Bicâvî, Mısır, Nehda, t.y.
- İBN HALLİKÂN**, İbn ‘Abbâs Şemseddîn Ahmed b. Muhammed b. Ebî Bekr, *Vefeyâtu’l-A’yân ve Enbâu Ebnâi’z-Zamân*, tahkik: İbn Abbâs, Beyrut, Dâr Sâder, 1977
- İBN HAZM el-ENDELÛSÎ**, Ebî Muhammed b. Ahmed b. Sa’îd, *Cemheretu Ensâbi’l-‘Arab*, tahkik: ‘Abdu’s-Selâm Muhammed Hârûn, Kahire, Dâru’l-Ma’ârif
- İBN KUTEYBE**, Ebû Muhammed Abdullah b. Muslim ed-Dîneverî, *eş-Şi’r ve’ş-Şu’ara*, tahkik: Mufîd Kumeyha-Muhammed Dinnâvî, Beyrut, Dâru’l-Kutubi’l-‘İlmiyye, 2009
- İBN MANZÛR**, Ebu’l-Fadl Cemâluddîn Muhammed b. Mûkerrem el-İfrîkî el-Mısırî, *Lisânu’l-‘Arab*, Beyrut, Dâr Sâder, t.y.
- İBN TAYFÛR**, Ebû’l Fadl, Ahmed b. Ebû Tâhir, *Kitâbu Belâğati’n-Nisâ*, Kahire, Matba’atu Medreseti Vâlide ‘Abbâs el-Evvel, 1908
- İBRAHÎM**, İslâm, *Dîvânu’l-Hansâ* (düzenleme), Kahire, Farûs yay., 2014

- İMAMOĞLU**, “Abdullah, İslamda Mutluluk”, *Köklü Değişim Dergisi*, 135. sayı, Kasım, 2015,
- el-İSFEHÂNÎ**, Ebu'l-Ferec, *Kitâbu'l Eġânî*, tahkik: İhsân 'Abbâs, İbrâhîm es-Se'âfin, Bekr 'Abbâs, Beyrut, Dâr Sâder, 2008
- el-KAYSÎ**, Nuri Hammûdî, *Şi'ru Dîvânî Hufâf b. Nudbe es-Sülemî*, (Derleme ve Tahkik), Bağdat, Matba'atu'l-Ma'ârif, 1967
- KEHHALE**, Ömer Rıza, *A'lâmu'n-Nisâ fî 'Âlemeyi'l-'Arab ve'l-İslâm*, Beyrut, Müessesetu'r-Risâle, 1977
- KRENKOW**, Fritz Krenkow, “al-Khansâ”, *E. J Brill's First Encyclopaedia of Islam*, Leiden/New York/ Köln, 1993
- KUR'AN-I KERÎM**, İngilizce-Türkçe Kelime Meali, Ankara, Rayiha Yayıncılık, 2007
- el-LÂMÎ**, Cabbâr 'Abbâs, “Kırâa Cedîde fî Merâsi'l-Hansâ”, *Journal of College of Education*, Wasit University, Irak, 2010, sayı:8
- el-LÎ'ÂZİRÎ**, Ferîd Cebir, el-Hansâ ve Antîgûne, *Mecelletu's-Sekâfe*, Mısır, 4 Şubat, 1952
- el-MA'ARRÎ**, Ebu'l-'Alâ, *el-Luzûmiyyât*, tahkik: Emîn 'Abdul'azîz el-Hâncî, Kahire, Mektebetu'l-Hâncî, t.y.
- el-MEHDÎ**, Muhammed, “Tercemetu'l-Hansâ”, *Mecelletu'l-Menâr*, Mısır, 23 Kasım, 1908
- MEHENNÂ**, 'Abd 'Alî, *Mu'cemu's-Şu'arâ fî'l-Câhiliyye ve'l-İslâm*, Beyrut, Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 1995,
- MUHAMMED**, Fâyiz, *Şerhu Dîvânî'l-Hansâ*, Ebû'l-'Abbâs Sa'leb, Beyrut, Dâru'l-Kitâbi'l-Arabî, 2005
- el-MÜBERRED**, Ebu'l-'Abbâs Muhammed b. Yezîd, *el-Kâmil fî'l-Luġa ve'l-Edeb*, Kahire, Dâru'l-Fikri'l-'Arabî, 1997
- NEBEVÎ**, 'Abdul'azîz, *Dirâsât fî'l-Edebi'l-Câhilî*, Kahire, Müessesetu'l-Muhtâr, 2006

- ÖZDOĞAN**, M, Akif, “Klasik Arap Edebiyatında Edebi Tenkidin Ortaya Çıkışı”,
Şarkiyat Araştırmaları Dergisi, 2002, sayı:7
- er-RUFÂ’Î**, Nedâ, “Seyyidetu’l-Beyân el-Hansâ”, *Mecelletu’l-Beyân*, 1 Aralık, 2015
- es-SA’DÎ**, ‘Îsâ İbrâhîm, *el-Hansâ Binti ‘Amr er-Râsiyetu’l-Bâkiye*, Ürdün, Dâru’l-Mu’tezz, 2012
- es-SAFEDÎ**, Salâhuddîn Halîl b. Aybek, *el-Vâfi bi’l-Vefâyât*, tahkik: Ahmed el-Arnâvûd- Türkî Mustafâ, Beyrut, Dâr İhyâi’t-Turâsi’l-‘Arabî, 2000
- SAJDI**, Dana, “Revisiting Layla al-Akhyaliya’s Trespass, Transforming Loss into Beauty”, *Essays on Arabic Literature and Culture in Honor of Magda al-Nowaihi*, The American University in Cairo Press, New York, 2008
- SAVAŞ**, Rıza, *İslam’ın İlk Asrında Kadın*, İstanbul, Siyer yay., 2017
- SOUAIAIA**, Ahmed. E., “Women Leaders in Islam; Leading Women in Islamic Civilization: al-Khansâ”, Karen O’Connor: *Gender and Women Leadership: A Reference Handbook*, California, Sage Publications, 2010,
- es-SÜVEYDÎ**, Ebu’l-Fevz Muhammed Emîn el-Bağdâdî, *Sebâiku’z-Zeheb fî Ma’rifeti Kabâili’l-‘Arab*, Beyrut, Dâru’l-Kutubi’l-‘İlmiyye, 2016
- ŞARKÎ**, Cehîde – **KA’B**, Hâtim, *Dirâse Uslûbiyye fî Risâiyyâti’l-Hansâ*, Câmi’atu Ummu’l-Buvâki, Külliyyeti’l-Âdâb ve’l-Luğât ve’l-‘Ulûmi’l-İctimâ’iyye ve’l-İnsâniyye- Kısmi’l-Luğati’l-‘Arabiyye ve Âdâbihâ, Cezayir, 2011
- et-TABBÂ’**, Ömer Faruk, *Divanu’l-Hansâ*, Beyrut, Dâru’l-Erkâm, 2000
- et-TABERÎ**, Ebî Ca’fer b. Muhammed b. Cerîr, *Târîhu’r-Rusul ve’l-Mulûk*, tahkik: Muhammed Ebu’l-Fadl İbrâhîm, Kahire, Dâru’l-Ma’ârif, 1969
- et-TÂCÎ**, Muhammed b. ‘Alî b. Kâmil es-Sâhibî, *el-Halbe fî Esmâi’l-Hayl Meşhûra fî’l-Câhiliye ve’l-İslam*, tahkik: Hâtim Sâlih Zâmin, Şam, Dâru’l-Beşâir, 2009
- TAMMÂS**, Hamdû, *Dîvânu’l-Hansâ*, Beyrut, Dâru’l-Ma’rife, 2004

al-UDHARÎ, Abdullah, *Classical Poems by Arab Women: A Bilingual Anthology*,
London, Saqi Books, 2017

UZUN, Taceddin, Ağlama ve Ağıt Yakma Şairi Olan Hanım Sahabi, *Mehir Aile Dergisi*, Konya, 2001, sayı:1

WORMHOUDT, Arthur, *Diwan al-Khansâ*, William Penn College, Oskaloosa, 1973

YEMÛT, Gâzî, *Buhûru's-Şi'ri'l-'Arabî 'Arûzu'l-Halîl*, Beyrut, Dâru'l-Fikri'l-Lübânî,
1996

el-YESÛ'Î, el-Eb Luis Şeyho, *Enîsu'l-Cülesâ fî Mulahas Şerhi Dîvânî'l- Hansâ*,
Beyrut, el-Matba'atu'l-Kâsûlikiyye,1895

_____ *Enîsu'l-Cülesâ fî Şerhi Dîvânî'l- Hansâ*, Beyrut, el-Matba'atu'l-
Kâsûlikiyye, 1896

ZÂHIRÎ, Nâsır 'Ammâr, *Nizâmu's-Şi'ri fî Merâsi'l-Hansâ*, Umman, Dâru'l-Halîc,
2015

ZEYDÂN, Corcî, *Târîhu Luğati'l-'Arabiyye*, Kahire, Dâru'l-Hilâl, t.y.

ez-ZİRİKLÎ, Hayreddîn b. Mahmûd b. Muhammed b. 'Alî b. Fâris ed-Dimeşkî, *el-
'Alâm*, Beyrut, Dâru'l-'İlm li'l-Melâyîn, 2002

ez-ZÛHRÎ, Muhammed b. Sa'd Menî', *Kitâbu Tabakâti'l-Kübrâ*, tahkik: 'Alî
Muhammed Ömer, Kahire, Mektebetu'l-Hancî, 2001, cilt:2 [fî Meğâzî Resûlillah
(sav)], t.y.

İNTERNET KAYNAKLARI

<https://www.diwanalarab.com/%D8%B5%D8%AE%D8%B1-%D8%A8%D9%8A%D9%86-%D8%A7%D9%85%D8%B1%D8%A3%D8%AA%D9%87-%D9%88%D8%A3%D9%85%D9%87>, 19.06.2020

<https://www.oudnad.net/spip.php?article2926>, 21.06.2020

ÖZET

Hansâ, Arap Edebiyatının en önde gelen şairlerinden biridir. Hem cahiliye hem de İslami dönemi idrak etmiş; hayatına Müslüman kimliğiyle devam etmiştir. Varlıklı ve soylu bir ailede yetişmiş, ailesi ve çevresi tarafından değer görmüştür. Ancak zenginlik ve gördüğü değer yanında hayatı aksilikler, kayıplar ve hüznle doludur. İki evlilik yapmış; birinde eşinin kumar bağımlılığı yüzünden tüm malını kaybetmiş ikinci eşi de erken bir yaşta vefat etmiştir. Ondaki desteğini esirgemeyen iki kardeşi Sahr ve Mu'âviye'yi savaşlarda kaybetmiş, oğulları da şehit edilmiştir. Yaşadığı bu olumsuzluklar sebebiyle ömrünü yas içinde geçirmiştir. Asıl şiirlerini hayatında bu olumsuzluklar cereyan etmeye başladıktan sonra söylemiştir. Bu durum da onu şairliğinin zirvesine çıkarmıştır. İnşat ettiği şiirlerin ekserisini mersiye oluşturmuş; şiirlerinde üzüntüsünü sonuna kadar hissettirmiştir. Ömrünün sonuna kadar ağlamaktan hiç vazgeçmemiştir.

Anahtar Kelimeler: Hansâ, Sahr, Mu'âviye, Mersiye, Hüzün

ABSTRACT

Khansa is one of the leading poets of Arab literature. She lived in both the Jahiliyya and the Islamic period and continued her life with her Muslim identity. She grew up in a wealthy and noble family and was valued by her family and people around her. But beside her wealth and value, her life is full of mishaps, losses and grief. She had two marriages, in the first one, her husband lost their entire property because of his gambling addiction and her second husband passed away early. She lost her two brothers Sakhr and Mua'wiya who did not stint to support her, in tribal wars and her sons were martyred. She spent her life in mourning because of these negativities. She said her ultimate poems after these negativities began to occur in her life. This brought her to the top of her poetry. Most of the poems she said were made up of elegies and she made feel her sadness in her poems to the utmost. She did not stop crying until the end of her life.

Key Words: Khansa, Sakhr, Mua'wiya, Elegy, Grief